

આ અંધની બીજ આકૃતિઓ કરવાનો ૯૪

પ્રસિદ્ધ કર્તાઓ સ્વાધિન રાખેશે ઉ.



આર્થ કેવલરત્નકોશમચલં શયુંજયાર્થ જવાદ,
ગત્વા યઃ પ્રકટં વિધાય વિજિતપ્રોધાદિશાષ્ટ્રવ્રજાન્ ।
યોગેન્દ્રાનિવસન્મુનીન્ વિદિતવાનઽશ્વીળલક્ષ્મીયુતાન્,
શ્રીનાભેયનિદેશતઃ સ ગણરાદ શ્રીપુણ્ડરીકોઽવતાત્ ॥૧॥



અમારે ત્યાંથી અમારા તરફથી બહાર પડેલા પુસ્તકો.

સચિત્ર શ્રી પુંડરીકસ્વામી ચરિત્ર પદ્યબંધે મૂળ

(૧૩ ચિત્રોવાળું)

કિં. રૂ. ૧૦-૦-૦

ઉપસર્ગહર સ્તોત્ર લખુવૃત્તિઃ પ્રિયંકરનૃપ કથા

સહિત મૂળ

કિં. રૂ. ૩-૦-૦

સચિત્ર શ્રી પુંડરીકસ્વામી ચરિત્ર ભાષાંતર

(૧૩ ચિત્રોવાળું)

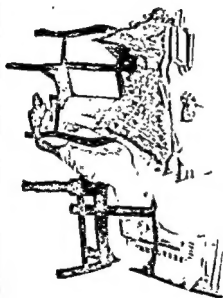
કિં. રૂ. ૫-૦-૦



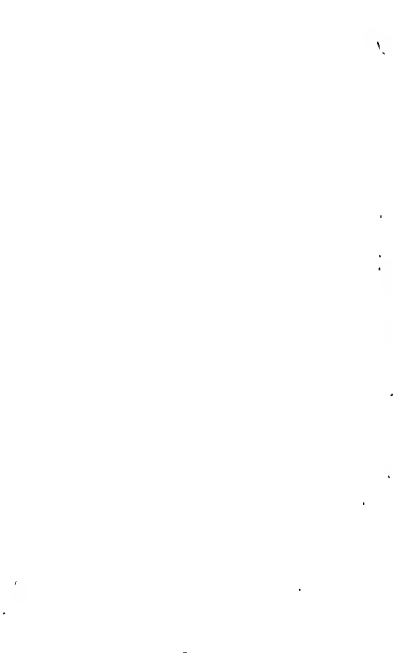
મળવાનું ઠેકાણું—સંઘવી મોહનલાલ નીરધર

સરકાર—આવનગર.

—* સ્વપર્ગનિષ્ઠ કર્તવ્યપરાયણ *—



—* શ્રી: કુવરજી આનંદજી *—



અર્પણ પત્રિકા.

મહાનુભાવ રા. રા. કુંવરજીભાઈ આગુંદજીભાઈ.
ભાવનગર.

આપેનિરંતર ધાર્મિક કાર્યનેજ આગિત કાર્ય માન્યું છે અને સમસ્ત ધર્મકાર્યમાં તત્તન મન અને ધનથી મદદ કરી છે. આપના સમાગમથી દેશ પરદેશમાં વસતા ધણા મનુષ્યોને લાભ થયો છે તેમાં પણ મારા ઉપર મારી બાલ્યાવસ્થાથી આજ પર્યંત આપની દામગીર દિલ્લિ અને પ્રેમ દેવાથી મને મારા જીવનમાં ધણેજ લાભ થયો છે.

પુંડરીક મંદિર જેવા મહાન પ્રયત્ન બાપાંતર કરવું તે મારી જેવા માણસનું કામ નહોતું અને કોઈ પણ પ્રયત્ન બાપાંતર હું કરી શકું એવું મને પણ મને નહોતું. છતાં આ પ્રયત્ન બાપાંતર મેં કર્યું અને આપે તે દિલ્લિપર પર શાંતી બદાર પાલ-વામાં હાથરત્નાખતાવી તેથી મારા ઉપર તેમજ સમસ્ત વાચક-વર્ગના ઉપર આપે અન્યંત ઉપકારનું કાર્ય કર્યું છે.

આપનું બહુમાન મને દૈનિક દૈનિક વ્યાપેતું છે, જેથી આ ઉપયોગી પ્રયત્ન આપ જેવા ચોચા ગુરુત્વને અર્પણ કરવાના આનંદ અનુભવવા દિલ્લિ હું આશા મણુ હું કે મારી આ નમ્ર પ્રાર્થના આપ અવગ્રહ નીકારશે.

આજ્ઞાંકિત—શ્યામાલ ગીરધર.

ભાઈજો—૧ ગીરધરભાઈ—કુવરજીભાઈથી વડીલ છે, અત્યંત મમિષ છે. સામાયિક ઉપર ધણે પ્રેમ હોવાથી ભાવનગરમાં વૃદ્ધિચંદ્રજી સામાયિકયાત્રામાં સર્વ સામગ્રી પૂરી પાડવામાં તેઓ મારી મદાય આપે છે અને શ્રમ પણ લે છે. તેઓ તેમની મુલાવરણમાં તેમની પત્ની ગુજરી મયા પછી બ્રહ્મચારીજ રહ્યા છે.

૨ લલ્લુભાઈ—આ વડીલ ભાઈ લગભગ ૬૫ વર્ષની ઉંમરે ગુજરી નયેલ છે. આ ભાઈ એકંદર રમુજી અને જ્યાં પોતે હોય ત્યાં જ્ઞાનકાંડનું સામ્રાજ્ય કરી મુકનાર હતા. તેઓ ધર્મિષ્ઠ હતા અને લઘુવયમાં ગુજરી જવાથી ન પૂરી પડી શકે તેવી તેમની ખાત પડી છે.

૩ મુકામચંદભાઈ—ગ. કુવરજીભાઈથી આ ભાઈ લઘુ છે. આ ભાઈ આત્માનુસાર સલાવવામાં સારી ખંત મારે છે. ઘણા સામાયિક કાર્યોમાં ભાગગ પડતાં ભાગ લે છે અને શાન છે. ભવિષ્યમાં ભારૂં કામ કરશે એવું તેમનું વાંન છે.

૪ મુનીલલ—અન્ય રે મુકામ ચના છે તેમને બ્યાપારપર પ્રેમ હતો છે. સામાન્ય પદ લેનાર તે અત્યંત સચ્ચદિય છે. ભવિષ્યમાં બધું કામ કરી મારાવશે એવું વાંન.

જાડેનો—૧ જાનન પદન માતૃપિયવા થયેલ છે, પરંતુ ધર્મ ઉપર અત્યંત ખાતર હોવાથી લગભગ ૨૨ વર્ષ પહેલાં દીકરા દીથી છે અને અવરે તુડનીજીથી તાજાગ્રીજીની મુખ્ય શિષ્યા કાનકીજીના નાનથી અંત નાય છે.

૨ રામચંદ—આ પદન ડાહ્યા વરસની ઉંમરના છે અને લગભગ ૧૫ વર્ષથી વિવરણ થયેલ છે તેમને ધર્મ ઉપર અત્યંત પ્રેમ છે. પ્રેમાત્મા નવજીવ પાશ્વંત. જના દેગ સામે નગાથી ખાતામાં સારી નકલ આપી આ બેને જાનું આપવાનું ખાતુ ખોલ્યું છે જે ખાતું અન્ય રે કરી રીતે આડે છે. ગ. કુવરજીભાઈની દેવાન બહેનોમાં આ બે બહેનો ઉપરાંત બેન પચસન નામી એક નાની બેન પણ છે.

મુદરવાચક—એહી કુંવરજીભાઈના સંબંધમાં તેમનો મુદરવાચક સારો અને મુખી છે. તેમના લગ્ન પહેલી વખતની પત્નીના ગુજરી જવાથી બીજાવાર યથા હતા. બીજી વખતના પત્ની પણ લગ્નભગ ચાર વરસ પહેલા ગુજરી ગયા છે અને તેમની પાછળ સારી રકમ કાઢી તેમાંથી ફરવરસે ઉપયોગી નાના પુરતકો તેમના તરફથી બહાર પાડવામાં આવે છે. અત્યારે કુંવરજીભાઈને ૧ પરમાણ્ડ અને ૨ નગીનકાસ નામના બે પુત્રો છે અને એક જથ્થકાર નામે પુત્રી છે. જાને પુત્રો કાચક છે અને આગળ ઉપર શુભ કાર્યો કરનાર થઈ એવી આશા રાખવામાં આવે છે. કુંવરજીભાઈ અત્યારે ત્રિપુર ગવરવામાં છે અને પ્રફલચારી છે.

કુંવરજીભાઈનું જીવન—આ ભાઈની બાલ્યાવસ્થામાંથીજ તેનામાં ધર્મનાં બીજ રાખાયેલા હોવાથી ધર્મકાર્યમાં પ્રવૃત્તિ થઈ વધતી ચક્ર છે. ક્રમે કરીને તેમણે 'શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સમાજી સંવત ૧૯૩૭ માં સ્થાપના કરી અને શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ નામનું માસિક બહાર પાડવા માંડ્યું, જે ૩૬ વરસથી સતત અખંડિતપણે બહાર પડે છે. તેમાં લેખો જૈન શાસનને અનુસરતા અને વાંચકવર્ગને સારો બોધ આપનારા બહાર પડે છે. જૈન સાહિત્યનો પણ મજો શોખ હોવાથી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા મારફત તેમણે નાના મોટા લગભગ ૨૦૦ પુરતકો બહાર પાડ્યા હશે. આ ભાઈએ પોતાની જીવનગીતા ખરું કહીએ તો દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવાનો બીજકુલ વ્યવસાય કયોજ નથી. આ ભાઈને વ્યવહારકાર્યથી ફારવરદી ધર્મકાર્ય કરવા દેવામાં તેમના ભાઈઓને પણ પત્યવાદ થઈ છે. કુંવરજીભાઈએ પોતાની સરળતા અને શાસનપ્રેમવડે દેશ પરદેશધણી ઉપકારના કામો કર્યાં છે, જે અહીં લખતાં મહુ લંબાણ થઈ જાય તેથી લખતા નથી. તેમના ઉપદેશથી ધનિક પુરૂષો પોતાના અહનિક દ્રવ્યનો સન્માર્ગે વ્યય કરે છે. આ ભાઈની વકતૃત્વ શક્તિ અને પ્રજાવચ્ચે છે કે તેમનું વચન સર્વ ઠેકાણે માન્ય થાય છે.

ભાવનગરના સામાજિક કાર્યોમાં પણ આ ભાઈ અમલાન લેનાર છે અને ભાવનગરની પ્રજાને તેમનાથી ઘણો લાભ થયો છે. આ ભાઈને યૈન સાહિત્ય લખવા તેમજ લખાવવાનો એટલો બધો પ્રેમ છે કે કોઈ તેમની પાસે વાંચવા આવે તો પોતે અત્યંત ખુશ થાય, એટલું જ નહિ પણ વાંચવા આવવાની વારંવાર પ્રેરણા પણ કરે છે. ભાવનગરમાં આવતા મુનિમહારાજભાઈઓની સાથે હંમેશાં તેમણે વાંચવા વંચાવવાનો ક્રમ ચડે રાખ્યો છે.

ભાવનગરની પાંજરાપોળને પણ આ ભાઈએ એક લાખ રૂપિયાની લોટરી ઠાઠી લગભગ સડસડ હજાર રૂપિયા જગ્યાવી સારા પાયા ઉપર લાવી દીધી છે. આ ખાતું તેઓ ઘણા વરસોથી સભાગતા આવે છે અને તેને એક મહત્વનું કાર્ય ગણે છે.

આખી જીંદગી એક સંખી રીતે ધર્મકાર્યમાં ગાળવી તે પૂર્વનું અત્યંત પુણ્યાનુભવો પુણ્ય હોય તોજ બની શકે છે. આ ભાઈને તેવું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે. તેવા ભાઈનું જે ગામમાં અસ્તિત્વ છે તેના વતનીઓનું પણ અરોગ્ય છે.

વળી કુવરજીભાઈનું રાજ્યમાં પણ ધાતુ સારું માન છે. તેઓ ધારેલું કાચું મોટા અમલદારો પાસે રાજ ખુશીથી કરાવી શકે છે. ભાવનગર શહેરની કોઈપણ જાહેર પ્રવૃત્તિમાં તેઓ હંમેશાં કાર્ય કરવા તત્પર રહે છે. તેઓ પોતાથી બનતી આર્થિક સહાય ફરેક કાર્યમાં આપે છે અને મહેનત કરી સારો ફાળો કરાવી આપે છે અને ફરેક કાર્ય સામેાપાત્ર પાર ઉતારવાની તેમનામાં અદ્ભુત શક્તિ છે. સામે થયું, જાણેપો કરવા, કોઈની સાથે વિવાદમાં ઉતરવું. તેની અન્યના દીલ દુખાવે તેની પ્રવૃત્તિથી આ ભાઈ હંમેશાં દૂરજ રહે છે. સર્વની સાથે મળતાવડો આનંદી રવભાવ અને કોઈનું પણ દીલ દુખાવ્યા વગર કાચું પાર ઉતારવાની અદ્ભુત શક્તિ આ જાંધુ ધરાવે છે. ભાવનગરની દરેક જાહેર પ્રવૃત્તિમાં તેમનો સારો ભાગ હોય છે. વળી કુખાજી (વગેરે પ્રમુખ

ગોમાં ગરીબને અનાજ, ટાંદોને ઘાસ વિગેરે પૂરા પાડવામાં તેઓ તનતોડ મહેનત કરે છે. હવેદયાના દરેક કાર્યમાં તેઓ રસ ભર્યો ભાગ લે છે. ભાવનગર જૈન સંઘની આખા હિંદુસ્તાનમાં જે ખ્યાતિ ફેલાયેલી છે અને ભાવનગર જૈન સંઘમાં થોડા ધનિક છતાં આ બંધુ અને અત્રેના સ્વ. શ્રેષ્ઠ અમરચંદ વસરાજ વોરાને લીધેજ છે. આ બંધુએ તેમના હવનમાં એટલાં કાર્યો કર્યા છે કે તેનું લીસ્ટ આપતાં પશુ બહુ મોડું થઈ બાક્ય તેડું છે. હુંકાણમાં તેમની આખી હવનપ્રવૃત્તિ બહાર દિનના સવાલો નિચારવામાં અને બહાર કાર્યો કરવામાંજ પસાર થઈ છે.

આવા મહાન પુરુષને અત્યારના કાળમાં એક પ્રભાવિક પુરુષ ગણવા તે કાંઈ અતિશયોક્તિ નથી. પરમાત્મા પ્રત્યે અમારી પ્રાર્થના છે કે તેઓ લીધાંયુષી થઈ નિરંતર અને ધર્મકાર્યો કરી શાસનનો ઉઘોળ કરે.

સંવત ૧૯૮૦

ફાગણ શુદ્ધ ૮.

સંઘવી ડાયાલાલ ગીરધર.

ભાવનગર.







શ્રીમાન્ મહાવીરપ્રમુખા નૈન શાસનમાં ઠેઠીમણ, વચ્ચાપ્પા અને અંદ્રમંડલ વિસ્તાર પામ્યો. અંદ્રમંડલના નાગક શ્રીચંદ્રપ્રભુ સુરિની પાટે ધર્મધોષસૂરિ થયા. ધર્મધોષસૂરિની પાટે અકેશ્વર સૂરિ, અકેશ્વરસૂરિની પાટે ત્રિદશપ્રભસૂરિ, ત્રિદશપ્રભસૂરિની પાટે તિલકસૂરિ, તિલકસૂરિની પાટે ધર્મપ્રભસૂરિ, ધર્મપ્રભસૂરિની પાટે અભયપ્રભસૂરિ અને અભયપ્રભસૂરિની પાટે રત્નપ્રભસૂરિ થયા. તે રત્નપ્રભસૂરિના ચિપ્પ કમળપ્રભસૂરિ ચૈકમા સૈકામાં થયા, જેમણે આ પદબદ્ધ મૂળમંથની રચના વિક્રમ સંવત ૧૭૭૨ માં ધોળકા ગામમાં કરી.

આ મૂળ મંથના રચનાર મહાન પુરંધર આચાર્ય થઇ ગયા. તેમનો સંસ્કૃત ભાષા ઉપર અલૌકિક કાણુ હોવો જોઈએ, કારણકે તેમનું બનાવેલું આ મહાકાવ્ય વિવિધ પ્રકારના અલંકારો અને ઉપમાથી વ્યાપ્ત છે, એટલુંજ નહિ પણ કેટલાક અલંકારો અને ઉપમાઓ તો વિચિત્ર અને અલૌકિક રીતે ઘટાળ્યા છે, કવિઓ જે કહે છે કે 'કુચું અમૃત કાવ્યરસજ છે' તેને આ મૂળ મંથ પૂરે પૂરી પુષ્ટિ આપે છે. સંસ્કૃત જાણનારને આ અથ અવરય વાંચવા લાયક અને મલુંજ શાન આપવાવાળો છે. ઠેકાણેઠેકાણે બીજે સ્થળે કદિમાં ન આવે તેવા પ્રસ્તાવિક શ્લોકો પણ આ કાવ્યમાં મળ્યા આવે છે. આ અંથ વાંચવાથી અને વાંચ્યા પછી તેનું મનન કરવાથી કર્તાએ કાવ્યમાં ગુણેલી ચમત્કૃતિનો પ્રકાશ થાય છે. વાંચનારને એકંદરે જ્ઞાનદરસ ઉપજાવનારું અને એક વખત વાંચ્યા પછી ફરીથી તેનું તેજ પુસ્તક વાંચકાની ઝેરજી કરનારું

આ પુસ્તક છે.

આ સંસ્કૃત કાવ્ય મહાકાવ્ય છે. કર્તીએ એ કે તેની અંદર અનેક ચમત્કારો અને ભારો પ્રગટપણે તેમજ ચૂંટપણે રાખેલા છે. છતાં તેને અત્યંત કઠણ થવા લીધું નથી, સંસ્કૃત ભાષા અત્યંત કોમળ છટાદાર અને આનંદદાયક છે. વાંચનારને સંસ્કૃતનો તેમજ જૈનશાસ્ત્રનો સારો જોશ આપનારું આ કાવ્ય છે.

આજ સુધી યતુજયના રીપકતુલ્ય પુંડરીકસ્વામી જેવા મહા-પુરુષનું ચરિત્ર સંપૂર્ણપણે બહાર ન પડવાનું કારણ એજ કેળાયા છે કે-કમળપ્રભસૂરિએ રચેલા આ કાવ્યની નકલો ભેંધીને તેટલા પ્રમાણમાં લખાણેલી નહિ હોય, કારણકે આ ચરિત્રની પ્રત અમને ફક્ત એકજ મળી શકી અને તે પણ પડીમાત્રાની અને અત્યંત જુની હોવાથી જીર્ણપ્રાય હતી. આ ગ્રંથ અત્યંત ઉપયોગી તેમજ પ્રસિદ્ધ કરવાની આવશ્યકતાવાળો જણાવાથી અમે એક સારા પંદિત તરીકે ગણાતા મી. બેચરલાસ પાસે સારીરીતે સંશોધન કરાવીને બહાર પાડ્યો છે. વાંચનારને સરળ થવા વાસ્તે તેમાં પર્વાંશ શબ્દો અને નોટ પૂરતા પ્રમાણમાં આપેલી છે.

આ ગ્રંથમાં આઠ સર્ગ અને છેવટે એક સર્ગ બેટલી સમાપ્તિ કરેલી છે. તેમાં વિસ્તારથી પુંડરીકસ્વામીનું ચરિત્ર આપવા ઉપરાંત પ્રથમ ચક્રવર્તી ભરતમહારાજનું અને પ્રથમ જિનપતિ યજ્ઞભદ્રેવનું વર્ણન પણ આપેલું છે. સિદ્ધાન્તિ-યતુજયનું વર્ણન પણ સાત પ્રમાણમાં આપી ઘણા પ્રકાશ કર્યો છે.

વિષયાનુક્રમણિકા—

સર્ગ ૧ લો—આ સર્ગમાં કર્તીએ માંગલિક કરીને યુગાદિનાથને કેવળજ્ઞાનના પ્રગ્જમાં અયોધ્યા નગરીથી શરૂઆત કરીને જયભદ્રેવ રાજા, તેમની પત્નિઓ, તેમના પુત્રોના પૂર્વજવની સાથે જન્મ અને નામો, પુંડરીકસ્વામીનો જન્મ, જયભદ્રેવની ક્ષીણ તથા તેમને શિક્ષાનો અપ્રાપ્તિ, કચ્છ મહાકચ્છ, નમિ અને વિનમિ, એપ્રાંશુપ્રમારનું કાન, તક્ષશિલ્પાના



૩૫ મર્ષ જાય છે. વગી દેવીની સહાયથી આ કુમાર ત્રેલોક્યગુરુની સ્વયંવરમાં ય-જ્ઞે છે અને ત્રણ ખંડનો શ્વામી થાય છે. તે સિવાય આ કુમારની પિતૃભક્તિ અને ત્રેલોક્યગુરુની પતિભક્તિ રામાંજ ખડા કરે તેવી રીતે જતાવી છે. આ ચરિત્રમાં તીર્થયાત્રાનો પ્રભાવ પણ દેખાયો છે. સ્ત્રી તથા પુરૂષ જન્મેને આ ચરિત્ર આત્યંત ઉપ-યોગી અને છાત્ર નિર્ભંગ કરવામાં કારણભૂત થઈ પડે તેવું છે.

સર્ગ ૫ મો—પુંડરીકસ્વામીનું અંપાપુરીમાં આગમન, લક્ષ્મીધરરાજાનું ચંદ્રના છત્ર સહિત પ્રભુને વંદન કરવા આવવું, ક્ષરિણુમિત્રી દેવે તે રાજાને ચંદ્રનું છત્ર પ્રાપ્ત થવાનું પૂરોલું કારણ, પુંડરીકસ્વામીએ કહેલ શિષ્યગ અને તપનો મહિમા પ્રદર્શિત કરનાર લક્ષ્મીધરરાજાનો પૂર્વજવ, જ્યેષ્ઠી લાખ મંડગિડરાજ સાથે લક્ષ્મીધરરાજાએ લીધેલી દીક્ષાનું વર્ણન.

આ ચરિત્રની અંદર પરસ્પરીથી બધા પામતો રાજા મુરેન્દ્રલ સમીપ આવતી સ્ત્રીનું કેવી રીતે નિવારણ કરે છે અને નિવારણ કરતાં તે સ્ત્રીને થયેલ કુખ ઉપજવવાના પાપનું અરણ્યમાં પ્રતિક્રમણ કરી તે આલોચના કરે છે. અમરચેખર કુમાર અને વસંતસેન મિત્રના સંબંધમાં મિત્રો કેવા હોય છે તે દેખાડે છે, યતિ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલ નગકારમંત્રનો પ્રભાવ થળી સારી રીતે દેખાયો છે. પદોપકાર, સત્ત્વ, પિતૃભક્તિનો પણ સારી રીતે ચિતાર આપ્યો છે તે ઉપરાંત આચાર્યસંદ્ર તપ કરવાનો વિધિ તથા તે તપનું ઉદ્યાપન અને પારણાનો વિધિ આપેલો છે તે ખાસ જણવા જેવો છે. તે તપના પ્રભાવથી લક્ષ્મીધરરાજાને ચંદ્રદેવે હુદમાન થઈને પોતાનું છત્ર મોકલ્યું, તે હકીકત આદર્શક છે. પ્રેમની શેષતા દર્શાવ આપવા પૂર્વક સમજાવેલ છે, જિનેન્દ્રની આજ્ઞા લઈને ચંદ્રદેવ અમરચેખર મુનિ તથા વસંતસેન મુનિને જ્યોતિષકોઠામાં શાશ્વત્ જિ બોને વંદન કરવા માટે લઈ જાય છે. સૂર્યના ઉદય વખતે ચંદ્રનું વિમાન નિષ્પ્રભ દેખાય છે, તેનું ચંદ્ર દેવે કરેલું સમાધાન પણ આપેલ છે. વૈરાગ્ય તથા પ્રમત્તયાનું

મહાત્મ્ય, અંદરેની પુંડરીકસ્વામી પ્રત્યે ભક્તિ વિગેરે અણી
જપથોગી હંડીકાનો સમાવેશ કર્યો છે.

સર્ગ ૬૮૦:—પુંડરીકસ્વામીનું મજા પુરનમરમાં આમમન, ત્યાં
સોમયશારોબનું વિજયસેન મંડલિકરાજ તથા ગુણારામ શ્યાનની
સાથે આવવું, શ્યાનની ધર્મભાવનાના સંબંધમાં પુંડરીકસ્વામીએ
કહેલ ભારધનના મહિમા યુક્ત વિજયસેનરાજાનો પૂર્વભવ અને
દેવદ્રવ્ય ભક્ષણ ઉપર ગુણારામ શ્યાનના પૂર્વભવનું વર્ણન,
વિજયસેનરાજાનું રીક્ષા ગ્રહણ.

આ ચરિત્રની અંદર ભુવનભાનુનું કળાકુશળપણ, વિદ્યા-
ગુરુનો સત્કાર, વિદ્યાગુરુની શિષ્ય જતાવવા ઉપરાંત લક્ષ્મી અને
અલક્ષ્મીનું સ્વરૂપ તથા અલક્ષ્મીએ દેખાડેલ લક્ષ્મી કરતાં વધી
જતી પોતાની એકતાનું સ્વરૂપ જતાવ્યું છે, તે ખાસ જાણવા
યોગ્ય છે: સત્ત્વની પરીક્ષામાં ભુવનભાનુ કુમારનું અડમ પછે રહે-
તું અને અલક્ષ્મીનું આમંત્રણ કરવું એ ચિતાર રોમાંચ ઉભા
કરે તેવું છે. ભુવનભાનુ કુમારે જણ રહિત યથા વાસ્તે ચંદ્રા-
ણનું કાસ:વ અંગીકાર કર્યું તે જણથી યુક્ત યથાની ઉચ્ચ ભા-
વના અંકર્ષક અને ધડા લેવા લાવક છે. આ કુમારે શણેએ
પોતાનો દેહ અર્પણ કરી એક યોગીની રક્ષા કરી, શણેથી ભક્ષણ
કરાતા કુમારની નિર્મળ ભાવના આકર્ષક છે. તે સિવાય કુમાર-
ની જિનજિંભ પ્રત્યે ભક્તિનું સ્વરૂપ આપેલું છે. નામરાજ તુષ-
માન ધર્મ કુમારને પાતાળમાં લઈ જાય છે તે પ્રસંગમાં નામ-
નમરમાં ઉઃસર, નામદેવીએ તથા ધરલેદ્રે કરેલું ભુવનભાનુનું
જટુમાન વર્ણન છે. કુમારની નરકપૃથ્વી એવાની ઇચ્છા યથાથી
નરકપૃથ્વીનું વર્ણન આપેલું છે અને કેટલીક નરકપૃથ્વી કુમા-
રને જતાવી છે. ધરલેદ્રની સાથે ભુવનભાનુનું સોજન, પછી ભુ-
વનભાનુને ધરલેદ્ર પૃથ્વી ઉપર મૂકે છે. કુમાર તથાદેવ કરી સ્વ-
ચંદરમાં કર્પૂરમંજરીને ધરલે છે, કર્પૂરમંજરીને સૂર્યવિમા-
નમાં રહેલા જિનજિજિને નમસ્કાર કરવાનો રોટલ થાય છે, ભુવ-

નભાનુ તથા કપૂરમંજરીનું સૂર્યવિમાનમાં જવું, સૂર્યવિમાનમાં રહેલા નૈનપ્રકાશનું વર્ણન વિગેરે ઉપયોગી હસીકતનો સમાવેશ કયો છે. દિવાકર વિમળું દેવદ્રોમ સકલ કંવાથી બધા સમજા અને શ્યાનના અવનાવનું પ્રાપ્ત થવું. સિદ્ધાચળનો મહિમા, શુભાશમ શ્યાનનું અન્યથા કરી પંચતલ પામવું વિગેરે વર્ણન આપેલું છે.

સર્ગ ૭ એ-પુંડરીકસ્વામીનું મથુરાપુરીમાં જાગમન, ત્યાં ધનશેષીનું પાતાના પુત્ર દેવદત્તને લખેલું આનવું, શ્રેષ્ઠીએ દેવદત્તની સ્ત્રી વિમળાના દુરભિગંધપણનો કવેલો પ્રશ્ન, પુંડરીકસ્વામીએ કહેલ મુનિની દુઃખગ્ધા, મંદિરની આશાતના અને પ્રાણિઓનો વિયોગ કરવાના ફળને પ્રદર્શિત કરનાર દેવદત્ત અને વિમળાના પૂર્વજવનું વૃત્તાંત અને દેવદત્તનું ત્રીશ હજાર વર્ષિકોની સાથે દીક્ષા મહત્ત્વ.

આ ચરિત્રમાં દુરભિગંધવાળી વિમળાનું દુરભિપદ્યું હરિ-જીમ્બેરીદેવે લારી આપેલા પુંડરીકસ્વામીના ચરણપ્રસાદનના નીચથી દૂર થાય છે તેના પૂર્વજવમાં નિર્ધન કુટુંબમાં ઉત્પન્ન થયેલ પ્રતાપી ગજકુમારના પ્રભાવને જ્યેષ્ઠમધુઓ સહન કરતા નથી ગજ તેમના પરત્વે ઉદાર ભાવના રાખે છે. ગજ પિતાના પિતાનું કાર્ય કરી ધન ઉપાજાવેલ કરતા દેશનાર જવાની ઇનછા બતાવે છે, તેના પિતા ધનશેઠ શ્રીધર નામના મિત્ર કરાવેલ જિનમંદિરનો જીર્ણોદાર કરવા ઇચ્છા બતાવે છે, ગજ પિતાની ઇનછા તુસાર જીર્ણોદાર કરે છે ધનશેઠ એકઠા આડ ઉપવાસ કરે છે ત્યારે ગજ તંત્રા પારણાને દિવસે ઉત્સવ કરી ધર્મિક અને સ્વજનવર્મને જમાડે છે, તે દિવસે દેવથી સુરત તેના જ્યેષ્ઠમધુઓ મળને ઝેર આપે છે અને ગજ મૂઝાં પામે છે, ત્યાં એક દિવ્ય મયૂર આવી તેને નિર્વિષ કરે છે, મહાસેનરાજા બંને જ્યેષ્ઠ મધુઓનો વિનાશ કરવાનો હુકમ કરે છે, ગજ તેમને બચાવવા પોતાની ઉદાર વૃત્તિ બતાવે છે. છેવટે રાજાનેમને જીવતા રાખી દેશનિકાલ કરે છે, ગજનો પિતા એક પુષ્પ સુષવાથી અને સર્ગ

આ અંશમાં પહેલા ત્રણ સર્ગમાં અને આઠમા સર્ગમાં જે આદીશ્વર ભગવાનનું ચરિત્ર, ભરતમહારાજનું ચરિત્ર તથા શત્રુ-
જયની હકીકત આપેલી છે તે બે કે ઘણે ઠેકાણે અવી ગયેલી છે છતાં
આ અંશમાં તેજ હકીકતનું કત્તાએ ઘણી ખુશીથી વર્ણન કર્યું છે. સર્ગ
ઘોષા, પાંચમા, છઠ્ઠા અને સાતમામાં આપેલા ચાર ચરિત્રો તદ્દન
અપ્રસિદ્ધ છે. તે ચરિત્રો ખાસ મનન પૂરક વાંચવા જેવા છે અને
જીવનમાં ધણેજ સુધારા કરવાવાળા છે. આ અંશ દ્વાયમાં લીધા
પછી સાદાંત વાંચવાની રૂચી થયા વિના રહેતી નથી. આ અંશનું
જે વિસ્તારથી વિવરણ કરવા જોતીએ તો અંશ કરતાં પણ મોટું
પુસ્તક થઈ જાય તેમ છે. વાસ્તે સાદાંત વાંચી જઈ કત્તાનો અને
પ્રસિદ્ધ કત્તાનો અમ સફળ કરશે એવી આશા છે.

સંસ્કૃતના અભ્યાસીઓ સર્વે હોના નથી તેથી તેમજ અંશ વાં-
ચવા લાગવા થોભ્ય હોવાથી અમે આ અંશનું જ પાંતર મૂળની સાથેજ
બહાર પાડેલ છે. આ ભાષાંતર બહાર પાડવામાં રા. ના. કુંવરજીભાઈ
આણંદજીભાઈએ પ્રજ્ઞા તપાસી આપી શુદ્ધ કરી આપ્યો છે તેને વસ્તે
તેમનો આભાર માનું છું. આ ભાષાંતરમા મનિદેવથી અથવા હર્ષિ-
દેવથી કંઈ સખલના થઈ હોય તો તેનો મિત્રગમિ કુલક આપું છું.

આ પુસ્તકનું ગૌરવ વધારવા તેમા આવતા પ્રસંગને લગતાં
તેર આકર્ષક ચિત્રો નાખવામા અ. બ્યા. છે.

આ અંશમાં હરેક પાસામા અ. વની હકીકતના હેડીંગ શરૂઆ-
તમાં બેઠાક ટાઇપમાં આપી નથી - ટાઇપ ક. ખસ કરી છે અને વાંચ-
નારની સુગમતા ઉપર પૂરતું લક્ષ આપ્યું છે.

આ મૂળ અંશ પત્રાકારે આગ એન્ટિકેપન ઉપર સુપરરોમલ
નાર પેલ પૃષ્ઠ ૩૧ હનો ૧૩ ચિત્રો સાથે અમે પ્રગટ કરેલ છે. તેની
કિંમત રૂ. ૧૦) રાખી છે.

સંવત ૧૯૮૦ }
ચૈત્ર શુક્ર ૧૫ }

સંધવી મોહનલાલ ગીરધર
ભાવનગર.

સેવનયત્રી પોતાનો સમસ્ત દેહ આપીને (તુલામાં મૂકીને) રક્ષણ થયું તેથી ત્રણ બુવનની પ્રભુતારૂપ જિનેન્દ્રલક્ષ્મીનું સ્મરણ પણ મને કરાવશે એમ બે જન્મથી સાથે રહેલી અક્ષીકમળાને જેમણે પ્રમુદિત કરી છે તે શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ તમોને પ્રભાશાળી બનાવો.

શ્રી નેમિનાથ-વિવાહના મિષ્ટમી જઈને આઠ જન્મની પ્રિયા રાણમતીને મોહરૂપી યત્રુયત્રી મૂકાવીને દીક્ષારૂપી ભાજન તેના હાથમાં આપી હાથ ધોવાના ગંદાનાથી નિર્મળ જ્ઞાનરૂપ જળ આપીને જેમણે સિદ્ધિમુખરૂપ સોજન કરાવ્યું અને પોતે પાછળથી તે સોજન થયું એવા શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ તમને કલ્યાણ માટે યાચો.

શ્રી પાર્શ્વનાથ-કમઠની જળવૃષ્ટિ સમયે ધરણેન્દ્રે જે પ્રભુતા ઉદ્ભવમાન થતા દેહને ઉચો કર્યો છે અને જેમને કલ્પવૃક્ષની જેમ વિસ્તાર પામતા રૂણારૂપી પહોં છે, વિકસ્વર મનરૂપી પુષ્પો છે, શ્યામ કિરણોરૂપી પત્રો છે અને તેજ વળતે જેમને ઠેવળજ્ઞાનરૂપ રૂળ ઉત્પન્ન થયું છે તે શ્રી પાર્શ્વનાથ તમને પાસે રહેનારી જ્યેષ્ઠી (શાશ્વત) લક્ષ્મી આપો.

શ્રી વર્ધમાનસ્વામી-આ જગતમાં જેમણે ત્રિયણામાતાના ઉદરમાં રહી પોતાનું અતિ લઘુપણું દેખાડ્યું અને જન્મસ્નાત્રને વખતે અંશુકાના અમલામથી મેરૂપર્વતને નચાવી પોતાનું ગુરૂપણું બતાવ્યું, તેમજ માતાના ઉચ્ચ પ્રકારનાં ગૌરવને સૂચવ્યું એવા અને ધ્યાનવટે કરીને વધતા મહિમાવાળા ગર્ભયોગી જિનેશ્વર શ્રી વર્ધમાનસ્વામી તમને કલ્યાણને માટે યાચો.

શ્રી પુંડરીકસ્વામી-શ્રી ઋષભપરમાત્માના આદેશથી “ઠેવળરત્નકોશ” (યત્રુજયત્રુ પહેલા કેવળરત્નકોશ નામ હતું) પર્વતે જઈને તે પર્વતનું “યત્રુજય” નામ પ્રગટ કરી જેઓએ ક્રોધાદિ યત્રુઓને છુટ્યા છે એવા ચોદારૂપ મુનિઓને અક્ષીણ લક્ષ્મી (કેવળજ્ઞાન) યુક્ત કર્યો તે શ્રી પુંડરીક ગણુધર તમારું રક્ષણ કરો.

શ્રી ગૌતમસ્વામી-પોતાની પાસે રહેલી પોતાના લોગની અવધિવાળી અક્ષીણમહાનસી નામની લગ્નિષ્ઠીજાઓને ઉપયોગી

યુગાદિનાથને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ.

અયોધ્યા નગરીનું વર્ણન--ઉચ્ચ પ્રકારની સંપદાના સ્થાનરૂપ અયોધ્યા નામની નગરી છે. તે નગરીના સ્વામી અરિહંત હોવાથી દેવમંદરની ફરકતી ધ્વજાસ્ત્ર લુગાઓવડે ઠરીને જાણે નાચતી હોય તેવી તે દેખાતી હતી. આ નગરીમાં મણિમય ઠોઠમાંથી સ્ફુસાયમાન થતા તેજસ્વી જળની અંદર રહેલા પ્રાસાદરૂપી કમળો હતા અને તેમાં પ્રવેશને પામેલો એવો મધ્યાહનનો સૂર્ય રાજહંસની જેવો શોભતો હતો. આ નગરીની અંદર મનુષ્યો પ્રિય વાણી સફીલ શ્રાવ્ય હતા તેથી મુકપણાવડે (મૂગાપણાવડે) લજ્જિત થયેલા કૃષ્ણવૃક્ષો અદૃશ્ય થઈ ગયા, વળી હમેશા પુત્રો પિતાઓનો અત્યંત સત્કાર કરતા હતા તે જોઈનેજ જાણે પુત્રનુસ્ય કામ અને અર્થ પિતાનુસ્ય ધર્મને આ નગરીની અંદર પીડા કરવાજ નહોતા.

રાજા જયધમદેવ મુર અને અસુરના મુકુટોએ ઠરી આરતિની રચન જેમની અવા અરિહંત શ્રી જયધમદેવ રાજા અહિંની પ્રજાનું નજીક કરે છે એ નગર અને અસુર ઇલાસીને તેમજ સમગ્ર જગતને કાર્યકુલાયક બનાવે છે તેથી પુરુષોત્તમ અવા નાભિ-જાગી ઉત્પન્ન થયેલા અસુર (રાજા) છે એમ કહીને તેમને કહે છે. અયોધ્યા નગરીમાં તે જામને જાગી કુટિલપાતું ગીજના અદ્રમાની અંદરજ હતું, અંધગ્રા-પાત્રુવ પુત્રી અદરજ હતું, અરિહંત પાત્રુ રૂપ અભિમાજ હતું, પશુ નવજાળામા તેજ નકરનું કંઈ નહોતું. આ નગરીમાં રાજા મુંદર વહીવટ નજીકે કરીને નુગી થતા અને મે.વા.ગીયા દહિં માખણ અરિ રંગાવડે કરીને નુગી થતા હતા દરિયામાં મહા સદિત તથા તકતિ (મહત્તિ) વાળા હતા અને મનુષ્યરૂપી હરનીઓ દાન દેવાવડે કરીને સકલાને પ્રાપ્ત કરવાવાળા હતા લોઠામાં માર (કામદેવ) રૂપ દુરવમા શ્રીના જોવા થઈજ હતો અને જાણે હજાર પ્રમથીજ હતો; મનુષ્યો મન, વચન અને કાયાનીજ શક્તિ (દેહજાનું) કરતા પશુ વસ્તુવિક્રમ્યાર, અંધ તથા દેહ-

ખાનાનો ઉપયોગ આ નગરીની અંદર કરવો પડતો નહોતો. તે વખતે ધર્મી, આવી તથા દાની રાજ્યો દોવાયો સમગ્ર પૃથ્વી પરિત્ર. અંદર અને રસાળ જની હતી પ્રભુ ઉપર અનિ રાગવાગી તેની દીતિએ શર્વ રંગે પ્રસરીને મુર, અમુર અને રાજ્યોને નમાવ્યા હતા તેથી પ્રભુને ધનુષ્ય ઘડાવવાનો વખતજ આવ્યો નહોતો, વધારે શું કહેવું પણ પાત્ર નિષ્પત્તિ આદિ કાઢાઓ જનારીને ઝિનેશ્વરૂપી સૂર્યે અજાનરૂપી અપેક્ષાનો નાશ કર્યો પણ કરવડે કરીને વિદા લઈને દોઢોને સંતાપ પમાડ્યો નહોતો. આવા પ્રભુના મહોત્સવોમાં જેમણે નેત્રકમગ્નયે આશ્ચર્ય ઉપજાવે તેવા રસનું પાન કર્યું તેજ દોડો પાત્ર અને પુરુષશાળી છે.

અપભ્રંશવતી પત્નીઓ—સ્વરૂપવડે કરીનેજ હિમાં રિધન રહેલા ઉમંગી જેને એવી મુમંગળા અને બીજી સર્વદા આનંદકારી એવી મુનંદા નામની બે સ્ત્રીઓ પ્રભુને હતી. રવામી અનાસકન મનવાગા દોવા છતાં પણ તેમની સાથે મુખને લોગવતા હતા, કારણ કે લોગાવગી કમીનો બીજી કાઈ રીતે પાર પામી શકતો નથી. છ લાખ પૂર્વમાં કાંઈક એકા કાળ વીત્યા પછી મેઘધરી બીજી મોનીને ધારણ કરે તેવી રીતે પ્રભુધરી મુમંગળાદેવીએ ગર્ભને ધારણ કર્યો અને આનંદકારી હૃદયવાળી એવી મુનંદા દેવીએ પણ પ્રભુની સેવાના પ્રભાવથી અભ્યભવ જેમ સંપૂર્ણ સદમને ધારણ કરે તેવી રીતે ગર્ભને ધારણ કર્યો. જે રાત્રીએ મુમંગળા દેવીએ ગર્ભને ધારણ કર્યો તે રાત્રીએ તેણે હાથો, તપશ્વ, સિંહ, લક્ષ્મી, પુષ્પની માળા, અંદ્ર, સૂર્ય, કાશ, શ્વજ, પદ્માકર, વિમાન, સમુદ્ર, રત્નપુલ અને અગ્નિ એ પ્રમાણે હર્ષને ઉપજાવનારા ચોદ મહા સ્વપ્નાઓ રીડા. ત્યારપછી અગ્નેશ્વી, કાન્તિધી યુક્ત તે મહાસની મુમંગળાદેવી પ્રભાતે હર્ષથી યુક્ત થઈ પ્રભુ પાસે પૂજવાને આવી. મુનંદા દેવીએ પણ સ્વપ્નમાં પોતાના બે પંજમા આક્રમણ કર્યો છે ઈરાવણ હાથીને જેણે એવો સંપૂર્ણ કાન્તિવાળો મૃગેન્દ્ર પોતાના ઉત્સવની (ખોજાની) અંદર પ્રાપ્ત થયેલો એવો હતો તેથી તે પણ તેજ વખતે

પ્રભુ પાસે આવી. તે બંને દેવીઓના સ્વપ્નાઓને સાંભળીને પ્રભુએ જાતી કોમળ વાળીથી સુખમંગલા દેવીને કહ્યું કે—‘તમને સ્વપ્નાના પ્રભાસ-થી અકર્ષિત પુત્ર પ્રાપ્ત થશે.’ સુખમંગલા દેવીએ ફરીથી ‘પૂજ્ય’ કે- ‘મારો પુત્ર કયા કર્મવડે કરીને અકલનિ થશે તે મેં પ્રજ્ઞા કૃપા કરીને કહ્યો.’ ત્યારપછી ત્રણ જ્ઞાનવડે કરીને પવિત્ર વાળી જીભેમની એવા જગન્નાથશામી બે ટવા કે-‘હિ દેવીઓ! તમે બંને હું’ કહ્યું તે પૂર્વભગવંતી વાન સિંધર મિત્તે સાંભળ્યો:—

જગન્નાથશામી પુર્વાના પૂર્વ કવ્યો—મહાવિદેહ શ્રીગંધી અંદર પુંડરીકિણી નમરીના સ્વામી અરિહંત વજ્રસેન તતા. તેમને વજ્રનાભ, બાહુ, સુભાહુ, પીડ અને મહાપીડ નામના પાંચ પુત્રો હતા તેમાં પહેલા પુત્ર વજ્રનાભ સાચો વખત સુધી અહીં રહ્યા. કેટલોક કાળ વીચા પછી સંસારને અસાર સમજનારા એવા તે પાંચે પુત્રોએ પોતાના પિતા વજ્રસેન જિનેશ્વરની પાસે શીશા સ્ત્રીપી. ગણધરપદને પ્રાપ્ત થયેલા વજ્રનાભ મહામુનિએ અરોહંત પરમાત્માની ભક્તિ આદિ સ્થાનકોવડે કરીને ‘તીર્થ’ કર નામકમ ઉપાશ્રંત કયું. બીજા પુત્ર બાહુએ સાધુઓને આતપાળી સાચી આપી અત્યંત ભક્તિ કરી તેથી વળા ભોગની નિમૂંતિને દેવાવાળું ચક્રોપશ્રંત ઉપાશ્રંત કયું. કહ્યું છે કે—

ધર્મોત્તરે શુભગતવશે નવનગરાત જામસામકાત ।

ભગ્ન દિ દેવદાતાગ્નવદ્ય વાન્ય: ધર્મ-ગમ્યાગમ્ય ॥

ધર્મને ઉપદેશ કરવામાં, જ્ઞાન દર્શન અને આરિત્ર શુભોને પ્રાપ્ત કરવામાં, ચિત્તની પ્રસન્નતા કરવામાં અને પવિત્ર એવા શાસ્ત્રનું અવગ્રહન કરવામાં દુરિગત્રુષી અગ્નિ (સમુદ્ર)ને ઓશંગવામાં સેતુ (પાળ) સમાન દ્વિજા અગ્નિદાનજ એક હેતુ છે, તેથી મનુષ્યોએ જ્ઞાંત અને સુંદર મતિવાળા સાધુઓને અગ્નિદાન આપવું જોઈએ. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે:—

‘તીર્થ ઠાળેદિ જંવા મુહુર્દિહાડયતાળ કમ્મ વગરાતિ. ત તહા-વાને નો મહાદાતા, નો મુગ વહત્, તદાક્ષ્વં વા કાસુણ્ણ, ઇમણિગ્ગેણ, મણ્ણેણ, પોદ-કારણેણ, અમળ-વાળ-સાદમ્મ-સાદમેળ વદિલ્લામિત્તા મવ્વ-દરવેદિ તીર્થ ઠાળેદિ જંવા મુહુર્દિહાડયતાળ કમ્મ વગરાતિ.

વ્રજ સ્થાનોવડે કરીને જોડે-પ્રાણાતિપાતનો ત્યાગ કરવાથી, મૃધાવાદનો ત્યાગ કરવાથી અને શુદ્ધ આચારવાળા સાધુને નિદોષ, દેવા યોગ્ય, મનોમ, અને પ્રીતિના કારણરૂપ અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ ચાર પ્રકારનો આહાર દેવા વડે એવો ભાગ્ય કાળનું શુભ આયુઃકર્મ ઉપાજન કરે છે.

મુખાદુ નામના ત્રીજા પુત્રે સાધુઓના શરીરની સર્વદા વૈધાવચ્ચ કરી તેના પ્રભાવે તેણે ચક્રવર્તિથી પણ અધિક વીર્યને પ્રાપ્ત કરવાવાળું કર્મ ઉપાજન કર્યું. કનુ' છે કે:-

તપઃપુત્રા યતામિમુનેપુત્રા યો, જતામુત્રાં દેહમયો ગુરુનામ ।

વિશ્વમળાદૈઃ કુરને યતાકર્મ, યતાધિકઃ સ્વાત્ત્વ સ્વયં ન વિદ્યે ? ॥

‘તપથી મુકત, યતાનિવાળા અને વૃદ્ધાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલા એવા ગુરુના દેહને વૈધાવચ્ચ આદિથી બળવડે મુકત જે કરે છે તે જગત્પત્ની અંદર અધિક બળવાળો કેમ ન થાય ?’

શ્રી વજ્રનાભમુનિના મુખથી મુખાદુ અને બાહુની પ્રચંડા સાંભળીને ઇર્ષાવડે કરીને પીક અને મહાપીકમુનિ કહ્યુંવિત અંતઃ- કરણવાળા યથા અને તેથી કરીને ઉગ્ર તપસ્થાને કરવાવાળા હોવા છતાં પણ ઇર્ષાવડે કરીને સહેજ માયાથી મુકત એવા તે એ મુનિઓએ સ્ત્રીપણને યોગ્ય કર્મને ઉપાજન કર્યું. પાંચેઉદ્ગ્રીયો વશ છે જેમને અને કયો છે પંચપરમેષ્ઠી નમસ્કાર જેમણે એવા ભૂતેન્દ્રિય પાંચે મુનિઓ મુખપૂર્વક કાળકર્મ પામીને સર્વાર્થસિદ્ધ નામના વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પત્ત થયા. રાજા યજ્ઞદેવ કહે છે કે-શ્રી વજ્રનાભનો એવ ત્યાંથી ન્યવીને મરુદેવાના ઉદરમાં હું નાભિરાખના પુત્રપણે ઉત્પત્ત થયો છું. બાહુ અને પીટના એવા ત્યાંથી ન્યવીને હે મુન-દાદેવી ! તમારી કુક્ષિને વિષે યુગ્મરૂપે આવેલા છે તથા મહાપીક અને મુખાદુના એવા દેવસોત્રને બો-મવીને હે મુન-દાદેવી ! તમારી કુક્ષિમાં યુગ્મરૂપે ઉત્પત્ત થયેલા છે.’ આ પ્રકારે સ્વામીની વાણી સાંભળીને મુન-દાદેવી બોલી ‘હે નાથ ! પીક તથા મહાપીકને માયાના ફળરૂપ સ્ત્રીપણું તો પ્રાપ્ત

યયું પણ તેમણે પૂર્વભવમાં કરેલા ઉચ્ચ તપનું મું કળ પ્રાપ્ત થયે ?' સ્વામી બોલ્યા-‘હે દેવી ! તે પીઠ અને મહાપીઠ કરેલાં તપના કળથી મહાનંદપદ (મોક્ષપદ)ને દેવાવાળું કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરશે.’ એ પ્રમાણે સ્વામીની કોમળ, સ્નેહયુક્ત, મધુર, અને મુંદર વાળી સાંભળીને આનંદિત થયેલી તે જને દેવીએ પોતાના આવાસમાં ગઈ.

ઋષભદેવના પુત્રોનો જન્મ અને નામ-ત્યારપછી અત્યંત સુખથી ભરેલા હૃદયવાળી સુમંગલાદેવીએ અત્યંત તેજસ્વી ભરત નામે પુત્ર તથા બ્રાહ્મી નામે પુત્રીના યુગ્મને જન્મ આપ્યો અને તે વખતે સુનંદાદેવીએ બાહુમત્રી નામે પુત્ર અને સુંદરી નામે પુત્રીના નિર્મળ યુગ્મને જન્મ આપ્યો. ત્યારપછી અત્યંત ભાગ્યથી પ્રાપ્ત થયા છે સર્વ મંત્રો જેને એવી સુમંગલા દેવીએ કમિ કરીને બોમલુપચ્ચાસ પુત્રના યુગ્મને જન્મ આપ્યો. તેમના નામો આ પ્રમાણે-કામેર, કીર, કશ્મીર, કામેજ, કમલ, ઉત્કલ, કરહાટ, કુર, કવાણ, કેશિક, કથ, કેશલ, ક.ર, કેશક, અરવ, કમ્લ, કળાંટ, કીટક, કેકિ, કેકલનિનિ, કમરૂપ, કુકુળ, કુતલા, કલિંગ, કલકૂટ, કેરલ, કલકંઠક, ખર્પર, ખલ, ખેટ, મોખ્ખ, અંગ, ગોડ, માંગક, ચેલ ચેરર, ચૂડ, જલધર, કટકલ, દક્ષીણાલ, હાહાલ, ભંમ, તાપક, તેલલ, કચળ, હંડક, દેવસમ, નેપાલ, નતંક, પંચાલ, પદ્મવ, પુડ, પાટ્ય, પ્રવચ્ચ, અગુંડ, બર્મર, બીર, ભટ્ટીય, માહિમક, મહેરવ, મડક, મંડલ, મેલ, મર, મહાયુર, મકન, મરતવલ, મહનાજ, વવન, રમ, સંડક, લાટ, બ્રહ્મ, ઉત્તર બ્રહ્મવત, બ્રાહ્મ-લુતદક નિંડ, વંત, વૈદલ, વનવાસ, વનાયુજ, વાદીક, વલ્લવ, અવનિ, અનિ, ચક, લિંદલ, મુથ, સૂપાર, સૌવીર, મુગટ, નુદડ, અમક, દળ, દરક, હમ્યોજ, હંસા, હુદુક, અને હંડક એ પ્રમાણે ઉત્તરપૂર્વે અષ્ટોત્તર નામવાળા, ઇદ્ર સમાન કાંતિવાળા સ્વામીના પુત્રો રોગતા હતા. હમેશાં પ્રભુના આ નવાણું પુત્રો પાંચ સમીનિવટે કરીને શીવગના અંગે જેમ પાલણુ કરવામાં

આવે તેવી રીતે પાંચ પાંચ ધાત્રીવડે કરીને હાલન પાલન કરાના હતા. સો પુત્રરૂપી રદૂરાયમાન પત્રો છે જેને એવા, કમળના સદય કાંતિવાળા પ્રભુ યશરૂપી રસ છે જેમાં એવી પૃથ્વીપીઠ ઉપર રાજ્યલક્ષ્મીવડે કરીને મુખ રાત્રિદિવસ ચોભતા હતા. મુવણું કાંતિવાળા પ્રભુ મનોહર કાંતિવાળા પોતાના પુત્રો સહિત મનોહર કંપવૃક્ષથી મુખ મુવણીચલ (મિરપર્વત) ની જેવા ચોભતા હતા.

ઋષભદેવના પુત્રોના વિવાહાદિ—આ સમયે તે અયોધ્યા નગરીમાં પ્રયત્ન બુદ્ધિવાળો અને બાળપણથી આદિનાથનો મિત્ર દેવયથા નામનો રાજ વસતો હતો. તે ગભરો નિર્મળ કળાના સમૂહથી મુખ અને મુલોથી ચોભતી ઋષભથી નામની પુત્રી હતી. આ કુમારીકાને જોયા પછી કામદેવની ત્રી રતી પણ ચમુને મુખ દેવાવાળી થતી નહોતી અને તે કુમારીકા બધારે બોલતી ત્યારે તેની પાસે વીણા પણ કાનને કઠોર લાગતી હતી. આ કન્યાને જોઇને મુંદર લક્ષ્મણી ચોગ્ય બાણીને પ્રભુએ તે કન્યાની દેવયથા રાજ પાસે પોતાના પુત્ર ભરત વાસ્તે માગણી કરી. તે સાંભળીને શ્રેષ્ઠ કાંતિવાળા દેવયથા રાજએ જગત્પતિ આદિનાથને નમસ્કાર કરી બંને હાથ જોડીને કહ્યું—‘હે જગદીશ ! દેવથી પણ અધિક કાંતિવાળો આપનો પુત્ર ભરત ક્યાં અને આપના ચરણ-કમળની ઉપાસના કરનાર એવા મારી મુઝ બાજિકા ક્યાં. છતાં પણ મારી પુત્રી આપના પુત્રની સરખી વયવાળી છે તો મારા ઉપર પ્રસાદ કરીને તે મનોરથ પૂર્ણ કરો.’ એ પ્રમાણે બધારે દેવયથા રાજએ કણુલ કહ્યું ત્યારે પ્રભુએ પોતાના પુત્ર ભરતનો તે ઋષભથી કન્યા સાથે વિધિપૂર્વક વિવાહ કરાવ્યો. વન, વાપી આદિમાં મુગ્ધ ભરત-કુમારને કીડામાં રક્ત યથેલા જોઇને સ્વજનવર્ગ કુતુહળથી મુખ યથે. સ્નેહવાળા યોવનવડે કરીને, કટાક્ષવાળા વચનોથી અને હસ્તની ચેષ્ટાપૂર્વક આલિંગનથી તે કંપતીની લજ્જા તથા મુગ્ધતા ઓછી થઇ ગઇ. બાધ્યાવસ્થાને ઉલ્લંઘન કરીને પૂર યોવનમાં આવેલા તે બંને જણા નવીન મુખરૂપી અમૃતને પીવા લાગ્યા. ભરત મહારાજના પુત્ર પુંડરીકનો જન્મ—આ પ્રમાણે

કેટલોક કાળ ગયા પછી તે કપલશ્રી દેવીએ પુંડરીક (કમલ) સ્વપ્નથી સૂચિત કપલસેન નામના પુત્રને જન્મ આપ્યો. પુત્ર મળ્યાં આપ્યો ત્યારે માતાએ સ્વપ્નમાં પુંડરીકમળ જેવું દેખ્યું તેથી અને પુંડરીકના સરખો અંગને મુગધ હોવાથી લે તેને પુંડરીકના નામથી બોલાવવા લાગ્યા, અને તે બાળક વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો.

કપલશ્રીની ભાવના—હવે જન્મતા નાથ કપલસ્વામી જવસનુદમાં પ્રસરતા મોહતરંગોને ઉઠાસીનપણે આ સાથે વિચાર કરવા લાગ્યા કે—‘હે આત્મા ! પાપને દૂર કરીને તારે મોક્ષમાં જવાની ઇચ્છા હોય તો સાર રહિત સંસાર અંદર જડની જેમ કેમ લુપ્ત બની ગયો છે. ’ આત્મા કહે છે—‘બીજા પણ ઘણા રહેલા છે હું કાંઈ એકલો નથી. ’ પ્રભુ છે—‘પંચેન્દ્રિયરૂપી ઘડાની અંદર નાખેલા સંસારના મુખ વિષનું જેમ જેમ જીવે પાન કરે છે તેમ તેમ મૂર્ખોને પામે આત્મા કહે છે—‘હું તો અદિ રાજા છું.’ પ્રભુ કહે—‘હી, અને નપુંસક, રાજા અને રાંક આદિ રૂપોને આપતા મોહનાટકથી હે મૂઠ ! હજી પણ તને શું ખેદ નથી થતો ? વધારે કહું પણ જે જીવ સંસારના વિષયોને ભોગવવાવડે કરીને દુઃખ પ્રાપ્ત કરવાની આશા રાખે છે તે આશા ઝાંઝવાના પાર્શ્વ નહાવાના મનોરથ સમાન છે, આંતરડાથી વહેલા વચ્ચેને પોત શરીર ઉપર ધારણ કરવાની ઇચ્છા રાખવા સમાન છે. આકાશગુણની માળા પોતાના કંઠમાં ધારણ કરવાની ઉત્સાહવા જેવી છે.’ આત્મા પૂછે છે—‘ત્યારે મારે શું કરવું છે ? ’ સ્વામી કહે—‘સ્કૂચમાન નિષ્ક્રિયતાવાળા પ્રાણી આશ્રય કરીને આત્માને તેમજ આ જનને (આ લોકને) જવસનુદથી મુક્તિ આપવા યોગ્ય છે.’

કપલશ્રી પ્રભુની દીક્ષા—આ પ્રમાણે પ્રભુએ સાથે નિશ્ચય કર્યો તે વખતે લોકાંતિક દેવોએ પ્રભુ પાસે હાથ બેસીને ‘હે સ્વામિન ધર્મવીર્ય પ્રવર્તો’ એ પ્રનામે

ત્યારપછી સ્વામીએ બાહુબલિપ્રમુખ સર્વે સાધ્વિ સાથે ભરતને બોલાવ્યો એટલે તે પણ પ્રભુ પાસે આવ્યો. પછી પ્રભુના પ્રસાદરૂપ હસ્તિમાં આસન, નીતિઓને બળવાવાળા અને નમીને સમીપમાં રહેલા ભરતને સ્વામીએ કહ્યું-‘હે વત્સ ! આ સંસારના શત્રુને છતીને મોઢે જવાની મારી ઇચ્છા પ્રવર્તે છે તો તું આ પૃથ્વીના સ્વામીપણને અંગીકાર કર; કારણ કે તું ઘણા પરાક્રમથી મુજબ છે.’

આ પ્રમાણે પિતાનો આદેશ સાંભળીને સ્નેહવટે સખલના પામતી હિ વાણી જેમની એવા તથા ઉચિતને બળવાવાળા ભરતકુમાર અત્યંત ક્રોધાળુ બાણીથી બોલ્યા કે-‘હે પિતાજી ! આપના ચરણ-કમળની રક્ષા માટે ભરતકે જેવું પવિત્ર યાત્ર છે તેવું રાજ્યાભિષેક થતી વખતે સર્વે તીર્થોના જળવડે પવિત્ર યાત્રે નહિ; જગી મારા કર્ણપ્રદેશ ઉપર અથવા હીલાપૂર્વક હસ્તકમળને દેરવતા ત્યારે મારા કલ્પેને જે આનંદ ઉપજતો તેવા પ્રકારનો આનંદ મારાપોની ત્યાહુ વાણી સાંભળવાથી નહિ થાય.’ સ્વામી આ પ્રકારના ભરતના ઉદ્ગારો સાંભળીને ભરત પ્રત્યે હર્ષદુઃખના પુષ્પરૂપ સ્થિતિથી મુગધિત વાણીવડે બોલ્યા કે-‘આ જગતની અંદર વાસ્તવિક રીતે તેજ પ્રતો છે કે જે પોતે મૂલભાર ઉપાડી લઈને ધર્મકર્મને અંગીકાર કરવા માટે પિતાને સભા આપીને પવિત્ર બનાવે છે; વાસ્તે હે ભાઈ ! તું વિચાર રાજ્યને ધારણ કર અને હું હીલાને અંગીકાર કરીશ. આ જગતની અંદર વૃદ્ધોને ધર્મકાર્યની અંદર સંપૂર્ણ પ્રેરણા કરવી તેજ તેમની ખરી ભક્તિ છે.’ એ પ્રમાણે પિતાની ઇચ્છા સમજીને ભરતકુમારે વિચાર્યું કે-‘પિતાની આજ્ઞા દેવોને પણ માન્ય છે તો મારે માન્ય હોયજ તેમાં કહેવું શું ?’ તેથી નીચું મુખ રાખીને રહ્યા. કારણ કે વિનીતોની એવીજ સ્થિતિ હોય છે.

મુગધિતાયની આજ્ઞાથી તે વખતે પ્રધાનમંડળે ધવળમંગળપૂર્વક એક તીથજળોરડે ભરતમહારાજનો રાજ્યાભિષેક કર્યો તથા પ્રભુએ બળવાન એવા બાહુબલિ પ્રમુખ સર્વે પુત્રોને હાથ-કાત પ્રમાણે પૃથ્વીના જાત પાડીને વહેંચી આપ્યા. ત્યારપછી

નિમળ અંતઃકરણવાળા પ્રભુએ એક વર્ષ'વર્ષ'ત દાન દીધું અને
 ચેત્રમાસની કૃષ્ણ અષ્ટમીને દિવસે શ્રીયે પ્રહરે ઉત્તરાષાઢા નક્ષ-
 ત્રમાં ચંદ્રનો યોગ પ્રાપ્ત થયો તે વખતે સુર અસુર અને રાજાઓ-
 વડે કરીને પવિત્ર જળથી સ્નાન થયું છે જેમનું એવા પ્રભુ રત્ન-
 શિખિત્રા (પાલખી) ઉપર આરૂઢ થયા. આકાશમાં દેવાંગનાઓના
 અને ભૂમિ ઉપર સ્ત્રીઓના અવાતા ગીતપૂર્વક સમ્યગ્સૂત્રો સિદ્ધ
 થયા છે મનોરથ જેમના એવા અને દેહધારીઓને પવિત્ર
 કરવાવાળા પ્રભુ. સિદ્ધાર્થવનમાં આપ્યા. પછી રત્નશિખિત્રાથી
 ઉતરીને અયોગવૃક્ષની નીચે નાચ થયો છે સમસ્ત શોક જેમનો
 એવા તથા ત્રણ લોકના અલંકારરૂપ પ્રભુએ અલંકારોને ઉતાર્યા
 અને વિશ્વની સ્થાપનાને લેદી નાખનાર પ્રભુ યુગાદિનાયે પોતાના
 સ્થાપકેશોનો તત્કાળ આર મુદિવડે લેવા કર્યો. 'કથ્યાણકુ'ભરૂપ
 સ્કંધના ઉપર સ્કંધાવમાન પદ્મવર્ણી સરખા શોભતા બાકી સહેલા
 કેશો પ્રભુને સહો.' એ પ્રમાણે કહીને ઇંદ્રે પ્રભુને પંચમી મુદિના
 લેવાયથી રોક્યા. ત્રણ લોકના સંગારરૂપ પ્રથમ જિનેશ્વરે પ્રાસાદ
 (મહેલ)ના અગ્રભાગના આભુષણ સહય ઇંદ્રે તે વખતે આપેલું
 દેવકુખ્ય વસ્ત્ર સ્કંધ ઉપર ધારણ કર્યું; પછી પ્રભુના કેશને
 હીરસમુદ્રમાં નાખી ઇંદ્રે હાથની સંસાવડે મનુષ્યોના ધોંધાટને
 બંધ કર્યો. છઠ્ઠા તપને અંગીકાર કરેલા પ્રભુએ સિદ્ધને નમસ્કાર
 સમજાવ્યા લાવવાપૂર્વક ત્રણ પ્રકારના સર્વ સાવધ યોગોને ત્રણ
 પ્રકારે રોક્યા. તે વખતે દીક્ષાને ધારણ કરેલા પ્રભુને કેળવણીરૂપ
 સૂક્ષ્મ પ્રાગઃકાગના પ્રકાશજ્વાળ મનઃપર્વવશાત ઉત્પન્ન થયું.
 પ્રભુની નીચે તે વખતે કચ્છ, મહાકચ્છ પ્રમુખ આર હજાર રાજા-
 ળોએ દીક્ષા મદલ કરી.

શ્રી નરપત્તિદેવને વિદ્યારમાં ભિક્ષાની અપ્રાપ્તિ—દેવ-
 ત્વમે અને સર્વ પુત્રો સ્તવના અને નમન કરીને ગયા પછી
 નિતપત્તુ' થ રજૂ કરીને પ્રભુ પૃથ્વી ઉપર વિદ્યાર કરવા લાગ્યા.
 એક વર્ષ'વર્ષ'ત પ્રભુએ દાન રહ્યુંને સર્વ યરથી ભિક્ષાને દૂર કરી
 હતી તેથી કરીનેય પ્રભુને એક વર્ષ'વર્ષ'ત ભિક્ષા પ્રાપ્ત થઈ

સર્ગ ૧ દો.

નહિ. પ્રભુ ભિક્ષા લેવા જતા ત્યારે મનુષ્યો કેટલાક રૂઠાઓ, કેટલાક મદોન્મત હસ્તિઓ અને કેટલાક પોતાની પૂજા કરીને હર્ષપૂર્વક ધરવા લાગ્યા, પણ અતિ ઉદાર દેવેથી પૂજ્ય વિમૂર્તિના ઇચ્છક અને નાચ ઘડ મર્ધ છે ઇચ્છાઓ લે એવા પ્રભુએ દારા (સી) ને કારા (કેદખાના) ની જેમ સમજાવ્યો અને સર્વસમાન સમજાવ્યો અને ભૂતિ (ઋદિ) ને ભરતી સમજાવ્યો મહાકવિ ઇચ્છા કરી નહિ. કવિ મહાકવિ આદિની ગંગાતટ ઉપર સ્થિતિ-દુઃખ પરીવહોને સહન કરતા એવા સ્વામીની સાથે વિહાર કરવાને અશક્ય કવિ આદિ વિચાર કરવા લાગ્યા કે સ્વામી સાથે આપણે જાતજાતનાં કરવું તે ગરુડની સાથે સમુદ્ર તરવાનો અને વાયુની સાથે વેગ કરવાનો આશંકા કરવા લેવું છે. મનમાં આ પ્રમાણે વિચાર કરીને અદ્ય શક્તિવાળા કવિ પ્રમુખ સર્વે મંગાતટ ઉપર સ્વસ્થ મન કરીને રહ્યા.

નમિ અને વિનમિને કવિ અને મહાકવિ સાથે મેળાપ-સ્વામીના કાર્ય પ્રસંગે ગયેલા નમિ અને વિનમિ બંધારે પાછા ફર્યા ત્યારે તેઓ પોતાના પિતા કવિ અને મહાકવિ પાસે આપ્યા અને પૂછ્યું કે- 'હે પિતાઓ ! આદારને નહિ કરવા એવા આપની આ પ્રકારની દશા કેમ થઈ ? કારણકે અવલસ્વામીની ભક્તિ તો પરભવ તેમજ આ ભવમા સુખને દેવાવાળી છે.' કવિ મહાકવિ બંનેએ તેમને જવાબ આપ્યો કે- 'પ્રભુનું મન તીવ્ર છે અને અમે અદ્ય શક્તિવાળા છીએ, તેથી રાજ્યને મહાકવિ કરવાને નહિ ઇચ્છતા અમે અહિં આ નિયતિમા રહેલા છીએ.' પિતાઓનું તેવ. પ્રકારનું રજૂ કરવાને સારીમા ઉત્તમ તેઓ બોલ્યા કે 'સ્વામીને નમિ ઇચ્છ્યા તે હીક કવિ નથી.' નમિ અને વિનમિની પ્રભુ પરત્વે ભક્તિ- 'પણ જગતના હિતને કરવ. વ. જ. અને તેવકે.ને કવિવૃક્ષ જનન પ્રત્યે એક વચન આપણને આપ્યું છે કે નમ. રે. મહ. ન ઉદય યયે તેથી કરીને હવે આપણે એક ચિનથી પ્રભુની

સામ્રાજ્ય આપે તો પણ ભરતને મનથી પણ સેવીએ નહિ.' આ પ્રકારની પ્રતિજ્ઞા કરો તે બંને નમિ અને વિનમિ પ્રભુની પાસે જઈને સ્થિર ચિત્તથી ખડગ ધારણ કરીને સેવા કરવા લાગ્યા. પોતાના મનની જેમ પ્રભુની નજીકની ભૂમિને સાફ કરીને ફગની ધગ્ગાથી જાણે હોય તેમ સુગંધી પાણીથી સિંચતા હતા. આ વખતે ધરણેન્દ્ર પ્રભુને નમસ્કાર કરવા આવ્યા ત્યારે આ બે વીરને પ્રભુની સેવામાં દૈનિક નિશ્ચયવાળા જોઈને આશ્ચર્ય પામેલાં તેણે પૂછ્યું કે—'હૃદયમાં સ્થાપન કરેલા પ્રભુને ખડગમાં રહેલા પ્રતિબિંબદ્વારા દેખાડતા ક્ષત્રીમાં ઉત્તમ તમે કોણ છો ! અને શા કારણથી પ્રભુની સેવા કરી રહ્યા છો ?' નમિ અને વિનમિ બોલ્યા કે—'અમે સેવકો છીએ અને આ પ્રભુ અમારા સ્વામી છે. તેમણે રીક્ષા અવસરે આખા જગતના અનુષ્ઠાને એક વર્ષ-પચાસ વર્ષ ત દાન આપીને સંતુષ્ટ કર્યા છે; અમે તે વખતે સ્વામીના કાર્યપ્રસંગે દૂર ગયા હતા તેથી ચિતામણિર ન સમાન પ્રભુ પોતેજ અમને મનવાંછીત આપશે. કારણકે કહ્યું છે કે—

મેવંદર્શિતર્ણવઃ સત્ત્વ મેન્વો નવનોડપિ મધનોડપિ વર્ગે ન ।

નીરહાનમાર નીરહમેવ રાતક બયાત નેષ મમરમ ॥ ૧ ॥

'સેવકોને ખરેખર પોતાનો સ્વામીજ સેવવા યોગ્ય છે, પણ નિર્ધન અથવા મધન એવે, અન્ય કોઈ સેવવા યોગ્ય નથી. નીરથી રહીત હોવા છતાં પણ મેધનીજ આગક સેવા કરે છે, પણ નીરથી ભરપૂર સમુદ્રની સેવા તે કોઈ વખત કરતો નથી.'

આ પ્રમાણે દૈનિકથી પ્રભુની ભક્તિમા આસક્ત નમિ અને વિનમિને જોઈને 'આ બંને ભાઈઓની મેવા કૃપા ન થાઓ' એમ વિચારીને તેમના સન્વથી પ્રીતિયુક્ત થએલા ધરણેન્દ્રે કહ્યું—'સ્વામીની સેવાના ફગથી તમને પરભવમા તો મુક્તિ પ્રાપ્ત થશે પણ તમે માત્ર સાધાર્મિક બધુ છો વાસ્તે આદરપૂર્વક હું તમને વિદ્યા આપું તે યદજ્ઞ કરો.' એમ કહીને ધરણેન્દ્રે તેમને રાદીળી, ગાત્રી અને પ્રહસિધમુખ અડલાકીય હથ્થર વિદ્યાઓ આપી.

નમિ અને વિનમિનું વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર ગમન-પછી

સ્વપ્ન અનુસારે શ્રેયાંસકુમારને શુભનો ઉદય થયો એવું ચિત્ત નહીં થયું. આ પ્રમાણે વિચાર કરીને તેઓ સભામાંથી નીકળી પોતપોતાને સ્થાને ગયા. તેટલામાં સાક્ષાત્ મૂર્તિમાન ધર્મની જે ભગવાને તે નગરની અંદર પ્રવેશ કર્યો. નગરની અંદર પ્રવેશ કરતા પ્રભુના ચરણકમળમાં અત્યંત પ્રેમથી કેટલાક લોટતા હતા અને કેટલાક પ્રભુના ઓવારણા લેતા હતા. ચાતકોથી લીટાએક મેઘની જેમ વંદન કરવા આવેલા લોકોથી યુક્ત સ્વામીને ભેળે શ્રેયાંસ મેઘને ભેળેને મયૂર જેમ ઉચી શીવા (ડાક) કરીને ખુશ થાય તેમ અત્યંત આનંદિત થયો; ત્યારપછી શ્રેયાંસકુમાર વિચાર કરવા લાગ્યો કે—‘આ પ્રકારનું રૂપ આગળ પણ મેં જોયું છે.’ એ પ્રકારનો ઉહાપોહ કરતાં તેને ભતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું તેથી પૂર્વભવમાં પ્રાપ્ત થયેલા અરિહંત વજ્રસેનને જોયા. વજ્રસેન ભગવાને કહ્યું હતું કે—‘આ વજ્રતાલ (આદિનાયનું પૂર્વ ભવન નામ) ભરતક્ષેત્રની અંદર જિન થયો’ તે વાત સંભારીને શ્રેયાંસકુમાર પોતાના પ્રપિતામહ (પિતાના દાદા) ઋષભદેવ પાસે આવ્યા. પ્રભુને નમસ્કાર કરીને તેમને નિમંત્રણ કરી અને દાનને વાસ્તે શ્રેયાંસકુમાર અન્નને જોતા હતા તેટલામાં તાલે ઇશુરસ (શેલડીનો રસ) આવેલો હતો તે તેની નજરે પડ્યો. પ્રભુ જ્યારે બાલ્યાવસ્થામાં હતા ત્યારે અન્ય સુખપૂર્વક ખાવા ચોખ્ય વસ્તુઓનો ત્યાગ કરીને ઇંદ્રે આવેલી ઇંદુને તેમણે પ્રહણ કરી હતી, તેથીજ સ્નેહવડે કરીને સર્વ આત્મોમાં ઉત્ક્રાંતિ થયેલો ઇશુરસ આ વખતે પણ પ્રભુને પહેલું દાન દેવાના સમયે સમીપમાં આવ્યો. શ્રેયાંસકુમારે સર્વ કુલોમાંથી ઇશુરસ પ્રભુના કંરૂપ પાત્રની અંદર સુંદર વધતા ભાવપૂર્વક નાખ્યે તેથી તે રસની ઉચી વધતી શિખા યદ્ય. તે વખતે અકાશમંદોએ તથા દેવીઓએ જયજય શબ્દનો ઘોષ કર્યો અને શ્રેયાંસકુમારના ધરના આંગણમાં સુવર્ણ, રત્ન આદિની વૃષ્ટિ યદ્ય. શ્રેષ્ઠતાના સ્થાનરૂપ શ્રેયાંસ ઉપર સર્વે રાજાઓ તુષ્ટમાન થયા અને કંઈ મહાકંઈ પ્રમુખ તાપસોએ પૂછ્યું કે—‘હિ શ્રેયાંસ! આ પ્રભુ



પીઠિકાએને 'આદિકૃત-મંડલ' (આદિને કરવાવાળા પ્રભુનું મંડળ) કહેતા હતા અને તે ઉપરથી ધીમે ધીમે 'આદિત્ય મંડળ' આરું નામ જમતંની અંદર પ્રસિદ્ધિને પામ્યું.

તક્ષશિલાપુરમાં પ્રભુને વંદન માટે ગયેલા બાહુબલિને પ્રભુનો સમાગમ નહિ થવાથી વિલાપ—'શ્વાનથી વધ કયું' છે મન જેમણે તથા કોપાદિ કષાયોને દૂર કર્યા છે જેમણે એવા પ્રભુ વિહારકરતા કરતા તક્ષશિલાપુરે ગયા અને તે નગરની બહાર કાયોત્સર્ગ કરીને રહ્યા. સાવંકાળે ઉદ્યાનપાલકોએ પ્રભુ પધાર્યાની ખબર રાજા બાહુબલિને આપી. તે વખતે બગવાન બાહુબલિરાજા હર્ષથી વિચાર કરવા લાગ્યા કે—'સ્કૂરાયમાન યતા અપકારવડે અપવિત્ર રાત્રિની અંદર યાત્રા (ગમન) ઉચિત નથી તેથી નિષ્પાપ એવા પિતા વિધિ સહિત મારે પ્રાતાઃકાળે વાંકવા યોગ્ય છે.

રાત્રિમાં આ પ્રકારે વિચાર કરીને રહેલા રાજા બાહુબલિએ મનોહર ચંદરવા આદિથી પુરી ચલુગારાવી અને પ્રાતાઃકાળ થયો એટલે સ્નાન કરીને સ્વેત (ઉજવળ) વસ્ત્રોને ધારણ કર્યા. પછી સ્વેત મતંગજ (હરિત) ઉપર આરૂઢ થઈને ઉજવળ છત્રોથી તથા પીંજતા ધવળ ચામરોથી યુક્ત, યોડેસ્વાર રાજાઓ સહિત, અંતઃપુરજનોથી પરવરેલા, નગરજનોથી અનુસરાતા, રાજાધિ-રાજાઓથી શોભતા, અધુને પ્રીતિ ઉપજાવે તેવા નાટારંજ તથા ગવાતા સુંદર ગીતોપૂર્વક દીધું છે જ્ઞાન જેમણે તથા ઉત્સસિત છે ચિત્ત જેમણે એવા તે બાહુબલિરાજા પ્રભુથી પવિત્રિત થયેલા વનમાં આવ્યા. જેટલાના હરિત ઉપરથી ઉતરીને ધારણ કરેલી મણિપાદુકા મૂકીને 'પ્રભુ કયા છે ? પ્રભુ કયા છે ?' એ પ્રમાણે રાજા બોલ્યા એટલે ઉદ્યાનપાલકે રાજાને નમનપૂર્વક જણાવ્યું કે—'હે દેવ ! સૂર્યોદય થયો એટલે પ્રભુ વિહાર કરી ગયા છે.' આ પ્રકારનું વચન સાંભળીને રાજા મૂછો ખાઈને પૃથ્વી ઉપર પડ્યા અને ચંદનના શીતળ જળસિંચનથી શુદ્ધિમા આવેલા બાહુબલિરાજા ચોકવડે વિલાપ કરવા લાગ્યા. વૃક્ષને

ઉદેશીને કહે છે-‘હે વૃક્ષ ! સ્વામીના સમાગમથી તું વૃક્ષોની અંદર
 મુખ્ય છે અને પ્રભુના દર્શનને નહિ પામેલો હું તારા સરખો
 નથી.’ એમ કહીને સ્વામીએ આશ્ચર્ય કરેલા વૃક્ષને આલિંગન
 કર્યું. હવે પૃથ્વીને દેશીને કહે છે-‘હે પૃથ્વી ! પ્રથમ જિનેશ્વરના
 ચરણક્રમજને તે રાત્રિની અંદર ધારણ કર્યા અને મને તે
 પ્રભુનું વંદન પણ પ્રાપ્ત ન થયું તેથી કરીને ખરેખર તુંજ પણ
 પુણ્યવાળી છે.’ એ પ્રમાણે બોલીને પ્રભુએ જગ્યાએ રહ્યા હતા
 તે જગ્યાની પૂજા રાજાએ માથે ચડાવી. આ પ્રમાણે વારંવાર
 મૂર્છાને પામતા તથા સાથે રહેલા બીજા મનુષ્યોને મૂર્છા
 પમાડતા રાજાને જોઇને રાજમુગાંક નામના મંત્રીએ રાજાને
 કહ્યું ‘હે રાજા ! વિલાપને ધોડી દઇને થી ચપલપ્રભુને લુંચો.’
 તે સાંભળીને ‘ક્યાં છે ? ક્યાં છે ?’ એ પ્રકારે બોલવાપૂર્વક
 રાજા બંને ચમુરડે જોવા લાગ્યા. મંત્રીએ જવાબ આપ્યો-
 ‘સ્વામી ! જગન્નાથ આપણા હૃદયમાં છે. ચિત્તની અંદર
 રહેલું રૂપ તેજ નિત્ય છે અને બહાર દેખાતું રૂપ તે
 અનિત્ય છે.’ આ પ્રમાણે બોધ આપવાથી બાહુબલિરાજ શોક
 રહિત થયા અને પ્રભુના ચરણની જગ્યાએ તેમણે એક યોજન
 ઉંચા અને પાંચ યોજન વિસ્તારવાળો મણિપીઠ દરાવ્યો.

ઋષભપ્રભુને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ—આ પ્રકારે આર્ય અને
 અનાર્ય દેશોમાં મૌનપણે વિચરતા પ્રભુ ચંદ્રની જેમ માણસોને
 પોતાના દર્શનથી શાંત કરતા હતા. દીક્ષાસમયથી એક હજાર
 વર્ષને અંતે પુરિમતાલપુરના ચક્રદાનન નામના વનની અંદર
 વડના વૃક્ષની નીચે કાલ્પન માસની કૃષ્ણ એકાદશીને દિવસે પહેલા
 મહાર ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમાં ચંદ્રનો યોગ પ્રાપ્ત થયો ત્યારે
 અકુમનો તપ કરીને પ્રતિમાધારી રહેલા, અને ઉજ્જવલ ધ્યાનમાં મગ્ન
 થયેલા પ્રથમ જિનાધિપને ધાતિકર્મનો ક્ષય થવાથી લોક તથા
 અલોકને પ્રકાશ કરવાવાળું કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. દેવેન્દ્રોએ તે
 વખતે વિધિપ્રમાણે દેહધારીઓના હિતને માટે સમવસરણ રચ્યું

પીડિતાઓને 'આદિપુત્ર-મંડલ' (આદિને કરવાવાળા પ્રભુનું મંડળ) કહેતા હતા અને તે ઉપરથી ધીમે ધીમે 'આદિત્ય મંડળ' આવું નામ જન્મતની અંદર પ્રસિદ્ધિને પામ્યું.

તત્કાલિલાપુરમાં પ્રભુને વંદન માટે ગયેલા બાહુબલિને પ્રભુનો સમાગમ નહિ થવાથી વિલાપ—'શ્વાનથી વશ કયું' છે મન જેમણે તથા કોપાદિ કષાયોને દૂર કર્યાં જેમણે એવા પ્રભુ વિદ્યાર કરના કરના તત્કાલિલાપુરે ગયા અને તે નગરની બહાર કાયોત્સવ કરીને રજા. સાયંકાળે ઉદ્યાનપાલકોએ પ્રભુ પધાયાની ખતર રાજ બાહુબલિને આપી. તે વખતે બળવાન બાહુબલિરાજ હાથથી વિચાર કરવા લાગ્યા કે—'સ્ફુરાયમાન થતા અંધકારવડે અપવિત્ર રાત્રિની અંદર યાત્રા (મમન) ઉચિત નથી તેથી નિષ્પાપ એવા પિતા વિધિ સદ્વિન મારે પ્રાતાઃકાળે વાંદવા યોગ્ય છે.

રાત્રિમાં આ પ્રકારે વિચાર કરીને રહેલા રાજ બાહુબલિએ મનોદ્વર ચકરવા આદિથી પુરી ચળગાયાથી અને પ્રાતાઃકાળ થયો એટલે સ્નાન કરીને શ્વેત (ઉજ્જવળ) વસ્ત્રોને પારણ કર્યાં. પછી શ્વેત મનુષ્ય (હસિ) ઉપર બાફક થઇને ઉજ્જવળ છત્રોથી તથા પીંજન. ધવજ ચામરોથી પુજા, ઘોડેસ્વાર રાજાઓ સદ્વિન, અલ્પપુરજનેથી પરવરેલા, નગરજનેથી અનુસરાતા, રાજાધિ-રાજાઓથી શોભતા, અમુને પ્રીતિ ઉપજાવે તેવા નાટ્યકર્તા તથા નવ.ય. નુદર ગીનોપૂર્વક દીપુ છે દાન જેમણે તથા ઉત્તસિન છે વિન જેમનું એવા તે બાહુબલિરાજ પ્રભુથી પવિત્રિત થયેલા વનમાં અ.આ. એટલામા હસિ ઉપરથી ઉતરીને પારણ કરેલી પ્રજિપાદુકા મૂકીને 'પ્રભુ કયા છે ? પ્રભુ કયાં છે ?' એ પ્રમાણે રાજ દે.દે.એટલે ઉદ્યાનપાલકે રાજાને નમનપૂર્વક જણાવ્યું કે—'હે દેવ ! સૂર્યોદય થયો એટલે પ્રભુ વિદ્યાર કરી મવા છે.' આ પ્રકારનું વચન સાંભળીને રાજાએ

ઉદેશીને કહે છે-‘હે વૃક્ષ ! સ્વામીના સમાગમથી તું વૃક્ષોની અંદર મુખ્ય છે અને પ્રભુના દર્શનને નહિ પામેલો હું તારા સરખો નથી.’ એમ કહીને સ્વામીએ આશ્ચર્ય કરેલા વૃક્ષને આલિંગન કર્યું. હવે પૃથ્વીને ઉદેશીને કહે છે-‘હે પૃથ્વી ! પ્રથમ જિનેશ્વરના ચરણક્રમગને તે રાત્રિની અંદર પારણ કર્યા અને મને તે પ્રભુનું વંદન પણ પ્રાપ્ત ન થયું તેથી કરીને ખરેખર તુંજ ધણા પુણ્યવાળી છે.’ એ પ્રમાણે બોલીને પ્રભુ જે જગ્યાએ રહ્યા હતા તે જગ્યાની ધૂળ રાજાએ માથે ચડાવી. આ પ્રમાણે વારંવાર મૂળીને પામતા તથા સાથે રહેલા બીજા મનુષ્યોને મૂળી પમાડતા રાજાને એઈને રાજમુગાંક નામના મંત્રીએ રાજાને કહ્યું ‘હે રાજા ! વિદ્યાપને ધોડી દઈને છી ઋષભપ્રભુને જીએ.’ તે સાંભળીને ‘ક્યાં છે ? ક્યાં છે ?’ એ પ્રકારે બોલવાપૂર્વક રાજા બંને યજુરકે એવા હાથ્યા. મંત્રીએ જવાબ આપ્યો-- ‘સ્વામી ! જગજ્ઞાથ અ.પ.કા હૃદયમાં છે. ચિત્તની અંદર રહેલુ રૂપ તેજ નિઃય છે અને બહાર દેખાતું રૂપ તેા અનિઃય છે’ આ પ્રમાણે બે ધ આપવ.થી બાહુબલિરાજા થોડે રહિત થયા અને પ્રભુના ચરણની જગ્યાએ તેમણે એક યોજન ઉંચે અને પાંચ યોજન વિસ્તારવાળો અષ્ટિપીઠ કરાવેા.

ઋષભપ્રભુને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ--આ પ્રકારે બાપ અને અનાથ દેશોમા માનપણે વિચરતા પ્રભુ અંદરનીજમ માણસોને પે.તાના દર્શનથી યાત કરતા હતા. દીક્રાસમયથી એક હજાર વર્ષને અંતે પુરિમતાલપુન્ના ચક્રદાનન નામના વનની અંદર વડના વૃક્ષની નીચે દ્વાદશગુન માસની કૃષ્ણ એકાદશીને દિવસે પહેલા પ્રહરે ઉત્તરાષઠ. નક્ષત્રમા ચંદ્રનો યોગ પ્રાપ્ત થયો ત્યારે અનુમતેા તપ કરીને પ્રતિભાધારી રહેલા, અને ઉજ્જવલ ધ્યાનમા મગ્ન થએલા પ્રથમ જિનાધિપને ધાતિકર્મના ક્ષય થવાથી થોડે તથા અલોકને પ્રકાશ કરવાવાળું કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું કેવેન્દ્રોએ તે વખતે વિધિમાણે કેહવારાંઓના હિતને માટે સમયસરજુ રચ્યું

પીઠિકાઓને ‘આદિકૃત-મંડલ’ (આદિને કરવાવાળા પ્રભુનું મંડળ) કહેતા હતા અને તે ઉપરથી ધીમે ધીમે ‘આદિત્ય મંડળ’ આવું નામ જન્મતની અંદર પ્રસિદ્ધિને પામ્યું.

તક્ષશિલાપુરમાં પ્રભુને વંદન માટે ગયેલા બાહુબલિને પ્રભુનો સમાગમ નહિ થવાથી વિલાપ—‘આનંદી વય કયું’ મન જેમણે તથા ક્રોધાદિ કષાયોને દૂર કર્યા છે જેમણે એવા પ્રભુ વિહાર કરતા કરતા તક્ષશિલાપુરે ગયા અને તે નગરની બહાર કાયોત્સર્ગ કરીને રહ્યા. સાયંકાળે ઉદ્યાનપાલકોએ પ્રભુ પધાર્યાની ખબર રાજા બાહુબલિને આપી. તે વખતે બળવાન બાહુબલિરાજા હૃદયથી વિચાર કરવા લાગ્યા કે—‘સૂર્યાચમાન યતા અધઃકારવટે અપવિત્ર રાત્રિની અંદર યાત્રા (ગમન) ઉચિત નથી તેથી નિષ્પાપ એવા પિતા વિધિ સહિત મારે પ્રાતાઃકાળે વાંદવા યોગ્ય છે.

રાત્રિમાં આ પ્રકારે વિચાર કરીને રહેલા રાજા બાહુબલિએ મનોહર ચંદરવા આદિથી પુરી ચલુગારાવી અને પ્રાતાઃકાળ થયો એટલે સ્નાન કરીને સ્વેત (ઉજ્જવળ) વસ્ત્રોને ધારણ કર્યા. પછી સ્વેત મનંગજ (હસ્તિ) ઉપર આરૂઢ થઇને ઉજ્જવળ છત્રોથી તથા ધીમતા ધવળ ચામરોથી સુજ્ઞ, ચોડેસ્વાર રાજાઓ સહિત, અંતાપુરજનોથી પરવરેલા, નગરજનોથી અનુસરાતા, રાજધિરાજાઓથી શોભતા, અમુને પ્રીતિ ઉપજાવે તેવા નાદારંભ તથા ગવાતા સુંદર ગીતોપૂર્વક દીધું છે જાન જેમણે તથા ઉત્તસિત છે ચિત્ત જેમનું એવા તે બાહુબલિરાજા પ્રભુથી પવિત્રિત થયેલા વનમાં આવ્યા. જેટલામાં હસ્તિ ઉપરથી ઉતરીને ધારણ કરેલી મહિપાદુકા મૂકીને ‘પ્રભુ કયાં છે ? પ્રભુ કયાં છે ?’ એ પ્રમાણે રાજા બોલ્યા એટલે ઉદ્યાનપાલકે રાજાને નમનપૂર્વક જણાવ્યું કે—‘હે દેવ ! સૂર્યોદય થયો એટલે પ્રભુ વિહાર કરી ગયા છે.’ આ પ્રકારનું વચન સાંભળીને રાજા મૂર્છા ખાઈને પૃથ્વી ઉપર પડ્યા અને ચંદનના શીતળ જળસિંચનથી શુદ્ધિમાં આવેલા બાહુબલિરાજા શોકવટે વિલાપ કરવા લાગ્યા. વૃક્ષને

હરેશીને કહે છે—‘હિ વૃક્ષ ! સ્વામીના સમાગમથી તું વૃક્ષોની જાંદર મુખ્ય છે અને પ્રભુના ઇર્શનને નહિ પામેલો હું તારા સરખો નથી.’ એમ કહીને સ્વામીએ આશ્વચ કહેલા વૃક્ષને આશ્વિનન ક્યું. હવે પૃથ્વીને ઉદેશીને કહે છે—‘હે પૃથ્વી ! પ્રથમ જિનેશ્વરના ચરણપગને તેં રાત્રિની જાંદર પારણ કર્યા અને મને તે પ્રભુનું ચંદન પણ પ્રાપ્ત ન થયું તેથી કરીને ખરેખર તું જ ધણા પુણ્યવાળી છે.’ એ પ્રમાણે બોલીને પ્રભુ ને જગ્યાએ રહ્યા હતા તે જગ્યાની પૂજા રાજાએ માથે મડાવી. આ પ્રમાણે વારંવાર મૂર્ખાને પામતા તથા સાચે રહેલા બીજા મનુષ્યોને મૂર્ખી જમાડતા રાજાને એકને રાજમુગાંક નામના મંત્રીએ રાજાને કહ્યું ‘હે રાજા ! વિદ્યાપને યોગી કંઈને ધી સ્વભાવપ્રભુને જીએ.’ તે સાંભળીને ‘ક્યાં છે ? ક્યાં છે ?’ એ પ્રકારે બોલવાપૂરક રાજા બંને ચમુરડે એવા લાભ્યા. મંત્રીએ જવાબ આપ્યો— ‘સ્વામી ! જગત્તથ અપણા દુહામાં છે. ચિત્તની જાંદર રહેકું રૂપ તેજ નિઃસ છે અને બહાર દેખાતું રૂપ તેા જનિઃસ છે.’ આ પ્રમાણે બે.૫ આપવાથી બાહુબલિરાજ શોક રહિત થયા અને પ્રભુના ચરણની જગ્યાએ તેમણે એક યોજન દંચો અને પાંચ યોજન વિસ્તારવાળો અણિપીક દરાવ્યો.

ઋષભપ્રભુને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ—આ પ્રકારે આર્થ અને જનાયક દેશોમાં મૈત્રવણે વિચરતા પ્રભુ ચંદ્રની જેમ માણસોને પોતાના ઇર્શનથી સાંત કરતા હતા. હિંદુસમયથી એક દહાર વર્ષને જાંતે પુરિમતાણપુરના ચક્રદાનન નામના વનની જાંદર વડના વૃક્ષની નીચે દાહ્યુન માસની કૃષ્ણ એકાદશીને દિવસે પહેલા પ્રહરે ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમાં ચંદ્રનો યોગ પ્રાપ્ત થયો ત્યારે અકુમનો તપ કરીને પ્રતિમાધારી રહેલા, અને ઉત્તવલ ધ્યાનમાં મગ થયેલા પ્રથમ જિનાધિપને યતિકમંને સ્વયં વચાથી લોક તથા જહોકને પ્રગટ કરવાવાળું કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું કેવેન્દ્રોએ તે વખતે વિધિમઃણે દેહધારીઓના હિતને માટે સમવસરણ રચ્યું

પીઠિકાએને 'આદિકૃત-મંડલ' (આદિને કરવાવાળા પ્રભુનું મંડળ) કહેતા હતા અને તે ઉપરથી ધીમે ધીમે 'આદિત્ય મંડળ' આપું નામ જન્મતની અંદર પ્રસિદ્ધિને પામ્યું.

તક્ષશિલાપુરમાં પ્રભુને વંદન માટે ગયેલા બાહુબલિને પ્રભુને સમાગમ નહિ થવાથી વિલાપ—'શ્રદાનથી વય ઠરું' છે મન જેમણે તથા ક્રોધાદિ કષાયોને દૂર કર્યા છે જેમણે એવા પ્રભુ વિહારકરતા કરતા તક્ષશિલાપુરે ગયા અને તે નગરની બહાર કાયોત્સર્ગ કરીને રહ્યા. સાયંકાળે ઉદ્યાનપાલકોએ પ્રભુ પધાર્યાની ખબર રાજા બાહુબલિને આપી. તે વખતે બગવાન બાહુબલિરાજ હૃષંથી વિચાર કરવા લાગ્યા કે—' સૂર્યાયમાન યતા અધઠારવટે અપવિત્ર રાત્રિની અંદર યાત્રા (મમન) ઉચિત નથી તેથી નિષ્પાપ એવા પિતા વિધિ સહિત મારે પ્રાતાઃકાળે વાંકવા યોગ્ય છે.

રાત્રિમાં આ પ્રકારે વિચાર કરીને રહેલા રાજા બાહુબલિએ મનોહર ચંદરવા આદિથી પુરી ચણગારાવી અને પ્રાતાઃકાળ થયેા એટલે સ્નાન કરીને શ્વેત (ઉલ્લવળ) વસ્ત્રોને ધારણ કર્યા. પછી શ્વેત મનંગજ (હસ્તિ) ઉપર આકૃષ્ટ થઇને ઉલ્લવળ છત્રોથી તથા પીંખતા ધવળ આમરોથી સુજ્ઞ, ઘોડેસ્વાર રાજાઓ સહિત, અંતાપુરજનોથી પરવરેલા, નગરજનોથી અનુસરાતા, રાજાધિ-રાજાઓથી શોભતા, અધુને પ્રીતિ ઉપજાવે તેવા નાટારંભ તથા ગવાતા મુંદર ગીતોપૂર્વક દીપું છે દાન જેમણે તથા ઉત્સુકિત છે ચિત્ત જેમનું એવા તે બાહુબલિરાજા પ્રભુથી પવિત્રિત થયેલા વનમાં આવ્યા. એટલામાં હસ્તિ ઉપરથી ઉતરીને ધારણ કરેલી મહિપાદુકા મૂકીને ' પ્રભુ કયા છે ? પ્રભુ કયાં છે ? ' એ પ્રમાણે રાજા બોલ્યા એટલે ઉદ્યાનપાલકે રાજાને નમનપૂર્વક જણાવ્યું કે—' હે દેવ ! સૂર્યોદય થયો એટલે પ્રભુ વિહાર કરી ગયા છે. ' આ પ્રકારનું વચન સાંભળીને રાજા મૂછો ખાઇને પૃથ્વી ઉપર પડ્યા અને ચંદનના શીતળ જળસિંચનથી શુદ્ધિમાં આવેલા બાહુબલિરાજા ચોકવટે વિલાપ કરવા લાગ્યા. વૃક્ષને

પીઠિકાએને 'આદિકૃત-મંડલ' (આદિને કરવાવાળા પ્રભુનું મંડળ) કહેતા હતા અને તે ઉપરથી ધીમે ધીમે 'આદિત્ય મંડળ' આવું નામ જન્મતની અંદર પ્રસિદ્ધિને પામ્યું.

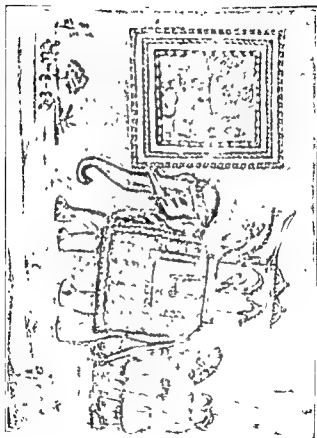
તક્ષશિલાપુરમાં પ્રભુને વંદન માટે ગયેલા બાહુબલિને પ્રભુનો સમાગમ નહિ થવાથી વિલાપ—'શ્વાનથી વશ કર્યું' છે મન જેમણે તથા કોષાદિ કથાયોને દૂર કર્યા. જેમણે એવા પ્રભુ વિહાર કરતા કરતા તક્ષશિલાપુરે ગયા અને તે નગરની બહાર કાયોત્સર્ગ કરીને રહ્યા. સાવંકાળે ઉદ્યાનપાલકેએ પ્રભુ પધાર્યાની ખબર રાજા બાહુબલિને આપી. તે વખતે બગવાન બાહુબલિરાજા હૃદયથી વિચાર કરવા લાગ્યા કે—'સ્ફુરણમાન થતા અંધકારવડે અપવિત્ર રાત્રિની અંદર યાત્રા (ગમન) ઉચિત નથી તેથી નિષ્પાપ એવા પિતા વિધિ સહિત મારે પ્રાતઃકાળે વાંકવા યોગ્ય છે.

રાત્રિમાં આ પ્રકારે વિચાર કરીને રહેલા રાજા બાહુબલિએ મનોહર અંદરવા આદિથી પુરી શલ્યગારાવી અને પ્રાતઃકાળ થયે એટલે સ્નાન કરીને સ્વેદ (ઉત્તરણ) વચ્ચેને ધારણ કર્યા. પછી સ્વેદ મતંગજ (હસ્તિ) ઉપર આક્રંદ થઇને ઉત્તરણ છત્રોથી તથા વીંજતા ધવળ આમરોથી શુક્લ, યોડેશ્વર રાજાઓ સહિત, અંતઃપુરજનોથી પરવરેલા, નગરજનોથી અનુસરાતા, રાજાવિરાજાઓથી શોભતા, ચક્રને પ્રીતિ ઉપભવે તેવા નાટારંજ તથા ગવાતા સુંદર ગીતોપૂર્વક લીધું છે જાન જેમણે તથા ઉત્તરિત છે ચિત્ત જેમનું એવા તે બાહુબલિરાજા પ્રભુથી પવિત્રિત થયેલા વનમાં આવ્યા. જેટલામાં હસ્તિ ઉપરથી ઉતરીને ધારણ કરેલી મહિપાદુકા મૂકીને 'પ્રભુ કયાં છે ? પ્રભુ કયાં ?' એ પ્રમાણે રાજા બોલ્યા એટલે ઉદ્યાનપાલકે રાજાને નમનપૂર્વક જણાવ્યું કે—'હે દેવ ! સૂર્યોદય થયો એટલે પ્રભુ વિહાર કરી ગયા છે.' આ પ્રકારનું વચન સાંભળીને રાજા મૂર્છા ખાઇને પૃથ્વી ઉપર પડ્યા અને અંદનના શીતળ જળસિંચનથી શુદ્ધિમાં આવેલા બાહુબલિરાજા ચોકવડે વિલાપ કરવા લાગ્યા. વૃક્ષને

સામાન્ય મનુષ્યની જેવો હોઈ ચકે ?' એ પ્રમાણે ભરતરાજની વાણીરૂપી જળમાં સ્નાન કરીને ચોક્કસ લાગેલો પોતાના મનને મેલ મરૂદેવામાતાએ દૂર કર્યો અને હર્ષરૂપ વસ્ત્ર ધારણ કર્યું. અર્ધોત્તરતરાજના વચનથી ચોક્કસ દૂર કરી પ્રમુદિત થયા.

ભરતરાજને વર્ધાપના--આ વખતે દ્વારપાળવટે દાખલ કરાવાએલા એ માણસોએ સ્વામીને કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ તથા ચક્રની ઉત્પત્તિના જુદા જુદા સમાચાર ભરતરાજને આપ્યા. પહેલો બોલ્યો--'હે દેવ ! જાડોભાવ્યવટે કરીને આપને વર્ધાપના (વધામણી) આપું છું કે ચક્રદાનન વનમાં કુમારિનાથને કેવળજ્ઞાન ઉત્પત્તિ થયું છે.' બીજો બોલ્યો--'હે પ્રભુ ! આમુષયાળાની અંદર અશ્વત્થ કાંતિવાનું, સૂર્યસમાન ચક્રરત્ન ઉત્પત્તિ થયું છે.' ભરત મહારાજ આ વખતે વિચાર કરવા લાગ્યા કે--'મારે કેનો પહેલાં અને કેનો પાછળ ઉત્સવ કરવો લેઈએ. ભરે ! મારા સડેલ પિછારવા થોડા છે, મારજુકે પ્રભુને પ્રજ્ઞાપ્ર કરવાથી ઈશ્ર અને ચક્રીપદની પ્રાપ્તિ થાય છે અને ચક્રથી તો દુઃખે સહન કરવા થોડા પાપને બંધ થાય છે.'

મરૂદેવામાતા સાથે ભરતરાજનું પ્રભુના વંદન માટે ગમન--આ પ્રમાણે વિચાર કરીને વર્ધાપના આપવા આવેલા અનેને દાનવટે અંગુષ્ઠ કરીને મરૂદેવામાતા સાથે પોતે હસ્તિ-ઉપર આરોહણ કર્યું. અંતઃપુરની તેમજ નગરની સ્ત્રીઓ તથા પુંડરીક આદિ પુરો સહિત જના પૃથ્વીપરિવ્રજાને મરૂદેવામાતાને કહ્યું કે--'હે માતા ! અહિં તમારા પુત્રના આત્મન માટે ઈશ્રોએ રૂપાનો, સુવર્ણનો અને રત્નનો એ પ્રમાણે ત્રણ ગદ સંચેલા છે તે જુઓ ! તમારા પુત્રની પસંદ આ ચોક્કસ ઈશ્રો સચિત્તેલી જુદા જુદા પ્રકારની રાવના કરવામા રત્ન સંચેલા જયદેવ કરે છે અને રંજા વિદોષમાદિ ચતુર દેવેલો દિવ્ય જાવાવટે મનેદર બીડો ગાય છે તે સ્વપૂર્વક સાંભળો.



સામાન્ય મનુષ્યની જેવો હોય શકે ?' એ પ્રમાણે ભરતરાજની વાણીરૂપી જગમાં સ્નાન કરીને ચોકવડે લાગેલો પોતાના મનનો મેલ મરૂદેવામાતાએ દૂર કર્યો અને હર્ષરૂપ વસ્ત્ર ધારણ કર્યું. અર્થાત્ ભરતરાજના વચનથી ચોક દૂર કરી પ્રમુદિત થયા.

ભરતરાજને વર્ધાપના--આ વખતે દ્વારપાળવડે દાખલ કરાવાએલા બે માણસોએ સ્વામીને કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ તથા જ્ઞાની ઉત્પત્તિના જુદાજુદા સમાચાર ભરતરાજને આપ્યા. પહેલો બોલ્યો--'હે દેવ ! અહોભયવડે કરીને આપને વર્ધાપના (વધામણી) આપું છું કે ચક્રતાનન વનમાં કુમારિનાથને કેવળજ્ઞાન ઉત્પત્તિ થયું છે. ' બીજો બોલ્યો--'હે પ્રભુ ! આયુધયાજ્ઞની અંદર આજુત કાંતિવાજુ, સૂર્યસમાન ચક્રરત્ન ઉત્પત્તિ થયું છે.' ભરત મહારાજ આ વખતે વિચાર કરવા લાગ્યા કે--' મારે કેનો પહેલાં અને કેનો પાછળ ઉત્પન્ન કરવો જોઈએ. મરે ! મરે ! સદેહ વિચારવા એ અ્ય છે. કારણકે પ્રભુને પ્રજામ કરવાથી ઇંદ્ર અને અકીપદની પ્રાપ્તિ થાય છે અને અકથી તો દુઃખે સંહન કરવા યોગ્ય પ.પનો બંધ થાય છે.'

મરૂદેવામાતા સાથે ભરતરાજનું પ્રભુના વંદન માટે ગમન--આ પ્રમાણે વિચાર કરીને વર્ધાપના આપવા આવેલા બનેન દ.નવડે સગુણ કરીને મરૂદેવામાતા માર્યે પોતે હસ્તિ-ઉપર આરે હલ્લ કર્યું અંત પુત્રની તેમજ નગરની સ્ત્રીઓ તથા પુરૂષો આદિ પુત્રે સહિત જતા પૃથ્વીપત્ત ભરતે મરૂદેવામાતાને કહ્યું કે--' હે માતા ! અહિં તમારા પુત્રન આનન માટે ઇંદ્રોએ રૂપાને, સુવર્ણને, અને રત્નને, એ પ્રમાણે ત્રણ નહ રચેલા છે તે જુઓ.' તમને પુત્રની પત્તે આ ચેતના હર્ષ પવિત્ર એવી જુદા જુદા પ્રકારની નવન. કરવાના રત્ન થયેલા અયથેય કરે છે અને રત્ના તિલોત્તમ.દિ ચતુર દેવોએ દિ-ય ભ.પાવડે મને.હર ચીતે. ગાય છે તે લક્ષપૂરક લાભને.

ત્રિનેશ્વરશ્રી રાજહંસે બાળકીટા કરી છે તે નાભિરત્ન ધન્ય છે ?
સ્થિત્વા યસ્યા ચતુર્ણિ ત્રિનો જનનવનામૃતગાત્રમ્ ।

રંગમયં ચિત્ત ચિત્તે મરદેવા સ્તુતિપાત્રમ્ ॥ ૬ ॥

‘જે મરદેવામાતાના શરીરમાં (ઉદરમાં) રહી પ્રભુએ મનુ-
ષ્યોના નેત્રોને અમૃતરૂપ આપેો મુંદર પોતાનો દેહ ઉત્પન્ન કયો તે
મરદેવામાતા સ્તુતિપાત્ર છે.’

મોહામ્મોષો વુગ્ધર્જણો મગ્ગન્તે મુખિ સર્વવ ।

ધારણિ સ્વ નિતૈર્વર્ણેર્વન્દે સં ગગર્વવ ॥ ૭ ॥

‘અમતની અંદર મોહસમુદ્રરૂપ મુગ્ધવિધિમાં વુગ્ધતા
સર્વ લોકોને જે પોતાની દેશનાવડે બચાવે છે એવા અને નષ્ટ
કયો છે ગર્વ જેમનો એવા આદિનાથને હું નમસ્કાર કરું છું.’
મુર-નર-ચિન્તા-નાગ-ન્યાતિનિર્મલભામન્તિ ।

અપ્ચ નિર્ણય મુષાગમૃતં સંસારં સંસારં સંસારં પ્રવગન્તિ ॥ ૮ ॥

‘અતિ નિર્મળ કાંતિ મુક્ત મુર, ચિન્તર, નાગદેવ તથા
મનુષ્યોના અમૃદો આ પ્રભુની સારભૂત મુંદરવાણીરૂપ અમૃતનું પાન
કરીને જ-મમરણથી મુક્ત હુઃખરૂપ સંસારને તરે છે.’

મુરવા-ચિન્તા-નાગ-નાઃ સં વુગ્ધવન્ પ્રણિપન્વ ।

દ્વ દિ વિવન્તિ મુર-ગમૃતં દેવ દેવ પ્રવગામિ ॥ ૯ ॥

‘એક મુર, ચિન્તર, નાગદેવ તથા મનુષ્યો એકી સાથે નમસ્કાર
કરીને જેમની મનોહર વાણીરૂપ અમૃતનું પાન કરે છે તે પ્રભુ-
મુક્ત પ્રભુને હું નમસ્કાર કરું છું.’

નપભદ્રેવના વૈભવથી મરદેવામાતાનું અન્યત્વભાવનું
ચિંતવન—જે પ્રભાણે સાંભળીને આશ્ચર્યથી ઉત્પન્ન થયેલા
મનુષ્યશ્રી અતિ વિરૂપ અમૃતના પૂરથી મરદેવામાતાના બને
મનુષ્યો પ્રથમ રૂઢન કરવાથી આવેલો પડગરૂપ પંકે દુરત દૂર
જાયો તેથી તેજુમુક્ત વિકસિત નેત્રોવાળા થયેલા મરદેવા-
માતા પ્રભુની વાણી સાંભળવાથી અને પુત્રની ઋદ્ધિને એવાથી
ધાર કરવા લાગ્યા કે—‘અરે ! મારા પુત્રનો વૈભવ જગતની

અંદર અફળુ ૧ િ અને આ ભરતને હા ! હા ! મેં ફાગટ દેવ
આપ્યો. ખરેખર જ્યાંસુધી પુત્રો ઉત્સર્ગ (બોળા)ની અંદર
રહેલા હોય છે ત્યાંસુધીજ પોતાના ધામ છે. આ અવસ પશુ
તેવી રીતે આવા વેલવથી યુક્ત થયો તો પશુ મારા ઉપર ઉદામીન
ભાવવાળો થયો. ' વત્સ ! વત્સ ' એ પ્રકારે બોલતી તથા વિલાપ
કરતી અને શાંતિને માટે આ પુત્રે એક દેવની સાથે પશુ પોતાના
સમાચાર ન મોકલ્યા. આજપર્યંત આ પુત્રના મોઢવડે તેના
દુઃખથી હું ફોગટ દુઃખી થઈ, કારણ સ્વાર્થમાં એક નિષ્ઠાવાળા
આ સંસારમાં કોઈ કોઈનું નથી. કર્તા કહે િ કે---

एव मोहः सोल्यचोरो मनोऽऽप्ता धर्ममप्यगार ।

दुर्जनस्यानदानेन सतां देशान्तरो भवेत् ॥ ૧ ॥

'મોઢ ખરેખર યુખનો ચોર[નાથ કરવાવાળો] છે તેથી આ મફ-
દેવામાતાનું ધર્મયુક્ત મન પશુ દૂર થઈ ગયું (તેમને કેવળજ્ઞાન ન થયું)
કારણ કે દુર્જનને સ્થાન આપવાથી સત્જનને દેશાંતર જવું પડે છે.'

મફદેવામાતાનું સિદ્ધિસ્થાને ગમન—આ પ્રમાણે યુક્ત
ભાવનામા અરૂંદ થયેલા મફદેવામાતાને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું
અને તેજ વખતે તેના આત્માને દેહને છોડી દીધો; કારણકે
સમર્થ એવો કોણ કેદખાનામા રહે ? આ ભરતક્ષેત્રની અંદર
આ અવસર્પિષ્ણિમા પ્રથમ સિદ્ધ થયેલા તેમના દેહને પૂછને
શીઘ્ર દેવાએ ક્ષીરસમુદ્રમા સ્થાપન કર્યો

ઇંદ્ર નથા ભરતે કરેલી ઋષભદેવની સ્તુતિ—હવે ભરત-
રાજાએ મફદેવામાતાના વિરહથી થયેલા દુઃખને દેવ તથા ઇંદ્રના
વાક્યથી શાત કરીને અશોકવૃક્ષની છાયાથી યુક્ત જિનેન્દ્રના સમ-
વસરણમાં ઇંદ્રો ૩ થે યથાવિધિ પ્રવેશ કર્યો અને ત્રણ પ્રદક્ષિણા
હઈને ભરતરાજા નથા ઇંદ્રનીયે પ્રમાણે પ્રભુની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા.

'કાલિવડે કરીને ઉપમા રહિત તથા લોક અને અલોકને
જોવામા સમર્થ કેવળજ્ઞાનથી યુક્ત નાભિતાબ્જના પુત્ર ઋષભદેવને
નમસ્કાર યાચ્યો. મહામેહથી મૂઢ બનેલા અને ભવરૂપ ગુફાની

કરે છે)-ભવનો નાશ કરવાથી હે વિજય ! અને સ્થિર ક્રાંતિને પ્રગટ કરેલી હોવાથી હે સ્થિરવિજય ! આપ વૃષ (બગલ) થી ચિહ્નિત સ્થિતિવાળા છો અને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કારને માટે તમારા ચરણકમળને પ્રાપ્ત થયેલા, ભવથી મુક્ત ભવ્યજીવના સમૂહને વૃષ (ધર્મ) થી મુક્ત કરી અક્ષય સ્થાનરૂપ નિઃપદે પહોંચાડો છો તે આપને બધી રીતે થટે છે. સ્પષ્ટરીતે સમજાય છે કે આપે સુખ અને દુઃખ, પિતાતુલ્ય અને પારકુલ તથા યતુ અને મિત્ર આદિ પ્રમગ્ન મુગ્ધોતુલ્ય સંપૂર્ણરીતે ઉન્મૂલન કરી નાખ્યું અને તેથી હે સ્વામિન ! સિદ્ધાંતને વિષે ડાઘા પુરૂષોએ આપને મુગ્ધલવિધિના નાશ કરનારા કહ્યા છે તે બરોબર થટે છે. આપના હૃદયરૂપી સમુદ્રમાંથી અત્યંત વિસ્તાર પામતી સમતારૂપી લહરીથી વ્યાપ્ત તમારા વાક્યરૂપી અમૃત સર્વદા દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચોને આપની પર્વદામાં સરખો સ્વાદ આપનારૂં થાય છે, અને મોક્ષમા પલ્લ સરખું સુખ આપે છે તે વાત થટે છે; કારણ કે અહિં અમૃતના પિતાતુલ્ય આપ છો તેથી પિતાને અનુસરતાજી ગુણો પુત્રમાં હોય છે; વળી સાક્ષાત્ અમૃત અમૃતાંશુ (ચંદ્ર) નો સ્થાન કરવાવાળું હોવાથી સ્વયંમેવ નિષ્કળતા પામે છે, અને દેવોને ફરી ગર્ભની પ્રાપ્તિ હોવાથી તેનું અમરપણું મિથ્યા થાય છે; પણ આપની વાણીરૂપી અમૃતજ વાસ્તવિક અમૃત છે કે તેને પીવાથી પૃથ્વી ઉપર રહેલા મનુષ્યોને ગર્ભ આદિ દુઃખોથી રહિત સાચું અમરપણું (મોક્ષપદ) પ્રાપ્ત થાય છે. હે જિનવર ! આ જગતની અંદર સર્વે જીવોના મનની સ્થિતિ પાપ અથવા પુણ્ય કરવામાં મચેલી હોય છે અને તે બંનેથી અન્ય કરવાને ઇચ્છતા આપે મનનો ત્યાગ કરેલો છે. મનુષ્યોની પ્રેરણામતિ અનિત્ય વસ્તુમાં અથવા નિત્ય વસ્તુમાં હોય છે પણ વિરતિપણામાં રહેલી આપની વાણી તો અનેકાંતવાદમાંજ રમણ કરે છે; હે જિન ! અન્યથી નહિ પહોંચી શકાય તેવી અગમ્ય ગતિએ આપ શકટ (ગાડા) વિના પહોંચેલા છો, અને બખ્તર વિનાના હોવા છતાં પણ કામદેવરૂપી શત્રુના બાણ-

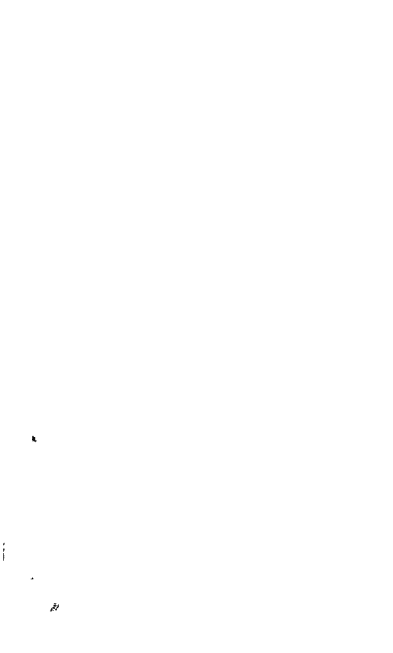
ના આપ અવિચલ છે. (તે જાણે આપને લાગી શકતા નથી.)
 વગી આપ સંજ્ઞામ વિના સત્ય જીવેના અજ્ઞાનરૂપી અસંખ્ય
 સત્ત્વોનો નાશ કરે છે અને સ્ત્રી રહિત હોવા છતાં પણ સ્થિર
 મહિમાવટે કીને અપૂર્વ સૌભાગ્ય મુક્ત છે. હે પૂજ્ય ! ત્રણ
 ભુવનમાં આપની વ્યાપ્તિ (મેળાપ) અન્ય કોઈની સાથે નહિ
 હોવાથી આપનું સ્વરૂપ અનુમાનપ્રમાણથી અસ્ય નથી, શાસ્ત્રથી
 પણ આપનું સ્વરૂપ પામી શકાય તેમ નથી તેથી આગમપ્રમાણથી
 પણ આપ અગોચર છે, પડિતોથી પણ કોઈની ઉપમા આપને
 ઘટાવી શકાતી નથી તેથી ઉપમાનપ્રમાણના પણ આપ વિષય નથી,
 વગી આપનું સ્વરૂપ કોઈ પણ જાતની અર્થોપત્તિનો પણ આશ્રય
 કરતું નથી. તેમજ હે સમતુલ્યમણે ! આપનો અભાવ પણ
 નથી. હે પ્રભુ ! આ પ્રમાણે આપના મહિમાનો પાર એકે પ્રમાણથી
 પામી શકાતો નથી. વગી ભુવિપૂર્વક બોલાયેલું વચન શુદ્ધ
 હોય છે અને તે ભુદિયું ઉત્પત્તિ સ્થાન મન છે અને તે મન
 જલ્પ તથા વ્યામૂઢ છે. હે પ્રભુ ! આપ અનેક ગુણોથી અલંકૃત
 શરીરને પારણ કરવાવાળા છે અને મનને આપે દ્રર કરેલું છે.
 તેમજ મનમા ઉત્પન્ન થનારી ભુદિયો આપનું સ્વરૂપ સમજી
 શકાય તેવું નથી, વસ્તે વાણીથી નહિ વર્ણવી શકાય તેવા હે
 જિનેશ્વર ! આપ લાલો કાળ જયવતા વર્તો. આ પ્રમાણે વાણીથી
 પ્રથમ તીર્થપતિના મુખ્ય ગુણોની સ્તવના કર્યા પછી ઉદ્ધ
 તથા ભરતમહારાજ પ્રભુની આગળ બેઠા અને એક યોજનમાં
 ફેલાતી, સર્વ ભાષાને અનુરૂપ, અમૃતને વર્ષાવનારી વ.ણીવટે
 મુખે સ સારના ક્ષેત્રને નાશ કરવાવાળી નીચે પ્રમાણે દેશના આગી.
 પુંડરીકસ્વામીની દીક્ષા અને ગાયધર પદની સ્થાપના.
 સપ્તમપ્રભુની દેશના—

વાર્ષાન્ પર્વત સ્થાનં મનુજમુદર પડય નેવઃ પ્રદને,
 દેવગન્ધાદિકમન્તુ સુદૃઢમગ્નનામ રત્નમહમ્બઃ,
 યે નુ દુષ્ટાન્વમુખ્ય કુલપતાનત્ત્વમ્ સ્થાનેષુ ફોલે—

આડરોપ્યાડરેષુ શ્રીવાન્ પ્રમયતિ ॥ મર્મ પીઠપન્નુષ્ણુઃસેઃ ॥
 નિર્માદત્તપુર્નેષર્મઃ શર્મદઃ સેવ્યતાં તતઃ ।
 યથ કામા-ડર્વ-શોણાનાં જનદત્ત્યં ધયાત્યહો ।

“જેઓ મનુષ્યદેહરૂપી અશ્વને પામીને પાપરૂપી શત્રુઓને હણે ॥ તેઓને સુકૃતનરપતિ (પુણ્યરાજ) ઇંદ્રપદવી આદિ હસ્તીઓ સર્વદા સ્વારી કરવા આપે છે અને જેઓ દુષ્ટ વ્યાપારમાં રહત થઈ તે મનુષ્યરૂપ અશ્વનો દ્રોહ કરે છે તે જીવોને ગધેશાદિ દીન પશુઓ ઉપર બેઆડીને ઉંઝ દુઃખોથી પીડા પમાડતો ભવમાં રખડાવે છે. વાસ્તે મહરહિત થઈને જીવોએ મુખને દેવાવાળો ધર્મજ સેવવો જોઈએ.”

ભરતમહારાજના પુત્ર-પૌત્રાદિની પ્રમજ્યા, પુંડરીક-સ્વામી મુખ્ય ગણધર—એ પ્રમાણે નિર્મળ ધર્મદેશના સાંભળીને તે પ્રદેશના પુરો તથા ઓઝો પેઢી કેટલાકે સમ્યક્ત્વ સહિત આવકેના મત અંગીકાર કર્યા અને કેટલાકે સાધુપણ અંગીકાર કર્યું. જયભસેન આદિ ભરતમહારાજના પાથસો પુત્રોએ અને સાતસો પુત્રના પુત્રોએ દીક્ષા લીધી. પ્રભુએ પહેલી દેશનામાં પુંડરીક સાધુ, બ્રાહ્મી સાધ્વી, શ્રેયાંસ આવક, અને સુંદરી શ્રાવિકા એ પ્રમાણે ચતુર્વિધ સંપત્તિ સ્થાપના કરી; વળી પ્રભુએ તે વખતે ચારાશી ગણધર કર્યા, તેઓમાં જયભસેન જેનું નામ પુંડરીક ॥ તે પ્રથમ થયા. પ્રભુ પાસેથી પુંડરીક આદિ ગણધરોએ ‘ ઉત્પત્તિ, વ્યય અને પ્રવ ’ એ પદત્રયીને પ્રાપ્ત કરીને રીપ્ર દાહસાંગીની રચના કરી. તે સમવસરજીમાં ભરત મહારાજના પુત્ર મરીચીએ પણ દીક્ષા લીધી અને કમ્બ તથા મહાકમ્બ સિવાય સર્વે તાપસોએ પણ દીક્ષા લીધી. ત્યારપછી ધર્મરૂપી અંકુરને ઉત્પન્ન કરવામાં પ્રસરતા જ્ઞાનરૂપ જળથી યુક્ત મેઘસમાન પ્રભુ વિહાર કરીને અન્યત્ર ગયા અને ભરતમહારાજ ગોતાની લક્ષ્મીના સમૂહથી પ્રભુનો જ્ઞાનમહોત્સવ કરીને હવંયુક્ત થયેલા અયોધ્યા નગરીમાં આવ્યા.



પ્રથમ સર્ગ સંપૂર્ણ—શ્રી રત્નપ્રભસુરિરૂપી સૂર્યના કિર-
ણોથી રાત્રીરૂપી દોષોનો ત્યાગ કરીને બદ્ધચુલ્લિવાળા હોવા છતાં
પણ પ્રતિદિવસ તેમની કૃપાવડે કરીને અદ્ભુત જુદિથી જે મુખ યથા
તે શ્રી કમલપ્રભે રચેલા શ્રી શત્રુજયના રીપકંતુદય પુંડરીક-
સ્વામીના ચરિત્રનો પહેલો સર્ગ સંપૂર્ણ થયે.

इति धौतमद्रममूर्तिरात्म-आचार्येर्माहमतद्रमविरचिते श्रीपुण्डरीकवर्णिने

श्रीपुण्डरीकवर्णितोद्गीतरा-गणपारवद-

स्वाध्याय नाम प्रथमः सर्गः ॥

સર્ગ બીજો.

ભરતમહારાજનું શસ્ત્રાગારમાં ગમન—પ્રથુનો ઉત્સવ
કરીને આવેલા ભરતમહારાજ પછી હર્ષથી શસ્ત્રાગારમાં
આબ્ધા અને મુખ દિવસને સૂચવનાર, ઉદય પામેલા પૂર્યસૂર્ય
સમાન, એક હજાર આરાધી મુખ નવા ઉત્પન્ન થયેલા ચક્ર-
રત્નને નમસ્કાર કયો અને સર્વે નગરજનોના હર્ષની સાથે વિવિધ
પ્રકારના નેવેધના સમૂહથી તેનું પૂજન કરવાપૂર્વક ભરતરાજાએ
આઠ દિવસ મુખી મહાઃસવ કયો.

દ્વિગ્વિજયને માટે ભરતમહારાજનું ગમન—ત્યાર-
પછી સરલ મનવાળા ભરતમહારાજ મજ્જરત્ન ઉપર આરૂઢ થઈ
મુખ મુદ્દતે પ્રયાણ મંત્રણ કરી તે ચક્રની પાછળ પૂર્વદિશા
વરદ આસ્થા તે વખતે બીજા રત્નો—હથ (અથ), વર્ધકિ
(મુતાર), ચમ (આધાર અને પુલ તરીકે કામ આપનાર),
કાઠિણી, મણિ, સેનાનિ, અસિ (તરવાર), પુરોધસ (ગૌર),
આતપત્ર (છત્ર), હંડ અને કુદુનિક (ગૃહપતિ-સેનાઈ કરા-
વનાર) પણ ભરતમહારાજની સાથે આસ્થા. પ્રયાણ સમયે
ભરતેશ્વરના સેનિકાએ જ્યારે જ્યહાં જમાડી ત્વરે ઉત્તમ રાજા-
ઓના હૃદયો અને મોટા પર્વતોની ગુફાઓ ચાલુ ઉદય. અને
કુંડલી, ભટખેરી, અથ તથા દસ્તિઓના એકસાથે ઉત્પન્ન થયેલા

ચાંદથી સધતી દિશાએ જધિર (જહેરી) જનીં ગઇ. તેથી તે
 બોલાવ્યા છતાં પણ જગત આપતી નહોતી. સૈન્યના અર્થે
 એટલા વેગથી આગતા હતા કે વેગવાળા પવનને પણ તેઓએ
 છતી લીધા અને છતાંયેહો એવો તે પવન રજના સમૂદને
 છત્રની જેમ માથે ધારણ કરીને તેઓની સાથે ચાલ્યો. આ
 પ્રમાણે છત્રરૂપ થઇને સૈન્યની સાથે આવતો પવન સૂર્યના આતપથી
 દાહને ન પામે તેટલા વારતેજ સૈન્યના અશ્વોની ખરીથી ઉડાડ-
 વામાં આવેલી પૂલિવડે આકાશમાં રહેલા સૂર્યને ઢાંકી લીધો.
 અત્યંત અંભીર દુહધવાળા ભરતમહારાજની એક યોજન પ્રમાણ
 દરેરાજ પ્રવાણ કરનારી સેના સમુદ્રના ઢાંકા પાસે આવી તે
 વખતે વર્ધકિરતને ત્યાં કીનારા ઉપર બાર યોજનમાં શીઘ્ર
 ઉત્તમ ધામો બનાવ્યા અને તેમાં સર્વ સેનિકો રહ્યા. વર્ધકિ-
 રતને બનાવેલી મણિજડીત અતિ નિર્મળ પૌષ્પધયાળામાં ઢાબના
 અધાર ઉપર કુશળ ભરતમહારાજ ત્રણ ઉપવાસ (અકુમ) કરીને
 બેઠા. એથી દિવસે પ્રભાતે સૂર્યોદય થયો. એટલે ભરતમહારાજ
 નાકીને પ્રેમ વાંઘા ધારણ કરી ચારે છેડે જેને વીરપંટાએ
 આપેલી છે એવા અને અશ્વોથી ભરપૂર રથ ઉપર આરૂઢ થયા.
 ચાર મેટ્રી થટાથી યુજા રથમાં બેઠેલા સિંચર અને મુવજી
 કાનિવળા ભરતમહારાજ બે સૂર્ય અને બે ચંદ્રથી યુજા એવા
 પહેલા દીપ (જાનુદીપ) માં રહેલા મેફપર્વત જેમ યોગે તેવા
 યોગવા લાગ્યા અત્યંત તેજવાળા અને પરાક્રમી ભરતરાજએ તે
 વખતે સિંચર અને ચત્રવાળી સારથીથી પ્રેરણા કરાવેલા અશ્વોના
 અવાજ પૂર્વક રથને નાભિપ્રમાણ પાળીમાં જવા લીધો. પછી
 ઉનુટ થનુધર ભરતરાજએ શીઘ્ર થનુષ ઉપર પળુક (દોરી)
 ઘડવી અને મદોટો ટંકારવ કયોં જેથી સધળા જગજંતુએ
 અવાજ કરવા પૂર્વક અષ્ટગ થઇ ગયા.

માગધહેરનો નિજય—ત્યારપછી સમુદ્રમાં બાર યોજન
 પર રહેલા માઠધહેરમત્યે ભરતમહારાજે મુવજીમથ અને પોતાના

નામથી અહિત બાણ છોડ્યું. ગમનના અમથી બલે સૂતકારને કરતું
હોય તેમ સૂતકાર કરતું તે બાણ ઉતાવળે આકાશમાગે' મધુ' અને
તે માગધદેવની સલામાં બલે પાતાળમાં જવાની ઇચ્છા રાખતું હોય
તેમ મૂખિમાં મુખ નાખીને રહ્યું. તે માગધદેવ એકાએક પડેલ
મુંદર બાણને ભેધને કોપવડે લાલચોળ થઈ બોલ્યો કે—
' પોતાના જીવનને વહન કરવામાં ખિત્ત થયેલ હૃદયવાળા અને
મરવાની ઇચ્છાવાળા કોણે મારી સલામાં આ બાણ ફેંક્યું છે ?
જયવા તો દુષ્ટિનાથના દુષ્ટા ઉપર રહેલા મલ્લિઓના સમૂહવડે
પોતાનો મુકુટ બનાવવાને ઉત્કેટ એવા કોણ તૈયાર થયો ?
અને એરાવલ્લુદસ્તિના શાંતથી પોતાની શીના કંકણ કરવાની
કોણ ઇચ્છા રાખે છે ? ' એ રીતે ગર્વમુક્ત થયેલા માગધદેવ
પછી બાણને પોતાના હાથમાં લઈને વિસ્મયપૂર્વક તેમાં રહેલા
નિર્મળ અક્ષરો વાંચવા લાગ્યો—

મત્તઃ પ્રવર્તેન્ન વર્તિત્વદ્ વર્તિતિ શ્રીકૃષ્ણદાસમૂર્તિનિ ।

મન ચચ્છન્ દશમાનુ મો ! વદિ નિત્યં સ્વમુર્ચિણઃ સુતાઃ ॥

‘શ્રી કૃષ્ણદેવનો પુત્ર પ્રથમ ચક્રવર્તી ભરત આજે તમને
આજ્ઞા કરે છે કે હે દેવ ! એ તમે પોતાના મુખને ઇચ્છતા હો તો
શીઘ્ર મને કંઈ આપો.’

એ પ્રમાણે બાણ ઉપરના અક્ષરો વાંચીને આગમના ભેવાથી
આવક જેમ શાંત થઈ જાય તેમ માગધદેવ શાંત થઈ ગયો અને
સમુદ્રમાર્ગે આવીને તેણે પુષ્પોની જેમ મલ્લિઓવડે કરીને મુંદર
આશયથી નૃદેવ એવા તે ભરતમહારાજની પૂજા કરી. પછી તે
માગધદેવ એક રત્નોની સાથે ભરતમહારાજના તે બાણને મૂસીને
મજિત સહિત અંજલિ ભેટીને જય શબ્દ પૂર્વક બોલ્યો કે—
‘ઈંદ્રના હાથથી મૂકાયેલા વજ્રની જેવા, તપસ્વી યનિના મુખના
તેજની સરખા તેજવાળા અને સતીના મુખના શાપ સદશ
આપના ધનુષથી મૂકાયેલા બાણને કોણ સહન કરી શકે ? હે પ્રભુ !
આપથી સ્થાપન કરાયેલો હવે હું આપનો સેવક છું અને અર્પણ

આજ્ઞાવટે સર્વદા મારા ઉપર પ્રસન્નતા કરવી.' એ પ્રમાણે અત્યંત ભક્તિવાળા શબ્દોથી સંતુષ્ટ થયેલા ભરતમહારાજે તેને વિસર્જન કર્યો અને સમુદ્રમાંથી રથને પાછો વાળ્યો. થડે છે કે ઉત્તમ પુરુષો નમસ્કારપર્યંતજ રોષવાળા હોય છે. પોતાના સૈન્યમાં ગયેલા નિષ્કંટક એવા ભરતમહારાજે પછી પારણું કરીને હથેથી માગધદેવને આગ્રિને અષ્ટાહિક મહોત્સવ કર્યો.

વરદામપતિ-પ્રભાસપતિ અને સિંધુનદીનો વિજય—
પછી ચક્રવર્તી વરદામપતિ, પ્રભાસપતિ અને સિંધુનદી દેવીને જીતીને શીઘ્ર રૂપ્યમય વૈતાલ્યજિરિ પ્રત્યે આવ્યા.

વૈતાલ્યદેવનો વિજય—ચક્રવર્તીએ વૈતાલ્ય પર્વતના દક્ષિણભાગમાં પોતાના સૈન્યને રાખીને ત્રણ ઉપવાસ કરીને વૈતાલ્યકુમાર દેવની આરાધના કરી, એટલે ચલિતાસન થયેલા તે દેવે સમીપ આવી, કિંમતી રત્નોનું ભેટણું કરી ભરતમહારાજનું આજ્ઞા મસ્તક ઉપર ચડાવી. પછી જેવી રીતે આવ્યો હતો તેવી રીતે વિદાય થયો. ત્યારપછી રાજાએ પારણું કરીને આઠ દિવસના અશ્વમેધ ઉત્સવ કર્યો.

સિંધુનદીના જે તટ સાધવાની સેનાધિપતિને આજ્ઞા—પછી ચરણ આશયવાળા ભરતમહારાજે લીલાપૂર્વક પોતાના સેનાધિપતિને આજ્ઞા કરી કે 'સાધવામાં પ્રવિણ એવા હો સખે ! મુખપૂર્વક સિંધુના દક્ષિણ ભાગના જે તટોને શીઘ્ર સાધો.' સેનાધિપતિએ તુરંત અર્ધરત્નવડે સિંધુનદી ઉતરી ત્યાંના તુફક-દોડોના રાજાઓને જીતીને દંડતરીકે આવેલું ધન ચક્રવર્તીને સોંપ્યું.

તમિસ્રાગુફાનું ઉઘાડવું અને કૃતમાલદેવનો વિજય—ફરીથી ચક્રીની આજ્ઞાથી તે સેનાધિપતિએ તમિસ્રાગુફા ઉઘાડવા માટે ત્રણ ઉપવાસ કરીને કૃતમાલદેવને આગ્રિને અષ્ટાહિક ઉત્સવ કર્યો; પછી અશ્વરત્ન ઉપર આરૂઢ થઇને મોક્ષ પ્રત્યે જવાવાળો જીવ સમાધિવડે મઢ અને રોષને જેમ વિરલ કરી નાખે તેમ દંડરત્ન ત્રણ વખત અક્ષાત્રીને ગુફાના બંને દ્વાર

વિરલ કથી [ઉઘાડી નાખ્યાં]. અને અન્ધરત્ન ઉપર પાછા આવી
સ્વામીને ખજર આપ્યા.

ત્યારપછી ચક્રવર્તી હસ્તિઉપર આરૂઢ થયા અને મહિને
હસ્તિપુંજ ઉપર પ્રકાશને વાસ્તે સ્થાપન કર્યો; પછી મહિના તેજથી
તમિઝાગુફાને અધિકાર સહિત કરતા કળાથી યુક્ત નરુત્રોની
સાથે ચંદ્ર જેમ વાદળમાં પ્રવેશ કરે તેમ શબ્દો પોતાના
સૈન્યની સાથે તે ગુફામાં પ્રવેશ કર્યો. હસ્તિઉપર રહેલા શબ્દો
તે ગુફાની અંદર પછવાડે આવતી સેનાના પ્રકાશને વાસ્તે ઠાકિલિ-
રત્નથી ઓગણપચાસ મંડળો કહી. ત્યાં પચ્ચર પવ્વ સહેજે તરી
શકે એવી ઉન્નિમ્નત્રા નદી ઉતરી અને તૂલ (રૂઢ)ને પણ બૂકાડે
એવી નિમ્નત્રા નદીને પણ વર્ધકિરત્નથી ઉતર્યા. પછી પોતાની
મેળે ઉઘડી ગયેલા તે ગુફાના ઉત્તરકારથી ત્વરાથી નીકળ્યા અને
ચક્રની પછવાડે ભરતમહારાજ ઉત્તરભરતાઈને સાધવા ચાલ્યા.

ભિલ્લોની સાથે યુદ્ધ—ચક્રીના સૈન્યને અગાઉ કોઈ વખત
નહિ જોયેલું હોવાથી સંતાપમ્મ નામના સ્ત્રીજલજરો આયુધોને
ધારણ કરીને અશ્વસૈન્યની સાથે યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. જેવામાં ચક્રીના
સૈન્યને ભિલ્લજટોએ હરાવી પાણું કાઢ્યું તેવામાં હલ્લવાની ઇચ્છા-
થી અન્ધરત્ન ઉપર આરૂઢ થયેલો સેનાનિ તેમની તરફ ડોળ્યો.
પુરવ્વડે જેમ વિનોનો સમૂહ નાગ પામે તેમ સેનાનિયા હારેલા
ભિલ્લોએ વિવિધ પ્રકારના દેહકષ્ટપૂર્વક કુગદેવતાને આરાધ્યા.
અત્યંત સેવા કરવાથી પ્રસન્ન થયેલા મેધપ્રમુખ દેવો આવીને
પૂજવા લાખ્યા કે—‘ હે વત્સો ! આ પ્રકારની લાંબલો અને
ઠાયકપટ શા માટે કરો છો ? પોતાના પૂર્વ ભવના ઉચ્ચ પુરવ્વથી
પ્રબળ એવો આ ચક્રવર્તી મનુષ્યો, દેવો, કિન્નર, અસુર તેમજ
નાગકુમાર તેમાંના કોઈથી પણ છત્રી શ્રાવ્ય તેમ નથી. તેમ
છતાં પણ હે વત્સો ! તમારા આરાધનથી સંતુષ્ટ થયેલા અમે
અમારા બળના પ્રમાણમા હમણા તેમને વિધ્ન ઉત્પન્ન કરશું.’

ચક્રીનો પરાજય કરવા દેવોએ કરેલી મૂશળધાર વૃષ્ટિ-

“એ પ્રમાણે કહીને મેધપ્રમારને જળમી પૂજા ગાઠ મેયોને વિદ્યુ-
ર્વાને આકાશથી મૂઘજધાર વૃષ્ટિ કરવા લાગ્યા. જરતમહારાજને
પોતાની સેનાને કંઠમુખી પાળીમાં ડુબી મર્યેલી ભેળને તત્કાલ
પોતે અમરતને બાર ચોજન વિસ્તારવાળું કપડું અને તેના ઉપર
પોતાની સેનાને રાખીને તેટલા વિસ્તારવાળું ઉપર છત્ર કપડું. તે
છત્રનાં દંડ ઉપર માણસોને પ્રકાશને માટે મણિ સ્થાપન કર્યો.
પછી કુદુગ્ધિબરત્નવડે એકજ દિવસે વનાયેલું, ઊગેલું અને
પકાયેલું વિવિધ પ્રકારનું અન્ન હમિયાં દિનતા રહિત સૈન્યના
માણસો સ્વાદપૂર્વક જમવા લાગ્યા. આ પ્રમાણે અમર અને છત્રના
પુટને જળમાં તરતું ભેળને જગતને આશ્રય કરવાવાળું બૃહસ્પ-
તિનું આ મહાઅવડ (મોડુંઈડું) છે એમ કહેવાયું. સાતમે દિવસે
અકપતિ વિચાર કરવા લાગ્યા કે-‘ હુએ સહન કરી શકાય
એવા આ મેધપ્રમુખ દેવો મારા શત્રુઓનો પક્ષ કરીને મને
અહિત કરનારા કેમ થઈ શકે છે? ’ ચક્રીની અંગરક્ષા કરવામાં
વિચક્ષણ સર્વદા પાસે રહેનારા માળ હજાર દેવોએ જરતમહારાજને
આ પ્રમાણે વિચાર કરતા ભેળને મેધપ્રમુખ દેવોને કહ્યું
કે-‘ હે દેવો ! જરતક્ષેત્રમાં વસતા મનુષ્યના સ્વામી ઉપર તમે
અત્યંત દુષ્ટતા કરી છો તેથી તમે મૂર્ખશિરામણ છો અને
મરવાને નૈયાર થયેલા દેખાઓ છો. ’

તુરંગકનો વિજય-એ પ્રમાણે ચક્ષાના કઠોર શબ્દોથી ભય
પામેલા અને વ્યાકુળ થયેલા તે મેધપ્રમુખ દેવો નાશી ગયા અને
મેધના સમૂહમાંથી નીકળેલો સૂય જરતના પ્રતાપની જેમ અત્યંત
તપવા લાગ્યો. પછી તુરંગલોકોએ જરતરાવતની પાસે આવી મુખમાં
કનિષ્ઠિકા (ટચલી આંગળી) નાખીને પોતાના મસ્તકોનું રક્ષણ
કર્યું અને તૃણ મોઢામાં લઈને પોતાના સભ્યનું રક્ષણ કર્યું.

હિમવત્કુમારનો વિજય--સેનાપતિના ઉત્તરતિંધુનિબુટ
સાધી આવ્યા પછી શ્રેષ્ઠ લક્ષ્મીના આલય (ઘર) સમાન અને
પ્રસરતા મહિમાવાળા જરતમહારાજ હિમાલય તરફ આજ્યા.

જને તે મિરિયાદ સિંહ પ્રદેશમાં પોતાની સેનાનો પડાવ કરી તથા ઉપ-
વાસનો તપ કરીને રથ ઉપર બેસી હિમવતકુમાર ઉપર પોતાનું
બાણ ઠોડ્યું. બહોંતેર પોજનપર રહેલો તે દેવ આવેલા બેલા તે
બાણને ઉપાડીને તેમાં કોતરેલા અક્ષરો વાંચી શાંત થઈ ગયો અને
સેંટલા સાથે આવીને આવીને નમસ્કાર કર્યો. હિમવતકુમારને વિષ્ણુ-
જન કથા પછી અપભ્રંશ પડે તે અર્થ મહાતેજસ્વી ભરતમહારાજે
તેનો અપ્રાર્થમહેત્વ કર્યો અને ત્યાં પોતાનું નામ લખ્યું.

નમિ અને વિનમિનો પરાજય—દિગ્વિજયથી નિવૃત્ત
થયેલા અને તેજથી સેકેબેલા તથા જેનો કોઈ શત્રુ નથી બેલા
અકર્ણી ભરતમહારાજે વેતાવ્યપર્વતના ઉત્તરભાગમાં પોતાના
હૈન્યનો પડાવ નાખ્યો અને નમિ અને વિનમિને આપી ન કસ-
વાની ઇચ્છાથી રખતના ન પામે તેવા પોતાના બાણને વીરશિરો
મણિ રાજ્યે ઠોડ્યું. અકર્ણતિના તે બાણને બેઠને અત્યંત કીધથી
લાઠ નેત્રવાળા થયેલા તે બંને વિલાપર રાજ્યો પોતાની સેના સહ
આશ્રયમાં આવ્યા. રાષ્ટ્રકે ઉઠેટ થયેલા બંને પક્ષના હૈનિકેએ
આશ્રયમાં તેમજ પૃથ્વી ઉપર બાર વર્ષ સુધી રહ, તોમર,
કાલાં, શક્તિ વિગેરે શબ્દોથી અને બાહુબળથી પરસ્પર મુઠ
કયું. પછી અત્યંત બુદ્ધિમંત્રી ભરતમહારાજે રથ ઉપર
આસિદ્ય કર્યું અને મુઠ કરવામાં હૃદ પ્રતિજ્ઞાવાળા અર્ધ પોતે ધનુષ-
ને ધારણ કરી બાણ છોડવામાં રજા મવા ધનુર્ધરમાં ઉત્તમ ભરત-
મહારાજે પાંખ સહિત બેઠારને વેગથી મૂકેલા પોતાના બાણોપે
કરીને તે વખતે પાખથી મુખ દોષ તેજ કર્યો. અકર્ણના બાણના
વેગથી આશ્રયમાં બેસેલું ભરત ન રા પામ્યું. એટલે ભરતમહારાજ
વનમથ (અત્યંત કાન્નિવત્તા) થયા અને નમિ અને વિનમિને
પ્રગાથ અભિરુદિ (વિજીતી જેવ લખિત) પદ્યને પાઠ્યો.
પછી હરિવંશના પદ્યથી ઉચિત કરવામાં કુચક તે બંને નમિ અને
વિનમિને આવીને કે.પ.વમ.ન થયેલા ભરતમહારાજને પ્રણામ
કર્યો અને કહ્યું કે- હે પ્રભુ ! અઘણરહે અખ. યથી અપને

“એ પ્રમાણે કહીને મેઘકુમારને જળથી પૂર્ણ ગાઠ મેઘોને પિંડ-
 વનિ આકાશથી મૂશગધાર વૃષ્ટિ કરવા લાગ્યા. જરતમહારાજે
 પોતાની સેનાને કંઠકુખી પાણીમાં ડુબી અર્ચેલી જોઇને તત્કાલ
 પોતે ચમંડનને બાર ચોજન વિસ્તારવાળું કથું અને તેના ઉપર
 પોતાની સેનાને રાખીને તેટલા વિસ્તારવાળું ઉપર છત્ર કથું. તે
 છત્રના કંઠ ઉપર માણસોને પ્રકાશને માટે મણિ સ્થાપન કયો.
 પછી કુદુગ્ગિજરતનવટે એકજ દિવસે વવાયેલું, ઉગેલું અને
 પકાયેલું વિવિધ પ્રકારનું અન્ન હમેશાં દિનતા રહિત સેન્યનાં
 માણસો સ્વાદપૂર્વક જમવા લાગ્યા. આ પ્રમાણે ચમં અને છત્રના
 પુટને જગમાં તરતું જોઇને જગતને આશ્ચર્ય કરવાવાળું બૃહસ્પ-
 તિનું આ મહાઅવડ (મોડુંછંડું) છે એમ કહેવાયું. સાતમે દિવસે
 ચક્રપતિ વિચાર કરવા લાગ્યા કે-‘હુએ સહન કરી શકાવ
 એવા આ મેઘપ્રમુખ દેવો મારા યત્નઓનો પક્ષ કરીને મને
 અદિત્ય કરના. કેમ ચમં શકે છે?’ ચક્રીની અંગરક્ષા કરવામાં
 વિચક્ષણ તરફ પાને રહેનારા મેઘ દંબર દેવોએ જરતમહારાજને
 આ પ્રમાણે વિચાર કરના જોઇને મેઘપ્રમુખ દેવોને કથું
 કે-‘હે દેવો! જરતકેશવમા વસના મનુષ્યના સ્વામી ઉપર તમે
 અત્યંત દુષ્ટતા કરી છો તેથી તમે મૂર્ખશિરોમણિ છો અને
 મરવાને નૈય.ર થયેલા દેખાઓ છો.’”

પુરુષકેના વિજય એ પ્રમાણે યજ્ઞાના કઠોર શબ્દોથી ભય
 પામેલા અને વ્યાકુળ થયેલા તે મેઘપ્રમુખ દેવો નાશી ગયા અને
 મેઘના સમૂદમાંથી નીકળેલા સૂર્ય જરતના પ્રતાપની જેમ અત્યંત
 તપવા લાગ્યો. પછી પુરુષકેનાકે જરતરાજાની પામે આવી મુખમાં
 કનિષ્ઠિકા (ટચલી આગળી) નાખીને પોતાના મસ્તકેનું રક્ષણ
 કથું અને તૂલ્ય મોઢામાં લઈને પોતાના રાજ્યનું રક્ષણ કથું.

હિમવત્કુમારનો વિજય--મેનાપતિના તત્તરત્રિપુનિપુટ
 માંથી આવ્યા પછી એક લક્ષ્મીના આલય (ઘર) સમાન અને
 પ્રકરના મહિમાવાળા જરતમહારાજ હિમાલય તરફ આજ્યા.

અને તે મિત્રિના ક્ષણે મહેશમાં પોતાની સેનાનો પડાવ કરી ત્રણ ઉપ-
વાસનો તપ કરીને રથ ઉપર બેસી દ્વિમવતકુમાર ઉપર પોતાનું
બાણ છોડ્યું. બહોંતેર પોજનપર રહેલા તે રથ અથેલા એવા તે
બાણને ઉપાડીને તેમાં ફાટરેલા અક્ષરો વાંચી શાંત થઈ મર્યો અને
સેંટણા આધિ આવીને સ્થળીને નમસ્કાર કર્યો. દ્વિમવતકુમારને વિષ્ણુ-
જન કયા પાડી અપભ્રંશ પડ્યો તે જઈ મહા તેજસ્વી ભરતમહારાજને
તેનો અદ્ભુત મહેત્ત્વ કર્યો અને ત્યાં પોતાનું નામ લખ્યું.

નમિ અને વિનમિનો પરાજય—દિગ્વિજયથી નિવૃત્ત
થયેલા અને તેજથી એક એવા તથા જેનો કોઈ યત્ન નથી એવા
અકર્ત્તા ભરતમહારાજે સેતાદેવપત્નના ઉત્તરભાગમાં પોતાના
સેન્યનો પડાવ નાખ્યો અને નમિ અને વિનમિને આધીન કર-
વાની ઇચ્છાથી રખતના ન પામી તેવા પોતાના બાણને વીંદિશિરો
મણિ રાજ્યે છોડ્યું. અકર્ત્તાના તે બાણને એકને અત્યંત ક્રોધથી
લાલ ને ત્રાણા થયેલા તે જને વિદ્યાધર રાજ્યો પોતાની સેના લઈ
આકાશમાં આબ્યા. રાવરહે ઉઠેલ થયેલા અને પશાના કૈનિકોએ
આકાશમાં તેમજ પૃથ્વી ઉપર બાર વર્ષ સુધી રાત્રી, તોમર,
જાલાં, શક્તિ વિગેરે શસ્ત્રોથી અને બાહુબળથી પરસ્પર યુદ્ધ
કર્યું. પાડી અત્યંત ભુજંગરાજા ભરતમહારાજે - રથ ઉપર
આરોહણ કર્યું અને યુદ્ધ કરવામાં હૃદ પ્રતિજ્ઞાવાળા થઈ પોતે ધનુષ-
ને ધારણ કરી બાણ છોડવામાં રજા થયા. ધનુષરમાં ઉત્તમ ભરત-
મહારાજે પાંખ રહિત ખેંચીને વેગથી મૂકેલા પોતાના બાણોવડે
કરીને તે વખતે પાંખથી યુક્ત હોય તેવા કયાં. અકર્ત્તાના બાણના
વેગથી આકાશમાં ખેંચરતું ભરત નાશ પામ્યું. એટલે ભરતમહારાજ
યનમ્રમ (અત્યંત ક્રાન્તિવાળા) થયા અને નમિ અને વિનમિનો
પ્રગપ અચિરશ્રુતિ (વિજીતી જેવા દલિલ) પછાને પામ્યો.
પાડી હૃદય શાંત પડવાથી ઉચિત કરવામાં કુચક તે જને નમિ અને
વિનમિએ આવીને કોપાયમાન થયેલા ભરતમહારાજને પ્રણામ
કર્યો અને કહ્યું કે— હે પ્રભુ ! અઠણપણે અમારથી આપનો

જે અવિનય થયો ■ તે સઘળો હુમા કરો, કારણ આપ સમગ્ર પૃથ્વીમાં સ્વામી થયેલા છો. ’

વિનમિની પુત્રી સુભદ્રાનું ભરતમહારાજને આપતું અને નમિ વિનમિનું દીક્ષા ગ્રહણ—પછી નમિરાજએ પ્રીતિ સહિત ધણા મણિઓનું ભેટણું કર્યું અને વિનમિએ સ્ત્રીઓમાં શિરોગાથિ એવી પોતાની પુત્રી સુભદ્રા ભરતમહારાજને આપી. હવે ચક્રવર્તીથી હર્ષપૂર્વક વિસર્જન કરાયેલા નમિ અને વિનમિ પોતાને રથાને આવીને રિયર મનવાળા થઈ આદરપૂર્વક વિચાર કરવા લાગ્યા કે—’આપણે ઘરે આવેલા અષ્વમેધવના જ્યેષ્ઠ પુત્ર ભારતમહારાજનો ઉચિત કરવાથી ઠગાયેલા એવા આપણે ખેડની વાત છે કે અત્યંત મોહને વશ થઈને યોગ્ય સત્કાર ન કર્યો ! વળી આપણને આવું મહોદુઃસામ્ય અષ્વમેધવપ્રભુના ચરણની સેવા કરવાથી પ્રાપ્ત થયું હતું છતાં અત્યંત રોષથી ભરતરાજાએ આપણી સાથે યુદ્ધ કર્યું તેથી પ્રભુના જ્યેષ્ઠપુત્ર એવા તેને પણ ધિક્કાર છે ! વળી સામ્યમહત્તમા અંધ બનેલા આપણે પણ ખાર વધું સુધી તેની સાથે સંન્યાસ કર્યો તે અયોન્ય કર્યું. હવે તે પાપને દૂર કરવા આપણે પ્રભુપાસં જઈને ત્રા અંગીકાર કરીએ.’ એ રીતે ચિંતાથી નિર્મળ વિચાર કરીને નીતિને અણવાવાળા પોતાના બંને પુત્રોને સામ્ય ઉપર રથાવન કરી ધણા વિદ્યાધરોની સાથે નમિ અને વિનમિએ પ્રભુ પાસં જઈ દીક્ષા લીધી.

ભરતમહારાજનું સિન્ધુનદના વનમાં રમણ—હવે ચક્રધર ભરતમહારાજ વસુધરાને નિર્વિધનપણે છૂટતા સિન્ધુ નદીના તટ ઉપર વિવિધ પ્રકારના વૃક્ષોથી વ્યાપ્ત થયેલા વનમાં ગયા. અહિં સર્વદા સમય જનુને યે. ય અનેહર વૃક્ષોની એ સ્ત્રી પુત્ર વનને એકંદરે તે પૃથ્વીપતિ ક્રોડા કરવામાં ઉદ્યુક્ત થયા. તે વખતે વર્ષાઋતુને ત્યાં રાજાને રહેવા વાસ્તે સમુદ્રમાંથી નીકળેલા હરશીના નિર્મળ મહિર સમાન મણિઓથી બનાવેલા સ્નાન મૂર્તિવાળો આવસ જનાવ્યો; પછી પોતાનું સ્નન કર્યું

ચોખ્ખ રીતે પડાવમો સ્થિત થઈ ગયું ત્યારે ચપલ અને કંઠાવંર
અશ્વ ઉપર આરોહણ કરીને તે સમગ્ર લોકના નાયક ભંરતમહા-
રાજ વૃક્ષોની શ્રેણી જોવાને ચાલ્યા. આ વખતે પ્રિયંવદ નામનો
બંદિવર સ્વામીના ચિત્તને સ્પૃહાથી યુક્ત જોઈને, પોતાની કાંતિથી
રંગી નાખ્યું છે આકાશને જેણે જોવા મનોહર વૃક્ષના સમૂહનું
શીઘ્ર વર્ણન કરવા લાગ્યો કે— 'હે પ્રભુ! આપ જય પામો.
આ વનની અંદર છએ જતુને ચોખ્ખ વૃક્ષો જુદા જુદા પ્રદેશમાં
ઉગેલાં છે તે હે નીતિસ! આપના નેત્રના વહ્નસથી યુક્ત લોકલ્ય-
પણાને પામો. '

વર્ષાનંતુનું વર્ણન-હે સ્વામી! અહિં અત્યંત દિવ્ય શક્તિથી
'આકાશમાં શોભતા ગ્રેષો થાતરોને હર્ષના સ્થાનરૂપ શુભ ગર્ધ
યુક્ત પવિત્ર અને શુભસૂચનરૂપ જળની વૃદ્ધિ કરે છે.
વળી સમીપમાં અત્યંત મનોહર નૃત્ય કરીને પોતાની સ્ત્રીના
(મયૂરીના) પ્રેમને ઉત્પન્ન કરતા ચતુરે હર્ષ ઉપભવનારા વિવેકી
કેકાઓ (મયૂરો)ને જુઓ. હે રાજા! તે મયૂરોમાંના કેટલાક
સુંદર કંઈથી આલાપ આપતી મયૂરીને આડી નજરે જોઈને લીલા-
'પૂર્વક પોતાની પ્રિધાના હૃદયને મદયુક્ત બનાવે છે. વળી હે પ્રભુ!
'સૂર્ય અને અગ્નિના તેજનો નાશ કરવાવાળા મેઘમા સ્થાન પ્રાપ્ત
થવાથી હું મહસ્ત્રિની છું જેવી રીતે મહાગાત્રી થઈને નાયતી
આ વિજળીને તમે જુઓ. સૂર્યે પૃથ્વીપરથી પવિત્ર નિષ્પત્તિને
કરવાવાળા શીતળ જળને મુકાવી દીધું તેથી મુકાળ કરવાવાળો
મેઘ અશનિ (વજ્ર તુલ્ય વિજળી) ને ધારણ કરીને તેને રૂપે
'ઉ (આનંદાદન કરે છે) કહ્યું ■ કે—

રાત્રિ સ્વાદુઝનં મમય મારિતા મિત્વાડય વારાવિધિ-

મિંચન શામનેદમેવ કુરને મેષો વિનટુ તુ તત્ત્વ ।

જન્મા પ્રેમતા રક્તેન રાત્રિં વિષ્ણોરકારે વદેત્-

ગીવાયુઃ સુવર્તેદિનો વૃત્તયનેઃ દિ નિર્વિવેકજનનઃ ॥

‘સમગ્રનદીઓના શીતળ અને સ્વાદુ જળને નીચે તપ જઈને

જે અવિનય થયો. ■ તે સઘળો ક્ષમા કરો, કારણ આપ સમગ્ર પૃથ્વીમાં સ્વામી થયેલા છો. ’

વિનમિની પુત્રી સુભદ્રાનું ભરતમહારાજને આપવું અને નમિ વિનમિનું દીક્ષા ગ્રહણ—પછી નમિરાજએ પ્રીતિ સહિત ઘણા મણિઓનું ભેટલું કયું અને વિનમિએ સ્ત્રીઓમાં શિરોગણિ એવી પોતાની પુત્રી સુભદ્રા ભરતમહારાજને આપી. હવે ચક્રવર્તીથી હર્ષપૂર્વક વિસર્જન કરાયેલા નમિ અને વિનમિ પોતાને સ્થાને આવીને સ્થિર મનવાળા થઈ આહરપૂર્વક વિચાર કરવા લાગ્યા કે—‘આપણે ઘરે આવેલા કષ્ણકદેવના જ્યેષ્ઠ પુત્ર ભરતમહારાજનો ઉચિત કરવાથી ઠગાયેલા એવા આપણે ખેડની વાત છે કે અત્યંત મોહને વશ થઈને યોગ્ય સત્કાર ન કર્યો! વળી આપણને આપું મહોદું રાજ્ય કષ્ણકદેવપ્રભુના ચરણની સેવા કરવાથી પ્રાપ્ત થયું હતું છતાં અત્યંત રોષથી ભરતરાજાએ આપણી સાથે પુલ્ક કયું તેથી પ્રભુના જ્યેષ્ઠપુત્ર એવા તેને પણ ધિક્કાર છે! વળી રાજ્યમહત્ત્વા અધ અનેલા આપણે પણ બાર વર્ષ સુધી તેની સાથે સંક્રામ કર્યો તે અયોગ્ય કયું હવે તે પાપને દૂર કરવા આપણે પ્રભુપાસે જઈને ત્રા અંગીકાર કરીએ.’ એ રીતે ચિંતાથી નિર્મળ વિચાર કરીને નીતિને ભણવાવાળા પોતાના અને પુત્રોને રાજ્ય ઉપર રથ પન કરી ઘણા વિદ્યાધરોની સાથે નમિ અને વિનમિએ પ્રભુ પાસે જઈ દીક્ષા લીધી.

ભરતમહારાજનું સિન્ધુનદના વનમાં રમણ—હવે ચક્રવર્તી ભરતમહારાજ વડુધરાને નિર્વિખરણે છતતા સિન્ધુ નદીના તટ ઉપર વિવિધ પ્રકારના વૃક્ષોથી વ્યાપ્ત થયેલા વનમાં ગયા. અહિં સર્વદા સમય જનુને યોગ્ય મનોહર વૃક્ષોની શ્રેણીથી પુષ્પ વનને એકને તે પૃથ્વીપતિ કાંડા કરવામાં ઉદ્યુક્ત થયા તે વખતે વર્ષક્રિસ્તને ત્યાં રાજાને રહેવા વાસ્તે સમુદ્રમાંથી નીકળેલા કલ્પશ્રી નિર્મળ મહિર સમાન મણિઓથી બનાવેલા કાન મુખિકાવાળો આવાસ બનાવ્યો; પછી પોતાનું સ્નન બ્યારે

ચોખ્ખ રીતે પડાવમાં સ્થિત થઈ ગયું ત્યારે અપંગ અને કદાવર
અન્ન ઉપર આરોહણ કરીને તે સમગ્ર દોડના નાયક ભરતમહા-
રાજ વૃક્ષોની એણિ એવાને આદ્યા. આ વખતે પ્રિયંવદ નામનો
બંદિવર સ્વામીના ચિત્તને રૂપદાથી યુક્ત એકને, પોતાની કાંતિથી
ફગી નાખ્યું છે આકાશને જેણે એવા મનોહર વૃક્ષના સમૂહનું
શીઘ્ર વર્ણન કરવા લાગ્યો કે—‘હે પ્રભુ! આપ જય પામે,
આ વનની અંદર છેલ્લે જાતુને ચોખ્ખ વૃક્ષો જુદા જુદા પ્રદેશમાં
ઉગેલાં ॥ તે હે નીતિસ! આપના નેત્રના પડ્મસથી યુક્ત લોક-
પણને પામે.’

વર્ણનજાતુનું વર્ણન—હે સ્વામી! અહિં અત્યંત દિવ્ય શક્તિથી
આકાશમાં ચોક્ષતા મેળો આપોને હર્ષના સ્થાનરૂપ શુભ ગંધ
યુક્ત પવિત્ર અને શુભસૂચનરૂપ જળની વૃદ્ધિ કરે છે.
વળી સમીપમાં અત્યંત મનોહર નૃત્ય કરીને પોતાની શ્રીના
(મયૂરીના) પ્રેમને ઉત્પન્ન કરતા ચક્ષુને હર્ષ ઉપભવનારા વિવેકી
કેકાઓ (મયૂરો)ને જુઓ. હે રાજા! તે મયૂરોમાંના કેટલાક
‘સુદર કંઈથી આલાપ આપતી મયૂરીને આડી નજરે એકને લીલા-
‘પૂર્વક પોતાની પ્રિયાના હૃદયને મહાયુક્ત બનાવે છે. વળી હે પ્રભુ!
સૂર્ય અને અગ્નિના તેજનો નાશ કરવાવાળા મેઘમાં સ્થાન પ્રાપ્ત
થવાથી હું મહસ્વિની છું એવી રીતે મહાવાળી ધધને નાચતી
આ વિજળીને તમે જુઓ. સૂર્યે પૃથ્વીપરથી પવિત્ર નિષ્પત્તિને
કરવાવાળા શીતળ જળને મુઠાવી હીધું તેથી મુકાળ કરવાવાળો
મેઘ અશનિ (વજ્ર તુલ્ય વિજળી) ને ધારણ કરીને તેને રૂપે
‘છે (આન્ધાદન કરે ॥) કહ્યું છે કે—

દક્ષિં સ્વાદુજલ સમગ્ર સરિતા નીત્વાડય કાર્ગનિધિ—

નિર્મલં સામગ્રેયમેવ કુદને મેષો વિનટ તુ તત્ત ।

જૃત્વા ક્રોધતા રસેન દર્શિર્ વિષોપકારે નયેત્—

ઝીવામુઃ સુર્વિર્વેદનો વૃત્તપનેઃ કિં નિર્વિવેકજનનઃ ॥

‘સમગ્ર નદીઓના શીતળ અને સ્વાદુ જળને નીચે લઇ જઈને

સમુદ્ર તેને ખાઈ અને નહિ પીવાયોમ્ય જન્યવે છે, ત્યારે નાશ પામેલો તેજ જળને મેઘ ઉચે લઈ જઈને રસથી રૂચિર બનાવી વિશ્વના ઉપર ઉપકાર કરવાનાનું કરે છે; વાસ્તે સુવિવેકી પુરૂષો જ્યવંતા વર્તો; ધનિક જોવા નિર્વિવેકી જનોથી શું ?

અહિં વાયુ દિવ્યભાવથી ઉત્પન્ન થયેલા મેઘરૂપ પાત્ર ધરી રમ પીને, કુમુભિત થયેલી માલતીલતારૂપી સ્ત્રીને આલિંગન કરી પ્રમાદમુક્ત થયો છે. જેણે સજ્જનના સમૂહરૂપ ઠઠંગિકાને વિકસિત કરી છે અને જે જગતના જીવોને જીવિતકાંત આપવામાં તત્પર છે એવી તમારી દૃષ્ટિ સદૃશ સુંદર વૃષ્ટિ જગતના મનુષ્યોનું રક્ષણ કરે.

શરદઋતુનું વર્ણન—ધણો સમય વર્ષાકાળનો અતુલ્ય કરીને શાભાએ પ્રિયવદ્ જાંઘિયરને શરદઋતુનું વર્ણન કરવાનું કેમું ત્યારે પ્રિયવદ્ સ્પુટપણે કહે છે—' વિકસિત પદ્મરૂપી મુખવાળી, નીલકમળરૂપ નેત્રવાળી, ધવજ મેઘરૂપ વસથી મુક્ત, પ્રપુલ્લિત મનોહર બધુજીવકના પુષ્પરૂપ દેહિષ્યમાન લાલ હીરાચળ વન્દ્ય સદ્દિગ્, તારાઓ જેને કુમુભવણે ઘયેલા છે, ચંદ્ર જેના મરગતો મુકુટ બનેલો છે, આકાશમા રહેલી હંસની શ્રેણી જેને મહોદા મૈત્રીના દ્વાર તુલ્ય છે અને જેણે શરદઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલા અક્ષયશાંતિરૂપ જ્વલને વિશે સોજારીથી અંકિત નાગર-વેલના પાનની કાનિકામાન સ્ત્રીથી પાખવાળા અને લાલ મુખવાળા ઉત્તમ શુકો (પિ. ૫૮) ને ધારણ કર્યો છે, તે આ શરદઋતુ આપને માત્રજિકને મ.ટે કાઢ્યા અમરગમુનિ (એ નામનો તારો)ને અહિં ડાલ્ય થયે છે તેથી નિર્મળ એવી સરસી (સરોવર)એ કમળરૂપ પુત્રને જન્મ આપ્યો છે, આકાશ મંથા નિર્મળ યદ્ધ અને દોષકરે (ચંદ્ર) ચંદ્રગ્ના સનૂદને દેહિષ્યમાન ચાકનીરૂપી બોજન આપ્યું છે. અ.વ. નિર્મળ થયેલ ચંદ્ર શરદઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલી પોતાની શુનિ મુખદ્ર-દેહીના વરવને અર્પણ કરી તેથી આ મુખદ્રાદેવી પદ્મ મહા...અધિરજન. ૫૭ દશમી અંક: આપનું દે દેવ ! ચંદ્રોત્તરોત્તર

કરે છે. 'એ પ્રમાણે જાદિવરે ચરદત્તુની વણૂં ન કયું' અને પ્રભુએ પણ ચરદત્તુની પ્રથક્ષા કરી. જે જગતનાં એવનને (એવનરૂપ જળને) નિર્મળ કરે છે તે કેમ પ્રથંસાધાર ન થાય? આ વખતે દર્શયીમુક્ત થયેલી જરતાધીશ્વરની એવિતેશ્વરી(મુખદ્રા)-એ જાદિવરને પોતાના દેહના રત્નના આભરણો ખુશી થઈને આપી દીધા.

હેમન્તજ્ઞત્તુનું વણૂં ન--ત્યારપછી સારમુજ્ઞ હૃદયવાળા પૃથ્વીના ચંદ્રગુરુ જરતમહારાજ મુમિકાથી વ્યાપ્ત પ્રદેશમાં ગયા અને પ્રિયવદે પ્રાપ્ત થયેલી દેમન્તજ્ઞત્તુનું વણૂં ન કરવા માંડ્યું--'અહિં ચંદ્રે પોતાના અતિ પ્રતાપવડે કરીને રોષથી સરોજની' (સૂચવિકાસી કમળ)ને બાગી દીધી અને હિમવડે સૂર્યને જાગૃત્તન કરી દીધા. ચંદ્રે પોતાની આશા (દિશા)નો આશ્રય કરનાર સૂર્યનું અહો ! હિમ પડવાને વખતે રક્ષણ ન કયું તેથી સમગ્ર મનુષ્યલોક તેના મુખને પણ (સંગરમાં) ભેગા નથી. હિમ પડવાથી સૂર્યે જેમ જેમ જડતા પ્રાપ્ત કરી તેમ તેમ જગતના એવેના હૃદયને ક'પાનનાર દોષા (રંગી) અત્યંત વધતી ગઈ. આકાશમાં ગુરૂ (ગ્રહરૂપિણ) છે તે ખરેખર ગુરૂ નથી પણ ગુરૂ તો વારતવિક રીતે અગુરૂ (હિપ) છે કે જે હિમ પડવાને વખતે સૂર્ય મહિમાથી (તેજથી) મુક્ત થયો ત્યારે દુઃખથી ર્યામતાને પામીને અગ્નિમાં પોતાના દેહને પણ બાળે છે. અહો ! હિમે સૂર્યને ઢાંડી દીધી છે તે અમારી પ્રગટાવેલી આ સવડીલો (અગ્નિ)ને પણ ઢાંડી ન દેશ તેટલા વારતે અગ્નિ ઉપર સજ્જ લોક પોતાના જાંને હાથ રાખે છે.' [અગ્નિથી તાપિ છે] એ પ્રમાણે પ્રિયવદે જ્યારે બોલ્યો ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે--'આ સર્વ પુત્ર સાથી ઉત્પન્ન થયો છે ?' પ્રિયવદે તે બાળવનો જ્યાંલ કરીને કહ્યું કે--'કોણકિં ! અહિં દિવ્ય ત્રણ કુટુંબી અંદર પુપ્ત્યવ, કૃષ્ણાચર તથા ધનસાર દેવી પ્રભાવથી આકાશથી પડે છે તે જુલો.' વગી જાદિવર બેસ્યો કે 'હેમન્તજ્ઞત્તુની અંદર વૃક્ષ ઉપર પુષ્પો નહિ મગવાથી મનુષ્યોની ન્યસિકાને મુશ્કેલી મળતા મુખનો નાશ થયો તેથી અગ્નિમુખ

ધૂપો અગ્નિમાં પડે છે અને પોતાના મુવાસથી મુખ આપે છે. આ હેમન્તઋતુમાં સૂર્યે જલધુ કં દિમ પડવાથી હું દુનિયાની અંદર સારી રીતે માન પામેલો છું છતાં મારા તેજને સમૂદ્ર ઓછો થશે તેથી તેજ પોતાના નામ (મૂર)ની સાથે પોતાના અશ્વ તેજ હે રાજન્ ! તમારામાં સ્થાપન કરેલ છે. ' શીતના બદિવરે કરેલા હેમન્તઋતુના વર્ણથી પ્રસન્ન થયેલા શરદા નીરમાં મણિનુલ્લભ્ય ભરતમહારાજે પોતાનો સૂર્યસમાન તેજવાળો મુકુટમણિ તેને અર્પણ કર્યો.

શિશિરઋતુનું વર્ણન--ત્યારપછી ગુન્હો કરીને પાનમના મનુષ્ય ઉપર શીતલ આશયવાળા જમતના એક પાત્ર ભરતમહારાજ જ્યારે શિશિરઋતુથી વ્યાપ્ત પ્રદેશમાં મરત્યારે પ્રમુદિત થયેલા બદિવરે કહ્યું--'હે નરરાજ ! અહિં પત્ર (પાંદડા) ખરી પડવાથી જૂમિ ઉપર ખડખડાટ શબ્દને કરતો તારૂં સૂર્યના તેજને વૃદ્ધિ પમાડતો આ કાશ્યપ (કાશ્યપ માસ અથવા કર્ણનું વૃક્ષ) શોભી રહ્યો છે આ શિશિરઋતુ વૃક્ષોને હરિત (નવ)ના અથ)ના સરખા વર્ણ, નદર પત્રો, સીના મુખની કાંઠા અદ્ય ધૂપો, અને ફળનો સમૂદ્ર આપે છે તેવી રીતે તમ દેહની મુવર્ણમય કાંતિને પણ સ્ફુલ્લે છે.'

વર્ષાઋતુનું વર્ણન--શિશિર સ્થનથી પૂર્ણપતિ આશ્રય આપ્યા એટલે વાઘીવટે કરીને અમૃતના રસને જેણે છાતી લીધો છે એવો બદિવર મનોહર વાઘીવટે બોલ્યો--'હે ધરાધિપ ! આપની સ્ત્રીય અદિ વિકરવર જમરના સમૂદ્રથી વ્યાપ્ત આ બૃક્ષો મૈત્રિક (મોતી) અને નીલરત્નના બનાવેલ કામદેવના ભંડોલો તેવા શેષે છે યોગીશ્વરો પણ ગુરુ એવો તે કામદેવ જ સ્વરૂપ : સમૂદ્રરૂપ અપારથી વુક્ર જગતના અગ્નિ જેવા આ મહાકન. સમૂદ્રની અહર વિરોધથી પીડાયેલા દુઃખરૂપી નિલ (નલ) આદિનિ અપે છે, વગી કામદેવે તણ જનનની પ્રિયતા મેળવી છે. શ્રીશંકરની પ્રશંસા કરતે છે અને સમજન જનોને માન્ય કરે છે.

લાયક મુકુર (પુષ્પ) ની પગમથી પીત વર્ણવાળા થયેલા. જમરોની એણિરૂપ વરમાળા આ વસંતઋતુરૂપી સ્ત્રીએ પિાદિજ્ઞ (કાયલરૂપી પ્રાણલે)ના યજ્ઞ સહિત અહિં સહકાર (આંગ્રી)ના વૃક્ષ ઉપર આરોપણ કરેલી દેખાય છે. વળી સમીપમાં જમરના ગાયનથી મુખ, આજુબ માંજરૂપ સ્વજ સહિત પક્ષીઓને સંતોષ પમાડતી વસંતઋતુની રાજધાનિતુલ્ય મનોહર આજ્ઞવૃક્ષની એણિ ચોખી રહી છે. મુવર્ણ (મુંદર વર્ણવાળા) દુઝેનું દાન દેતો, મુંદર અવાજને કરતા જમરોથી બ્યાસ વૃક્ષોના શ્વેદમાં એકપણને ધારણ કરતો આમ્રતરૂ હે નરરાજ ! અહિં ચોખી રહ્યો છે. શિયિરકાગના જગનું પાત કરોને આ પાટલતરૂ (લોખનું ઝાડ) અત્યંત વૃદ્ધ હોવા છતાં પણ મિત્રરૂપ આ વનને બે પ્રકારે મુખધિત કરે છે, (શિયિરકાગના પાત કરેલા જગથી ઠંડક થાય છે અને વસંતઋતુમાં પુષ્પિત થાય છે તેથી મુખધેમય હોય છે), વળી આ કર્પૂરલગ્નાથી લેહિત તાંબુલલતાઓ તરફ દૃષ્ટિ કરે. ખરેખર શુદ્ધોવડે યોગ્યતા ધારણ કરનારનો સંગ જુદિમાન પુરૂષોના નેત્રને મુખકારી થાય છે. આ પવન નિર્મળ ધનસરની પગ આકાશમાં લઈ જઈને સારી રીતે ફેલાવી દે છે અને તે પરામની સાથે આકાશમાં ગયેલા જમરોની ઠાલિમાએ અંદાના પ્રકાશને નિસ્તેજ અથવા કલંકયુજ્ઞ બનાવી દીધો છે. હે નયનિપુણ ! આ બાજુ નાંજુલવરૂની તરફ આપના નેત્રોનો પ્રસાદ કરો, વાણીવડે કરીને સમમ મનુષ્યોના ચિત્તને રંજન કરવાવાળો જીભને પણ ને રંગે છે; નાગલગાવડે જેમ સોપારી વચ્ચુકા બને છે તેવી રીતે રાજન ! આપ પણ તેનાવડે હાંત અહિં પરિહરથી મુકુર નિર્મળવાણીની સ્વામિની રમના (જીભ)ને વચ્ચુકા કરો; લીલા રંજના હીરામગ્ન કંચુબાને ધરણ કરેલી કોમળ હૃદયવાળી રતીરાણીરૂપ આ ગરવેલ કામદેવ પ્રભુના મરતક ઉપર રહી ચોમા આપતી હોય તેમ વિવશી રહી છે. હે રાજન ! અહિં સહજ પીંગા રંગના

પત્રોથી મુક્ત બે તાંબુલલતા જેને લાગેલી છે અને સીએના દુદયને જે ઘોઢ ઉપજાવે છે તેવા આ ધનસારતરૂ તરફ દૃષ્ટિ કરો. આ વનની અંદર બીજી સઘળી તાંબુલલતાઓ નિર્ભય રયામ કાંતિથી મુક્ત છે અને ફક્ત આ નવું લતાનું યુગ્મ (એડલુ) સુંદર મુવર્ષ સમાન કાંતિવાળા પત્રથી વ્યાપ્ત દેખાય છે. આ ધનસારતરૂ આવી પ્રકારની આ બે ચેત્તરીને આસિંગત કરીને રસાકુલ થયેલો છે તેથી તેનું અરેખર સુંગધયુક્ત આ દોઈ નવી જાતનું સૌભાગ્ય જણાય છે. હે દેવ ! આપને નવી પ્રિયા (મુલદ્રા) પ્રાપ્ત થઈ ત્યારે આપે વસુધાકૃપીભુની સીના ઉપર દોષ કયો તેથી વસુધા નામ્યનાથી મુક્ત બની હે વસુધાપ્રિય ! આપને પ્રિય વચનોથી સન્કાર કરે છે કે—‘હે નન્દિ ! હે પૃથ્વીપતિ ! આપ અહિં સિદ્ધાસનને અલંકૃત કરો અને વસનઋતુના મુખને અનુભવો તથા શ્રમને દૂર કરો.’ આ પછી સુખ નામવાળા અને ભુદિ-મુક્ત વચન છે જેનું અંવા લાભ નિર્ભય અદિવરની વાણીને માન આપીને પાતાના ચિત્તની અંદર રમને વહેતા અંધ ઉપરથી નીચે ઉતર્યો. પછી આ લમ્બ પૃથ્વીના સ્વામી ભરત મહાનાથ સિદ્ધાસન ઉપર બેઠા અને તેમની વલ્લભા મુલદ્રા દેવી ભદ્રાલગ્નપર બેઠા મુલદ્રાદેવીએ નક્કાગમના મુખ ઉપરથી પાતાના નજરના હંદવંદે રૂની ઉડારીને ત્રિષ વફને આનન ઉપર નેત્રવ કરી. ‘તુલન આશયવ શો તુ એ કોઈ દિવસ ઉચિત કન્કભ. ના પ્રી નથી. આ કન્ક વનની અંદર પછી જનમલ્લ ન જન. મુવર્ષને વનને પુષ્પ મુવર્ષની નાયક બ. યોગદેશ પુષ્પ મુવર્ષ મર્ષ મુવર્ષથી કેન્દ્ર મર્ષે. અહિં નાંથી નિયમતા પૂરે છે. એવું કહેવું નિવું’ અકલમ. અકલમ દિવ્ય વિમાન આવે છે ને. જન લક્ષ્મી ને કોઈ પણ દેવી પેતાની સ્વમિની પ્રેમ કેન્દ્ર પણ ન જનુ વલ્લભ તદા રહે છે ને હ જનતા પ્રજા’ પદ્યપૂરક જનને’ અદિવનુ મુવર્ષિયા મુવર્ષ ને

‘દામજી વલ્લભ પે. ન. ને ક. ન લાભજ. મા ઉપર

પત્રોધી, યુક્ત બે તાંબુલલતા જેને લાગેલી છે અને સીઓના
 હૃદયને જે મોહ ઉપજાવે છે તેવા આ ધનસારતરૂ તરફ દ્રષ્ટિ કરો.
 આ વનની અંદર બીજી સઘળી તાંબુલલતાઓ નિર્મળ રથામ કાંતિથી
 યુક્ત છે અને રૂક્ત આ નવું લતાનું યુગ્મ (બેડલુ) મુંદર મુવણું
 સમાન કાંતિવાળા પત્રોધી વ્યાપ્ત દેખાય છે. આ ધનસારતરૂ આવી
 પ્રકારની આ બે વેલડીને આલિંગન કરીને રસાકુલ યથેચ્છા છે
 તેથી તેનું ખરેખર સુંગધયુક્ત આ કોઈ નવી જાતનું સૌભાગ્ય
 જણાય છે. હે દેવ ! આપને નવી પ્રિયા (મુભદ્રા) પ્રાપ્ત થઈ
 ત્યારે આપે વસુધાસ્પીજની સીના ઉપર દોષકર્થો તેથી વસુધા
 સૌમ્યતાથી યુક્ત બની હે વસુધાપ્રિય ! આપને પ્રિય વચનોથી
 સત્કાર કરે છે કે—‘હે નરસિંહ ! હે પૃથ્વીપતિ ! આપ અહિં
 સિંહાસનને અલગૃત કરો અને વસંતઋતુના મુખને અનુભવો
 તથા શ્રમને દૂર કરો.’ ત્યાંપછી મુખ રાગવાળા અને ભુદિ-
 યુક્ત વચન છે જેનું એવા રાજા નિર્મળ બંદિવરની વાણીને
 માન આપીને પોતાના ચિત્તની અંદર રાંચને વહેતા અન્ધ
 ઉપરથી નીચે ઉતર્યાં. પછી ત્યાં સમગ્ર પૃથ્વીના સ્વામી ભરત-
 મહારાજ સિંહાસન ઉપર બેઠા અને તેમની વલ્લભા મુખદ્રા-
 દેવી, ભદ્રાસનપર બેઠા. મુખદ્રાદેવીએ મહારાજના મુખ ઉપ-
 રથી પોતાના વચનના છેડાવડે પૂછી ઉઠાડીને પ્રિય વચને આસન
 ઉપર બેસવા કહ્યું. ‘મુંદર આશયવાગી સંજો કોઈ દિવસ
 ઉચિત કરવામાં ઠગાતી નથી.’ આ દિવ્ય વનની અંદર પછી
 ભરતમહારાજના ભૂષણને વાસ્તે પુષ્પ ચુંટનારી નાયકાઓ ધ્યાનરૂપે
 પુષ્પ ચુંટવા ગઈ કાતુકથી ઉત્સુક બનેલો બંદિવર ફરીથી સ્થિરતા
 પૂરક બોલ્યો કે—‘હે વિભુ ! આકાશમાં અદ્ભુત દિવ્ય વિમાન
 જાય છે તો જરા લક્ષ આપો. કોઈ પણ દેવી પોતાની સ્વામિની
 પ્રત્યે કોઈ પણ રાજાનું વચ્ચું નહીં રહી છે તે જ જગત્
 પ્રભુ ! ધ્યાનપૂર્વક સાંભળો.’ બંદિવરનું સુમતિથી ભૂષિત તે
 વચન સાંભળી ચક્રીએ પોતાના બંને કાન સાંભળવામાં ઉત્કૃષ્ટ

કથો, કારણકે પ્રેમવસ્તુ પ્રભુને પણ નમાવે છે. અંતઃપુર સહિ
ચક્રવર્તીએ હર્ષપૂર્વક પોતાના મસ્તક ઉપર આકાશમાં થત
કાનને ઘનસા-ના લેપસમાન નીચે પ્રમાણે વાણી સાંભળી.—
આકાશમાં દેવીએ કરેલી ભરતમહારાજની પ્રશં-
સા—‘ દેવીએ તથા તેજયુક્ત યુગ્મોના મનને મોહ પમાડતો
મેઠ વીરોમાં શૂંઝારભૂત ભરતનાજા જયવંતા વતો. આ રાજા
પોતાના હર્ષનથી આર (કામ) વડે કરીને વામાઓ (શ્રીઓ) ને
વાણીનો ભંગ, શરીરમાં અત્યંત કંપ, સર્વથા વિવર્ણપણું, સ્વેદ
તથા શેષમાં ઉત્પન્ન કરી મનને હણે છે અને શૂંઝાર ઉત્પન્ન કરે છે
તેવીજ રીતે મારના ભયથી યુગ્મોને પણ વાણીનો ભંગ વિંગેર
ઉત્પન્ન કરી મનને હણે છે અને ભય ઉત્પન્ન કરે છે; રાજાએ મુદમાં
યુગ્મોના વક્ષસ્થલને ખડિત કર્યું અને પાછગથી રાજ્ય પાણું આપી
સંતોષ પ્રમાણે એમ બંને રીતે અહોભામ્યને સમજતા મોટા
રાજાએ મનના રંગ સહિત થયા તથા મુખે પોતાનો દેશ પાછો
મેળવ્યો તેથી છતાંયેલા હોવા છતાં પણ સંતોષને ધારણ કરે છે.
આવા ચરિત્રવાળા વીર (ભરતમહારાજ)ની અમે પ્રશંસા કરીએ
હીએ; સ્વામીએ સુંદર શ્રીઓના વક્ષસ્થલને ખડિત કરવાથી તથા
પીઠ ઉપર હાથ દેવાથી બંને રીતે અહોભામ્યને સમજતી એવી
મુખ્ય મણાતી શ્રીઓ રંગપૂર્વક નિત્ય આસકત રહેલી તથા મુખ
પૂર્વક હંદ્રેયોના વિષયોને પ્રાપ્ત કરતી, છતાંયેલી હોવા છતાં
પણ સંતોષને ધારણ કરતી હપી. આવા શૂંઝારમય ચરિત્રવાળા
ભરતમહારાજની અમે પ્રશંસા કરીએ છીએ. પર્વતોરૂપી નાજાએ ના
મસ્તકોને અક્રમણ કરીને જેમ સર્વ ઉદય પ્રાપ્ત કર્યો છે,
વળી જેના બંને પક્ષ (માનુષ્ય તથા પિતૃપક્ષ) મુદ છે અને
શત્રુવિવસ પૃથ્વીવલયને વિકલિત કરી ગયા છે તથા સાનથી
ઉછાડતા સરસ્વતીના નસતુલ્ય જિનેશ્વરથી એની ઉપસિ છે તે
આ ભરતમહારાજરૂપી સ્થાન નવીન અંદર વર્તેના સમૂદમાં કળાને
વિસ્તારના જયવંતો વતો વગી આ ભરતમહારાજની તલવ.

યતુને વિષે શરીરના કષ્ટને કરાવનારી હોવાથી હેમંતઋતુ સમાન,
 પત્ર (પક્ષ) રહિત કરનારી હોવાથી શિશિરઋતુ સમાન, યતુની
 ઉત્પત્તિનો નાશ કરવાથી વસંતઋતુ સમાન, ચંતાપ આપવાથી
 શ્રીધમઋતુ સમાન, યતુરૂપી હંસોને દૂર કરવાથી, વર્ષાઋતુ સમાન
 અને યતુઓના મસ્તકોને છેદવાથી શરદઋતુ સમાન, તથા પંચતપ
 આપવાથી વૃષ્ટિ કાળરૂપ છે. જેની ભુજાએ વૈરાગ્યોના વિષાદરૂપ
 કાજળજળના સ્થાન સમાન સુખના ઉપર આશ્રેષ્ઠપૂર્વક દેદિપ્યમાન
 ખડ્ગરૂપ લેખિનિ નાખીને દિશારૂપી ભિતો ઉપર વિજયથી ઉત્પત્ત
 થયેલી સ્થિર કીર્તિરૂપ ચંદ્ર સમાન ઉજ્જવળ પ્રચરિત ભૂમી તે
 કેાને આશ્ચર્ય નથી ઉપજાવતું ? કષ્ણપ્રભુના રાજ્યાભિષેકને
 અવસરે યુગલિકે આલેહા જળનો પ્રભુના ચરણ ઉપર અભિષેક
 કરવાથી સુખકના લેપ સહિત વહેતા તે જળની બનેલી ગંગાસાથે
 જે રાજાએ યતુઓની સ્ત્રીઓના નયનથી વહેતા કાજળથી સહિત
 જળવડે બનેલી યમુનાનો સંગમ કર્યો તે તીર્થ કરને પોતે પુત્ર
 જીએમ સૂચવે છે. વગી આ રાજાએ સુવર્ણ પામીને અત્યંત
 મૃદુતા ધારણ કરી છે તેથી સુવર્ણના મેરૂપર્વતને છતી લીધો છે,
 ક્ષારપણું ત્યાગ કરીને રત્નનો સમૂહ પ્રાપ્ત કરવાથી નમુદ્રને છતી
 લીધો છે, અન્ધ, હસ્તિ, મણિ અને સુહર જ્ઞાન યુક્ત સ્ત્રીને પામીને
 કામધેનુને છતી લીધી ॥ તથા સુંદર વચ્ચેના સહિત મનવાંચિત
 દેવાથી કષ્ણવૃક્ષને છતી લીધો છે. વધારે ॥ કહેવું પણ જે
 કવીની વાણીને આ રાજાએ સાંભળી નથી તે કવીની સાદૃશ્યતા
 નથી, મનોહર વચ્ચે ધારણ કરવાવાળી જે સ્ત્રી અથવા દેવીને
 આ રાજાએ ભેદ નથી તે સ્ત્રી અરણ્યમાં રહેલા આવળના પુષ્પની
 માફક સૌમાન્ય રહિત છે, જે રાજાઓની ઉપર આ ભરતમહારાજે
 ચઢાઈ કરી નથી તે રાજાઓ પ્રશંસાપાત્ર નથી, અને જેઓના હૃદયમાં
 આ રાજા પ્રભુપણે નથી તે હૃદયાગ્રુ નથી. આવાયોગ્ય ગુણોવાળા આ
 રાજાના પગક્રમે અમૃતરસની આશાવાળી મારી જીમને ખરેખર
 પકડી રાખી છે. (તેનુંજ વર્ણન કરવામાં ઉબુજા બનેલી છે). '

આ પ્રમાણે સાંભળીને સુભદ્રા બોલી કે-‘ સુંદર વાણીવડે
અલંકૃત થયેલી આ દેણ આશામાં બોલે છે ? એટલામાં
આશામાં રહેલી મંજા બોલી-‘ મનોરમે ! અમૃતને વરસાવનારી
તારી વાણી સાંભળીને મારા બંને કાન હૃદયથી યુક્ત અત્યંત
ચપલ બની ગયા છે. હે મનોરમે ! વચનરૂપી અમૃતનું
પાન કરાવીને તેં મારા મનને અત્યંત સંતુષ્ટ કર્યું છે, હવે તું
લીંમી તુષ્ણા શાંત કરવા માટે અમૃતનું પાન કર, અને હું પૃથ્વીનું
રક્ષણ કરવાસાથે મારા વનમાં આવેલા ચક્રી જે સર્વ પ્રાણીઓને
મુખ ઉપજાવનારા છે તેને જોવા જઈ છું. આ રાજાના શુભો
મારા કાનની અંદર પેચી મારા મનને બાંધીને તેની પાસે લઇ ગયા
છે તેથી હું વિશ્વંત કરી શકું તેમ નથી.’ મનના અનુરાગ સહિત
પરસ્પર બોલતી આ બંને દેવીઓની વાણીએ રાજાના ચિત્તની
અંદર વિરમય ઉત્પન્ન કર્યો. એટલામાં પેલું વિમાન ત્યાંથી ચાલી
નીકળ્યું. જાળજા (સી)ના મુખચક્રી પોતાની સ્તુતિ સંભળીને
મંદ દિશ્વિયોવાળા તથા વિલક્ષ મનવાળા થઇને વસુધાના ઈંદ્ર અને
દૃઢ્યબળથી શુરસમાન ભરતમહારાજ નીચું મુખ રાખી રહ્યા. તે
વખતે સુભદ્રા ‘મારા અવિતના સ્વામી મુર અને અમુરની સ્ત્રીઓના
દૃઢ્યમાં નિવાસ કરનારા છે’ એવું જ્ઞાપી વિકસ્વર મુખકમળથી
મુક્ત થઈ. ત્યારપછી પ્રિયંવદ બોલ્યો-‘ હે કર્પૂરતર ! તું જ્ય પામ,
હારણ અતિથિપ્રિય જોવા તેં અહીં આ રાજાનો સારીરીતે સત્કાર
કર્યો છે. હે રાજાધિરાજ ! આજ મુખી સાંભળવા યોગ્ય સંભળાવીને
આપના બંને કાનની મેં સેવા કરી છે પણ અત્યારે મારા કાનને
મનોરમા સિવાય બીજું કોઇ મુખ આપી શકે તેમ નથી.’

હવે તે વખતે પુષ્પ સુંદનારીઓએ સુંદર રચના:-
પૂર્વક શુભેલા નવા પુષ્પના આમૃતલે: લાવીને રાજા પાસે
મૂક્યા, અને ચક્રવર્તીએ તેમજ સુભદ્રાદેવીએ મણિના
અલંકારો ઉપર રાખીને તે આલેલા પુષ્પના આમૃતલે: ધારણ કર્યા.
‘કોમળતામુખત જોવો કર્યો પુરૂષ કોમળતા સહિત પ્રાપ્ત થયેલા

મુખથી પુષ્પોનો ત્યાગ કરે ?' બખ્તરને ધારણ કરેલા સાક્ષાત્
દેહધારી કામદેવની જેમ ચોભતા સમગ્ર ભૂમિના સ્વામી ભરત-
મહારાજ પોતાની પ્રિયા સહિત આગળ ચાલ્યા.

શ્રીભમતુતુનું વર્ણન—જ્યારે શ્રીભમતુથી ચોભતી પૃથ્વી
પાસે રાજ્ય આવ્યા ત્યારે બંદિવર પ્રિયંવદ સૂર્યના તાપને
દૂર કરવાવાળું વચન બોલ્યો—' અહીં સૂર્યના પ્રત્યંક કિરણોથી
જગતનાં છવો તપી રહ્યા છે અને પૃથ્વી પણ બળી રહી છે છતાં
કાળ દુઃખરૂપ બન્યો નથી તે ખરેખર આશ્ચર્ય છે. આરે તરફ
અત્યંત વિરસતાને ઉત્પન્ન કરતો આ સૂર્ય બન્યો છે તે બેધને-
જ દુઃખથી આ પૃથ્વીનું દુઃખ કુટી મથું છે. સૂર્યના તાપથી રૂઝ
બનેલી પૃથ્વીને જોવાથી બળતી એવી આપની દૃષ્ટિ હે રાજન્ !
ચિતળતાથી પુષ્ટ બનેલી વેલડીઓથી યુક્ત આ દ્રાક્ષવન ઉપર
ફેરવી પ્રસાદ કરે. સુંદર નીલવર્ણવાળી આ દ્રાક્ષલતાઓના
ફળનો આસ્વાદ કરવાથી ઇબને અત્યંત મુખ આપે છે, તેને
જોવાથી નેત્રો પ્રસન્ન થાય છે. વળી કમળોથી ભરેલી, રસયુક્ત
વાયુથી સેવાયેલી રસ(જળ)ના સમૂહથી યુક્ત આ વાવડીને હે રસજ
રાજન્ ! આપ જુઓ તે વાવડીની પાગ ફળિત થયેલી શાળે
(ડાંગર)થી ચોભતી છે અને ત્યાં અફળુત પરાક્રમવાળા પુરૂષોર્ન
પાદુકાથી યુક્ત જિનમંદિરની શ્રેણી રહેલી છે. તેને રાજાના મક્ત
કાથી સેવાયેલા ચાલ્યો છે જેના એવા હે રાજન્ ! આપ જુઓ :
અહીં વિચિત્ર પ્રકારની ચેષ્ટાથી યુક્ત જમરીને જમરો પુષ્પનો
રસ પાઈ રહ્યા છે તથા પોતાના સ્વામીથી લાલિત થયેલી ઉલ્લવળ
હંસલી મુદર નખરાં કરી રહી છે. આ સનીપ રહેલી કમલિની
જો કે સૂર્યના કિરણોવડે વિકસિત થયેલી છે, પવિત્ર હંસોથી
સેવાયેલી છે છતાં પોતાનો રસ જમરને આપે છે પણ જેનાથી
વિકસિત થયેલી છે અથવા તો જેનાથી સેવાયેલી છે તેને નથી
આપતી તેથી તેને પ કમા ઉત્પન્ન થયેલી હોવાથી પંકવર્ણવાળા
જમર ઉપરજ પ્રીતિ છે એમ સ્પષ્ટ દેખાડી આપે છે. વળી આ

કમલિની કળાથી સુક્ત ચંદ્રથી વિમુખ રહે છે (તે વખતે બીડાઈ
જાય છે તેથી), અને સૂર્યના શિશ્નોથી જો કે વિકસર થાય ■ છતાં
તેને જાળી નથી પણ પોતાના શરીરના અંશે (ગિ.સત'તુ)
ઉલ્લસ હંસોને આપીને તેને લોભન કરાવે છે અને રસ તે
ફક્ત તેની સાથે કોઈ જાતનો સંબંધ પણ નથી એવા સંમતનેજ
આપે છે, તેથી ખરેખર સ્ત્રીના હૃદયમાં શું હોય છે તેની ખબર
પડતી નથી. અહિં કમળોથી રમ્ય અને અમૃત તુલ્ય પાણીથી
જરપૂર આ ગિચ સરોવરમાં ઘોડો વખત જળક્રીડા કરીને
શરીરના અમને હે રાજન ! આપ દૂર કરો.' એ પ્રમાણેની બંદિ-
વરની વાણી સાંભળીને કૌતુકથી રાજાએ પોતાના અંતઃપુરની
સ્ત્રીઓ સહિત રસપૂર્વક આશ્ચર્યકારી તે સરોવરમાં પ્રવેશ કયો.
સરોવરની અંદર સ્ત્રીઓ સહિત રહેલા જરતમહારાજ મહા-
દેવ જે વખતે કામદેવને જાણી નાખવા અગ્નિ મૂક્યો તે વખતે
અત્યંત ક્રાંતિવાળો રતીનો સ્વામી કામદેવ જળમાં પેસી જવાથી
જેવો જળમાં ચોક્કસ હોતો તેનાથી પણ વધારે રમણીય દેખાતા હતા.
કામજ નેત્રોવાળી સ્ત્રીઓ સાથે ઘોડો વખત ક્રીડા કરીને મનોહર
ક્રાંતિવાળા રાજા જળક્રીડાથી વિરામ પ.મ્યા. જળમાંથી બહાર
નીકળી સરોવરના તટ ઉપર અંતઃપુરની સ્ત્રીઓ સહિત રહેલા
ક્રાંતિના એક સ્થાનરૂપ જરતમહારાજ વર્ષાકાળ વીત્યા પછી
તારીકાથી સુક્ત નિર્મળ ચંદ્ર જેમ ચોભે તેમ ચોખતા હતા.
પછી ઇશાસુક્ત ઉલ્લસ વચ્ચે ખાસ કરીને રહેલા પૃથ્વીના
ઈંદ્ર જરતમહારાજ સરજતુના ચંદ્રની ચંદ્રિકા ખાસ કરીને
રહેલા મેરૂપવંતની સદૃશ ચોખાવા લાગ્યા ત્યારપછી ત્યાં આગળ
જરતમહારાજે એક સુવર્ણમય દેવમંદિર બેસું અને તેમાં પ્રવેશ
કયો એટલે ત્યાં રહેલી અફળુત કામદેવની એક મૂર્તિ દીડી.
રાજાએ સરોવરના જળથી તે મૂર્તિને અગ્નિવેક કરી પૂજા કરી
અને તે મંદિરના રંગમંડપમાં રહેલા સિંહાસન ઉપર બેઠા.

જરતમહારાજને ગંગાદેવીનો મેળાપ—આ વખતે

રીતને જાણનારી કોઈ એક ચતુર દેવીએ આવીને સજાને નમસ્કાર
કર્યો અને હસ્તક્રમજાને કર્ણના આશ્રયણે (હુંજણા હોવાની રીત)
જનારી પ્રિયતાપૂર્વક બોલી—‘ત્રણ જગતના સ્વામી સ્વમદેવના
પુત્ર ! તમે હાંમે કાળ જય પામે. હે પૃથ્વીપતિ ! અમૃત
સમાન માફે વચન ધ્યાનપૂર્વક સાંભળી મારા ઉપર કૃપા કરે !
હે પ્રભુ ! ભરતક્ષેત્રની અંદર વસનારી એક હજાર મુખ્ય નદીઓથી
પરવરેલી મંમાદેવી પોતાના ચિત્તના રંગથી આપના હર્ષનને
ધરં છે. ’ એ પ્રમાણે તે દેવીનું વચન સાંભળીને સિમ્ત સહિષ્
હીતાપૂર્વક રાજ બોલ્યા કે—‘ હે મનોરમા ! તારી વાણી
સાંભળવામાં માફે મન હર્ષથી અત્યંત આતુર બને છે. આ વખતે
ભરતમહારાજની પ્રિયા મુખરાદેવી એકાએક હસીને બોલી કે—
‘ હે રાજન ! આ વાણીથી તમે મનોરમાને ઓળખી ? ’ આ પ્રમા-
ણેનું મુખરાનું વચન સાંભળી મુદિત થયેલી તે દેવી ચાલી ગઈ
અને નુન અ કાશમા નુદર વિમાને તથા દેવો પ્રગટ થયા.
પછી વિકમ્પીત મુખવાળા વનાદેવી પોતાની સખીઓ સાથે એક
ઉચ્ચ વિમાનપંથી દર પૂર્વક રાત્રી નીચે ઉતરી ચકો પાસે આવી.

મંમાદેવીને દેખવાથી ભરતમહારાજને થયેલા વિ-
ચાર પાતળ દેહની કે તિરુક જગમા પ્રસૂક મનુષ્યોના નેત્રોને
કમળકર મન થતી ને ના દેવીએ રાત્રી ઉપજ થયેલા અનેક
પ્રકારના નવ નવે મનમદન જન. દુરવને વશ કરી લીધું. તે
ના હૃદયે રજવન અન્ધર રિત્ય કાનિયુકા અને મુખધમક
એકને પ્રભવત થયેલા ભરતમહારાજ ચિત્તની અંદર વિચાર
કરત હતા કે મનને મદ ઉત્તરવતરી આ દેવીના અવયવો
આવરે દેહમાં નિવડ અને મુખથી બહેરી રહેલા છે તેથી હું
આનંદ કે કંઈના નિષ્પન્ન એવ સમજાવ્યા (કામદેવરૂપી
ત્રણ એ વિદ્વાનકરી મેળવી ઉપજ થયેલા મંમારૂપ હૃદયે
સુદન પુર્વકર મનને નવે વડે વડેનીને કહેલા ઉત્તરત તેજ
કે ના મનુવડે આ દેવીને મન રેલી છે. અથવા ચરૂરૂપી પાતળી

અંદર શુભારૂપ કહિને સ્થાપન કરી પ્રેમરૂપ દોરડીથી વેણિત
 મુલાન પુરોની અભિલાષરૂપ સ્વેચ્છાવટે પોતાની સ્ત્રી રતીના હાથથી
 મેથન કરાવી કાઢેલા આરબૂત માખણથી સ્મરણક્રાંતિ આ દેવીને
 નિર્મોહ કરી અને બાકી રહેલ જ્યોત્સ્નારૂપ તક (છાશ) ખરેખર
 આ જગતના છવોના તાપની શાંતિને માટે મૂકેલ છે. ને આ જગ-
 તમાં રેકુશયમાન મુવજનાજથી મુખ અને પ્રસરતી કાંતિવાળા
 દેવિશ્વમાન પાંચ પદ્મરાગમણિ સમાન પાંખડી સહિત રસથી વિભ-
 સિત થતું કમળ હોય તોજ તે અત્યંત કાંતિથી ઉજ્જ્વલસાયમાન
 થતી જાંબાથી મુખ નિર્ભજ જ્યોતિને વિસ્તારવા નખોવાળા રક્ત
 તલ સહિત આ દેવીના ચરણકમળની સહાય થઈ શકે તેમ છે. હે
 મુનતુ ! તારા દેહ જોવાથી જાણાય છે કે અતિ કામળ કેમદંડ પજુ
 તારા ઉડ્ડની ખરાબરી કરી શકે તેમ નથી, સિંહનો કડીપ્રદેશ તારા
 કડીપ્રદેશની સમાન થતો નથી, મુવર્કજણસ તારા સ્તનની સોંદ-
 ર્યતાને ખાણ કરી શકતો નથી, કમળદંડ તારા હસ્તની સરખા
 કામળ લાગતા નથી, તારી ડોકની ચોલા મુંદર જળની અંદર ઉપજ
 થયેલા શખમાં પણ દેખાતી નથી, તારા મુખઅંદરની પાસે આવેલ
 કાંતિવાળો અંદર પણ સ્વામ કાંતિવાળો થઈ આવે છે, અને તારા
 ઉપપાદ પાસે કળાપુજા મધુર પણ નિંદાને પાત્ર બને છે. અને લાગે છે
 કે જે અંદરે કલંકથી મુખ પોતાના દેહની એક એક અંશરૂપ કળાને
 દરદાર ઉડી ઉડીને અમાવાસ્થાને દિવસે સૂર્યના તેજની અંદર
 સમજા કળાને ત્યાજ કરી તે સમજા કળાએ અને હર વાળી-
 રૂપી અમૃતના પ્રસરથી દેવોને પ્રીતિના સ્થાનરૂપ તથા વૃદ્ધિ
 પામતી કાંતિથી મુખ આ દેવીના મુખને આકર્ષ લીધા છે. વળી
 આ અંશદેવીના મહ અને પ્રમાદ ઉપજાવે તેવા નેત્રોની પાસે બંદો !
 વાપુથી લીલપૂર્વક અપોહિત થયેલું નીલકમળ દોલા રહિત લાગે
 છે, પોતાની અતિ તરફ કુદરત આરવાપૂર્વક આંકેલું અંજન પડી
 (કાંતિથી મુખ પડી વિદેવ-દિવાળી-વિદ્યના નામથી જોવાય છે.)
 મેં કાંતિવાળું લાગે છે, અને જાંબાથી તારા પામીને વાંધી નહર

ભેતી નાસતી સારંગી (હરિણી) જાનંદને માટે થતી નથી. પોતાના આયુષ્યનો નાશ થવાનો છે એમ જાણે સમજીને વૈરાગ્યવાન બનેલા ચક્રવાકના ભેડલાએ આ જગતની અંદર આખી રાત્રિ અત્યંત તીવ્ર પ્રદાન્ય પાઞ્ચતેથી પુણ્યવટે તેઓ કામદેવના સ્થાન સદાય આ મંત્રા દેવીના દેહરૂપ અમરપુરીમાં ફરી કદી વિયોગન થાય તેવા રિષર અને પ્રોહ સ્તનરૂપે દેવો નિત્યજ થયેલા છે એમ લાગે છે.

આ પ્રમાણે ભરતમહારાજને વિરમય ઉપજાવતી, ક્ષીરસમુદ્રના તરંગો સમાન ગોરવર્ણવાળી, અદ્ભુત રત્નપાદુકાથી યુક્ત, ધારણ કરેલા નીલ હીરામળ વસ્ત્રનો છેટો ફરકતો હોવાથી ચોભાયુક્ત બનેલી, કંથપટલના પુષ્પથી શુષેલા અબોઢામાંથી ઉદ્ભસાયમાન થતી પ્રભાવાળી, મિત્ર દિવ્ય આત્મવૈભવને ધારણ કરેલી મંગાદેવી સમીપ આવીને ઉભી રહી.

દેવીએ કરેલી ભરતમહારાજની પ્રશંસા—એત્યર્થવડે ભરતમૂર્તિ ઉપર રહેલી સમય દિવ્ય લક્ષ્મીના સ્વામી, બે હજાર ઉત્તમ દેવેથી નવાળા નિઃકલક નેજવાળા, અને મનુષ્ય તથા દેવેના મુદ્ગદર્શનમાન મુખભદ્રેવના પુત્ર ભરતમહારાજને ભેધને સમીપમાં આવેલી નવાડી વિરમયતા, સારંગવન, કામ, હર્ષ અને વિહંગગાનાયુક્ત ખની નવ દેવીની સખી મનોરમાએ આ હૃદય ભેદણુ રજાની પાસ મુકયુ તે વખતે નવાડેવી વિરમયતા પૂર્વક વિચાર કરવા લાગી કે— અહો આ ભરતમહારાજની કુણ્ડીજનને વિરે અત્યંત મુશ્કેલી દેખાય છે; વળી કુટુમ્બ, નિઃશય સુતુગર્ગ અને જગતમાં અતીત પ્રતિભાથી યુક્ત તેનો દેહ કેલે છે. તે વિરમયતા થઈ આદિનાયના અવેશ પુત્ર આ ભરતમહારાજ આરા ઉપર અત્યંત રાગવાળા હોવાથી પાનાની કોમ્બ કાનિયુક્ત નેજાથી ભારા દૃઢવને અત્યંત પીરજ આપે છે. તે કાલવન થયુ જગતની અંદર ઉત્તમ કમિનીજન રંગકોટ સમયે દૃઢવને વિરે મુખસ્પર્શન અમુદસમન આ ભરતમહારાજ પાસ કરે છે અને તેજ રત્ન ભે મ.વી.સ.થી કીટ કરે તેજ અંદર

દેવીને વિમાનમાં બેસાડીને પોતાને મંદિરે લાવી. દેવીએ મુગધી નિર્મળ શીતળ જળવડે, કેમળ દિવ્ય વસ્ત્રોવડે અને વિવિધ પ્રકારના દિવ્ય લોજનવડે તેમનો સત્કાર કર્યો. ભક્તિમાં તસ્લીન બનેલી ગંગાદેવીએ અમૃતથી સ્ત્રીઆયેલી નંદનવનતી પૃથ્વી ઉપર ઉત્પન્ન થયેલા ચંદન અને પુષ્પવડે રાજાને પ્રીતિયુક્ત મનવાળા કર્યા અને મનની પ્રસન્નતાપૂર્વક નખરાંથી સુખ પવિત્ર હાવભાવ કરીને રાજાને ખાત્રી કરી આપી કે દેવીઓ પણ આવી રીતના સુસ્તભાવ (રતકીકા)માં કુશળ હોય છે. આ પ્રકારની ચેષ્ટાથી ભરતમહારાજનું મન સહેજ રુદ્ધાયુક્ત બન્યું તે અવધિજ્ઞાનથી ગંગાદેવીએ જાણ્યું તેથી તુરત તેણીએ ત્યાં આમળ પોતાની દેવીશક્તિથી ઉપસોગને યોગ્ય સામગ્રી તૈયાર કરી. અહીં સુભદ્રા દેવીની તથા ભરતમહારાજની ભક્તિ કરીને તે બંનેને એટલા બધા સંતુષ્ટ કરી દીધા કે તેઓને આ દેવી આપણાથી ભિન્ન છે એવું સમજવામાં ન આવ્યું. ગંગાદેવીના અત્યંત હૃદાયકુવડે, અત્યંત ભક્તિવડે અને હાવ-ભાવવડે વચ્ચે થવાથી હવે પામેલા અને રહત થયેલા ભરતમહારાજે ગંગાદેવી સાથે અત્યંત કીડા કરી.

અયોધ્યા તરફ જવાની ઇચ્છા—એ રીતે ગંગાદેવીના સ્થાન ઉપર રહી સુભદ્રા તથા ગંગાદેવીની સાથે માતૃભિક્ષ અને દૈવિક સુખ લોગવતાં ભરતરાજાને એક દુબાર વર્ષો વીતી ગયા. પછી એક વખતે સુખમાં મગ્ન થયેલા રાજાને હવે મુક્ત બોધને દિવ્યસંગીત કરવામા કુશળ એવો બંદિવર પ્રિયંવદ વિરમયતાપૂર્વક બોલ્યો કે—‘હે પ્રભુ! ભુવનમાં શ્રેષ્ઠ બે વસ્તુભા (સુભદ્રા તથા ગંગાદેવી)થી યુક્ત આપને બોધને મને બે નાગવસ્ત્રીથી શોભતા ધનસારતરુનું સ્મરણ થાય છે.’ બંદિવરને આ પ્રભાણે જોલતો બોધ હાસ્યપૂર્વક રાજાએ પૂછ્યું—‘પ્રિયંવદ! આજ તું વિહવળ અને ઉત્સુક નેત્રોવાળો બેઠ્યુકા કેમ દેખાય છે?’ તે સંભળી પ્રિયંવદે જવાબ આપ્યો—‘પ્રભુ! મને આપણી અયોધ્યાનગરીનું સ્મરણ થયું છે અને તેથી હવે મુંદર હોવા

છતાં પણ આ અન્યમૂર્ખિ ઉપર મારું મન જાનકાં જામતું નથી, વળી હે પૃથ્વીપતિ ! દુઃખની અંદર કાગ જતો નથી, રાત્રે નિદ્રા આવતી નથી અને દિવસે લોચન રૂચતું નથી અને તેથીજ મારું શરીર ખિન્ન થયેલું છે; કહ્યું છે કે—

‘મનુષ્યં ચ મૃત્યુ ચ ચેતસિ સ્થિતમસ્તદેવ ન જાતુ વસ્તુનિ :

મરિનઃ મૃત્યવઃ સ્તુત્ય ચૈવંતિનસ્તદિદં કુચિતાઃ સતુ ઃ

‘મુખ અથવા તો દુઃખ તે મનની માન્યતાનું કારણ છે પણ કોઈ વસ્તુનો મુખ અથવા તો દુઃખ આપવાનો સ્વભાવ નથી, કારણકે આ જગતની અંદર સંસારી જીવો જે જે વસ્તુઓથી પોતાને મુખી માને છે તેજ વસ્તુઓથી યતિઓ ખરેખર પોતાને દુઃખી માને છે.’ અથવા તો—

‘મર્તિ કિં જગત્પિ સન્નિ જો વદતઃ કિં ન જગત્પિ મર્તિ જા :

નિઃકલ્મશુરં સત્કલ્મશિઃ સદ્ વઃ સ્વાત્ પ્રવદઃ ન નાઞ્ચ્યતઃ :

‘આ પૃથ્વી ઉપર શું કાંઈ ધણા નમરો નથી ? અને ધણા મનુષ્યો નથી ? અર્થાત્ ધણા નમરો છે અને ધણા મનુષ્યો પણ છે છતાં પોતાના જન્મસ્થાનમ પોતાની સાથે વસનારાઓની સાથે જે આહુલાદ ઉત્પત્તિ થાય છે તે અન્ય કોઈ ઠેકાણે થતો નથી.’

જે પ્રમાણે બહિષ્કરની વાલી સાબળીને ઘણા દિવસને વીતાવીને ભરતમહારજ એક એક પોતાનો અયોધ્યાનગરી તરફ જવાને ઉત્સુક થયા ત્રનાદેવી પણ રાજના મનને જાણીને બોલી કે— ‘હે પ્રભુ’ અ.પ રિધરના પૂર્વક ભાગે કાગ અહિં રહી મારા ઉપર પ્રસન્નતા કરી તેને વરને હું આભારી છું હવે આપની અયોધ્યાનગરીની પ્રજા ભાગે વળતે આપના દર્શન કરવાને ઉત્સુક થઈ છે વાસ્તે હે રાજા ! અ.પ તે પ્રજાના મનોરથને પૂર્ણ કરો અને મારા ઉપરનો આપનો પ્રમ વિતરણો નહિ’ રીતને સમજનારી એવી ત ત્રનાદેવી જે પ્રમાણે લે.અન. વિંચામને દેવ.વાગું વચન બોલી, કારણકે હજી આ દુહામાં પ્રમને બાટે જેટલો થતો હશે છે તેટલો ચનન ત્રુખને મ.ટે કરતી નથી. ત્રનાદેવીની

આવી ઉચિત વાણીથી પુત્રી થયેલા ભરતમહારાજે કહ્યું—‘હે દેવી ! હમેશાં માત્ર મનને ઇન્દ્રિય મુખે આપનારી તને કયે હું બૂઝનાર નથી.’

ગંગાના ઉત્તરતટનો વિજય-એ પ્રમાણે પોતાને આધીન બનેલી તે ગંગાદેવીને સંતોષ પમાડીને ભરતમહારાજ ગંગાના ઉત્તરતટને છતીને મુખપૂર્વક સેવ્ય લઈને આગળ ચાલ્યા.

ખંડપ્રતિપાતિકા ગુહાના દેવનો વિજય અને નવ નિધાનોની પ્રાપ્તિ—રસ્તામાં ખંડપ્રતિપાતિકા ગુહાના દેવને છતીને ગંગાનો દક્ષિણતટ સ્વાધીન કયો અને અહિં નવ નિધાનો અકર્ષણને પ્રાપ્ત થયા.

ભરતમહારાજનો અયોધ્યા નગરીમાં પ્રવેશ—સમગ્ર મનુષ્યો તથા દેવોને પોતાની આજ્ઞાને આધિન કરીને ભરતચક્રવર્તી અતિ દુરસહ સિંહ જેમ પોતાની ગુફા તરફ ચાલે તેમ પોતાની અયોધ્યા નગરી તરફ ચાલ્યા. નહિ નમેલાઓને નમાવતા, નમેલાઓ ઉપર અનુમત્ત કરતા અને વિવેકી પુરુષોને ઉચ્ચ બનાવતા, પાંડિતજનોથી પૂજાતા ભરતમહારાજે અયોધ્યા નગરી પ્રાપ્ત કરી. તે વખતે અમરેણિકોના શત્રો પોતાના તેજના અંકુશ-સમાન દેખાતા હતા, અને પોતાની સાથે રહેલા શત્રુઓના સેંકડો છત્રો પોતાના ચક્રતરૂના પુષ્પો હોય તેવા દેખાતા હતા. અસીષ કાંતિવાળા અને પ્રમોદયુક્ત થયેલા ભરતચક્રવર્તીએ અયોધ્યાનગરીમાં પ્રવેશ કર્યો તે વખતે તે નગરી મણિના તોરણની શ્રેણીથી શોભી રહી હતી અને હવે તથા ઉત્કંઠાથી યુક્ત બનેલા નગરવાસીઓની મેદિનીથી વ્યાપ્ત થઈ હતી. વળી તે નગરની કુળવધુઓ કાતુકથી આકુળ બનેલી હતી અને વારાંગનાઓ વિલાસપૂર્વક નૃત્ય કરી રહી હતી. અન્યંત નિર્મળ રત્નોની બનાવેલી પુતળીઓથી યુક્ત ઉચ્ચ માંગાઓ ઉભા કરેલા હોવાથી તે નગરના રસ્તાઓ સુંદર દેખાતા હતા અને હાવભાવ સહિત દિગ્વિજયના ગવાતા ગીતોથી એ નગરીમાં કહ્યુંને અન્યંત મુખ

દિવસનું હેતુ. વળી મધુર મંત્રણ વાણના નાદથી મધુરના સમૂહો નાચી રહ્યા હતા. ત્યારપછી પોતાના પુરોહિતરત્ને કરેલા પ્રજા માંત્રતિકવિધિને સાચવતા ભરતમહારાજ ઉદ્ધ જોમ સોધર્મ-સભામાં જાય તેમ મહેલની અંદર પધાયો.

ભરતચક્રવર્તીનો અભિષેક—પછી રાજાઓ અને ઉદ્યોગો મધુર મંત્રણાનપૂર્વક વિધિપ્રમાણે પ્રથમ ચક્રવર્તી ભરત-મહારાજનો બાર વર્ષ સુધી અભિષેકનો મહેલસવ કર્યો.

ભરતમહારાજની ભગિની સુદરીને તપ અને પ્રત્યક્ષા—ભરતમહારાજે અહિં અંદ્રની કળાની સરખી નિર્મળ અને અત્યંત કૃશ યયેલી પોતાની બહેન સુદરીને ભેટને મંત્રી-ઓને તેનું કારણ પૂછ્યું. મંત્રીઓએ નીચાં મુખ રાખી જવાબ આપ્યો—‘હે રાજા! સુદરીએ પ્રત્યક્ષા લેવાની તીવ્ર ઇચ્છાથી આપના દિગ્વિજયના શરૂઆતના દિવસથી આજ સાંઠ દબાર વર્ષ પર્વ ત રસકસવાળા ભોજનના ત્યાગ કર્યો છે (આયંબિહ કર્યો છે). આ પ્રકારની હકીકત સાંભળી ચક્રવર્તીએ સુદરીને સાથે લઈ જઈને ઉત્સવપૂર્વક પ્રભુને હાથે દીક્ષા અપાવી.

લઘુ બંધુઓ તરફ દૂતોનું મોકલવું—બાર વર્ષના અભિ-ષેકના ઉત્સવમાં પોતાના લઘુ બંધુઓ જ્યારે આવ્યા નહિ ત્યારે ચક્રવર્તીએ પોતાના અઠાણુ બાઇઓ તરફ દૂતો મોકલ્યા. દૂતોએ જઈને તે સમગ્ર અઠાણુ નાના બાઇઓને જણાવ્યું કે—‘તમે આ-વીને અને નમસ્કાર કરીને જલદી ભરતમહારાજને પ્રમુદિત કરો.’ આ પ્રમાણે દૂતોનું વચન સાંભળી સમર્થ એવા તે રાજાઓ બોલ્યા— ‘પિતાએ પોતાના રાજ્યના લાભ પાડીને ભરતને તેમજ અમને આપ્યા છે, તમારા સ્વામી ભરત અમારી પાસેથી હવે તે દેશોને મુજબી લેવાની કેમ ઇચ્છા રાખે છે? અમારે અમારું છે નેટલાથી સંતોષ છે, વધારે કાંઈ જોતું નથી, વળી અમે અમારું રક્ષણ કરવાને સમર્થ છઈએ તો પછી બળવાન અને અંતોષી અમે ભરતને સ્વામી તરીકે શું કામ સ્વીકારીએ? શુદ્ધિ દબાઈ

આની ઉચિત વાળીથી ખુશી થયેલા ભરતમહારાજે કહ્યું—‘હે દેવી ! હમેશાં આમ મનને ઇચ્છિત મુખો આપનારી તને કહી શું જૂઠનાર નથી.’

મંગાના ઉત્તરતટનો વિજય-એ પ્રભાતે પોતાને આધીન બનેલી તે મંગાદેવીને સતીષ પમાડીને ભરતમહારાજ મંગાના ઉત્તરતટને છતીને સ્વપૂર્વક સેવ્ય લક્ષ્મીને આગળ યાચ્યા.

ખંડપ્રતિપાતિકા ગુહાના દેવનો વિજય અને નવ નિધાનોની પ્રાપ્તિ—સ્તામાં ખંડપ્રતિપાતિકા ગુહાના દેવને છતીને મંગાનો હક્ષિણતટ સ્વાધીન કયો અને અહિં નવ નિધાનો સકલગાંનિ પ્રાપ્ત થયા.

ભરતમહારાજનો અયોધ્યા નગરીમાં પ્રવેશ—સમગ્ર મનુષ્યો તથા દેવોને પોતાની આજ્ઞાને આધિન કરીને ભરતચક્રવર્તી અતિ દુરસહ સિદ્ધ જેમ પોતાની મુશ્કેલી તરફ ચાલે તેમ પોતાની અયોધ્યા નગરી તરફ ચાલ્યા. તહિં નમિતાઓને નમાવતા, નમંસ્ક. આ ઉપર અનુમત્ત કરતા અને વિવેકી પુરુષોને ઉચ્ચ બતાવતા પટિનજને શ્રી પૂજાના ભરતમહારાજે અયોધ્યા નગરી પ્રાપ્ત કરી. ત વખતે અવનેનિકોના શત્રો પોતાના તેજના અંકુશ-બળાન દેખતા હતા અને પોતાની સાથે રહેલા શત્રુઓના નકલ કરી પોતાના વશગરવા પુષ્પા દોષ તેવા દેખાતા હતા. અગ્નિજ્વાલાઓ અને પ્રભાતકુખા થયેલા ભરતચક્રવર્તીએ અષ્ટાદશ અવનરીના પ્રવેશ કયો તે વખતે તે નગરી મજિના તોરણના પ્રભિથી યેાથી નદી હતી અને હવે તથા ઉત્કંઠાથી મુખ બનેલ નવનગરીઓની મંદિરોથી આમ ઘણું હતી. વગી તે નવની મુગવપુઅ. કાનુકથી અ. મુખ બનેલી હતી અને વારાંગનાઓ વિદ્ય. ન પૂર્વક નૃત્ય કરી નદી હતી અન્ય ન નિર્મળ રત્નોની અનાવેલી પુનઃજન્મથી મુખ ઉચ્ચ. આચ. આ. ઉચ્ચ કરેલા હોવાથી તે નવનગ. રત્ન. આ. મુદ. દેખાતા હતા અને હાવમાવ સહિત દિગ્વિજયન. નવ. આ. મીન. થી એ નવરીના કલ્પને અનંત મુખ

ઉપજતું હતું. વળી મધુર મંત્રજા વાણના નાદથી મધુરના સમૂહો નાચી રહ્યા હતા. ત્યારપછી પોતાના પુરોહિતરત્ને કરેલા ઘણા માંગલિકવિધિને સાચવતા ભરતમહારાજ ઈંદ્ર જેમ સૌધર્મ-સભામાં જાય તેમ મહેલની અંદર પધાયો.

ભરતચક્રવર્તીનો અભિષેક—પછી રાજાઓએ અને ઉદ્યોગે મધુર મંત્રજાનપૂર્વક વિધિપ્રમાણે પ્રથમ ચક્રવર્તી ભરત-મહારાજનો બાર વર્ષ મુધી અભિષેકનો મહોત્સવ કર્યો.

ભરતમહારાજની સગિની મુંદરીનો તપ અને પ્રમત્ત્યા—ભરતમહારાજે અહિં અંદ્રની કળાની સરખી નિર્મળ અને અત્યંત કૃશ થયેલી પોતાની બહેન મુંદરીને જોઈને મંત્રી-ઓને તેનું કારણ પૂછ્યું. મંત્રીઓએ નીચાં મુખ રાખી જવાબ આપ્યો—‘હે રાજા! મુંદરીએ પ્રમત્ત્યા હેવાની વીમ ઇચ્છાથી આપના દિગ્વિજયના શરૂઆતના દિવસથી આજ સાઠ હજાર વર્ષ પર્વત રસકસવાળા ભોજનને ત્યાગ કર્યો છે (આયંજિલ કર્યો છે). આ પ્રકારની હકીકત સાંભળી ચક્રવર્તીએ મુંદરીને સાથે લઈ જઈને ઉત્સવપૂર્વક પ્રભુને હાથે દીક્ષા આપાવી.

લઘુ ભંધુઓ તરફ દૂતોનું મોકલવું—બાર વર્ષના અભિ-ષેકના ઉત્સવમાં પોતાના લઘુ ભંધુઓ જ્યારે આવ્યા નહિ ત્યારે ચક્રવર્તીએ પોતાના અદ્ભુત બાઈઓ તરફ દૂતો મોકલ્યા. દૂતોએ જઈને તે સઘળા અદ્ભુત નાના બાઈઓને જણાવ્યું કે—‘તમે આ-દીને અને નમસ્કાર કરીને જલદી ભરતમહારાજને પ્રમુદિત કરો!’ આ પ્રમાણે દૂતોનું વચન સાંભળી કમથં એવા તે રાજાઓ બોલ્યા— ‘પિતાએ પોતાના રાજ્યના બાગ પાકીને ભરતને તેમજ અમને આપ્યા છે. તમારો સ્વામી ભરત અમારી પાસેથી દવે તે દેહોને મુજબી હેવાની કેમ ઇચ્છા રાખે છે? અમારે અમારું છે નેટલાયી સંતોષ છે, વધારે કાંઈ એનું નથી, વળી અમે અમારું રક્ષણ કરવાને સમર્થ છઈએ તો પછી બળવાન અને કતોષી અમે ભરતને સ્વામી ટરીકે શું કામ સંકારીએ? કુદિ દવાઈ

જવાબી અત્યંત અધિરે. થઈને જો ભરત ઉતાવળે સંગ્રામ કરવા આવશે તો અમે અમારા બાલોવડે પરાધાની જેમ તેનો સત્કાર કરી શકીએ નહિ એટલે અન્ય જેમ ઉતાવળે તેની સામે લડવા આવે તેમ અમે લડવા આવીએ તેવી અમારી સ્થિતિ નથી. હો દૂતો ! જો કે અમે ભરતના કહેવરાવેલા આવા વચનોથી અત્યંત રોષ પામેલા છઈએ છતાં અમે અમારા પિતા ઋષભદેવની આજ્ઞા લઈને કમલમાં રજા થયેલા ભરતની સાથે સંગ્રામ કરશું અન્યથા કરી શકીએ નહિ. ’

અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ઋષભદેવશ્રીની દેશના અને અઘ્નાયુ પુત્રોની પ્રવ્રજ્યા આવી રીતે દ્વત મારફતે કહેવરાવેલા મોટાભાઈ ભરતના સંદેશથી ખંડયુક્ત થયેલા તે અઘ્નાયુ ભાઈએ દૂતોને વડિલભાઈ ભરતસાથે યુદ્ધ કરવાની આજ્ઞા લેવા જવાનું જણાવી અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર જ્યાં પ્રભુ સ્થિત થયા. પ્રભુની પાસે આવી હૃદયપૂર્વક તેમને નમસ્કાર કરી દ્વતમૂળે કહેવરાવેલો ભરતનો સંદેશો તેમને નિવંદન કયો પ્રભુએ આવેલા પોતાના અઘ્નાયુ પુત્રોના નાવ અળી લીધા અને અમૃત સમાન પોતાની પવિત્ર અને શાન્ત દૃષ્ટિવડે તેમને સિંચીને ખંડાગ્નિથી તપ થયેલા એવા તેમની શાન્તિ માટે ઉપદેશ આપ્યો કે— હો પુત્રો ! આ જગતની લક્ષ્મી ખરેખર અન્યાયનોજ આશ્રય કરનારી છે અને તમે તો ન્યાયનિપુણ છો તો પછી ખંડની વાત છે કે તમે તેવા પ્રકારની લક્ષ્મીના સંગ્રમને હજી કેમ છંદો છો ? કારણ કે પવિત્ર ચિત્તવાળા પુરુષો પૂર્વે વેશ્યાનો સમાગમ કરી પણ ઇચ્છતા નથી. પોતાના પૂર્વોપાર્જિત પુણ્યકૃપી મેધથી ઉત્પન્ન થયેલું ધનનું પૂર આત્માના શીલવૃક્ષના મૂળનો નાશ કરનારું બને છે, ક્ષત આત્મતત્ત્વજ સ્થિર અને નાશ નહિ પામનારું છે. આ દુનિયાના લોભો અતિ કુત્સિત છે, નાશવંત છે અને પ્રાંતે નરકમંતિને પમાડનારા છે, આવા જાવલોગોથી મનુષ્ય રહેતી જેમ કદી તૃપ્ત થતો નથી અને ચિવરાજ્યને માટે ઉદ્યમ કરતો

બાહુબલિ વળી બળવાનમાં શ્રેષ્ઠ ગણાય છે અને તે શુભરૂપી રત્નોનો ભંડાર છે, પોતાના મોટા મહીધરો (રાજાઓ-પર્વતો). થી સહિત બળતા સમુદ્ર સમાન છે તથા ફેલાતી પોતાની આણ્ણાવડે સ્થિર તેજવાગ વહવાગ્નિ જેવો ભીષણ છે. મહા બળવાન આ બાહુબલિને જ્યાંસુધી જીત્યો નથી ત્યાંસુધી હે રાજાને આપે વિગ્ધિજ્વલના બહાનાથી વિદેશ જતા વશિકની માફક કાંઈ પણ પરાક્રમ કર્યું જણાય નહિ; કારણકે અત્યાર સુધી રાજાઓને વશ કર્યો તેમાં તેઓ અશક્ત હોવાથી કાંઈ પણ મુદ્દ કર્યું પડ્યું નથી અને આ બાહુબલિ સશક્ત હોઈ સહેજે વશ થઈ શકે તેમ નથી. આ પ્રમાણે મંત્રીનું વચન સાંભળી ભરતમહારાજે જવાબ આપ્યો કે- ' મારો ભાઈ બાહુબલિ તેજસ્વી અને અત્યંત બળવાન છે અને મારી કીર્તિ ઘણી છે અને બળ પણ નિશ્ચયે કરીને ધણું છે. ' તે સાંભળી સુમતિમંત્રીએ કહ્યું કે- ' હે પ્રભુ ! અત્યારે તમે જો કે આ ભરતસેવના છ ખંડના સ્વામી છો છતાં જ્યાંસુધી આ નાનાભાઈ બાહુબલિને આપે જીત્યો નથી ત્યાંસુધી તેના બળસાથે તમારા બળની ઉપમા આપી શકાયે, વારને બળવાન એવા તેને જીતીને આપ ઉપમા ન આપી શકાય તેવા ચક્રવર્તી થાએ. અત્યંત વત્સલ થકને જો આપ તેની ઉપેક્ષા કરશો અને તમારી આજ્ઞા નહિ મનાવો તો પછી નાનાભાઈથી નહિ માન્ય કરાયેલું તમારું વચન બીજા રાજાઓ પણ કેમ ગણશે. હે પ્રભુ ! જો આપ સંત્રામ ન કરો તો આપ તેના તરફ દૂત મોકલીને કહેવતાવો કે તે અર્ધી આવીને તમને નમે અને તે આપના કહેણને માન ન આપે તો પછી આપ પુદ્ગલમાં તેને જીતી નમે તેમ કરજો. '

ભરતમહારાજનું બાહુબલિ પ્રત્યે દૂતનું મોકલવું.— પ્રયાગ દુર્યજના હોવા છતાં મંત્રીના વચનરૂપી વાયુવડે અગ્નિરૂપ બનેલા ભરતમહારાજે બાહુબલિ પ્રત્યે જવાને પોતાના મુલેગ નમના દૂતને આદેશ કર્યો, કારણકે રાજાઓનો આ પ્રકારનો આચાર

દેખપણ દેવ દાનવ અથવા મનુષ્યોમાં વિરોધ મેં સાંભળ્યો નથી. આ મારો નાનો ભાઈ આવીને મારા ચરણયુગળને પૂજ્યો એવો દેગટ વિચાર છે રાજધિરાજ! મનમાંથી કાઢી નાખજો, કારણ તમારો તે વિચાર આકાશપુષ્પથી જિનેશ્વરની સેવા કરવાની ઉત્કંઠાતુલ્ય છે તેથી પાર પડે તેમ નથી.’

ભરતમહારાજની યુદ્ધ કરવાની તૈયારી—એ પ્રમાણે બોલતા દૂતને ભરતમહારાજે અત્યંત કોપના આવેશથી શ્લોકો વચાવી ઉત્કટ અહેરો કરી કહ્યું—‘રે! રે! બત્રીસ હજાર રાજ્યો સહિત મુપેશ્વરેનાપતિ રણસંભામમાં અચારે ઉતર્યો ત્યારે પોતાના ઘરમાં રહી બગથી પુણાતો બાળક જેવો આ બાહુનલિ કોણમાત્ર છે.’ એ પ્રમાણે બોલી ભરતમહારાજે ‘સો! રાજ્યો! કરો પ્રયાણ’! એટલે ઉચ્ચાર કયો. ભરતમહારાજના આ અર્થ વચનરૂપ પ્રસાદને ધામીને ઉત્સહિત થયેલા સેનાપતિએ પ્રયાણદક્ષા વગાડી. યતુ-રાજને ત્રાસ ઉપજાવવામાં દક્ષા સમાન તે પ્રયાણદક્ષાનો અવાજ સાંભળીને સઘળા મુલતો સંભામમંડળી પૂર્વકળયારૂપ થયા.

બીજો સર્ગ સંપૂર્ણ—શ્રીરત્નપ્રભસૂરિશિષ્ય સૂયના કિરણોથી શત્રિની જેમ ડોષોનો ત્યાગ કરીને બાળ્ય જુદિવાળા હોવા છતાં પણ પ્રતિદિવસ કૃપાવડે અદ્ભુત જુદિથી જે યુક્ત થયા તે શ્રી કમલપ્રભસૂરિએ રચેલા શ્રી યતુજયના હીપકતુલ્ય શ્રી પુંડરીક-સ્વામીના ચરિત્રનો બીજો સર્ગ સંપૂર્ણ થયો.

इति श्रीरत्नप्रभसूरिशिष्य-कमलप्रभसूरिविरचिते श्रीपुण्डरीकचरिते

भारतादिमित्रव-बाहुबलिमुपेक्षाहृनो नाम

द्वितीयः सर्गः

સર્ગ ત્રીજો.

શ્રી બાદુબલિને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ.

ભરતમહારાજનું જહલ્લીદેરામચે આગમન—ત્યારપછી હસ્તિરત્ન ઉપર સ્વારી કરી બાદુબલિની સાથે સમામ કરવામાં રકન ચિત્તરાગા જની શ્રીમાનુભરતમહારાજને સમગ્ર ભલિષ્ઠ રાજાઓની સાથે પ્રયાણ કર્યું. ભરતમહારાજના સૈન્યના અત્યંત વિસ્તારથી સમગ્ર પૃથ્વી સંકટી જણાતી હતી. ચક્રવર્તીના સૈન્યના હસ્તિ, અશ્વ, ઉંટ તથા પાગાઓના અવાજોથી ગિરિની ગુફાઓમાં પડતા પડપાવડે પર્વતો ચકીને એમ કહી રહ્યા હતા કે—'હે પહેલા ચક્રવર્તી! આ તમારા સૈન્યના ભારથી પૃથ્વી રસાતલમાં ભથ છે, વાસ્તે તમે ધીમે ધીમે પ્રયાણ કરો.' સૈન્યના પ્રયાણ સમયે અઠાસમા ઉટેલી પુલિથી વ્યામ થયેલો સૂર્ય મંદ તેજવાળો થયો અને તેથી તે સૂર્યને ફેલાતા કિરણોવાળો અંદ્ર માની કુમુદો (અંદ્રવિકાસી કમળ) વિકસિત થયા. સૂર્ય પોતાના કિરણોવડે વિકસિત થયેથી કુમુદવતીનું આશ્ચિંતન કર્યું, તેથી સૂર્ય પુલિથી ખુશર બન્યો હતો. છતાં પોતાનું ગદુમાન સમજવા લાગ્યો આશા-સમા પ્રસરની રજથી કેતપત્ર થયેલ અધકારરૂપ રાત્રિમા હસ્તિઓની મજનારૂપ મેઘધ્વનિ કરતી, મુણરૂપી મણિઓથી મુકત અને અંધ નાવકોરૂપી નાવક ઓથી ચોમતી એવી ભરતમહારાજની સેનારૂપી શ્રીએ જહલ્લીદેરાના નીમડારૂપ કંડને પ્રાપ્ત કર્યો અર્થાત્ ભરતમહારાજની મેના જહલ્લીદેરાના નીમાડ પાને આવી.

બાદુબાહુની સંધ્યામ માટે નૈયાડી—ચક્રવર્તિને આવેલો બકીને અનન્દમાં ખેલવાનો થયેલો બાદુમાલે બંધ હસ્તિ ઉપર અંદક થયો અને પોતાના નેન્બને નેવન કરવા લાગ્યો. બાદુબલિનું સૈન્ય નેવર થવું ત્યારે તેણે મિથન. ગરજી કાર્ય કર્યું, કાંચ કે તે વખતે તેના સૈન્યે ઉગ્રદેવો પૂજિતો સૂર્ય દકાઈ થયો, હસ્તિ

વિગેરેની ગર્જનાથી અને તેના પ્રતિધ્વનિથી આકાશ ગર્જનામય થઈ મધુ. મુળટોના તીરણ દેહિધ્વમાન બાહ્ય વિગેરે દ્વયિવારો વિજળી સદૃશ દેખાવા લાગ્યા. આવી રીતનો કુત્રિમ મિથ આકાશમાં વિસ્તાર પામ્યો. મિથથી પૃથ્વી ઉપર નવા અંકુશ ધાસ તથા જળનો દેખાવ થાય ત્યારે અદ્વિતિયા ઉત્પન્ન થયેલા નવિન મિથથી બાદુબલિના સત્વશાળી મુળટોના દ્વલ્લભમાં રામાંચરૂપી અંકુશ ઉત્પન્ન થયા, ધાસનો સમૂહ ભવ પામતા યતુઓના મુખની અંદર દેખાયો અને જળનો પ્રવાહ યતુઓની સીઓના નેત્રમુખમાં દેખાયો. યતુબાળઓનો નાથ કરવામાં ચક્રસમાન ભેવા અને લાવાની ઇન્દ્રાવાણ થયેલા બાદુબલિએ ચક્રવર્તીના પદાવની નજીકમાં પોતાના લેન્ચનો પકવ નાખ્યો. તે વખતે સમગ્ર જગતના કર્મના સાક્ષીરૂપ સૂર્યે બેમુઠે અદ્વિતિ આવતીકાલ સવારમાં આ જગતના પ્રથમ ઉત્પન્ન થયેલા બે રીપુરૂપેનું (ભરતમદારાજ તથા બાદુબલિનું) વિષમરસવાનું અને બાંધપાંકારી મુદ્દ થયે તેથી કરીનેજ બલે વરુણદેવ (પશ્ચિમદિશાનો અધિપતિ દેવ) ને ખબર ખાવવાને અને હોય તેમ સૂર્ય પશ્ચિમ દિશામાં ગયો. (જાન્ય પામ્યો.) સૂર્યાને વખતે રક્ત કાંનિવાળા દેખાતા બાદુબલિ અને ભરતમદારાજ કોષથી રક્ત વર્ણવાળા બલે બનેલા હોય તેમ દેખાવા લાગ્યા, તેથી ચંદ્રે તુલ્ય અવાને પોતાના કિરણોરૂપી દસ્તોથી બને પક્ષના લેન્ચના સમૂહને સંભાષણી રાક્યા. કારણકે 'હોમ્બનાથી પુણ્ય પુરૂષેની પાસે વિદાય રહી શકતોજ નથી.' યચિ-વદનવાળી, દેહિધ્વમાન તારથી પુણ્ય અને જ્યોત્સ્નાથી વિષ અંત્રવાળી તે રાત્રિરૂપી ઓને પાખીને બને પક્ષના લેન્ચના મુળટોએ પ્રગટ રીતે વિષમ અપુષ્પનું અર્ચન કરવાપૂર્વક ઉદ્ધ કોણ કરી બ્યારે અત્યંત રક્ત મુખવાળા સૂર્યે પોતાના કિન્દેવડે નક્કરો સદિન ચંદ્રને ત્રાસ પમાડી રાત્રિને દૂર કરી, અર્ચન પ્રજાન થયો અને સૂર્યનો દેહ થયો. ત્યારે લેન્ચના રણપૂર્વની ગર્જનાથી આકાશ કગડો મધુ. જે વખતે બને પક્ષના લેન્ચ

યુદ્ધને માટે તૈયાર થઈને રણભૂમિ ઉપર સવારમાં આવીને
રહ્યા, તે વખતે પ્રભાતમાં અસ્તાચળ ઉપર રહેલા ચંદ્રના તથા
ઉદયાચળ ઉપર રહેલા સૂર્યના કિરણોરૂપી દટા તે બે સૈન્યની
વચમાં પડ્યા, તેથી જાણે યુદ્ધના સાધનભૂત ઉદટા હોય તેમ
દેખાવા લાગ્યા. ભૂમિ ઉપર અશ્વનું અશ્વ આયે, સુમટનું સુમટ
આયે, હસ્તિનું હસ્તિ આયે, અને રથોનું રથી સાયે જેવી રીતે એક
ભાવનાથી યુદ્ધને માટે મળવું થયું તેવી રીતે આકાશમાં પણ
સરકરના કરેલા મોટા નાદોને તેના પ્રતિધ્વનિની સાથે, અને ઉડેલી
ધૂલિને ધૂલિ સાથે મેળવું થયું; અર્થાત્ આકાશ ધ્વનિ અને તેના
પ્રતિધ્વનિથી તથા બંને પક્ષના સૈન્યે ઉડાડેલી ધૂલિથી વ્યાપ્ત થઈ
ગયું. જે વખતે સરકરની ધૂલિ ઉડવાથી અધકારમય રણભૂમિ
થઈ ગઈ અને બાણના પરસ્પર અયડાવાથી ઉડતા અગ્નિના
કણિયાવડે બધુંકર બની તે વખતે ખેડની વાત છે કે પ્રમથ
એવા કાળરૂપ ચોરે ઘણાના છુવિતરૂપી દ્રવ્યોને હરણ કર્યા.

યુદ્ધનું વર્ણન—યુદ્ધ કરવામાં એક નિશ્ચયવાળા તે બંને
અપભદ્રેવના પુત્રોએ પ્રથમ જિનેશ્વરની પૂજા કરીને પોતપોતાના
સૈન્યના સુભટોને બખતરો પહેરાવી સજ્જ કર્યા. શુરવીર એવો
કયો શબ્દ પોતાના સુભટોનું રક્ષણ કરવાને સાધનો પૂરા પાડી
ઉદય ન કરે ? યુદ્ધ શરૂ થયું તે વખતે સુભટોએ ઝૂલો સહિત ઘણા
હસ્તિઓને હસ્તગ્રીલાવડે આકાશમાં ફેંક્યા તે પાછા ભૂમિ ઉપર
પડતા ત્યારે રયામ અને બે પાંખવાળા દેખાતા હતા, તેથી આવતા
એવા નવા સૈન્યના સમૂહનો ભ્રમ હેતા હતા એક અશ્વ આગળ
રહેલા બીજા અશ્વને પોતાના મસ્તકવડે દૂર કરીને વેગથી પોતાના
આગસા બે પગવડે સમીપના હસ્તિના બે દાંતનું આક્રમણ કરે અને
પોતાની પીઠ ઉપર રહેલા પોતાના સ્વામીને હસ્તિની પીઠ ઉપર
સ્થાપન કરે છે. સારી રીતે શીક્ષણ આપેલા સૈનિકોથી સ્વામી
શત્રુને હણવાવાળો થઈ અત્યંત ગુસ્સાને શું નથી પામતો ? અર્થાત્
પામે છે. યોદ્ધા વખતમાં તલવારથી હણાયેલા ઘણા હસ્તિઓના

કુંભરથળમાંથી નીકળેલા મોતીઓથી બાપ્ત અને રૂધિરરૂપ
કુંભરથી રક્ત બનેલી તથા જ્યાં સુખટોના થડો નાચી રહ્યા છે
એવી ને રણમૂમિની અંદર યમરાજનું સામ્રાજ્ય થઇ રહ્યું.

બાહુબલિને યુદ્ધથી થયેલો ખેદ—હથિયાર તથા અશ્વ,
હસ્તિ, અને સુખટોના પ્રત્યક્ષ રીને થતા આરોહનને ભેટને
વીર અને અગ્રેસર એવા બાહુબલિને હૃદયમાં દલા આવી, તેથી
ખેદપૂર્વક વિચાર કરવા લાગ્યા કે—‘હસ્તિ અને સુખટો અ.દિ
કરોડો છોવાના નાશરૂપ અત્યંત પાપીષ્ઠ સંગ્રામ યામ છે તે
ભેટને ભગવાન અને ધર્મના એવો હું કયાવાન કુળમાં જન્મ
હોવા છતાં કેમ લક્ષ્મણ નથી પામતો ? અશ્વોથી દેહિધ્યમાન આ
રણ્યમિમાં અમારાની જેમ સુખટો સંગ્રામી રહ્યા છે તે વખતે પાસે
હોલેલો ત્યાસો ત્યાસને લેતો એવો હું તેની ઉપેક્ષા કરવાથી ખરેખર
પવનને લેતી તથા મૂકવી છવિગ વિનાની ચર્મલસિકા (ધમણ)

પુરુષ છું.’ એ પ્રકારનો મનમાં વિચાર કરીને તે વીરરાજ બાહુ
બલિએ પોતાના મોટા ભાઈ ભરતને સમજાવવાને જૂન મોકલ્યોઃ
‘પણ તે દ્રુતના વાક્યથી ભરતમહારાજ સમજ્યા નહિ અને પુરુષ
કરીને પોતાના નાનાભાઈને બાધી લેવાની ઇચ્છાથી નિર્લગ્નની જેમ
પોતં પુરુષ કરવા અ.દ્યા સંચામને મારે ભરતમહારાજને આવેલા
ભેટને બાહુબલિએ પણ પુરુષ કરવાને નિર્ણય કર્યો અને સુવર્ણના
બખ્ખરોને ધારણ કરેલા રાજાઓથી યુદ્ધ હસ્તિ ઉપર આરૂઢ થઈ
તેની તમીષ આદ્યા ભરતમહારાજ તથા બાહુબલિએ આર બેસ્યા
અ. મોટ પુરુષથી જમને પ્રભુ થશે એવ બલ્યાં કપતા સર્વ
સંક દેવે પં.તાન. વિન.ને.ને લઈને અ ક શમા આપાને રજા

ભરતમહારાજનો હંદ્રની સાથે સંવાદ—‘તે વખતે દેવે
થી બોલાવી વિજયવ.ણી તહિત હંદ્રમહારાજ ભગવાન પાસે
આવ્યા અને ભરતમહારાજને દક્ષિણથી ઉચિત ત ક.ર મેળવી
ને તેના અતરની શાન્તિ મારે પુત્રિપુત્રના ઉચેત વ.ણી બે.
દ્યા કે—‘એ ‘ચકિત’ સમય પૃથ્વીને છતીને પોતાની નૂતની

સુદને માટે તૈયાર થઈને રણભૂમિ ઉપર સંગ્રામમાં આવીને
રહ્યા, તે વખતે પ્રભાતમાં અસ્તાચળ ઉપર રહેલા ચંદ્રના તથા
ઉદયાચળ ઉપર રહેલા સૂર્યના કિરણોરૂપી હાથો તે બે સૈન્યની
વચમાં પડ્યા, તેથી જાણે સુદના સાધનભૂત ઉદયો હોય તેમ
દેખાવા લાગ્યા. ભૂમિ ઉપર અશ્વત્થ અશ્વ સાથે, સુમત્વું સુમત
સાથે, હસ્તિનું હસ્તિ સાથે, અને રથીનું રથી સાથે જેવી રીતે એક
ભાવનાથી સુદને માટે મળવું થયું તેવી રીતે આકાશમાં પણ
ભરકરના કરેલા મોટા નાદોને તેના પ્રતિધ્વનિની સાથે, અને ઉડેલી
ધૂલિને ધૂલિ સાથે મેળવું થયું; અર્થાત્ આકાશ ધ્વનિ અને તેના
પ્રતિધ્વનિથી તથા બંને પક્ષના સૈન્યે ઉડાડેલી ધૂલિથી વ્યાપ્ત થઈ
ગયું. જે વખતે ભરકરની ધૂલિ ઉડવાથી અધકારમય રણભૂમિ
થઈ ગઈ અને જાણુના પરસ્પર અથડાવાથી ઉડતા અગ્નિના
કણિયાવડે ભયંકર બની તે વખતે ખેંદની વાત કે પ્રમળ
એવા કાળરૂપ ચોરે ઘણાના અવિતરૂપી દ્રવ્યોને હરણ કર્યા.

સુદનું વર્ણન—સુદ કરવામાં એક નિશ્ચયવાળા તે બંને
ઋષભદેવના પુત્રોએ પ્રથમ જિનેશ્વરની પૂજા કરીને પોતપોતાના
સૈન્યના સુમટોને બખતરો પહેરાવી સજ્જ કર્યા. શુરવીર એવો
કરો રાજા પોતાના સુમટોનું રક્ષણ કરવાને સાધનો પૂરા પાડી
ઉદ્યમ ન કરે ? સુદ શરૂ થયું તે વખતે સુમટોએ ઝૂલો સહિત ઘણા
હસ્તિઓને હસ્તગ્રીલાવડે આકાશમાં ફેંક્યા તે પાછા ભૂમિ ઉપર
પડતા ત્યારે રયામ અને બે પાંખવાળા દેખાતા હતા, તેથી આવતા
એવા નવા સૈન્યના સમૂહનો ભ્રમ હોતા હતા એક અશ્વ આગળ
રહેલા બીજા અશ્વને પોતાના મસ્તકવડે દ્રર કરીને વેગથી પોતાના
આગ્રસા બે પગવડે સમીપના હસ્તિના બે હાતનું આક્રમણ કરે છે અને
પોતાની પીઠ ઉપર રહેલા પોતાના સ્વામીને હસ્તિની પીઠ ઉપર
સ્થાપન કરે છે. સારી રીતે શીક્ષણ આપેલા સૈનિકોથી સ્વામી
યતુને હણવાવાળો થઈ અત્યંત ગુસ્તાને શું નથી પામતો ? અર્થાત્
પામે છે. યોડા વખતમાં તલવારથી હણાયેલા ઘણા હસ્તિઓના

કુંભરથગમાંથી નીકળેલા મિતીઓથી વ્યાખ્યા અને રૂપિરૂપ કુંક્રમથી રક્ત અનેથી તથા જ્યાં મુજટોના ધટો નાચી રહ્યા છે એવી ને જલ્મમિની અંદર ચમત્કાવતું આશ્ચર્ય થઈ રહ્યું.

બાહુબલિને પુઠથી થયેલો ખેદ—દયિયાર તથા અન્ધ, દરિન, અને મુજટોના પ્રત્યક્ષ રીતે થતા આરોગ્યને ભેદને વીર અને અરેસર એવા બાહુબલિને દૃઢ્યમાં હવા આવી, તેથી ખેદપૂર્વક વિચાર કરવા તાગવા કે-‘ દરિત અને મુજટો આદિ કોરોડો છવેના નાશરૂપ અત્યંત પાપીષ્ઠ સંસ્થામ થાય છે તે એકને બચવાનું અને ચર્મકા એવો દુઃ કલ્યાણ કુળમાં જન્મ દોષા છતાં કેમ લલચ્છ નથી પામતો ? અશ્રાંથી દેહિધ્મમાન આ રક્ષાભિમાં અજારાની જેમ મુજટો સગળી રહ્યા છે તેવખતે પાસે હોએકો આસોઆસને લેતો એવો દુઃ તેની ઉપેક્ષા કરવાથી ખરેખર થવનને લેતી તથા મૂકવી છવિન વિનાની ચર્મકાલિકા (ધમજી) વૃથા દુઃ’ એ પ્રકારનો મનમા વિચાર કરીને તે વીરસજ બાહુ બલિએ પોતાના મોટા ભાઈ જરતને સમજાવવાને કૃત મોકલ્યું. પણ તે કૃતલા વાક્યથી જરતમહારાજ સમજ્યા નહિ અને પુઠ કરીને પોતાના નાનાબાઈને બાપી લેવાની ઇચ્છાથી નિર્લંબજની જેમ પોતું પુઠ કરવા આજ્ઞા ન થવ નને માટે જરતમહારાજને આવેલા એકને બાહુબલિએ પણ પુઠ કરવાને નિયત કયો અને પુષ્કળતા જાણવડેને ધારણ કરેલ રાજાઓથી પુજા દરિન ઉપર આરૂઢ થઈ તેની સમીપ આજ્ઞા જાગમહારાજ રમ્ય બાહુબલિએ જાર લેતા જા. માટે પુઠ થઈ જતાને પ્રત્યેક યથે એવા અવધા કપતા સર્વ યથે હેવે પોતાના રિતનેને લક્ષને અ.ક.શમા આ.નીને રક્ષા

જરતમહારાજના ઇન્દ્રની આર્ય સંવાદ - ને વખતે દેવો થી બોલાવી વચ્ચવાણી નહિત પ્રમહારાજ જરતમહારાજ પાત આજ્ઞા અને જરતમહારાજને દરિસંગાથી ઉચિત ન કાર મેગવી ને તેમ જરતની યાત્રિ બટે પુજિયુકત ઉચત વાણી બોલ્યા કે- ‘ સે ’ ચકિત ’ સમમ પૂરીને છતીને પોતાની બૂબની

ખરજ દૂર કરવા વાસ્તે તમે જાતે તમારા નાનાભાઈની સાથે તડવાની ઈચ્છા રાખો છો તો શું તમને ક્યા નથી આવતી ?' ભરતમહારાજે જરા હસીને જવાબ આપ્યો—' હે ઈંદ્ર ! તમે સ્વર્ગના સ્વામી છો. તમને મર્ત્યલોકના કાર્યના તત્ત્વની સમજ નથી. અહો! કેાંઈ દિવસ કેાંઈ પણ મનુષ્ય જૂજાની ખરજ દૂર કરવા ચેાતાના ભાઈની સાથે યુદ્ધ કરે ? અર્થાત્ નજ કરે; પણ દુર્મંદ થયેલા આ બાહુભસિ વશ નહિ થવાથી માફ એક શત્રુઆશ્રમમાં પેસતું નથી, તેથી નિર્મળ જ્ઞાનરૂપ તેજથી યુક્ત માફ હૃદય અથવા આત્મા અત્યારે અવરાઈ ગયેલ છે. મારે તો ફક્ત એટલુંજ કહેવાતું છે કે મારો નાનોભાઈ ફક્ત મને એકજ વાર નમીને મારા ચક્રને શીઘ્ર શત્રુઆશ્રમમાં સ્થાપન કરી આ આરંભેલા સંગ્રામથી જલ્દી વીરમે; પછી તે બાહુભસિજ મારી સર્વ જલ્દિનો સ્વામી થાય. '

બાહુભસિનો ઈન્દ્રની સાથે સંવાદ—ભરતમહારાજનું અર્જુન નીનિયુક્ત વચન સાંભળીને ઈન્દ્રમહારાજ બાહુભસિની પામે આવ્યા અને 'હે નાભેયાંમજ ! વીરચેરોમભે ! તમે જય પામો' એ પ્રમાણે કહી તેમના હૃદયને હર્ષ ઉપજાવવ વાસ્તે બોલ્યા--
હે 'રાજન ! પ્રેમપરાયણ બાહુમાંત ! તમે અહિં આવેલા તમારા મિત્રભાઈનો હર્ષવટે જલ્દી ઉચિત સત્કાર કેમ નથી કરતા ? તમે વિદ્યારી બ્રુહ્મા કે ભરતની સાથે યુદ્ધ કરવાને આ તમારો વ્યાપાર તમાના નવમા તમને ડીક હેબાય છે? તમારા પૂજ્ય એવા મે.દ. ભાઈ શ્રીમદ્વતમહારાજ આજે ફક્ત તમારા એક પ્રભુમંદિર.૪ બીજા કોશની ઇચ્છા રાખતા નથી, તેથી તેનું ઈચ્છન કરીને તેમના ઉપર પ્રોતિષ્ઠા થઈ તમે તમારી કીર્તિને વિનવથી ચરિત્રિત કરો અને તમારૂં પુણ્યનું સ્વામીપણુ પ્રદર્શ કરો?' મદનવીરનેવ.ન્ય ને ૧. બાહુભસિએ અત્યેવ પૂર્વે જરા હસીને ઈન્દ્રને જવાબ આપ્યો. કે- મારા મે.દ.ભાઈ મને તુલ્ય હોવાથી ભલે મારી પાનેથી સત્કારની અવશ ને; મારા નમસ્કારની પણ આશા રાખે અને હું શીઘ્ર તે કન્વ.ને પણ નેવ.નું, પણ ને ભરત ને કહે છે

હે હું સ્વામી છઉં, જાસ્તભૂમિને જીતનારો છઉં અને બલિષ્ઠ છું; તેથી બજારોમાં નમાવવાની ઈચ્છા રાખે છે; જાટલાજી કારણથી હે દેવ! તેમને હું નમતો નથી. ગર્વિષ્ઠપુરુષનો વિનય કરવો એ નીતિજાણથી પણ વિરૂદ્ધ છે. જરૂરનું હજી કાંઈપણ બમડ્યું નથી તેથી ભલે જલદી પાછા વળી પોતાના નમરે ગાડ્યા ભાય અને હે દેવ! વમારા વાક્યથી હું પણ સંજામને છોડી દઈને પાછા ફરું. મરો-મલ થયેલો મદનજી જેમ જમમ હસ્તિઓને મદ રહિત કરી નાખે તેવી રીતે જરૂરજાળ અન્ય રાજાઓને મદ રહિત (વચ) કરીને મારી સાથે યુદ્ધ કરવા આવેલા છે તેથી તેણે મુતો પિંછ જગાડ્યો છે અને હવે તે અનિષ્ટજી હાથે છે. ત્રણ લોકમાં ઉત્તમ એવા પિતા ગણમદેને નમર કરીને પવિત્ર થયેલું મારું મસ્તક તેજ નમસ્કારને સાથ માનીને મદ સહિત થયેલ છે, અને તેથી કરીનેજ હવે મારું તે મસ્તક આજવા ગણવા પરંભવમાં બીજા કોઈને નથી શકે તેમ નથી. યુદ્ધને છોડી દઈને મસ્તક ઉપર ઘટને ડાલવારણ કરે? બાહુબલિની આવી યુક્તિયુક્ત વાત સાંભળીને વિશ્વમય પામેલ: દેવ જોડ્યા-“હે વિપુલમતે બાહુબલિ! આ કાવમાં મારી મતિ ચાલતી નથી. આ બાબતનો તોડ કેવી રીતે લાવવો તે કાંઈ મને સુઝતું નથી: કારણ ન્યાયમાં રહેલા જરૂરજાળ ચક્રને વચ થયેલા છે અને હે માનિત! વમે વિનયમાં ઉત્કૃષ્ટ હોવાથી તેને શિષ્ટ પણ આજવા ચેમ્બ છે.”

દેવનું જરૂર તથા બાહુબલિને દેહયુદ્ધ કરવાનું કહેવું —પછી આકાશમાં રહેલ દેવ જરૂર વચ બાહુબલિ બનેન કહ્યું કે-“તમારે અન્ય જીવોના સંહારન કારણસૂત્ર તીવ્ર યજ્ઞ યુદ્ધને છોડી દઈને અરત પરત્વ દંતિયુદ્ધ, સ્વરયુદ્ધ, મુદિયુદ્ધ, અને દંડયુદ્ધવડે યુદ્ધ કરવું અને આ નિયમનો ભંગ ન કરવા માટે પુનઃસ્વામીના તનને શપથ છે.” જરૂર તથા બાહુબલિ બનેજે તે પ્રમ.લે અંગાંગીયુદ્ધ કરવાનું કહ્યું કહ્યું અંટલ બને પક્ષના સુમટો યુદ્ધથી વિરજ્યા અને દેવે તે બંને જાઈએ ઉપર મુગધી

ખરજ દૂર કરવા વાસ્તે તમે જાતે તમારા નાનાભાઈની સાથે લડવાની ઈચ્છા રાખો છો તો શું તમને હયા નથી આવતી ?' ભરતમહારાજે જરા હસીને જવાબ આપ્યો—' હે ઈંદ્ર ! તમે સ્વર્મના સ્વામી છો. તમને મર્ત્યલોકના કાર્યના વત્તવની સમજ નથી. અહો! કેઇ દિવસ કેઇ પણ મનુષ્ય જૂજની ખરજ દૂર કરવા પોતાના ભાઈની સાથે યુદ્ધ કરે ? અર્થાત્ નજ કરે; પણ દુર્મંદ થયેલા આ બાહુબલિ વશ નહિ થવાથી માફ ચક્ર શસ્ત્રાગારમાં પેસવું નથી, તેથી નિર્ભય જ્ઞાનરૂપ તેજથી યુક્ત માફ હૃદય અથવા આત્મા અત્યારે અવરાઈ ગયેલ છે. મારે તો ફક્ત એટલુંજ કહેવાવું છે કે મારો નાનોભાઈ ફક્ત મને એકજ વાર નખીને મારા ચક્રને શીઘ્ર શસ્ત્રાગારમાં સ્થાપન કરી આ આરંભેલા સંગ્રામથી જલદી વીરમે; પછી તે બાહુબલિજ મારી સર્વ જીવિનો સ્વામી થાય. '

બાહુબલિનો ઈન્દ્રની સાથે સંવાદ—ભરતમહારાજનું આવું નીતિયુક્ત વચન સાંભળીને ઈન્દ્રમહારાજ બાહુબલિની પાસે આવ્યા અને 'હે નાભેયાગજ ! વીરચિરોમણે ! તમે જય પામે!' એ પ્રમાણે કહી તેમના હૃદયને હર્ષ ઉપજાવવ વાસ્તે બોલ્યા—' હે 'રાજન ! પ્રેમપરાયણ બાહુમાત્ર ! તમે અહિ આવેલા તમારાં મોટાભાઈનો હર્ષવડે જલદી ઉચિત સત્કાર કેમ નથી કરતા ? તમે વિચારી જુઓ કે ભરતની સાથે યુદ્ધ કરવાને આ તમારો વ્યાપાર તમારા મનમાં તમને ડીક દેખાય છે? તમારા પૂજ્ય એવા મોટા ભાઈ શ્રીભરતમહારાજ આજે ફક્ત તમારા એક પ્રજ્ઞામ સિવાય બીજા કશાની ઈચ્છા રાખતા નથી; તેથી તેનું ઇચ્છિત કરીને તેમના ઉપર પ્રીતિવાળા ઘટ્ટ તમે તમારી ક્રીડાને રિનયથી પવિત્ર કરો અને સમગ્ર પૃથ્વીનું સ્વામીપણુ ચલુ કરો?' મહારાજ વીરસેનાના નેતા બાહુબલિએ અશ્વચંપૂરક જરા હસીને ઈન્દ્રને જવાબ આપ્યો કે—'મારા મોટાભાઈ ભરત વૃદ્ધ હોવાથી ભલે મારી પાસેથી સત્કારની અવવા તો મારા નમસ્કારની પણ આશા રાખે અને હું શીઘ્ર તે કરવાને પણ તૈયાર છું; પણ તે ભરત નો કહે છે

હે હું સ્વામી છઉં, જાતજાતિને જીવનારો છઉં અને બલિષ્ઠ છું,
તેજી બજારકારે નમાવવાની ઇચ્છા રાખે છે; જાટલાજ કાચથી
હે ઇંદ્ર! તેમને હું નમતો નથી. ગર્વિષ્ઠપુરૂષનો વિનય કરવો એ
નીતિશાસ્ત્રથી પણ વિરુદ્ધ છે. ભરતનું હજુ કાંઈપણ બગડ્યું નથી
તેથી ભલે જલદી પાછા વળી પોતાના નગરે ચાલ્યા જાય અને
હે ઇંદ્ર! તમારા વાક્યથી હું પણ સંત્રામને છોડી દઇને પાછો
દૂર. મહોન્મત થયેલો. મહાજ જોમ જમમ હરિતઓને મહ
રહિત કરી નાખે તેવી રીતે ભરતરાજા અન્ય રાજાઓને મહ રહિત
(વશ) કરીને મારી સાથે યુદ્ધ કરવા આવેલા છું તેથી તેણે મુતો
ચિંહ જમાવ્યો છે અને હવે તે જાનિષ્ઠજ ઇચ્છે છે. ત્રણ લોકમાં
ઉત્તમ એવા પિતા જયભટ્ટને નમસ્કાર કરીને પવિત્ર થયેલું મારું
મસ્તક તેજ નમસ્કારને સત્થ માનીને મહ સહિત થયેલ છે, અને તેથી
કરીનેજ હવે મારું તે મસ્તક આજવા અથવા પરભવમા બીજા
કોઈને નથી ચડે તેમ નથી મુકદને છોડી દઇને મસ્તક
ઉપર ધરને કોણ ધારણ કરે? બાહુબલિની આવી યુક્તિયુક્ત વાગ
સાક્ષીને વિરમય થાએલા ઇંદ્ર બેલ્યા- 'હે વિપુલમતે બાહુબલિ !
આ કાચ'મા માન! મનિ ચલતી નથી આ બાજતનો તેં ક કોવી
રીતે લાવ્યો. તે કાંઈ મને જુઝતુ નથી કાંચ-ચાચમા રહેલા ભર-
તરાજા ચક્રને વશ થયેલ છે અને હે માનિય! તમે વિનયમા કે દૃષ્ટ
હોવાથી મને ચિદ્વધ અપવા થે અ છે.. '

ઈંદ્રનું ભરત નામ બાહુબલિને દેહયુદ્ધ કરવાનું કહેતું
—પછી બ કાચના હલક દેડે ભરત તથા બાહુબલિ બંનેન
કપુ કે- 'તમારે અન્ય જીવે ન સંકરન કાંચનું નીચ રાજ-
યુદ્ધને છોડી દઈને અ-ર-પ-વ રહિયુદ્ધ. નવરુદ્ધ, મુદિયુદ્ધ, અને
દડયુદ્ધને યુદ્ધ કરતુ અને અ નિયમને. ભંજ ન ર-વ માટે
પુનઃકિરનનાં તનને ર-પથ છોડે ભરત તથા બાહુબલિ બંનેન
ત મમ હું અ-ન-નુદ્ધ ક-વ-નુ કબુલ કરું અ-લ અને પદાન
મુસદે પુદ્ધથી વિરમવ અને ઇંદ્ર તે બંને જાણે - પર જોવાથી

જળયુક્ત પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી.

દષ્ટિયુક્ત—એહક ઉર્મીથી વ્યાસસમુદ્ર સહય, વીરચિરોમણિ, અને મદવટે હૃદ મનવાળા ભરત તથા બાહુબલિને રણભૂમિ ઉપર યુદ્ધ માટે આવેલા જોઈને આકાશમાં સૂર્ય અને ચંદ્ર બંને તેમના પરાક્રમરૂપી તેજસ્ માપ લેવા વાસ્તે જાણે આવેલા હોય તેમ દેખાતા હતા, અર્થાત્ તે વખતે પ્રભાત હોવાથી પૂર્વ અને પશ્ચિમ બંને દિશામાં સૂર્ય અને ચંદ્ર વિદ્યમાન હતા. ભરત અને બાહુબલિ બંને ભૂકુટિને અત્યંત ઉચે ચડાવેલા, સ્થિર તારિકા (ફીકીઓ)વાળા, અને ગેરવણુંવાળા હોવાથી જાણે નવિન તોરણોવાળા સુંદર વર્ણથી નિર્માણ કરેલી સ્થાપ પુતળીના મુગળથી યુક્ત અત્યંત મહિમાવાળી બે વીરલક્ષ્મીના બે ઉજ્જવળ પ્રાસાદ હોય તેવા સ્થાપતા હતા. તે બંનેની ચક્ષુઓ ઉપર ત્યાં આવેલા સર્વ દેવો તથા રાજાઓના ચક્ષુના સમૂહો લાગેલા હતા અર્થાત્ સર્વેની દષ્ટિ તેમની ચક્ષુ ઉપર સ્થિત થયેલી હતી છતાં પણ દુષ્પ્રે કરીને પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય સરખે સરખાનો સગમ જેમ ખેંદને માટે યતો નથી તેમ જાણે તે બંનેની ચક્ષુઓને પણ લેશમાન ખેંદ થયો નહિ. ‘મારી પહેલા આ બાહુબલિ અપ્રતિમ કશ્યપ વાળા થયે તેથી પૃથ્વી ઉપર તે એક છે.’ એવું ભરતના અંતર-ચક્ષુને જ્ઞાન થવાથી જાણે તેને સવેગ થયો હોય તેમ ભરતમહારાજના ચક્ષુમાં આંસુ આવ્યા. ‘બાહુબલિએ ભરતમહારાજને સર્વ દેવો તથા રાજાઓની સમક્ષ જીત્યા છે’ એ રીતની પ્રમોદયુક્ત વાણી એકદમ તે વખતે આકાશમાં ઘડી રહી.

સ્વરયુક્ત—ચક્રવર્તી ભરતમહારાજ દષ્ટિયુદ્ધમાં બાહુબલિથી જીતાયા છતાં પણ ફરીથી તેમણે બાહુબલિને સ્વરયુદ્ધને માટે બોલાવ્યા અને સ્વરયુદ્ધ કરવાનું નક્કી કર્યો પછી ભરતમહારાજે દેવ તથા મનુષ્યોને બધિર (બહેરા) કરી નાખે તેવો સિંહનાદ કયો. સર્વે સ્વસ્થ થઈ ગયા એટલે પ્રતાપી બાહુબલિએ સિંહનાદ કયો અને તે સિંહનાદથી અચળા (પૃથ્વી)

અગ્રપમાન ઘર્ષ, ગિરિના શીખરો નીચે પડ્યા અને દિગ્દસ્તિ
અત્યંત ગ્રાસ પામ્યા.

મુદિયુદ—સ્વરમુદમાં ચઢી ભરતમહારાજ છતાંય ત
તેમણે બાહુબલિને દુરત મુદિયુદને વાસ્તે બોલાવ્યા, કે
શુભભગવાળા મનુષ્યો મુદયો વિરમતાજ નથી. તે બંને બગ
રાજ્યો પોતપોતાના બુલ્યોને આરક્ષાદન કરીને મુદિયુદનાં
હસ્ત ઉપે સમીને લાલ નેત્રોવાળા, પગવડે ભૂખીકને કંપા
દોષ પામેલા બંને જે દિગ્દસ્તિઓ દોષ તેમ ચોક્ષવા સ
સામા દોષ્યા. સમગ્ર સૈન્યથી ચક્રવર્તિના જે હસ્ત જરા
નમતો નહોતો તે હસ્તની મુદિ બાહુબલિને મારવાથી બાહુબ
લિયુદ ઘર્ષ ગયા અને મસ્તક પુણાવવા લાગ્યા તેથી ચક્રવર્ત
પ્રહારથી બંને મુદિત ચયેલા દોષ તેમ તે ચોક્ષવા લાગ્યા. બ
બલિએ દુરત મુદિમાં આવીને ભરતમહારાજની ગ્રીવા ઉ
મુદિનો પ્રહાર કર્યો તેથી તે પૃથ્વીપર પડ્યા અને તેના મુખે
આંખમાં અક્ષુ આગ્યા. બળનો ગર્વ દુઃખદાયી છે. ૧૧ અત
ભક્તિવાળા બાહુબલિએ તે વખતે મુખડ આદિ મુગધિ ક્ર
લગાડીને ભરતમહારાજને મુદિમાં આવ્યા, કારણકે રત્નકંબળ
અગ્નિની પાસે શીવળ ઘર્ષ બાધ છે, તેમ ધર્મના વિષયમાં
એકદુગનો ભાવ અત્યંત નિર્મળ બને છે.

દંડયુદ—ત્વારપછી આક્રોષવડે અત્યંત કઠોર અને
મુક્ત અમુવાળા અને હસ્તમાં રહેલા દંડવડે પ્રચંડ દેખાતા
નમાં અત્યંત કાયંકર બંને ભરત તથા બાહુબલિ સામસ
મજના કરતા ઉતાવળે દોષ્યા. ચક્રવર્તી શ્રી ભરતમહારાજે
મૂર્તિસમાન બાહુબલિને મસ્તક ઉપર દંડવડે પ્રહાર કર્યો તે
દુરત તે અનુમુખી પૃથ્વીમાં પેસી ગયા. એક ઉત્સંમ (જો
માંથી જેમ ચરણને જેવી કાઢે તેવી રીતે સહજ માત્રમાં પૃ
માંથી પોતાના ચરણને જેવી કાઢી શીખ પ્રચંડ દંડથી ચર
મારવા ક્રમ રાખીને દંડને મુદિ ઉપરે લાગાવ્યો.

જગમુખ પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી.

હૃદિયુદ્ધ—એકદા ઉર્મીથી બ્વાસસમુદ્ર સદૃશ, વીરચિરામણિ, અને મદવડે દૃઢ મનવાળા ભરત તથા બાહુબલિને રણમૂખિ ઉપર યુદ્ધ માટે આવેલા બેઠને આકાશમાં સૂર્ય અને ચંદ્ર બંને તેમના પરાક્રમરૂપી તેજસ્વિ માથે લેવા વાસ્તે બંને આવેલા હોય તેમ દેખાતા હતા, અર્થાત્ તે વખતે પ્રભાત હોવાથી પૂર્વ અને પશ્ચિમ બંને દિશામાં સૂર્ય અને ચંદ્ર વિદ્યમાન હતા. ભરત અને બાહુબલિ બંને બુદ્ધિને અત્યંત ઉચ્ચ ચડાવેલા, સિવર તારિશ (કીરીઓ)વાળા, અને ગેરજાળવાળા હોવાથી બંને નવિન તોરણોવાળા સુંદર વર્ણથી નિર્માણ કરેલી સ્વામ પુત્રીના કુમળથી પુત્ર અન્વંત મહિમાવાળી બે વીરસફળીના બે ઉજ્જવળ પ્રાસાદ દોય તેવા દેખાતા હતા. તે બંનેની અમુઓ ઉપર ત્યાં આવેલા સર્વ દેવો તથા રાજાઓના અમુના સમૂહો લાગેલા હતા અર્થાત્ સર્વેની હૃદિ તેમની અમુ ઉપર રિયત થયેલી હતી છતાં પણ કુબે કરીને પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય કરાંત કરામાનો સમય જેમ જેમને માટે થતો નથી તેમ બાહુ તે બંનેની અમુઓને પણ લેશમત્ર ખેંચ લેતો નહિ. ખારી પહોળા બાહુબલિ અપ્રતિમ દર્શનવાળા થયે તેથી પૃથ્વી ઉપર તે મહા હાં એવું ભરતના અંતર અમુને જ્ઞાન થવાથી બાહુ અને સર્વેન થયે હોય તેમ ભરતમહારાજના અમુના અમુ અમુ. બાહુબલિ અભરતમહારાજને સર્વે દેવે તથા રાજાઓની સમક્ષ જીવ્યા હાં અ રીતની પ્રમોદપુત્ર વાલી એકદમ તે વખતે આકાશમાં ચર્ચ રહી.

સ્વરપુદ્ગ—અકર્ણી ભરતમહારાજ હૃદિયુદ્ધમાં બાહુબલિથી જીતવા છતાં પણ ફરીથી તેમણે બાહુબલિને સ્વરપુદ્ગને માટે વિદ્યાર્થ અને સ્વરપુદ્ગ કરવાનું નક્કી કર્યા પછી ભરતમહારાજે દેવ તથા મનુષ્યોને બધિર (મહેરા) કરી નાખે તેવો નિદન્ટ કર્યો. સર્વે સ્વરથ ચર્ચ થવા એટલે પ્રાપ્ત બાહુબલિને નિદન્ટ કર્યો અને તે નિદન્ટથી અથડા (પૃથ્વી)

અગાધમાન ઘર્ષ, ગિરિના શીખરો નીચે પડયા અને દિગ્દસ્તિએ
અત્યંત ત્રાસ પામ્યા.

મુદિયુદ્ધ—સ્વરયુદ્ધમાં ચક્રી ભરતમહારાજ છતાંય ત્યારે
તેમણે બાહુબલિને ગુરત મુદિયુદ્ધને વાસ્તે બોલાવ્યા, કેમકે
ભુજગવાળા અનુયો મુદ્ધથી વિરમતાજ નથી. તે બંને બળવાન
રાજાઓ પોતપોતાના બુલબોને આરદ્રાદન કરીને મુદિયુદ્ધને એક
હસ્ત ઉચે રાખીને લાલ નેત્રોવાળા, પગવડે ભૂપીઠને કપાવતા
રોષ પામેલા બંને જે દિગ્દસ્તિએ હોય તેમ શોભતા સામ-
સામા દોડ્યા. સમગ્ર સૈન્યથી ચક્રવર્તીના જે હસ્ત જરાપણ
નમતો નહોતો તે હસ્તની મુદિ બાહુબલિને મારવાથી બાહુબલિ
બેશુદ્ધ ઘર્ષ ગયા અને મસ્તક પુણાવવા લાગ્યા તેથી ચક્રવર્તીના
પ્રદારથી બંને મુદિત ઘયેલા હોય તેમ તે શોભવા લાગ્યા. બાહુ-
બલિએ ગુરત મુદિમા આવીને ભરતમહારાજની ઝીંવા ઉપર
મુદિને પ્રદાર કર્યો તેથી તે પૃથ્વીપર પડ્યા અને તેના મુભટોની
આખમાં અમુ આગ્યા. બળનો ગર્વ દુઃખદાયી છે. !! અત્યંત
ભક્તિવાળા બાહુબલિએ તે વખતે મુખડ આદિ મુમંધિ દ્રવ્યો
લગાડીને ભરતમહારાજને શુદ્ધિમા આપ્યા, કારણકે રત્નકંબળ જેમ
અગ્નિની પાસે શીતળ ઘઈ જાય છે, તેમ ઇર્ષાના વિષયમા પણ
એકદુગનો ભાવ અત્યંત નિર્મળ બને છે

દંડયુદ્ધ—ત્યાંપછી અ.સૂ.પવડે અત્યંત કઠોર અને રોષ-
મુક્ત અણુવાળા અને હસ્તમા રહેલ. દંડવડે પ્રચંડ દેખાતા ભુજ-
ગમા અત્યંત ભયકર બને ભરત ગયા બાહુબલિ સ.મસામે
મજાના કરતા ઉતાવળે દોડ્યા. ચક્રવર્તી શ્રી ભરતમહારાજ જે વાજ
મૂર્તિસમાન બાહુબલિને મસ્તક ઉપર દંડવડે પ્રહાર કર્યો તેથી
ગુરત તે બામુમુધી પૃથ્વીમા પેસી ગયા. એક ઉત્તમ (ખે.જ.)
માથી જેમ ચરણને ખેંચી કાઢે તેવી રીતે સહજ મ.વમા પૃથ્વી
માથી પોતાના ચરણને ખેંચી કાઢી શીખ પ્રચંડ દંડથી ચક્રીને
મસ્તક ઉપર પ્રહાર કરીને હડધો કદિન ઘયેલ મુદિયુદ્ધને તેને

કંઠપર્વત જૂષીઠમાં પેચાડી દીધા. 'દેવને પ્રભાણે બોલતા સુભટો પોતાના ભુજબળના મ ઇાડી હથેને પોતાના સ્વામીરૂપી રત્નને કાઢવા વ ણ્યા. કારણ કે કોઈ વખત કામ પડે ત્યારે હીન કરવા યોગ્ય બને છે અહિં સુભટો પાસે તીક્ષ્ણ છતાં તે અહિં ઉપયોગી થયા નહિ પણ પૃથ્વી એવા કોઠાના ઉપયોગી બન્યા પૃથ્વીમાંથી બહાર વર્તીની મૂર્તી ચીતળ જળ છાંટવાથી જ્યારે ક વિચાર કરવા લાગ્યા-‘આ પૃથ્વી ઉપર ચક્રવર્તી બાહુબલિ ચક્રવર્તી છે ?’ એવો વિચાર કરે સિત કિરણોવાળું ચક્ર તેના હસ્તક્રમણમાં આવ

બાહુબલિના ઘાત માટે ચક્રનું મૂકવું થયેલા ચક્રીએ પોતાના નાનાભાઈ બાહુબલિને ક કપાંત કાળનો ગર્જના કરતો. મેથ જેમ વિ પ્રત્યક્ષ જવાબાની શ્રેણિના સમૂદાય ચક્ર પોતાના તે ચક્ર રસ્તામાં બાણ, શકિત, બાણ બને બહુવાળું શીઘ્ર બાહુબલિની સમીપમાં જ્ય બળે બરતમહારાજનો મૂર્તિમાન પ્રતાપ હોય તે જ ખંડના ઉપર વિજય મેળવેલા મારા નેના બર બાહુબલિના એ નેત્રોએ દષ્ટિગુહમાં છુટ્યા તેથી ઉપર કોઈનો દષ્ટિદોષ ન પડે તેવા હેતુથી બળે દષ્ટિ બાધો લેવારૂપ બાહુબલિના ફરતી પ્રદક્ષિર

બાહુબલિની ઉંચી કરેલી મુદ્રિ-બાહુબલિની સિખા કરીને ચક્ર પાછું બરતમહારાજના હસ્ત રોપવડે લાગ નેત્રવાળા થયેલા ચરતીર બાહુબલિની વાની ઇંછાથી શીઘ્ર દૃઢમુદ્રિ લલિત બાહુબલિની

બાહુબલિને તેના પોતાથી ઉત્પન્ન થયેલા અને અતિ મૃદુ એવા એક વિવેકે શરીર શાંખ્યા, કારણ કે કોઈ વખત પિતા કરતાં પુત્ર પણ બગવાનું હોય છે. :

બાહુબલિને વૈરાગ્યની ઉત્પત્તિ—બાહુબલિ વિચાર કરવા લાગ્યા કે—“લોક ધર્મ્યાદિએ ભરતને વશ કરી લીધાથી તેના આત્મામાં રહેલા ધૈર્યનો નાશ થયો છે. એ ભરતને અહંહ ! મારે મુદ્ધિવડે કેમ હણવો ! કારણ કે ધીરપુરુષોને ચેતના રહિત થયેલા જીવો હણવા યોગ્ય નથી. ‘સ્વગોત્રિયનો વિનાશ થઈ સકે નહિ’ તેની મર્યાદા આ અંકે ઊઠી નહિ અને રાવરડે મારાભાઈ ભરતને હણવાની ઇચ્છાવાળો થયેલો હું તે અકથી પણ વધારે દિવસ કરવાવાળો રાક્ષસ જનું છું. ને મારો ભાઈ લોભાદિ કષાયોથી ચેતના રહિત ન કરાયો હોત તો તે કદાપિ મને હણવા આવત નહિ, માટે ખરેખરા અપરાધી તો તે લોભાદિ જાંતરચત્રુ છે તેને હું પોતે જૈનરીક્ષાવડે હવે જીવીશ.” એ પ્રમાણે જોઈ અંતઃકરણ નિર્મળ થઈ ગયું છે એવા ધીર અને વિવેકી બાહુબલિએ રીક્ષા ધારણ કરવાનો નિશ્ચય કરીને ઉંચી કદેલી તેજ મુદ્ધિવડે પોતાના બલતરૂના મૂળોરૂપ મસ્તક ઉપર રહેલા ઠેચોને તુરત મૂળમાંથી ઉઠેડી નાખ્યા (લોક થયો).

બાહુબલિનું માન—ચારિત્ર અંગીકાર કર્યો પછી બાહુબલિ-મહારાજ મનમાં વિચાર કરે છે કે—“મેં શ્રેયસ્કામી ભરતનો પણ વિનય થયો નહિ અને હવે હું પિતા પાસે જઈ તો જ્ઞાનથી મુક્ત નાનાભાઈઓને મારે નમસ્કાર કરવો પડે તેથી જ્યારે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને તેમના સરખો થાઉં ત્યારેજ હું પિતાની પાસે જઈ, અન્યથા જઈ નહિ. ” મનની અંદર આવી નિશ્ચય પ્રતિજ્ઞા કરીને સાંસારિક વિષયોનો ત્યાગ કરી નિર્મળ ચોર્ગીદ્રજનની સાંસારનાં વ્યાધિરૂપ વૃક્ષને ઉઠેડી નાખવામાં તીવ્ર જુઠારસમાન સુંદર સમાધિને ધારણ કરી. ‘ભરતની સામે દોડીને જેલું પ્રકોપરૂપી મદલને હણી પ્રથમરસ ઉત્પન્ન થયો અને પોતાના કુળની

કંઠપર્વત બૂપીકમાં પેસાડી દીધા. ‘દેવને ધિક્કાર હો !’ એ પ્રમાણે બોલતા સુભટો પોતાના બુજબજના મદનો સાથે શત્રોને છોડી રાખે પોતાના સ્વામીકૃપી રત્નને કાઢવા વાસ્તે કોઠાગા ઉપા-
ડ્યા. કારણ કે કોઈ વખત કામ પડે ત્યારે હીન (શત્રુ) પણ માન્ય કરવા યોગ્ય અને છે અર્થે સુભટો થાસે તીક્ષ્ણ શત્રો ધણા કાનાં છનાં તે અર્થે ઉપયોગી થવા નહિ પણ પૃથ્વી યોદ્ધામાં હીન એવા કોઠાગા ઉપયોગી બન્યા. પૃથ્વીમાંથી બહાર કઢાયેલા ચક્ર-
વર્તીની મૂઠી સીતળ જાગ છાંટવાથી જ્યારે દૂર થઈ, ત્યારે તે વિચાર કરવા લાગ્યા-‘આ પૃથ્વી ઉપર ચક્રવર્તી હું છું’ કે શું આ બાદુમણિ ચક્રવર્તી છે ?’ એવો વિચાર કરે છે તેટલામાં વિશ્વ-
નિન ફિરજોવાળું ચક્ર તેના હસ્તકમળમાં આવ્યું.

બાદુમણિના ધાન માટે ચક્રનું મૂકવું—શીખ કોપચુગ થયેલા અકીમ પોતાના નાનાભાઈ બાદુમણિને હજવાની ઇચ્છાથી કરવાન કાળનો નર્જના કરનો. મિથ જેમ વિજયીને મૂકે તેમ પ્રત્યક્ષ જવાગાની યજિના નમૂદકૃષ ચક્ર પોતાના હાથથી મૂક્યું. તે ચક્ર વસાના બાજુ, સકિલ, બાલા અને ખડમથી ચીતરકથી હજુ સીખ બાદુમણિની લમીપના જ્યારે આવ્યું ત્યારે બાંધું બરતમદ્દર અને. ભૂગેભાન પ્રત્યક્ષ હાથ તેમ શોભવા લાગ્યું. ૭ નાના કે ૧૦ વિજય મેડવલ માન નેવા બરતમદ્દર અને આ મ દુમ ઉત ન નર અ હિતુકમા આવ્ય તામી મ દુમણિના મેગે કેવ ને ૧૦ હ દઈ વ ન ૧ ન ૧ દુમી બાંધે ન ચક્ર બન્યની હિત વ વ. હિત કૃષ મ દુમ જેન રી ૧૧ નર કલ કરી

બાદુમણિની કે ચી કરેલી મુદિ બાદુમણિની કરની પ્રક-
રિય ક ને ચક્ર વડુ બન્યમદ્દર અને દુનના નમુ અંટકે ને ૧૧ કે ૧૨ નર ૧૧ વરકે દુનના મ દુમ.તે બરતને હજુ ચક્ર હજુ ન ન દુમ હક કેમે કરી પે ન ના નર બા ચક્ર વડુ હજુ પે અ મ.લે કે ૧૧ વડુ પ્રત નર ને ન વે વ. હક વ ન.દિ તે

બાહુબલિને તેના પોતાથી ઉત્પત્ત થયેલા અને અતિ મૃદુ બિલ્લ
એક વિવેકે શેઠી રાખ્યા, કારણ કે કોઈ વખત પિતા કરતાં પુત્ર
પણ બગવાન હોય છે.

બાહુબલિને વૈરાગ્યની ઉત્પત્તિ—બાહુબલિ વિચાર કર-
વા લાગ્યા કે—“લોભ ઈર્ષ્યાદિએ ભરતને વશ કરી લીધાથી તેના આ-
ત્મામાં રહેલા ધર્મને નાશ થયો છે. એ ભરતને અહંદ હાથે મારે
મુદિવડે કેમ હણવો ! કારણ કે ધીરપુરુષોને ચેતના રહિત
થયેલા છવો હણવા યોગ્ય નથી. ‘સ્વગેત્રિયનો વિનાશ થઈ શકે
નહિ’ તેની મર્યાદા આ અંકે છોડી નહિ અને શાપવડે મારાભાઈ
ભરતને હણવાની ઇચ્છાવાળો થયેલો હું તે અકથી પણ વધારે
દિસા કરવાવાળો રાક્ષસ બનું છું. એ મારો ભાઈ લોભાદિ
કષાયોથી ચેતના રહિત ન કરાયો હોત તો તે કશાપિ મને
હણવા આવત નહિ, માટે ખરેખરા અપરાધી તો તે લોભાદિ
અંતરયાત્રી છે તેને હું પોતે જૈનદીક્ષાવડે હવે છોડીશ.” એ પ્રમાણે
એણે અંતઃકરણ નિર્મળ થઈ ગયું છે એવા ધીર અને વિવેકી
બાહુબલિએ દીક્ષા ધારણ કરવાનો નિશ્ચય કરીને ઉઘી કરેલી
તેજ મુદિવડે પોતાના અવતરણા મૂળોરૂપ મસ્તક ઉપર રહેલા
કેશોને ગુરત મૂળમાંથી ઉઘેડી નાખ્યાં (લે. અ. કથો).

બાહુબલિનું આનન્દ-ચારિત્ર અગીકાર કર્યા પછી બાહુબલિ-
મહારાજ મનમાં વિચાર કરે છે કે—“મેં મોટાભાઈ ભરતનો પણ
વિનય કયો નહિ અને હવે હું પિતા પાસે જાઉં તો જ્ઞાનથી
મુખ્ય નાનાભાઈએ, મારે નમસ્કાર કરવો પડે તેથી અધારે કેવ-
ળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને તેનના સરખો થઈ ત્યારેજ હું પિતાની
પામે જાઉં, અન્યથા જાઉં નહિ. નનની અહં આવી નિશ્ચય
પ્રતિજ્ઞા કરીને સ. સાનિક વિષયોને ત્યાગ કરી નિર્મળ ચેતનાં જન્મ
સંસારનાં વ્યાધિરૂપ વૃક્ષને કાપેડી ન ખવામાં તીવ્ર કુદરતસમાન
સુંદર સમાધિને ધારણ કરી. ભરતની સ. મે. દે. પ્રીત જેલે પ્રકોપ
શી મહત્તને હણી પ્રથમરસ ઉત્પત્ત થયો અને પે. ગ. ગ. કુળની

હીતિ'માં વૃદ્ધિ કરી એવા ત્રિભુવનમાં એક અદ્વિતીય વીરમુષ્ટિ-
વાળા બાદુબલિ જ્યવંતા વર્તો. ' એવી પ્રયોદયુજ્જ સ્તવનાથી
પવિત્ર સંગીત કરીને આનંદિત થયેલા સોધર્મદ્ર દેવોની સાથે
સોધર્મદેવલોકમાં ગયા.

ભરતમહારાજનો ખેદ—નાનાભાઈ બાદુબલિએ સમગ્ર
શશ્વત્મૂલને છોડી દીધા તથા તેની વિવશવાસના શિથિલ થઈ
ગઈ, તે જોઈને અત્યંત વિશ્વમયતાથી દુઃખી થયેલા ભરતમહારાજ
ખેદ કરવા લાગ્યા કે—“મારા સમગ્ર બાંધવોનો વિરહ કરાવવાના
કારણમૂલ આ ચક્રીપદને ધિક્કાર પડે ! મદુડાના વૃક્ષને ફળની
પ્રાપ્તિ નિંદાપાત્ર છે, કારણકે તે વખતે તેના રસયુજ્જ પત્રોનો
નાશ થાય છે, તેવી રીતે મને પણ આ ચક્ર અનર્થના કારણરૂપ
બન્યું. કામડો એ કે એક ચમુચાળો છે છતાં પોતે આલેલા
ભટ્ટી (મક્ક)ને પોતાના પડિજનની સાથે ભાગ પાડીને ખાય છે તેથી
સેંકડો નેત્રને ચોચાઈ કાર્ય કરે છે. હમણું હું તે કામડાની સહય
પણ નથી, કારણકે મને આવા અત્યંત વૈભવયુક્ત ચક્રીપદની
પ્રાપ્તિ થઈ ત્યારે મેં મારા સર્વે ભાઈઓને પાસે રાખવાને બદલે
ફર ક્યાં. જગૈ ‘મારા પ્રભુ એક મુન્નાદિનાથ કવચપ્રભુ હો’ એ
પ્રમાણે બોલતા બાદુબલિને છૂતવાની ઇચ્છાવાળા મેં પિતાની
પણ ગણના કરી નહિ, તેથી પાપથી નષ્ટબળ થયેલો હું નિશ્ચયે
કરીને છૂટાયો છું. કેવળજ્ઞાનને માટે ઉદ્ગમ કરવાવાળા કે
બાદુબલિ! પુણ્યવટે આપે મારી સનહ તણ બુવનને છૂટ્યા
અને સ્વભ્રમ પ્રભુ ઉપર ભક્તિવાળા તમને ખેદ ઉપજાવવાથી પાપી
એવો હું પરાભવ પામેલો છું.” પવિત્ર અંતઃકરણવાળા ભરત-
મહારાજ ઘણો વખત અત્યંત અશુ પાડવા સાથે વિચાર ક્યાં પછી
બાદુબલિને પ્રજ્ઞામ કરી વિનયથી સદ્વિન ગઈગઈ વાણીથી બોલ્યા—
ભરતમહારાજની માર્થના—“ મુદ્દની પ્રતિજ્ઞાને ભંગ કરીને
મેં કે બાદુબલિ ’ તમારો ઉપર ચક્ર મૂક્યું છતાં પ્રતિજ્ઞાને ભંગ
કરવાવાળા પાપી અને દુષ્ટ એવા મારા ઉપર તમે સંચામમાં

ધનની પ્રાપ્તિ થવાથી પ્રમુદિત થાય અને જેની વિદ્યા નષ્ટ થઈ ગઈ હોય તે જેમ ફરીથી અરૂપ પદ પણ ચાક આવવાથી પ્રમુદિત થાય તેમ અત્યંત આનંદિત થયા.

ભરતમહારાજનું પાછું અયોધ્યા પ્રત્યે ગમન-ભરત-મહારાજે નિષ્પાપ બાહુબલિમુનિનો ઘણા હર્ષપૂર્વક પોતાની વાણીના વિસ્તારવડે વિનય કયો, નમસ્કાર કયો અને ભાવથી સ્તવના કરી, પછી બાહુબલિના પુત્ર સોમયજ્ઞાને ભરતમહારાજે બહુલીદેશનો રાજા કયો. તે સોમયજ્ઞારાજા પ્રસાર પામતા યજ્ઞવાલ્કે તથા અત્યંત શોર્ધતાફૂળી તેજથી દ્વિધ્યમાન હતો. સૈન્યના ભારથી અત્યંત કંપને ધારણ કરતી રાગવાગ્ની બનેલી પૃથ્વીફૂળી શ્રીને માત્ર અરૂપ કર સેવા પૂર્વક લોભવવાની ઇચ્છા રાખતા ભરતરાજા પોતાની અયોધ્યાનગરીમાં આવ્યા અને પોતાના મણિગૃહની અંદર પ્રવેશ કયો.

ચક્રનું રાત્રાગારમાં પેસવું-ચક્રને જોઈ થયો કે 'શરૂઆતમાં મને સમજણ આવી નહિ અને રાત્રાગારમાં મેં પ્રવેશ કયો નહિ તેથી બાહુબલિને જોઈ ઉપબવવામાં કારણજૂત મારાથી થવાયું છે. મારા આવા વક્ર ચરિત્રને ધિક્કાર હો !' એવો બાલે વિચાર આવવાથી હોય તેમ તે વખતે ચક્ર પ્રશ્નમરસને આશ્રિત કરીને રહ્યું હોય તેમ દેખાયું. બળવાન એવા બાહુબલીએ પણ વ્રત મહાશ્વ કયું તેથી બાલે પાતે પ્રતિજ્ઞાધ પામ્યું હોય તેમ તે ચક્રે પોતાના રાત્રાગારમાં તરતજ પ્રવેશ કયો અને તે ચક્ર ફરીથી કોઈ વખત બહાર નીકળ્યું નહિ.

ચક્રવર્તીના કાળનું નિર્ગમન-સોળ હજાર ચક્ષેથી અને બત્રીસ હજાર રાજાઓથી સંવાતા, પવિત્ર ગુણોથી યુક્ત ચોસઠ્ઠહજાર શ્રી-ઓથી આનંદિત કરાતા, ચોરાશીલાખ શ્રેષ્ઠ હસ્તિ, અશ્વ, અને રથો, તથા છનું કોટ પાયદળ, અને બહોતેર હજાર નગરોથી સહિત, નવ નિધાન, ચાક રત્નોને ધારણ કરનાર ચક્રીપદને ભરતરાજા રસપૂર્વક લોભવતા હતા અને તેથી ગયેલા કાળને બાણતા નહોતા.

બાહુબલિ સુનનો તપ—બાહુબલિમુનિ કાઉચગ્રધ્યાનને
અગીકાર કરી ઉભા રહ્યા તે વખતે તેમના મતના અધ્યવસાય
એટલા બળવાન હતા કે સુંદર મનવાળા તેમણે હિમ, વાયુ,
પૃથ્વી, આતપ, તથા મેઘથી તેમજ લતાઓના વીંટાવાથી, સર્પોના
ઉપશ્ચર્ગથી અને પક્ષીઓએ માળા નાખવાથી તથા છએ જતુના
દુઃખો પદવાથી ખેદ કયો નહિ અને ધ્યાનથી ચલાયમાન થયા
નહિ. બાહુબલિ મહામુનિએ કામ, ક્રોધ, મદ, મોહ, માયા ને ઇર્ષ્યા
એ છએ યતુને શીઘ્ર છની અંતરંગ યતુના સમૂહનો નાશ
કયો. બાહુબલિએ છ ખંડના સ્વામી ભરતચક્રવર્તીને છતીને
એક વર્ષપર્યંત નિરાહારપણે રહી છએ જતુના દુઃખોને સહન
કયો. અંચકાર કેહે છે કે ‘આટલું ન શુરુ હોત તો બાહુબલિ
પોતાના પિતાની મમતા કેવી રીતે મેળવી શકત ?’

બ્રાહ્મી અને સુંદરીએ કરેલો બાહુબલિને ઉપદેશ—આ
વખતે જયમપ્રભુને બાહુબલિની બે બહેનો બ્રાહ્મી અને સુંદરીએ
પોતાના બાંધવ બાહુબલિના સમાચાર પૂછ્યા એટલે પ્રભુએ
બાહુબલિના કેવળજ્ઞાનમાં આવરણ કરવા રૂપ મદના નારાને
માટે હવે યોગ્ય સમય આગ્યો છે એમ જણાવીને બાહુબલિને
પ્રતિશ્રેષ્ઠ કરવા સાફ તેમને જવાનું કહ્યું. યુગાદિનાથના આદે-
શથી બને બહેનો બાહુબલિ પાસે આવી અને ‘હે બાંધવ !
શીઘ્ર જળથી નીચે ઉતરો.’ એ પ્રમાણે એકીસાથે માટે સ્વરે
બોલી. આ વાણી સાંભળવાથી બાહુબલિના કર્ષો પ્રમુદિત થયા
અને તેમનો અમ પજુ દૂર થઈ ગયો. પછી બાહુબલિમુનિ
વિરમયપૂર્વક વિચારવા લાગ્યા કે ‘આ મૃદુ વાક્ય મારી બહેનોનું
છે, પરંતુ માફી બહેનોએ મને ગળથી નીચે ઉતરવા કહ્યું અને
હું તો કાંઈ જાણુ ઉપર રહેલો નથી; વળી આદિનાથની તે
બંને પુત્રીએ છે અને તેણીઓ હિન કરવામાં હિંદુના થયેલી છે
તેથી મૂર્ખા પજુ બોલે નહિ મારી બહેનોનું આ વાક્ય હું
હમ્મ સમજી શકતો નથી.’

બાહુબલિને કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ—બાહુબલિમુનિને વિશેષ વિચાર કરતાં સમજાયું કે—‘અહહ ! ઉપચારપૂર્વક બોલાયેલું મારી બહેનોનું તત્ત્વયુક્ત વચન હવે હું સમજ્યો કે, તેણીએ માન-ફાળી ગજ ઉપરથી મને શીઘ્ર નીચે ઉતરવાનું કહે છે. ‘માન’ આ શબ્દમાં ‘મા’ અને ‘ન’ એ બે અક્ષરો રહેલા છે. તે બંને અક્ષરોનંદે શિવમાર્ગનો નિષેધ કરી રહેલ છે. માનનું આવું સ્વરૂપ છે છતાં પણ તેથી હું બેઠકકાર રહ્યો અને તેજ માનનો આદર કરી કુદ્યુક્તિવાળો હું મારા પિતાને પણ આજ્ઞાસુધી નમસ્કાર કરવા મર્યાદા નહિ. ભરતની સાથેના મુદ્દને છાત્રી દીપ્ત અને મતને અંગીકાર કર્યું પણ કેવળજ્ઞાનથી મુક્ત પ્રશમરસમાં હીન મતથી મોટા એવા મારા નાનાબધ્ન્યોની સાથે મેં મનમાં વિરોધ રાખ્યો. અત્યંત મહત્તી યુક્ત થયેલો અસત્ય મતથીજ હું યુક્ત છઉં. હવે આજે પ્રભુપાને જાળને પરિવાર સહિત તેમને નમસ્કાર કરી મારો ભવ સંક્રાંત કરું’ આવો નિશ્ચય કરી વિનીતમનિવાળા બાહુબલિ જોડલામાં ચાલવા વાસ્તે પગ ઊંચો કરે છે તેદશામાં તેમણે રજમ્, તમન્ આદિ મુલોથી યુક્ત મનનો ત્યાગ કરીને દોડ અને અલોકને જોવામાં સમર્થ એવું કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું.

દેવોની રત્નુનિ—બાહુબલિમુનિને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું તે વખતે બાકાશમાં દેવદુન્દુભિ યાજ્ઞ સ્વી અને તેમની ઉપર પુષ્પાની વૃદ્ધિ થઈ. નમસ્કાર કરવાની હવેલાવાળા દેવો તથા મજ્જનો નવક કેવળજ્ઞાની મુનિની પાને આવવા લાગ્યા નિર્મળ એવી વીરસ તથા શાન્તરૂપથી પુકર રત્નુનિએને એલવા અને પ્રદર્શિત કરેલા ઉન્નતથી મહાપુકર અનેકા દેવોથી પરરેલા બાહુબલિમુનિ પ્રભુની સમીપે આવ્યા. લોકમાં વરવદુના વિરાહપ્રસંગમાં અગ્નિને પ્રદક્ષિણ કરવી પડે છે અને ઓળો ગીનો ગાય છે તેવી રીતે મુનિરમન્નીની સાથે વિરાહ કરવામાં દેવબલિમુનિએ કેવળજ્ઞાનરૂપ વિભવુક્ત એવા શ્રીજગદમુખને પ્રદક્ષિણ દીધી અને તે વખતે દેવગણએએ મનગ ગીનો ગાવા પછી કેવળીની

બાહુબલિને કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ—બાહુબલિમુનિને વિશેષ વિચાર કરતાં સમજાયું કે—‘અહહ ! ઉપચારપૂર્વક બોલાયેલું’ મારી બહેનોનું તત્ત્વયુક્ત વચન હવે હું સમજ્યો કે, તેણીએ માન રૂપી ગજ ઉપરથી મને શીઘ્ર નીચે ઉતરવાનું કહે છે. ‘માન’ આ શબ્દમાં ‘મા’ અને ‘ન’ એ બે અક્ષરો રહેલા છે. તે બંને અક્ષરો વચ્ચે શિવમાર્ગનો નિષેધ કરી રહેલ છે. માનનું આવું સ્વરૂપ છે છતાં પણ તેથી હું બેઠકાર રહ્યો અને તેજ માનનો આદર કરી દુષ્ટબુદ્ધિવાળો હું મારા પિતાને પણ આજ્ઞામુધી નમસ્કાર કરવા ગયો નહિ. ભરતની સાથેના યુદ્ધને ઓડી દીધું અને મતને અંગીકાર કર્યું પણ કેવળજ્ઞાનથી સુકત પ્રથમરસમાં દીન મતથી મોટા એવા મારા નાનાબધ્ન્યોની સાથે મેં મનમાં વિરોધ રાખ્યો. અત્યંત મદથી યુક્ત થયેલો અસત્ય મતથીજ હું યુક્ત છઉં. હવે આજે પ્રમુખાસે જઈને પરિવાર સહિત તેમને નમસ્કાર કરી મારે ભવ સંકેત કરું.’ આવો નિશ્ચય કરી ચિનીતમતિવાળા બાહુબલિ જેટલામાં ચાલતા વાસ્તે પગ ઉઠા કરે છે તેટલામાં તેમણે રજસૂ, તમસૂ આદિ ગુણોથી યુક્ત મનનો ત્યાગ કરીને લોક અને અલોકને એવામાં સમર્થ એવું કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું.

દેવોની સ્તુતિ—બાહુબલિમુનિને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું તે વખતે આકાશમાં દેવદુન્દુભિ માણ રહી અને તેમની ઉપર પુષ્પોની વૃષ્ટિ થઈ. નમસ્કાર કરવાની ઇચ્છાવાળા દેવો તથા સંન્યસો નવા કેવળજ્ઞાની મુનિની પાસે આવવા લાગ્યા. નિર્મળ એવી વીરસ તથા શાંતરસથી સુકત સ્તુતિઓને બોલતા અને પ્રદર્શિત કરેલા ઉત્સવથી મદયુક્ત બનેલા દેવોથી પરવરેલા બાહુબલિમુનિ પ્રભુની સમીપે આવ્યા. લોકમા વરવહુના વિવાહપ્રસંગમાં અગ્નિને પ્રદક્ષિણા કરવી પડે છે અને સ્ત્રીઓ ગીતો ગાય છે તેવી રીતે મુક્તિરમણીની સાથે વિવાહ કરવામાટે બાહુબલિમુનિએ કેવળજ્ઞાનરૂપ વિભાયુક્ત એવા શ્રીઋષભપ્રભુને પ્રદક્ષિણા દીધી અને તે વખતે દેવાંગનાઓએ મંગલ ગીતો ગાયા. પછી કેવળીની

એ પ્રભાણે બોલવા શીખવ્યું અને તે પુરુષો પણ તે પ્રભાણેનું વચન હુમેશાં પ્રભાતમાં ભરતમહારાજને તિલક તથા અક્ષતવર્ષન કરવાપૂર્વક સંભળવવા લાગ્યા. જ્યપ્તપુરુષોથી બોલાતા આ વચનને સાંભળીને ચકવર્તિપણથી, સુખથી અને લક્ષ્મીથી યતઃ વિચિત્ર પ્રકારના મહાવડે સ્મિત થયેલું છે અંતઃકરણ જેમનું એવા ભરતમહારાજ ચિંતવન કરવા લાગ્યા કે—‘ અહહ ! ! ! કેના વડે હું જીતાયો ! હા ! મેં જાણ્યું—નિશ્ચયે કરીને અત્યંત ૬૬ કોધાદિ કષાયોવડે હું જીતાયો છું અને તે કષાયોથીજ અહિં અને જય વધતો જાય છે તેથી હવે મારે જીવદયા કરવી ભોળાં.’ એ પ્રભાણે સાધર્મિકજનોથી બોલાતા વચનોવડે પ્રગટ થયેલ અશ્રુભ્રુત વિવેકાભિરૂપી શસ્ત્રવડે કુસંગતથી લાગેલા મમરૂપ પાપોને બાળી નાખી મુખશરૂપી મુવર્ણને ફેલાવ્યો. પુણ્યશાળી ભરતમહારાજના મુખરૂપ ચંદ્રને જોવાથી જોનારને શિતળના અને પવિત્રતા ઉત્પન્ન થતી હતી અને તેથી કરીનેજ અતિ દૂર રહેનારા વનવાસીઓ પણ બોજન લેવાના મિષથી ભરતમહારાજનું મુખ જોવા આવતા હતા.

સાધર્મિકોની પરીક્ષા—જ્યારે ભોજન વારંત આવતા મનુષ્યોની સખ્યા ઘણી વધી ગઈ ત્યારે કુશળ મંત્રીઓએ વિવેકી અને અવિવેકી મનુષ્યોના વિભાગ કરવા ભરતરાજને કહ્યું ભરતરાજએ તેઓની પરીક્ષા કરી અને જેમના પાંચ અણ્ણમળ, ત્રણ ગુણ્ણમળ તથા ચાર શિશ્નામળ મન વચન અને કાયાવડે શુદ્ધ હતા તેમને બાર ટીલા કયા અને ઠાકિજિરનથી ત્રણ રેખાવાળા કયા.

ભરતરાજાએ કરેલા ચાર વેદો—ત્યારપછી ભરતરાજાએ પોતાને તેમજ જાન્ય સાધર્મિકોને અભ્યાસ કરતા વારંતે પવિત્ર અને નિર્મળ પદોથી મુક્ત વદ્યનુગ્રથી મનાવી.

અન્નરાજાઓની સ્થાપના—ભરતરાજાએ વાર્ધકિરનવડે પોતાના નમરની પૂર્વદિશાની બૂમિમા ઉદ્ભવળ પાંચસો મોટા અન્નક્ષેત્રો કરાવ્યા અને ત્યાં પરીક્ષા કરેલા મતધારી મનુષ્યોને

ચક્રવર્તી થયે અને અહીં ભરતસેનમાં પહેલો વામુદેવ તથા
 અનિમ તીર્થ'કર પણ થયે.' 'મારો પુત્ર મરીચિ જિનેશ્વર થયે'
 એવું પ્રભુનું વાક્ય સાંભળવાથી ભરતરાજાનું મન અત્યંત ઉત્ત-
 સાયમાન થયું. પછી ભરતરાજા મરીચિમુનિ ખાસે જઈને તેને
 પ્રશ્નિષ્ઠા ર્થ પાસે ઉઠાવી બોલ્યા- 'હે મરીચિ ! કદ રહિવ
 આ તારા મનને હું નમસ્કાર નથી કરતો અથવા તો આ તારા યરીને
 પણ નમસ્કાર નથી કરતો, પણ તું અનિમ જિનપતિ યદ્યથ તેથી તને
 હું નમસ્કાર કરે છું.' એ પ્રમાણે પ્રભુએ કહેલી બધી હકીકત નિવેદન
 કરીને ભરતેશ્વર પાછા પ્રભુ સન્મુખ ગયા. પાછળથી મરીચિમુનિ
 કોતના પિતા સાથેના કાળના કાળના રનેદથી અને તેમના કરેલા નમ-
 સ્કારથી મહાકુળ જાન્યા કે- 'અહો ! હું મુંઢર બોગોથી મુજા
 એવો પ્રિયમિત્ર નામનો ચક્રવર્તી થઈય, વળી અહો ! હું અહિં
 પહેલો વામુદેવ થઈય અને વળી અહો ! હું જિનેશ્વર પણ થઈય.
 સમય જમગને વિવેકવ્યનુ આપવાવળા મારા હાથ અહીં પ્રથમ
 જિનેશ્વર થયા છે અને મારા પિતા ભરતરાજા અહિં પહેલા ચક્ર-
 વર્તિ થયા. હું તેથી કરીને મ.કે સમય કુંડા જાન્યા નિમંજ છે '
 એ પ્રકારે વિવેક ત.પને જુડ દુઃખ હવંથી ભ.કે મુજા
 હું એવ.ને નવાકેનુ નવા ક.પ કે.પ કે.નેજાની ર.ની
 ર.કે નવા

ચક્રવર્તી થયે અને અહીં જનસંગ્રહમાં પડેલો વામુદેવ તથા
 જનિમ નૃપતેજ રણ થયે. 'મારો પુત્ર મરીયિ જિનેશ્વર થયે
 એવું પ્રજુનું વાક્ય સાંભળવાથી જનસંગ્રહમાં મન અન્યત્ર ઉડત
 સંપ્રમાણ થયું. પછી જનસંગ્રહ મરીયિમુનિ ખાસે જઈને તેને
 પ્રશ્નિત કર્યું પાને ઉઠાવી બોલ્યા- 'હે મરીયિ ! કેટલું સદિત
 માતાના મનને દુઃખમરકાર નથી કરતો જયવા તો આ તારા શરીરને
 પણ નમરકાર નથી કરતો, પણ નું જનિમ જિનપતિ થઈશ તેથી તને
 દુઃખમરકાર હો જી.' એ પ્રમાણે પ્રજુએ કહેલી બધી દમીકત નિવેદન
 કરીને જનસંગ્રહ પાછા પ્રજુ અનુમ્મ મળ્યા. પાછળથી મરીયિમુનિ
 પોતાના પિતા સાથેના લાંબા રાજના રહેલથી અને તેમના કરેલા નમ-
 રકારથી મરકુજા બન્યા કે- 'અરો ! હું મુદર બોગોથી મુજા
 એવો પ્રિયમિત્ર નામને ચક્રવર્તી થઈશ, વળી અહો ! હું અહિં
 પડેલો વામુદેવ થઈશ અને વળી અહો ! હું જિનેશ્વર પણ થઈશ.
 સમય જગતને વિવેકચક્ર આપવાવાળા મારા હાથ અહીં પ્રથમ
 જિનેશ્વર થયા છે અને મારા પિતા જનસંગ્રહ અહિં પહેલા ચક્ર-
 પતિ થયા છે તેથી કરીને મારે સમય કુજ જાતના નિર્મળ છે '
 આ પ્રકારનો વિચાર લાવીને જનુ દુઃખ હર્ષથી ભરાઈ ગયું
 છે એવા તે મરીયિમુનિ નાચવા લાગ્યા. કારણકે નિર્મળ શરી-
 રવાળાં, વલણી મુજા જેવી ચક્રવર્તીની વાણીને સહન કરી
 શકતા નથી

જનસંગ્રહના અભિપ્રાય—જિનપતિનો સમીપમાં
 નિર્મળ વાલનાવાળા જનસંગ્રહ 'મરે હમેશા જિનાચન કરતું'
 એવો આ જામલ લીધો અને પછી પ્રથમ તીથ પતિને નમરકાર કરીને
 વિમળાચાળવાળી જનસંગ્રહ પાછા વળ્યા. તે વખતે છત્રે જન-
 રાજને હર્ષથી એક મ.જેનય જિનમિત્ર અર્પણ કર્યા. પોતાના
 નમરમા આવીને ઉચ્ચ બુદ્ધિવાળા જનસંગ્રહવર્તીએ પોતાના
 મહેલની અંદર મલેન.રમ છત્રે આપેલી ઉપમા રહિત એવી
 પરમાત્માની મૂર્તિની સ્થાપના કરી.



ગંગાનો સમાગમ—ગંગાદેવી અવધિશાનથી ભરતને જિનેશ્વરના પૂજનની અંદર લીન બનેલા બાણીને અત્યંત પ્રીતિ થઈ અને સુખપૂર્વક સુનેલા ભરતમહારાજની સમીપમાં એક વખત આસીને ઉભી રહી. વિકરવર લોચનચંદે ચોભતું ॥ મુખ-મગ જેનું અને અત્યંત નિર્મળ છે મન જેનું એવા ભરતરાજએ પૂર્વપરિચિત અને સમીપમાં ઉભી રહેલી ગંગાદેવીને હર્ષપૂર્વક પૂછ્યું છે કે—‘હે દેવો ! ઘણે લોકો વખતે આપનું અર્ધિ આગમન કેમ થયું તે કહો અને હારિયથી મુખ એવું તમારું મુખ કેમગ ભાસે અમુઓને અમુન વર્ણવન રૂં કેમ થાય છે ? તે કહો.’ ભરતમહારાજનું આ પ્રશ્નનું પ્રિય વાક્ય સાંભળીને તે ગંગાદેવીએ હારિય સહિત જવાબ આપ્યો કે—‘હે સુભગ ! વિષયના ઉદયયત્રી જે વખતે આપને મેં ઉત્તરામપૂર્વક સેવ્યા તે દિવસથી આપ ભાગ મનમાંથી કદાપિ વિસ્મૃત થયા નથી અને આ વખતે આપને જિનાશ્નયત્રી શિવમાર્ગમાં રહેલા બાણીને અર્ધિ હું આપેલી છું અને તેજ મારું અર્ધિ લોકો કાળે આવવાનું પ્રયોજન છે વળી હે જનનાયક ! અજરામર પદ પ્રાપ્ત કરવામાં હેનુન જિનેશ્વરની પૂજા આપ મ પૂર્વક કરો અને હું વિષયવાસના વિના આ રીતી હંમેશા ને ॥ ૩૬ ॥ એવો મારા મનનો ઉત્ક્રાંત આપની દક્ષિણે નુજનું કાન્તુ જન્યો ॥ એમ હું સમજી છું.’

આ વચનુંની ગંગાદેવીની વાર્તાથી ઉત્ક્રાંતમાન થયેલા નજરના સરખી કાનિવાડા અકપતિ પ્રજાનમાં હેલશુદ્ધિને વારતે મુદર રતનરસના મા રવ. તે વખતે કેદિકાસન ઉપર બેસેલા ભરતમ-ન. અને મુખય. દ્રવ્યથી ભરૂંન કરીને ચિકાર રહિત થયેલી ગંગાદેવીએ પે.ને અત્યંત નિર્મળ જગતી રનાન કાન્તુ અકવર્તીત્ય વરતક ઉપર નહેલે. કેટલી લાલિત્ય થયેલો જગત્કળનો મમુદ બાદે નિર્મળ કદરવુદ ઉપર રહેલા મુદનના બીજનો સમુદ દોષ ને. તે વખતે કે અવ. લ.વ્યો વક્તવની આપુનિવાસ પે.નાના રિતીર્ણ મરતક ઉપર નિર્મળ મંગાજગને ભરતમહારાજે રનાન અને

ધારણ કરું તેથી કરીને ‘ ખરેખર પોતાની પ્રિયતમા જાનંદવીને (ગંગાને) પોતાના મસ્તક ઉપર ધારણ કરનારા આ શંકર છે ’ એવી લોકોક્તિ થઈ. સ્નાન થઈ રહ્યા પછી ગંગાદેવીએ ઉચ્ચગ ગંગાજળતુલ્ય કાંતિવાળા અને વિહારણ કરેલા કદાવીકળની સરખા કોમળ બે વસો ભરતમહારાજને ધારણ કરવા વાસ્તે અર્પણ કર્યાં.

ભરતમહારાજનું જિનાર્ચન—તે વખતે જિનાર્ચનમાં લીન ચિત્તવાળા ચક્રપતિને જાણીને શ્રીમાન પ્રજાસ, વરદામ અને મામલ નામના તીર્થાધિપો નિર્મળ વસો ધારણ કરીને પોતાના સમગ્ર પરિવાર સહિત ત્યાં આવીયા. જિનેશ્વરના જન્મભાષિષેકમાં બહુમાન સમજનારી સર્વ દેવાંગનાઓ મધુર સ્વરે ગાવા લાગી અને દેવોના મુલમ વાક્યોઆર થવા લાગ્યા. તે વખતે ચક્રીએ જિનેશ્વરનો સ્નાત્ર મહોત્સવ કર્યો. ત્યારપછી ગર્વ રહિત એવા ભરતમહારાજે આનંદપૂર્વક નન્દનવનના ચન્દનથી પરમાત્માની મૂર્તિને વિક્ષેપન કરું અને નિર્વિકારી થયેલા તેમણે અષ્ટકર્મના ઉદ્દાને વાસ્તે અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કરી. આવા રહિત મનવાળા અને દય ત્રીકના ભાવને જાણનારા ભરતમહારાજે ત્યારપછી આરતિ કરી અને જાજ્જવસ્થામાન ૪ પુણ્યનો પ્રકર જેમનો એવા તેમણે એક માંમલિકથ દીપક કર્યો. ત્યારપછી ભરતમહારાજે ચૌવીથ તીર્થકરના નામના અક્ષરો આઠ અને અંતમાં ઉચ્ચાર કરવાપૂર્વક બાર શ્લોકનું એક શ્રી વીતરાજ સ્તવ કરું. તે નીચે પ્રમાણે—

(ધીકપદ-મહાવીરો)

શ્રી...કેવલ જ્ઞાનવિર્ભક્ષા મ !

જ્ઞ. તે મચન્નં હૃદયં દુરી હા !

પ. રઘુજાતાદનિદુઃસ્વરા વી

મ.....હૃત્યાઽઽગ્નોસ્મિન્યપ રસ વી ર ! ૩ ૧ ૪

‘હે શ્રી કેવળજ્ઞાનરૂપી તેજના એક મંદિરરૂપ ઋષભદેવ તથા મહાવીરપ્રભુ ! આપના ચરણ વિના આ સંસારની દુષ્ટ વાસનાઓ મારા હૃદયને મલીન કરે છે. ક્રોધાદિ વડરિપુથી ત્રાસ પામવાથી રૂ-
દન કરતો હું’હે પ્રભુ ! આપની પાસે આવલો છું’તો મારીરક્ષાકરો.’

(શ્રીઅજિત-પાર્શ્વનાથૌ)

શ્રી....વીતરાગાદ્યુત્તમોદ-તા.....વા

અ....સંશયં જગ્મુરકર્મ વા.શ્વં ! ।

જિ....ન! ત્વદાસ્યાંશુમુધાનિવા. . ના

ત....યા તવ સ્નાત્રજલેન ના.થ ! ॥ ૨ ॥

‘હે શ્રી વીતરાગ અજિતનાથ તથા પાર્શ્વનાથ ! અશ્રુત ચરિત્ર છે જેનું એવા મોહથી તપ્ત થયેલા અમે આપના મુખના કિરણ-
રૂપી અમૃતના પાનપત્રી નિઃસંશય કર્મ રહિત થઇએ છીએ, તેવીજ રીતે હે પ્રભુ ! આપના સ્નાત્રના જળથી પણ કર્મ રહિત થઇએ છીએ.’

(થોસંભવ-નેમિનાથૌ)

શ્રી મઙ્ગિન! ત્વાં હૃદિ દુઃસ્વદ્ નં

મં....સ્વાપ્ય યદેવ ! મુચીભવા મિ ।

અ ક્તિર્મમેયં ન તુ કા પિ ના ના

થ ત્વાં કૃપાં ને જયતીદ ના થ ! ॥ ૩ ॥

‘હે શ્રી નરવ તથા નેમિનાથ મિનેશ્વર ! દુઃખથી હુભાયેલા હૃદયને વિષે આપને સ્વાપન કરીને હું મુખી થાઉં છું. હે નાથ ! મારા આજ્ઞાનિ આપની કૃપાને મેઘથી રહી છે તે કાર્ષ્ણ્યથી ભુલ્યા વળીવાળી નથી અટલે એક સ્વપ્નવાળી અર્થાત્ અખંડિત છે’

(શ્રીઅમિનન્દન-નર્મિજિનો)

અ ઋષિગી નટ્ટગુણા શિલ .. શ્રીર્-

મિ શ્વા-કદાપ્યસ્તરમા રસે. . ન (!) ।

નં દ્યુભારા મવતોચ્ચકા....મિ

દ માથિતામ્નાંજિન! કેનને... મુઃ ? ॥ ૪ ॥

‘ હોકોતર ગુણેથી મુખ્ય હોવાથી હે ભિત્ત અભિનન્દન તથા નમિમજુ ! વાસ્તવિક રસથી મુખ્ય એવા આપનાવટે રૂપ રહિત, (રજસ્ સત્વાદિ) ગુણરહિત તથા રસરહિત એવી શિવશ્રી-રૂપી શ્રી નિરંતર આશ્રિત કરાણી તેથી ઉત્કૃષ્ટ પ્રભાવવાળી યર્થ અને તેથી કરીનેજ ઉચ્ચ સ્થાનના અભિલાષીઓ અને ધર્મિયોને હમનારા સાધુઓમાંના ઠોણ તેને નથી નમતા ? અથવા સર્વ તેની અભિલાષા ગળે છે.’ આ પ્રશ્નોડના ઉદ્વેગ અક્ષર મુનેા નામ માત્રથી સંબંધ નીચેની ગાથા સાથે છે અને નીચેની ગાથાના પહેલા અક્ષર મુનેા તેવીજ રીતે ઉપરની ગાથા સાથે સંબંધ છે.

(શ્રીમુમતિ-મુનિમુવ્રતો)

ન કો મનોમૃત્તિમગન્યમ્ નિ

મુ મ્વાદ્ ઘન્ય ન્વરિતં યનઃ સુ ।

મ મ્વેનિ દન્વા યન એવ તો ઘ (?)

નિ મંબદન્વં મુલિધમૈવા નઃ ॥ ૫ ॥

‘ અ નબ મનનાની અહન કામદેવ મનની અહર કોને નથી ખા.ય. અવંતુ રે’ નહેલાડની રીતપણે મનની અહર કામદેવથી મનને રે રે રવિત ધર્મને પ્રવર કરનાર નીચ-૨૧૩૫૦ ૧. નમ દમો ૨ ૩૫ તુ રેવરવવાયે’ અપ તેા તે નમનેજ દમો ન રાતે - રાંત યવા તા.

(શ્રીવજ્રપ્રભ-મન્નિજનનો)

પ ક્યા રીતિના દુર્નિગદે યમા દે

કા રો વય દુઃખકલ્લ મે ય ।

મ મો’ ડમિ મૌખ્યામૃતમાનવા મ

મ વેન્વદન્ના તિપિદં ન મ ન્નિઃ ॥ ૬ ॥

‘ હે પ્ર. ૨૭ કર્તા હે આ મમય તે જોહુ - વ પમમજુ - થા મલિક નાય’ અમે અ લા - ના અંકર પ્રન. ૬૩ થા મેટ્ટેની અહન પટેલા દુખદુષ્ટ દુરિસા અણને ખાનરો અન્ધ. છોએ, વ. ૬૧ અમારી

હોઈને શ્રેષ્ઠ છે તેમજ આઠ ગુણોએ મુક્ત છે તેવી રીતે હે પ્રભુ !
આપ આજ મનુષ્યના ચિત્તમાં રક્ષા છતાં અણુસમાન હો તે
પણ ખરેખર સર્વના ગુરુ તુલ્ય હો.’

[શ્રીવાસુપૂજ્ય-શ્રીવિપ્લવી]

ચા... મીશ ! તે સર્વસમા ઘવઃ.....શ્રી

સ્તુ... ધાસવા સદ્ભિરિતિ વ્યમા.....વિ ।

પૂ....ળાંત્ સુમાત્ સ્વમ્યુધિતો નિકા.....મ !

જયા... યોરસોલ્લોલતતિઃ સમૂ.....લ ! ॥ ૧૨ ॥

‘ જેવી રીતે પૃથ્વીમાં અંદ્રથી સમુદ્રમાં ઉત્કૃષ્ટ જળના
કલ્હોલની શ્રેષ્ઠિ યાચ છે તેવીરીતે હે વાણીના સ્વામી વાસુપૂજ્ય તથા
વિમળનાથ પ્રભુ ! સર્વને સમાન એવો આપનો અમૃતના આવતુલ્ય
વાણીનો વિસ્તાર સજ્જનોવડે જોવાય છે.’

સુંદર રીતે ખંને શ્રેષ્ઠિમાં ક્રમે કરીને રહેલા શ્રી જગન્નાથ નામ-
રૂપ મહિમોથી મુક્ત તથા અણયમુખ, આયુષ્ય, વીર્ય* અને તેજથી
સહિત શ્રી જિનરાજના નામવાળા આ રતનને પોતાના ચિત્તની
અંદર હૃદયપૂર્વક સ્થાપીને જે ધ્યાન કરે છે તે મનુષ્ય સ્ફૂરાયમાન
યશ તથા સુગંધવાળો થયે થકો । અદ્વિરૂપ લક્ષ્મીના કમળની
પ્રભાને શીઘ્ર પામે છે અથવા મેલનકનીન પ્રાપ્ત કરે છે.

આ રીતે હમેશા અકર્ત્રી ધણા શ્રેષ્ઠ પુરૂષોની સાથે
જિનેશ્વરનું પૂજન કર્યા પછી ઘણા બધા પુરૂષોને ભોજન કરાવીને
ભોજન કરવા લાગ્યા મગાદવી, વરદામપતિ અને માગધાધિપ
આદિએ તે વખતે કરેલા પરમાત્માના ભક્તને જોઈને પૃથ્વી ઉપર
ધણા રાજાઓ હમેશા જિનપૂજા કરવાના થયા. કહ્યું છે કે-

અસ્તસમસ્તગારિત્-મમુદ્ર-તીર્થોદ્ધારિત ધોષણયા ।

સ્મરન્ પ્રાગમિષેક લેકઃ કોપ વિધિ કુર્યાત્ ॥

* ઉત્તમ સ્મરત નદીઓ અને સમુદ્રના તીર્થજળોને ધોષણ-
પૂર્વક સભારીને પ્રથમ પરમાત્માને અભિષેક કરીને પછી પ્રવીણ
પુરૂષ જિનાર્ચનવિધ કરે.

મયલમિ જીવલોણ તેજ બહં પોતોંડ અમમાપાઓ.

દમ્ભં વિ જો દુરતં મતં મોદેદ જિજ્ઞવચ્ચે ॥ ૧ ॥

મમતદાવચાણે દુષ્ટદીવાર મહેસુ ચરુણુ.

મગ્ધગુણમોહિતાર્હ વિ ઉવચારગઢસ્મકોદિદિ ॥ ૨ ॥ અમ્.

સમગ્ર જીવલોકની અંદર દુઃખથી પીડાતા એવા એક પણ જીવને જે મહાભાગ જિનવચ્ચેના સંભગાતીને સમ્યક્ત્વ પમાડે છે તે સમ્યક્ત્વ પમાડનારનો જલકો ધણા બલોવડે કરીને સમગ્ર જીવોના એકઠા થવાથી હજાર કેડ ઉપકારો કરવાવડે પણ વાળી શકાતો નથી. (જે ધણા જીવોને પ્રતિજ્ઞાપ કરવાના સંભધર્મા કશુ. ૧.)

નિવચ્ચાણ મુવજ, ગાદ્ધજ વંમચાણીજ.

નિચ્ચાણ મુ વાહાનો, વચ્ચાણો વામમુદ્દેડ ॥ ૧ ॥

નિવચ્ચાણ વાહાણ, નિચ્ચાણ વેવ મો વાચાવેદ.

મરિદ્ધજ વાવકમ્મ, મરિદ્ધમુદ્ધ મો લહર જીવો ॥ ૨ ॥

નિચ્ચાણ ન જિજ્ઞવ, મહેદ વુચ મવડ ન વાહાવ.

મો અવચ્ચાવદ્ધજા ડવ્ધવાણ ના જાહી ॥ ૩ ॥ દ્વિતીયમ્.

• ત્રીજી કહેના, ગુડના, નાપુસ્કાના પ્રસારચારીઓના અને ત્રીથોના પ્રભાવને પ્રકાશિત કરના ૧ પદમયુ મના હેતુમૂલ છે. ત્રીથો કહેના પ્રભાવને પ્રકાશિત કરના ૧જી ત્રીથોના પ્રભાવને પ્રકાશિત કરવા બદલ મને જે અને ૧ ત્રીથી ત્રીથી કર અને ત્રીથોના પ્રભાવને જે જીવ પ્રકાશિત કર છે તે જીવ ૧ પદમોના કાય કરીને સિદ્ધિ મુખને મેળવે તે જે જીવ ૧ પદમોની અને જિનેશ્વરની પૂજા નેમજ નેમન. વજ વની અવવજન. કરે છે તે અસ્તાવિદીન જીવ દુર્લભ. એ. પિ યાવ છે એ વચ્ચાણોના પ્રભાવને પ્રકાશિત કરવાના સંભધર્મા કશુ. ૨)

નિવચ્ચાણ વાહાણ, મુવજ ના વાહાણ વચ્ચાણમુદ્દેડ.

મરિદ્ધજ વાહાણ, મરિદ્ધમુદ્ધ મો લહર જીવો ॥ ૩ ॥

નિવચ્ચાણ વાહાણ, નિવચ્ચાણ વાહાણ મરિદ્ધમુદ્ધ.

નિવચ્ચાણ વાહાણ, મરિદ્ધમુદ્ધ મરિદ્ધમુદ્ધ ૩ ૦ ૦ દ્વિતીયમ્.

જિનેશ્વરો તેમજ ગણધરો જે રથને સકળ ક્રમોનો સ્વયં કરીને
સિદ્ધિપદને પામે છે તે સિદ્ધોત્તમ ભવ્ય જીવોએ અવરથ પૂજ્યા
યોગ્ય છે, કારણ કે આવા સિદ્ધોત્તમ જગતી ભવ્યજીવોને તીવ્ર ભાવ-
નાની ઉત્પત્તિ થાય છે અને તેવા પ્રકારની તીવ્ર ભાવનાથી સકળ
ક્રમોનો નાશ થાય છે. (જે તીવ્ર ભાવનાના ઉદયના સંબંધમાં
કથુ. ૩.)

સિદ્ધપ્રાપ્ત અંતની અંદર રાત્રું જ્યતું વર્ણન—સિદ્ધ-
પ્રાપ્ત અંતની અંદર કથુ છે કે— રાત્રું જ્યતિરિ પહેલા આતમાં ૮૦
યોજનના નિરૂપણાનો હતો. બીજા આતમાં ૭૦ યોજન, ત્રીજા આ-
તમાં ૬૦ યોજન (ચોથા આતની ચક્રાતમાં) પચાસ યોજનનો હતો,
વીરપ્રજ્ઞના વખતમાં (ચોથા આતના અંતમાં) બાર યોજનનો હતો
અને છતાં આતમાં સાત હાથને રહેશે. પૂર્વે જનતો કાગ મથો તેમાં
અવસરિંદી અને ઉત્સરિંદીની અંદર અનેક તીર્થંકરો રાત્રું જ્ય-
તિરિર ઉપર સમવસરીને મોસે મથેલા છે. સ્ત્રી ધન્યાસ પ્રમુખ
અશંખ્યાતો ભાવી તીર્થંકરો સ્ત્રી રાત્રું જ્યતિરિ ઉપર જઈને મોક્ષ-
પદ પામશે નેમિનાથ સિવાય ત્રેવીશ તીર્થંકરો તે વિમળમિરિ
ઉપર જઈને સમવસરેલા છે, તેથી ઘણા સુદૃઢના અર્થો જીવે આ
મિરિને ભેટે છે. જયભટ્ટેવથી અભિજનાય પર્વત પચાસ હાથ કોડ
લાગરોપમ સુધીમા અ. દિવ્યથા પ્રમુખ અનેક રાજાઓ અથ ગિરિ
ઉપર નિરૂપિને પામ્યા છે. સ્ત્રી અભિજનાય અને શાનિનાથ પ્રમુખે
આ મિરિ ઉપર ચ. ગુનીત - દીને નિર્મળવાત્પીવડે અનેક ભવ્યજીવોને
મનિજે. થ પન. રથે. જે આ તીર્થંકરો અનેક જુ હાથ સાધુઓ સાથે
નાવકજ થ સિવપદ પ. ર. છે. પાડવ અનેક પીર પ્રરૂપો અને સાધુઓ
મળી પંચકે હસ થે અ. નહ નસિદ્ધમિરિ ઉપર સિદ્ધિપદને પામ્યા છે.
અ મહાન વિમળ નેરિ ઉપર એક કોટ. સ્ત્રી ભાગરોપમની
અંદર એ પ્રમ. જો ૫૦ મુનિઓ સિદ્ધિમુખને પામ્યા છે.

પુંડરીકસ્વામીને વિમળાયણપર જવાનો પ્રમુખે આ-

દેશ-પ્રભુએ પછી પુંડરીકસ્વામીને કહ્યું કે—‘હમેશાં ભવ્ય પુરુષોને પ્રતિષ્ઠા પમાડતા, લીન ભાવનાને ધારણ કરતા અને સાંસારિક આકાંક્ષા રહિત પોતાના મનને નિર્મળ કરતા કે પુંડરીક-ગણધર ! તમે પ્રાતઃકાળ પડતાં હિમના સીકર સરખા નિર્મળ વિમળાચળ પર્વત પર બાજો.’ એ પ્રકારે પરમાત્માનો આદેશ પામીને પાંચસો મુનિઓની સાથે વિમળાચળ ઉપર જવાની ઇચ્છાથી તેઓ રૂઢિકાચળથી નીચે ઉતર્યા. પ્રથમ ગણધર પુંડરીકસ્વામી હર્ષ-પૂર્વક વિમળાચળ તરફ જવાને તૈયાર થયા ત્યારે ઇંદ્રે હરિષ્ચ-મમેષીદેવને તેમની ઉપાસના કરવાના હેતુથી સાથે ઓઠકથ્યો. તે વખતે ત્યાં આવેલા નવા અને દિવ્ય વિમાનોની શ્રેણીની મનોહર ધ્વજાડૂંથી જુલઓનો સમૂહ પવનથી ફરકતો હતો તેથી જાણે તેમણે નૃત્ય શરૂ કર્યું હોય અને દેવાંગનાઓના ગીતોવડે કરીને જાણે મહાભાંગ-લિલના ઉચ્ચ શબ્દો તેમણે બોલવા માંડ્યા હોય એમ જણાતું હતું. એવી રીતે શ્રેણિબંધ હર્ષયુક્ત બનેલી તે વિમાનોની શ્રેણિ પ્રયાણ કરતા શ્રી પુંડરીકસ્વામીની પાછાડે ચાલતી હોય તેમ દેખાવા લાગી. ‘જય સ્વામિન્ ! જય સ્વામિન્ !’ એ પ્રકારે હરિષ્ચમમેષી પ્રમુખ દેવો ઉત્સાહથી બોલવા લાગ્યા. તે વખતે આર જ્ઞાનને ધારણ કરવાવાળા અને સર્વ આત્મભવચત્રાડૂંથી કપૂરના પૂર્ણકળશ સમાન પ્રથમ ગણધરે શ્રી વિમળાચળગિરિવર (ચતુર્વ્યપર્વત) તરફ પ્રમોદ સહિત ચાલવા માંડ્યું.

ત્રીજો સર્ગ સંપૂર્ણ—શ્રી રત્નપ્રભસૂરિદેવી સૂર્યના કિરણોથી રાત્રિની જેમ દે.પે.નો યાગ કરીને બ્રહ્મ બુદ્ધિવાળા હોવા છતાં પણ પ્રતિદિવસ કૃપાવડે અફળુન બુદ્ધિથી જે યુક્ત થયા તે શ્રી કમલપ્રભે રચેલા શ્રી ચતુર્જયના રીપકતુલ્ય પુંડરીક-સ્વામીના ચરિત્રનો ત્રીજો સર્ગ સંપૂર્ણ થયો.

કવિ શ્રી.વાલ્મીકિવલ્લભ—મહત્તમાધાર્મિકવાચ્ચત્ય-

પુન્ડરીકવાગ્દાનવનનો નામ તૃતીય. સર્ગ: ૭

સર્ગ ૪ શો

—૦૦૦૦૦૦—

દાન મેહિમા ઉપર રત્નચૂડરાજની કથા.

પુંડરીકસ્વામીનો વિહાર—પાંચ સમિતિથી યુક્ત અને અનુપમેષ છે જુદિ જેમની જોવા શ્રી પુંડરીકસ્વામીએ પૃથ્વી ઉપર ધણા ભવ્ય પુરોને બોધ પમાડીને દીક્ષા આપી. અત્યંત પાંચસે ધનુષની કાયાવાળા અને પાપના યત્નસમાન પુંડરીકગણધર સેંકડે સાધુથી સુકત પ્રવચના ઉલોતને કરવાવાળા પોતાનપુરના ઉદ્યાનમાં આનંદા અને ત્યાં મુનિઓને રહેવા વાસને દેવોએ રત્નસાગર બનાવી દીધી. મુનિઓના પ્રભાવથી આ ઉદ્યાન તે વખતે સર્વ જગતે યોગ્ય ફળકુલવાળું યનાથી ઉચ્ચ પ્રકારનું બન્યું અને માંમજિક આલાપને કરતા મુકો તથા હંસોથી વ્યાપ્ત થયું.

શ્રી રત્નચૂડરાજનું આગમન—પુંડરીકસ્વામી પોતાનપુરના ઉદ્યાનમાં રહેલા છે તે વખતે કોઈએક દેવતા આવીને તેમના પદચુક્રમજને નમસ્કાર કરીને એટલામાં સ્વસ્થ મનવાળો થઈ પાસે બેઠો, તેટલામાં જોઈ શકુઓને દીનતા ઉપભવી તેવા સેન્યથી પરવરેલા આતંત્ર દક્ષ અંગરક્ષકો, ઉદભટ મુભટો અને મતિચંદ્ર નામના મંત્રી તથા રાજહંસ નામના પુત્ર સાથે રત્નચૂડ નામના રાજાએ આવીને અણધારમહારાજને નમસ્કાર કર્યો. પછી મતિચંદ્ર મંત્રીએ પ્રશ્ન કર્યો કે— 'હે ભગવન ! કોઈ પણ દેવે આ રાજાની અન્ધા વેત્તડી સ્તંભી દીધી છે કે કોઈ પણ વસ્તુના ભક્ષણથી રાજાને આ અન્ધારમાંથી દેવની ઉત્પત્તિ થઈ છે કે કારણકે આ રાજા ચોરરાજપણામાં જોડાતા હતા,



એને મુવેળું (સોનું) આપીને મુવેળુંથી મુકત (મુંઠર અશ-
રથી મુકત) યથોવાદ મેળવ્યો અને પુણ્યપ્રાસાદને બધાવીને
પુણ્યથકી પ્રસાદને મેળવ્યો અર્થાત્ ઘણું પુણ્ય ઉપાજન કર્યું.
હૈમેશાં જ્ઞાનંદને ઉપજવનારૂં જ્ઞાન બુદ્ધિમાન્ એવો તે જેમ જેમ
દેવા હાગ્યો તેમ તેમ જ્ઞાનના અર્થી એવા કળઃપાત્રો મોટી
સંખ્યામાં આવવા લાગ્યા. દિવસે દિવસે વધતા જ્ઞાનને દેતો એવો
મનુષ્યમાં શ્રેષ્ઠ આ કુમાર એક દિવસે અદાર મુવેળું કાઢીતું જ્ઞાન
આપવા લાગ્યો. આ પ્રકારના પુત્રના જ્ઞાનના વ્યસનથી બધા
પામેલા રાજાએ એકાંતમાં તેને કહ્યું ‘ હે વત્સ ! શુદ્ધ આશ-
યથી દ્રવ્ય ભોજન કરવા યોગ્ય છે પણ અદ્ભુત પ્રકારની ઉદારતા
કરી દ્રવ્યનો વ્યય કરવો ઉચિત નથી.’

મેઘનાદનો પ્રવાસ--એ રીતના પિતાના વચનને સાંભ-
ળીને મહાદાની, મહામાની, સદાચારજ જેને સારભૂત છે તથા જે સુવં ;
ઉત્તમ ગુણથી ભરેલો છે એવો મેઘનાદકુમાર મધ્યરાત્રિએ મહેલ-
માંથી ચાલી નીકળ્યો. બીજા એવી શીબજતુમાં જતાં જતાં
એકદા યાત્રી ગયેલો તે બકુલના વૃક્ષ નીચે આંચો અને ત્યાં
વાસુવડે કરીને દૂર થયો છે સ્વેદ જેનો એવા તેલે સારો રીતે
વિસામો લીધો.

હરિણીનો અને સિંહનો સમાગમ--ત્યાં આગળ
અકસ્માત્ ભયથી ત્રાસ પામેલી, ચપળ નેત્રવાળી, આંસુથી મુકત
ગર્ભવટે ખીત અંગવાળી હરિણી એકાએક તેની પાસે આવી અને
ઉત્સુકતાપૂર્વક ‘ રક્ષણ કરો ’ એ રીતની મનુષ્યવાણી બોલી,
તે હરિણીને મેઘનાદે પિતાના હસ્તવડે પંપાળી અને તેથી ખુશી
થયેલી તે હરિણી સ્વસ્થ થઈ. ‘ ભય ન રાખ, ભય ન રાખ ’ એ
પ્રકારનું સ્પષ્ટ અને કૃપાથી પુષ્ટ વચનને જોઈતા તે કુમારે તે હરિણીને
ઉમંગસહિત પિતાના ઉત્સાગમા રાખીને અભયદાન આપ્યું; તેજ
વખતે દેવયોગે ક્રોધ અને મુધાવડે પ્રસૂત છે આસ્ય (મુખ) જેનું એવો
અને કાતર મનુષ્યોથી નહિ જ્યેષ્ઠ શકાય તેવો એક સિંહ ત્યાં આંચો.

પણ રાજ્યની પ્રાપ્તિ થયા પછી બોલતા નથી તેનું શું કારણ છે ? તે કૃપા કરીને કહો.' મુનિએ જવાબ આપ્યો કે—‘પૂર્વભવમાં આરાજ કર્મના બંધને કરાવનારું વચન બોલ્યા અને પાછળથી તે લક્ષમાં આવવાથી વિનયપૂર્વક તેને ખમાવ્યું. ત્યારપછી આ રાજાને અહિં તેનો પૂર્વભવ સ્મરણમાં આવ્યો તેથી લાંબીના કર્મબંધનથી ભય પામીને તે બોલતા નથી. રાજાને મોન રહેવામાં હે મંત્રી ! બીજું કંઈ કારણ નથી.’ ફરીથી મંત્રીએ પૂછ્યું—‘પ્રભુ ! આ રાજાનો પૂર્વભવનો વૃત્તાંત શા પ્રકારનો હતો ? અને આ રાજા કર્મના બંધને કરાવનારું વચન શું બોલ્યા હતા ? તે કૃપા કરીને આ સમાસમક્ષ કહો.’ મંત્રીએ તે પ્રમાણે પૂછવાથી પુંડરીકસ્વામીએ મંત્રીને ઉત્પત્તિ થયેલા સંદેહને દૂર કરવા વાસ્તે નીચે પ્રમાણેની હકીકત નિવેદન કરી.—

પુંડરીકસ્વામીની દેશના અને રત્નચૂડરાજાનો પૂર્વભવ—મહાવિદેહ ક્ષેત્રની અંદર મંગળાવતી નામની રિજય છે. તેમાં રત્નપુર નામનું નગર છે જેની અંદર પુણ્યશાળી નગરવાસીઓ રહેતા હતા. ત્યાં વેરસિંહ નામનો રાજા હતો, જે નિકૃત બળવાળાઓને (જેમનો ન શ કરવાથી) પ્રિય નહાનો. વળી તે શૂરવીર હોવાથી જમનનો મિત્ર (પક્ષ સૂર્ય) હતો. પણ વિશ્વને ખેદ ઉપજાવનારો નહોતો. તે રાજાને શીળથી આશ્વ લીલાવતી નામની પ્રિયા હતી. જે અક્ષીજ સ યનારૂપી અમૃતથી વ્યાપ્ત હતી અને જેના મુખની ઘનિ અમૃતને વર્ષાવતી હતી. પૂર્વપુણ્યથી તેમને ઇંદ્રમરખ, પનાકમવ જો મેઘનાદ નામનો પુત્ર પ્રાપ્ત થયો હતો. જે પુત્ર જન્મના મનુષ્યોને અર્ચન પ્રિય હતો. અનુક્રમે મેઘનાદકુમારે નુચનાઉપ આશ્વ.વસ્થને ઝોળાંગી કરાવ સાથે યોગ્ય પ્રાપ્ત કર્યું, તેમજ સર્વ ડેમણે તેની કોર્નિ પ્રસરી. આમહવઃ તેણે પેતાના ગુહ પુરને આતી બનાવીને પોતાનો હસ્ત મેળવવા પૂર્વક દાન નામના નિવૃત્તિ દાથે સિવર મિત્રાઈ કરી. અર્થાત્ તે દાન દેવાન વ્યસનવાળો થયો તેણે દાનના અર્થા-

પડ્યો. સિંહ તે વખતે બોલ્યો—‘હે નરોત્તમ ! કુળે કરીને પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવા અને મોક્ષપદ પમાડનાર આ મનુષ્ય દેહનેા કેમ તું આમ કરે છે ? મૃગલીને વારતે પોતાના પ્રાણને આપનાર છે તુજાંબુદિવાળા ! તારા માંસનું હું હજી બક્ષણ કરતો નથી. હે સ્વચ્છ મનવાળા ! તું ઉભો થા અને વિચાર કર.’ રાજકુમાર બોલ્યો, ‘મહાનૃકલ્યાણને કરવાવાળી આ મૃગલીવડે અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થયે, કારણ કે જીવરક્ષા પરમપદને આપે છે. માટે હે સિંહ ! પ્રસાદ કરીને મારા શરીરને કૃતાર્થ કર.’ એ પ્રમાણે ફરીથી બોલતાં જતી છાંદસિકે એવો કુમાર આગળ પડ્યો તેવામાં ત્યાં આગળ તેણે મૃગલીને તેમજ સિંહને બોલ્યા નહિ, તેથી વિરમય પામેલો તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે ‘આ સઘળો પિતાના પ્રકોપથી દુષિત ચિત્તવડે કરીને અને મિથ્યાભાસ થયો કે શું ?’ એ પ્રમાણે પોતાના ચિત્તમાં લાંબા કાળ સુધી વિરમય પાડ્યો. પછી તે મેઘનાદ બુદ્ધિશી આગળ આવ્યો, પણ તેના સ્મરણમાંથી આ આશ્ચર્યની વાત મર્ત નહિ.

મેઘનાદનું એક પ્રાસાદનું જોણું—નિર્મળ બુદ્ધિવાળો આ રાજકુમાર બોલ્યો બધ છે. તેટલામાં તે સુંદર અરણ્યની અંદર તેણે કૃતિત વૃક્ષથી સુકા એક સુંદર નદી બેઠ. હીલાપૂર્વક તે નદીના નિર્મળ તટ ઉપર ફરતા મેઘનાદે ત્યાં કૃણોનો આહાર થયો અને નદીના નિર્મળ જળનું પાન કર્યું. તે વખતે ત્યાં આગળ અગદળતા વિવિધ રત્નોના સમૂહની કાતિના પ્રકૃષ્ઠી અગ્નિરત્નને જેણે ધરિત્રિ કરી દીધું છે એવો એક પ્રાસાદ (મહેલ) તેણે જોયો.

પ્રાસાદમાં રહેલી દેવી અને તેનો વિપાદ—કુતુહળથી રસના આવેશવડે વિકસ્વર અને પ્રસન્ન છે હોયન જેના એવા મેઘનાદે સુંદર અને પ્રભાસુકત તે પ્રાસાદના દ્વારમાં જઈને અંદર નજર કરી તો ત્યાં આગળ રિમનસુકત છે નેત્રો જેના એવા બુદ્ધિમાન અને સ્થિતિ શિરોમણિ કુમારે અણુને આનંદકારી ઠાંધે એક અમર દેવીઓની સ્વામિનીને દીઠી. તે દેવીયરી એક

દીનવાધી જય પાચેલો જિવુખ પોતાના દુઃખને કોઈ પાસે કહેતો જ નથી અને ભેઠકાચ કહે તો દુઃખના નાશની અંતઃકરણથી આશા રાખીનેજ કહે. 'પ્રસ્તુત કાય' કરવામાં આ મારા દેહનો નાશ થવાથી હું સ્થિર એવું પુણ્યરૂપી શરીર જરૂર પામીશ, નહિં તો મને મંદબાહ્યત્વ અત્યારે પ્રત્યક્ષ વતે છેજ. માટે આ સખીનીં છાન્ધા તેની સ્વામિનીના દુઃખનો નાશ કરવા મને કહે નહિં તે પહેલાં હું તે કાય કહું. મારી આ પ્રકારની વાંછા પુણ્યવટ કરીને સફળ નીવડે. 'ત્યારપછી સરપુરુષોને માન્ય એવા કુંવરે તે દેવીને સ્ફુટપણે કહ્યું કે—'વહ્નિકુંડમાં રહેલી વીંટીને તું શીઘ્ર મને બતાવ.' તે દેવીએ યોડીકબૂંધે જઈને તજની આંગળી વડે અગ્નિકુંડમાં રહેલી તે વીંટીને બતાવી અને કુમાર તે વીંટીને ભેળેને જેમ મુનિ વહ્નિના આલાપનાના પ્રસંગને મેળવીને પુથી થાય તેમ પુથી થયો. 'પરદુઃખને નાશ કરવાનું આ મારું કાય વિધિ સફળ કરો.' એ રીતે બોલીને નિષ્કેપ જેના અંજ અને મનની સિધ્ધિ છે એવા રાજકુમારે તે અગ્નિકુંડમાં જંપાપાત કયો. પરંતુ સત્વરૂપી અમૃતના કુંડસમાન તે કુમાર અગ્નિકુંડના આબૂવણરૂપ બન્યો. અયોત્જેવો તેણે તે કુંડમાં ઘેરીતે જંપાપાત કયો કે તુરંતજ તે કુંડનો અગ્નિ આ કુમારની કીર્તિરૂપી બીજને ઉત્પન્ન કરનારી લતાને પુષ્ટ કરવા જળપણાને પામ્યો. એટલે કુમારના પડવાથી અગ્નિને ઠેકાણે જગ થઈ ગયું. રાજકુમાર મેધનાદ દેવીએના જયનાદની સાથે અને પ્રગટ એવા ધરાની સાથે મૂર્તિમાન બણે આનંદ હોય તેમ મુદ્રિકાને લઈને બહાર નીકળ્યો.

દેવીની મેધનાદ ઉપર પ્રસન્નતા—ત્યારપછી દેવીએ મેધનાદને કહ્યું—'હે વત્સ! હે સ્વચ્છ! તારા સત્વથી હું પ્રસન્ન થઈ છું માટે તું વર માગ' દેવી આ પ્રભાણે બેઠી ત્યારે તે દેવીની પાસે મેધનાદે તે અંગુલી મૂકીને નમસ્કાર કયો. પછી ને દેવીના મુણ્યદ્રને પ્રસન્નતાપુર્ણ, તેજથી નિર્ભજ અને ઉમંગમુકત ભેળેને કુંવરે હાથ ભેળીને કહ્યું—'હે દેવી! આપ પર મંગવાનું

હોં છો તો આપે જે આપનું હથેન મને દીધું છે તેજ મહા-
 વર થયો છે; પરંતુ પૂર્વ વૃત્તાંત જે મૃગલી અને સિંહનો મેળાપ
 થયો અને તે અંતર્યામી થઈ ગયા, તે જાળતમાં મારો સંદેહ દૂર
 થતો નથી. આપ તે હકીકત નીવેદન કરો એવી મારી આકાંક્ષા છે.
 તે સાંભળી દેવી બોલી—‘હે સદ્ગુણધાર ! મારા મનને પ્રમોદ
 આપનાર હે કુમાર! હું જે વૃત્તાંત કહું તે સ્થિરતાપૂર્વક સાંભળો—
 ‘હમેશાં સિધ્ધિઓને દેવાવાળી સર્વ રાજ્યોની હું અધિષ્ઠાતા
 રાજ્યદેવી છું. આ બીજી ચાર દેવીઓ મારી પાસે ઉભેલી છે તે
 ચતુરંગ સેનાની દેવીઓ છે પ્રિય એવી મારી પાસે રહેનારી
 દેવીઓએ મને તમારા જાનથી ઉત્પન્ન થયેલ કીર્તિ નિવેદન કરી
 તેથી તે કીર્તિએ મારા કણોનું ઘણુંજ આકર્ષણ કર્યું. હે કુમાર! રીન-
 તાથી થકત હરિષ્ઠી અને અદૈન્ય સિંહના પ્રસંગથી તમારું ક્ષત્રીય-
 પણું ભેડ્યું અને તમારા સત્ત્વની પશુ મેંજ પરીક્ષા કરી છે. મારે
 આલવાધી ગાઠેલા અને વૃક્ષની નીચે ગેઠેલા એવા તમારી આ પ્રકા-
 રની અદ્વિતીય જગત મેં જોઈ છે. આ દુનિયાના મનુષ્યો મહત્ત્વ
 જાણ્યા પછી પ્રાપ્ત સ્વજનવર્ગ ઉપર ઉપકાર કરે છે અને તમે તો
 મને પણ જોળખ્યા વગર ઉપકાર કર્યો ॥ હે જે અત્યંત કઠિન છે,
 અપરાધને યોગ્ય મારે ઘણા સેવકો છે પણ અજ્ઞાત ગુણવાળા
 તમને તો હું સાર્વભૌમ રાજા કરીશ.’ આ પ્રમાણે બોલતી અને
 પ્રસન્ન મુખવાળી તે રાજ્યદેવીએ કુમારના પૃથ્થભાગ ઉપર હાથ
 મૂકીને તેમને ઉભા કર્યા. પછી માલિક્ય અને મલ્લિકા બ્રાહ્મ
 એવા મુકુટમાંથી મંદાર (કસ્પતર)ના પુષ્પને ઠાડીને દેવીએ કુમા-
 રને આપ્યું અને દેવીએ કુમારને કહ્યું કે—‘હે રાજામુને !
 આ પુષ્પના પ્રભાવથી સર્વે રાજાઓ તમને વશવર્તિ થશે.’
 એટલું કહીને તે રાજ્યદેવી અંતર્યામી થઈ ગઈ અને પૃથ્વીને
 એવાના મુત્તહંગરૂપી રસથી બ્રાહ્મ એવા કુમાર ત્યાંથી આગળ ચાલ્યા.
 -મેઘનાદનું વિશાળાનગરીમાં આગમન-ભૂતજ ઉપર
 ભમતા ભમતા રાજકુમાર મેઘનાદ ન્યાં હા. રસીક

જે કરીને સરોવરમાં બાપી રહે તેવી રીતે આ રાજા પોતાની
 કીર્તિરૂપી પત્રોજડે કરીને ભુવનમાં બાપી રહ્યા હોય અને વળી
 પણ તેા કંટકથી સદિન ઈજને આ રાજા તેા કંટક (યતુ) રહિત
 છે. સમગ્રત્વની પરીણાથી પ્રમુદિત થયેલા દરે આ પેલા વરધસી
 નિધને જાણે (નહીયો યાચ તેવા) જોવા મહાત્મા સદા આ
 રાજાને ઘેરાઈ શત્રુરાજાઓને છવીને તેઓની પાસે પવિત્ર જળ-
 દનાવડે દનાત્ર કરાવવા પૂર્વક, અંતરાત્મામાં પોતે ચિત્તને
 સ્થાપન કરીને અંદરના મનુષી નિર્મોલ્ય થયેલી શીજિનપ્રતિમાની
 પ્રતિષ્ઠા કરી છે. રાજસૂય નામના યજ્ઞગુરુ પ્રતિષ્ઠા કરીને
 સમ્રાટ જોવા તેણે સર્વે રાજાઓને પોતપોતાના રાજ્યે સ્થાપન
 'કરી દીધા છે.' કુંવરીએ યુગે હરત રાજાઓ પ્રતિદારી આમજ
 'બાહી બાહી-' હે ઠેમજાંગી ! આ પતિદારપુરના સ્વામી પૂખ્તીર્મ
 પ્રખ્યાત જોવા શી હેમચૂડ રાજા છે. ગુંજારના પૂરુષ અમૃતપરિક્ષને
 'આલિંગન કરવામાં તે આ જમનની અંદર કંઈપણસમાન છે.
 તેણે પૂર્વે સ્વાયંભા આમજોને પત્રોના સમૂદ્રમાં સોનેરી અક્ષરોથી
 લખાવી તે ધેષ પુરુષો પોતાના પિતાના ધેષ અર્થે મુયતિઓને
 આપ્યા છે. શી તીર્થેશના પદને પ્રણામ કરવા આવેલા દરોએ
 તે પુરુષો જોઈને તેને અત્યંત પુરુષકાર્ય કરનાર બાપી પ્રમુદિત
 હૃદયવડે રિસ્મયતાપૂર્વક માથા ધણાવ્યા છે.' 'હું જહુ નિપુણ છો.'
 એમ કુંવરીના બોલવાળી પ્રતિદારી આમજ બાહીને બોલી—હિ
 તન્વિ ! આ હેમામઠ, શીધર, પુષ્પચૂર, વજ્રાશુધ અને રરધુંભુધ
 આદિ પૂરુષીના સ્વામીઓની મનથી પરીક્ષા કરીને પુરુષ પ્રમાણે
 પ્રાપ્ત કર.' કુંમારી 'એમ નહી' એટલું કહી તે પ્રતિદારીને ફરી
 ફરીને પ્રેરવા લાગી.

પ્રતિદારીએ ધેષ રાજાઓના વલુંનરૂપી સમુદ્રમાં કન્યાના મનને
 એવી રીતે સ્થાપન કરું કે અતિ મૂઢ યર્ષ જગેલા તેના મનને ઠાકનો
 ખ્યાલ રહ્યો નહિ. અહિં આવેલા રાજાઓના ચિત્ત રૂપી મહાકુલો
 કન્યાના કરમહલુના આવેશરૂપ દોરણથી જખાયેલા હતા, પણ કન્યા-

યવાથી અંદર રહેલ જમર જેમ છુટો થાય છે તેવી રીતે હંસની
 વાણીની પ્રભાથી ચોતરફથી વિષાદ નાશ પામ્યો. તે વખતે વિક-
 સિત રોમાંચવાળી, નસા અંજવાળી, રક્તરાયમાન ઉફવડે ચંચળ
 છે વરસો જેના, ફરકતા વૃક્ષની જેવા કટાણોથી ચંચળ નેત્રવાળી
 અને અનેક ભાવોથી વ્યાપી રહેલી એવી રાજપુત્રીએ બહેકી રહેલ
 પરીમલમી સુદિત થયેલા જમરો જે માગ્યાની ફરતા ગીતો ગાઈ
 રહ્યા હતા એવી સખીના હૃદયમાં રહેલી માગા પોતાના કર-
 કમળના યુગ્મવડે મેળવીને વિધિના વિલસિતથી વિસ્મિત
 થયેલા રાજપુત્ર મેધનાદના કંઠમાં સ્થાપન કરી. હંસના મુખદ્વારથી
 બોલાયેલા સદ્ભાગ્યોચારવડે આપુષ્ટ થયેલી તે વરમાગાની સાથે
 અન્ય રાજાઓની સખીઓ વિસ્મયનાપૂર્વક કુમાર ઉપર પડી.
 (સર્વ રાજાઓ કુમાર તરફ જોઈ રહ્યા.) રાજ્યદેવીએ દીપેલા
 મંદારપુષ્પને તે વખતે કુમારે સધળા રાજાઓ સમક્ષ ભમાયુ
 એટલે તેના પ્રભાવથી તે સર્વ રાજાઓ પોતાને વચ થઈ ગયા.

લક્ષ્મીદેવીનું આગમન—તે વખતે આકાશમાં આકાશક
 પ્રકાશ થયો અને દેવીઓથી સંવાલી અને સિંહાસન ઉપર બેઠેલી
 લક્ષ્મીદેવી સર્વેના જોવામાં આવી તે લક્ષ્મીદેવી બોલી ક—
 'હે રાજાઓ ! તમે સામજો નિષ્પાપ જોવો આ કુમાર ત્રણ
 ખંડનો સ્વામી થયો. કાન્હવ કે તે પરિત્ર. દાન દેવામાં રૂચીવાળો,
 પુણ્યશાળી, કળાગી મુકર મુકર આતુનિવાળો, તાત્વિક,
 સાત્વિક અને ગુણી પુત્રપ્રેમ પ્રેમ છે. આ કુમારની મેં પહેલાં
 પરીક્ષા કરી છે અને તેના દનગુણથી બધાવલ ભારા મનને આ
 જીવનની અંદર તેમના સિરખ બીજી કાઈ મનોરસ લાગતું નથી.
 તેથી કરીને તેની આજ્ઞા તમે સર્વે માન્ય કરો અને નિષ્પાપ
 જોવા તેને સ્વામી સમજી નમસ્કાર કરો.' એ પ્રમાણે બોલીને
 લક્ષ્મીદેવી પોતાનું આસન છોડીને આકાશમાંથી સમીપમાં આવી
 અને કુમારને ચંદનનું નિહાક કર્યું. તે વખતે રાજાઓ પણ
 કુમારને નમસ્કાર અનુરૂપી સેનાની સ્વામીની દેવીઓએ તે વખતે

દિવ્ય અસલના સમૂદયી કુંવરને વધાવ્યો. આકાશમાં દેવ-
કુંડલી વાગવા લાગી. સમગ્ર દિશાઓ પ્રચલ્લ થઈ અને દિવ્ય
કાંતિવાળી દેવીઓ રસપૂર્વક ગીતો ગાવા લાગી. દેવાંગનાઓના
ગાનરૂપી અમૃતધારાવડે કરીને આકાશ ભરાઈ ગયું, તેથી પૃથ્વી
મેઘ (પણે મેઘનાદ)ના ઠરેલા ઉપકારને બદલે વાળી તે વખતે
અનૂભી થઈ. પ્રભાવનાવડે જેમ ધર્મ થોભે, ભુધિવડે જેમ
ન્યાય થોભે તેમ પ્રભાશાળી કુમાર લક્ષ્મીવડે કરીને દૃષ્ટિ જેવા
થોભવા લાગ્યા.

મેઘનાદનું રાજશેખરરાજાના પ્રાસાદે ગમન—ત્યાર-
પછી જ્યારે પંચશબ્દ વાગ્યો, અત્યંતપણે વાગવા લાગ્યા,
કવિઓનો સમૂહ રાગના કરવા લાગ્યો અને બંધિવરો જમનાઈ
બોલાવા લાગ્યા ત્યારે સુરભૂંડું ઢાન આપતા આકાશમાં રહેલા
રાજહંસ ઉપરથી નીચે ઉતરી કલ્પ (સુતાન હરિત) ઉપર આરૂઢ
થઈને મહોટા મૂપતિઓથી સોમતા અને લોકોના નેત્રાવડે
અદ્વૈતપૂર્વક (રસપૂર્વક) જેની પ્રભારૂપી અમૃતનું
પાન થઈ રહ્યું છે એવા કાગાથી મુકત ન કુમાર રાજશેખરના
પ્રાસાદ પ્રત્યે જાગ્યા. રાજશેખરના અર્ચને મહોત્સવમાં આવેલા
અમલક નથી મુકત મિત્ર અર્ચનો. મિત્રગણે પ્રાણ્ય પકવાણવડે
સાવધાન સરસ સોજનવડે અને સુવણ તેમજ વજ્રમણિના
આભરણો તથા શ્રેષ્ઠ વસ્ત્રોવડે સરકાવે છે.

મેઘનાદનું ભૂમિ સાધવા ગમન—મેઘનાદકુમાર હવે
સાબરો સહિત પૃથ્વીને છગવા આવ્યા. તે વખતે સૂર્યના કિરણોની
જેમ તરી છત્રી ચકાવે એવો તેને પ્રભાવ પણ આગળ આવ્યો.
તે વખતે હરિતઓના ગાદ નિઃસ્વાનવડે, બરીજનોના મહોટા
અવાજોવડે, ભટોની રૂપી પ્રવાણના ટે અદ્વૈતશબ્દ થઈ
રહ્યો. જેથી કરી
વડે કરવું પડતું
નહોતું. તે
જગાય તેમ
દલ્લુપી

‘લેનાથી હપેશાં પમ’ વૃદ્ધિ પામે છે, સ્વચ્છ મુખ પામે છે અને વંશ પ્રશંસાપાત્ર જને છે તે પુત્રને મેળુ ન હ’યો !’

દેરીએ દીપલા પ્રસાદરૂપ મારા પુત્ર આજન્મની જાંઠ રૂપ
 ખંડને નાથ (મેધ) ને સંભળાય છે (મેધનાદ) તેજ
 નામજાણે છે. વર્ષાઋતુ જેમ ઘટાટોપથી મુખ સંપૂર્ણ
 મેધને પ્રાપ્ત કરે તેમ તે મારા પુત્રે ધૌવનને પ્રાપ્ત કર્યું છે અને
 વહાવરથી પામેલો હું શરદઋતુની જેમ હંસ સદરા પુત્રનું સમરણ
 કરું છું. હે મુખપ્રજ્વલ ! જો આ લેખને પ્રાપ્ત કરીને તે મારી પાસે
 આવે તો તેને આ પૃથ્વીને ભાર સોંપીને હું મારી બિંદિને
 માટે પ્રવલ્લભા જાગૈકાર કરું. પરિત્ર આગ્રહવાળા વેરલિંહ-
 રાજાએ ભેટકું કયા પછી મેં કર્યું—'હે નૃપ ! મારા હાથમાં
 તે લેખ આવે અને તમે તમારા મનને જાનકમા રાખો તમારા
 પુત્રને હું મેઝરી જાણીને તમારા મનને પ્રમુદિત કરીશ.' જો
 પ્રભાલે કરીને હું લેખ લઈને મારા આ સદૌવરે આવશે. "

[illegible]

2004 年 12 月 15 日 星期二

1997-1998 1998-1999 1999-2000 2000-2001 2001-2002

* * * * *

५ । ४७ ३१२६, ३०९८ ॥

६.५ हेतु व द. अ.वे। प्रेम्प्टीयुम. नि.व. अने अ.नि.प्र.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

આપના પિતા વૈરસિંહરાજને આપના આવવાના સમાચાર બતાવેલી આપના તેથી આપને મળવાની ઉમ ઉત્કંઠાવટે દેવસહાયથી કરાયેલું છે આમમન જેમનું જેવા તમારા પિતા સમીપ આવે છે.' એ પ્રભાલેની વાણીથી અમૃતથી તેના બંને કાન પ્રમુદિત થયા અને તેના બંને હોચન વિકસર થયા.

મેઘનાદને પિતાના દર્શન—પ્રપુસ્કિત નેત્રોવાળા અને જ્ઞાનંદથી સુકત મેઘનાદે જેટલામાં સમીપમાં હાથે કરી તેટલામાં તેણે પિતાને જોયા. તુરંતજ તેણે પોતાના અન્ધથી નીચે ઉતરી સર્વ હથિઆરો મૂરી હાથે પિતાના ચરણકમળને નમસ્કાર કર્યો. અકસ્માત્ પુત્રના ભેટવાથી પ્રીતિયુક્ત વચેલા પિતાએ જાને ચક્રુમાંથી મૂકેલા હાથો મેઘનાદના પીઠ ઉપર પડ્યા. ફિલહ થયેલા પોતાના અંગ-વડે બાર વર્ષથી દૂર રહેલા પુત્રને ભેટીને વૈરસિંહ પિતાએ ઉત્કૃષ્ટ અને અલૌકિક પ્રીતિ પ્રાપ્ત કરી કે જે તેનું મનજ દેવન સમજી શકે.

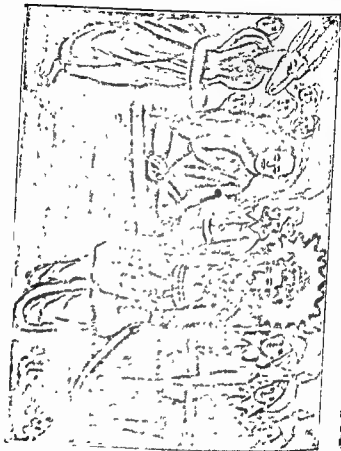
મેઘનાદ રાજાનો નગરમાં પ્રવેશ—ત્યારપછી મેઘનાદને હરિ ઉપર બેસાડી અનેક મનુષ્યોથી સુખ પિતાએ શુભ દિવસે પોતાના નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. તે વખતે રસ્તામાં કેટલાક વાચાળ ક્ષત્રિયપુત્રો બોલવા લાગ્યા કે—' આ મેઘનાદે અમારી સાથે બાગદોડ કરી જ અને તે વખતે કોઈ પ્રકારની લજ્જાનું પશુ જાન ન હોતું.' માગપણોડો બોલવા લાગ્યા કે—' અ તેજ મેઘનાદ કે જેણે અમને લક્ષ્મીવસ્ત્રીના મુદર રૂપોસમાન સોનામહોરોનું જ્ઞાન આપેલું છે.' વૃદ્ધ ધાત્રીઓ ' આ મેઘનાદે બાગવતમાં અમારા ઉત્સંજમા ધણે કાળ કોડા કરી છે' એમ બોલવાપૂર્વક પોતાના ચિત્તની અંદર પ્રમુદિત થવા લાગી. દેકાણે ઠેકાણે વધુના વૃદ્ધોથી કરાયેલા મગજોને, સુરુઓથી અપાતા આશીર્વાદને, ખડિવારાજ્યોએ અર્પણ કરેલા ભેટવાએને અને મનુષ્યોથી બોલાતા પ્રીતિવચનને મહણ કરતા, રસ્તામાં

પ્રમુદિત થયા. કેવળીભગવાન દેશના આપી બંધ થયા એટલે
સાધર્મ્યેન્દ્રે પ્રશ્ન કયો કે—‘ હું ભગવન્ ! મારા ભરતક્ષેત્રની
અંદર કોઈ મહાતીર્થ’ અત્યારે વિદ્યમાન છે કે નહિ ?’
તે સાંભળી કેવળીભગવાનના મુખધરી સરસ્વતી બાણે ઉત્સુક બની
હોય તેમ પ્રગટ થઈ (કેવળીભગવાને જવાબ આપ્યો) કે—‘ હે ઇન્દ્ર !
તમે તમારા મનને દુઃખિત કર્યો નહિ.’

શત્રુજયગિરિનું વર્ણન—એટલું કહી કેવળીભગવાને
કહ્યું કે—‘ હે ઇન્દ્ર ! તમારા ભરતક્ષેત્રની અંદર શત્રુજયગિરિ
નામનું મહાતીર્થ’ વિદ્યમાન છે. ને શત્રુજયગિરિ મૂળમાં
પચાસ ચે.જનના વિસ્તારવાળો અને આઠ ચે.જનની ઉંચાઈવાળો.
તથા શિખર ઉપર હથ યોજન પ્રમાણવાળો છે. પ્રસિધ્ધ એવો
આ શત્રુજયગિરિ સિદ્ધિપદને દેશવાળો છે તથા સિદ્ધાન્તને વિષે
અનતા તીર્થ’ કહેા આ તીર્થના મહિમાનું અમાઉ વર્ણન કરી
ગયા છે. ધ્રુવચર્ચવટે કરીને, તપવટે કરીને, અને ધનવટે કરીને
અન્ય તીર્થ’ ધણે કાળે જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તેટલું ફળ અહિં
સિદ્ધિગિરિ એવ. શત્રુજયગિરિ’ જુએ એક ઉપવાસવટે
પ્રાપ્ત કરે છે આ તીર્થ’ અનન્તા રાત્રએ, ચક્રીઓ, અને
મુનિરાજો ગળકાળમાં સિધ્ધ થયા છે અને આવામહાળમાં પણ
અનન્તા સિધ્ધ થશે. બુધ, હિનાયન તીર્થ નિષે આ સિદ્ધિગિરિને
પ્રભાવ અવત પ્રગટ થશે વારંવાર હે ઇન્દ્ર ! તમે પ્રસન્ન થિત્તવાળા
રહો.’

દેવો, મેઘનાદ તથા કેવળીનું અન્યત્ર ગમન—એ પ્રભાણે
કેવળીની વાણી સામર્થ્યે, તેમને નમસ્કાર કરી પ્રમદ થિત્તવાળા
થયેલ. તથા નૌપનેન્દ્ર અન્ય ઇન્દ્રો અને દેવો પોતાપોતાના સ્થાનમાં
ગયા. કેવળી યુજા મેઘનાદરાજ પોતાને નગરે આવ્યા
અને ત્રિધાપર કેવળીમુનિ આઠ સમાર્થે અન્ય ઠેકાણે ગયા.
મેઘનાદરાજને તેને સ્થાને મૂકીને ઉત્તમ એવો તે દેવ સ્વર્ગમાં
ગયો. ‘કન્દુકે સતપુરુષે હૃદ રનેદયદ્રી લીધેલું કાર્ય પૂર્ણ’





ਮੁਲ ਪਾਤ੍ਰ ੧ 3

ਅਧਿਆਇ ਪਾਤ੍ਰ 1:8

ਮੁਲ ਪਾਤ੍ਰ ੧ 3

ਅਧਿਆਇ ਪਾਤ੍ਰ 1:8

તથા તેના ઉપર છત્રરૂપે રહેલું સુંદર ચંદ્રનું બિંબ દીકું. દેવો તે વખતે કહેતા હાથ્યા કે- 'જહો આ છત્રરૂપે રહેલા ચંદ્રનું દેદિ-
પમાન તેજ એટલું બધું છે કે સૂર્યને પણ નિરતેજ કરી દીધો
છે.' લક્ષ્મીધરરાજાએ તે વખતે પોતાના સૈન્યની સાથે આવીને
પુંડરીકગણધરને નમસ્કાર કર્યો. લક્ષ્મીધરરાજા મુનિની સ્તવના
કરી બંધ રહ્યા એટલે ગણધરમહારાજની સાથે આવેલા હરિભ-
ગમેજીદેવે પૂછ્યું- 'હે મુનિ! આ ચંદ્રના બિંબે પાંચથી ૩૩
કોટિ પર્યંત આકાશને પ્રકાશિત કરેલું છે; વળી હે પ્રભુ!
ઉપમાં આવેલા પૂર્વ ભવના પ્રભાવવટે ભેમ ચક્ર ચક્ર-
વીની સેવા કરે તેમ આ ચંદ્ર પણ સેવા કરી રાજાની પ્રભુતા
વધારે છે, હે વિભુ! આ લક્ષ્મીધરરાજાએ પૂર્વ ભવમાં એવું કયું
ઉત્તમ કર્યું છે? અથવા એવું શું એટલું દાન લીધું છે? કે તેના પુણ્ય
કર્મથી તેમને ચંદ્રબિંબ એવા કરવાવાળું થયું છે?' એ રીતનો
પ્રશ્ન કરીને શુદેના ઘરણામળનો સ્પર્શ કરી તે હરિભગમેજીદેવ
મોન ધારણ કરીને રહ્યો. લક્ષ્મીધરરાજા પણ પૂછાયેલો એવે.
પોતાના પૂર્વ ભવને વૃત્તાત સામજવા સ વપાન થકને મેડ.
પુંડરીકસ્વામીની હેરાના સમગ્ર પર્વદા વૃત્તાત સામ
જામા ઉન્મુક થઈ અને પક્ષીવગે નાન ધારણ કર્યું. એટલે
ગણધરમહારાજ પુંડરીકસ્વામી પોતાના હાથના કિરણથી
દેહાયેલી ચંદ્રની કાનિને પુછે કરતા બોલ્યા કે- 'આ લક્ષ્મી
ધરરાજાને ચંદ્રરત્ન સર્વદા સંવ. કરવાવાળું થયું છે તે નેમણે
પૂર્વભવમાં કરેલા આચારભ્રમ નામના ગપરૂપી વક્ત્ર પ્રગટ
થયેલું કળ છે, કારણ કે આ જનનમાં છતાં પૂર્વે કરેલ કનોથી
પ્રાપ્ત થયેલું સુખ અથવા દુઃખ મેળવે છે ના. લક્ષ્મીધરરાજાનો
પૂર્વ ભવ દે ભવ્ય ભવે.' તમે સાવધાન થજો સામજો-
લક્ષ્મીધરરાજાનો પૂર્વ ભવ- 'જા જ ખૂદોપમાં મદા
વિદેહપ્રેમમાં પવિત્ર પુણ્યરૂપી જગથી પુકા પ્રસાદરૂપી પદોષો
આમ સરોવર સમાન લક્ષ્મીપુત્ર નામનું નવર છે ત્યા જનનના

કે પ્રાતઃકાળનો સૂયં ઉદય પામતો હોવાથી અરુણોદય થયો હતો તેથી પૂર્વદિશાએ રક્તઃઅંબર (વસ્ત્ર) ધારણ કર્યું હોય તેણે દેખાતું હતું અને તેણે સૂર્યનું જિંબરૂપી મુકુટ ધારણ કરેલું હતો. એવો દેખાવ જોઈને રાજા હર્ષપૂર્વક બોલ્યા કે-‘પણ મામને ઉલ્લંઘન કરવાથી એકને લઈ રક્ત વહનવાળા બનેલા મુચ્છાકરરૂપી સૂયં પ્રાતઃકાળમાં આસનસમાન પૂર્વાયળ ઉપર પોતાનું સ્થાન કર્યું છે અને વિસ્તીર્ણ મગનરૂપી પાત્રમાં પડેલું તારારૂપી ભોજન શીઘ્ર પોતાના કિરણોરૂપી હસ્તોરૂપે ખાઈ જઈને ચંદ્રના અમૃતરૂપી ઘોળનું સંપૂર્ણપણે પાન કર્યું છે. (તારાઓ નહિ થઈ ગયા અને ચંદ્ર નિસ્તેજ બની ગયો.) આ પ્રમાણે સૂર્યોદય થયો એટલે અત્યંત વેગવાળા ઘોડાઓ તથા મનોરથોને વેગથી ઉલ્લંઘી ભય તેવા રથોની સાથે પોતાની યોધ કરતા એવા પોતાના સેવકોને રાજાએ પોતાની દ્રવ્ય આવી રહેલા લેયા. આવેલા સેવકો રાજાને જોઈને અત્યંત ખુશ થયા અને રાજાને ચરણે નમસ્કાર કરીને નીચે ઊઠ્યા. રાજાએ તેમને ફક્ત ઘોડાએ મને હરણ કરીને અહીં આવડ્યો એટલું કહ્યું પણ બીજી બનેલી હકીકત જાહેર કરી નહીં. રાજાના એકને દૂર કરવા વાસ્તે મહાદેવે તે વખતે પ્રેમથી રાજાના ચરીરને મર્દન કર્યું અને અન્ધવૈદ્યોએ તે રાજાના અન્ધની સેવા કરી એક રહિત થયો.

સુરેન્દ્રદત્તરાજાનું પોતાના નમર તરફ ગમન—
સુરેન્દ્રદત્ત રાજા પછી પોતાના લક્ષ્મીપુર નગર તરફ જવા ચાલ્યા. આ રાજા પોતાની ચતુરંગી સેનાથી મુક્ત હતા તેથી જાણે અનેક રૂપવાળા પવિત્ર સામ, ઢામ, દડ અને લોહથી મુક્ત પોતે ન્યાયની મૂર્તિ હોય તેવા યોગતા હતા. પોતાની નગરીમાં પ્રવેશ કરીને વિવેક અને વિજ્ઞાનના વિકાસના હેતુમૂલ આત્માની જેમ પ્રકૃતિ અને સ્થિતિને જાણનારા રાજાએ નિરંતર ઇંદ્રિયોના ઉપર કાણુ રાખ્યો અને તેથી તે હોકને અત્યંત પ્રિય થઈ પડ્યા.

કે તેવી રીતે કાંઈક પશુ મારી પાસે માંગીને મારા મનને શુદ્ધ
 હિત કરે. તો મારા ઉપર ઘણું ઉપકાર થશે. વસંતસેને જવાબ
 મળ્યો કે— ‘મહાનુભાવ હું કાંઈ પશુ ચાચના કરી શકતો નથી
 પણ આપ અને કહો કે તમે અહિં એકલા કેવી રીતે આવેલા
 હતા અને કેનાવડે તમારી આ પ્રકારની પીડાકારી અવસ્થા
 પ્રાપ્ત. આપના યરીરની સુંદર કાંતિવડે આપ રાજકુમાર છે
 એવો મને જાણ થાય છે.’ તે પુરૂષે જવાબ આપ્યો કે— ‘હે ખીર
 પુરૂષોમાં ધિરામણિ ! મનોહરતાથી મુખ વેતાડવજિરિ છે. તે મિરિ
 ઉપર કેટલું જ્ય-તી નામની નમરી છે. આ નમરીમાં નિર્મળ રત્નોંધી
 નિખીલ કાચેલી મોટી મોટી હવેલીઓ છે. તે જ્ય-તી નમતોના
 રિપુમલ્લ નામના રાજા છે, જેનાં યરીરની કાંતિ કામદેવના રૂપથી
 પશુ અધિક છે. તે રાજાના મનને નૃત્ય કરવાને રંજનાગાનુંસ્વ
 રત્નમાતા નામની રાણી છે. અનેક સંધ્યામંડળ જ્ય મેળવવાથી
 પ્રસિદ્ધ છે પરાક્રમ જેવું એવો હું તેમનો ચંદ્રાવત સ નામનો
 કુમાર છું. તેમને એક લીલાવતી નામની પુત્રી છે જે મારી બહેન
 નિર્મળ ધોગથી મુખ છે. સુંદર લાવણ્ય અને શુભના સમૂહરૂપ
 તથા રત્નના નિષિતુલ્ય તે કુમારીના યરીરને એકલે ભક્ષાએ તેવું
 રક્ષણ કરવાને પ્રાકારતુલ્ય યોગ્યને કરીને કામદેવને યામિકની જેમ
 તેનો પહેરેમીર બનાવ્યો છે, અધીત રૂપ અને શુભના બંધારતુલ્ય
 આ કન્યાએ અત્યારે યોવનાવસ્થા પ્રાપ્ત કરી છે.

લીલાવતીકન્યાના વરની ચિંતા—એકલા રિપુમલ્લરાજાએ
 પોતાની લીલાવતી પુત્રીને રૂપથી આશ્ચર્ય યોવનાવસ્થાવાળી એકલે
 ત્યાં વસતા વિદ્યાળકીર્તિ નામના જ્યોતિર્વિદને બેલાવ્યો અને
 રસમ્મ મનમંગલ રાજાએ તેને પૂછ્યું કે— ‘આ લીલાવતી
 પુત્રીને બીજો કેવો થયો ?’ તે જ્યોતિર્વિદે વિચારીને જવાબ
 આપ્યો કે— ‘હે રાજન્ ! કનકદ્વીપની અંદર પદ્માવતી દેવીના
 મંદિરમાં ધરવેન્દ્રે મૂકેલું પ્રચંદ એવું ધનુષ્ય અદરવપવે રહેલું
 છે. આં આજન્ ત્રણ ઉપવાસ કરીને રહેલો, ભૂમિશ્યાવાળો

‘તેવી રીતે કાંઈક પશુ મારી પાસે માગીને મારા મનને યાદુ
રહિત કરે. તો મારા ઉપર ઘણું ઉપકાર થયો.’ વસંતસેને જવાબ
આપ્યો કે— ‘મહામુખોવ હું કાંઈ પશુ વાચના કરી શકતો નથી.
પશુ આપ મને કહો કે તમે અહિં જ્યેષ્ઠા કેવી રીતે આવેલા.
દેવા અને ડાનાવટે તમારી આ પ્રકારની પીડાકારી અવસ્થા
કરાયે. આપના ચરીરની મુંઠર કાંતિવડે આપ રાજકુમાર છે.
જેવો મને ભાસ-ધાસ છે.’ તે પુરૂષે જવાબ આપ્યો કે— ‘હે પીર
પુરૂષોમાં શિરોમણિ ! મનોહરતાથી યુજા વેતાદયમિરિ છે. તે મિરિ
ઉપર મેં જ જ્યન્તી નામની નગરી છે. આ નગરીમાં નિર્મળ રત્નોમાં
નિર્મળ કરાષેલી માટી માટી હવેલીઓ છે. તે જ્યન્તી નગરીનાં
રિપુમસ્ત્ર નામના રાજા છે, જેનાં ચરીરની કાંતિ કામદેવના રૂપથી
પશુ અધિક છે. તે રાજાના મનને નૃત્ય કરવાને રમયાળાતુલ્ય
રત્નમાળા નામની રાણી છે. અનેક સંધ્યામમાં જ્ય મેળવવાથી
પ્રસિદ્ધ છે ‘પરાક્રમ જેનું’ જેવો હું તેમનો અંદાવતંસ નામનો
કુમાર છું. તેમને જો ક્ષીણાવતી નામની પુત્રી છે જે મારી બહેન
નિર્મળ યોગથી યુજા છે. મુંઠર લાવવ્ય અને ગુણના સમૂહરૂપ
તથા રત્નના નિષિતુલ્ય તે કુમારીના ચરીરને જોઈને જલ્દાજે તેનું
વંદન કરવાને પ્રાકારગુલ્ય યોવનને કરીતે કામદેવને યામિકની જેમ
તેનો પહેરેમીર બનાવ્યો છે, અર્થાત્ રૂપ અને ગુણના અંદારગુલ્ય
આ કન્યાએ અત્યારે યોવનાવસ્થા પ્રાપ્ત કરી છે.

ક્ષીણાવતીકન્યાના વરની ચિંતા—જેકલા રિપુમસ્ત્રરાજાએ
ચેતાની ક્ષીણાવતી પુત્રીને રૂપથી આલ્ય યોવનાવસ્થાવાળી જોઈને
ત્યાં વસતા વિરાળપ્રીતિ નામના જ્યોતિર્વિદને બોલાવ્યો અને
સ્વસ્થ મનગણા રાજાએ તેને પૂછ્યું કે— ‘આ ક્ષીણાવતી
પુત્રીને અર્થાર કોણ વાચે ?’ તે જ્યોતિર્વિદે વિચારીને જવાબ
આપ્યો કે— ‘હે રાજન્ ! કનકદ્રીપની અંદર પદાવતી દેવીના
મંદિરમાં ધરવેન્દ્રે મૂકેલું પ્રચંદ જોલું ધનુષ્ય અદરયપણે રહેલું
છે. આં આમળ ત્રણ ઉપવાસ કરીને રહેલો, ભૂમિશાધ્યાવાળો

અને પ્રદાયક જાતથી સુખ પુરૂષ તે દિવ્ય ધનુષ્યને ભેષ્ટ શરે તેમ છે. તેથી તે પ્રભાભેની વિધિ કરાવીને તે દિવ્ય ધનુષ્યને લાવીને આ કન્યાના સ્વયંવરમંડપની અંદર રાખવું. તે ધનુષ્યને ઉપાધીને પોતાના બજાવડે જે ધન્ય પુરૂષ તેના અમ્ભાગ ઉપર ડોરી ચડાવશે તે પુરૂષ તમારી આ લીલાવતી પુત્રીનો ભત્રીયો થશે. '

ધનુષ્ય લાવવા મણિચૂડવીરને આદેશ—અયોનિવિંદનું જે પ્રકારનું કથન સાંભળીને રાજાએ પોતાના સેનાધિપતિ મણિચૂડવીરને તે ધનુષ્ય લાવવા આદેશ કયો. મણિચૂડવીર પણ કનકદીપ ઉપર આવેલા પદ્માવતી દેવીના મંદિરમાં અંદરને વિધિ પૂર્વક તે ધનુષ્યને લઇને વિમાન ઉપર આરૂઢ થઈ પાછો પોતાના નગર તરફ વળ્યો. રસ્તામાં મણિચૂડવીર અચાનક લક્ષ્મીપુર નગરની નજીકમાં રહેલા વનમાં આવ્યો ત્યારે તેણે તે દિવ્ય ધનુષ્ય કપૂરચૂડની નીચે મૂક્યું અને ત્યાં આવળ રહેલી વાઘીમાં પોને જ્ઞાન કરવા વાળે નયો જે વખતે મણિચૂડવીર સ્નાન કરતો હતો તે વખતમાં તેણે આ ધનુષ્યની ડોરીનો ટકાવ સાંભળ્યો. તેથી ઉઠાવતી ન પાછો ધનુષ્ય પાન આવ્યો. અને ધનુષ્યને ધારણ કરેલા પુરૂષને ઉઠાવીને પોતાની અલગની નગરીએ લાવ્યો.

ધનુષ્ય લઇને મણિચૂડવીરનું સમ્ભામાં આગમન—વળી મણિચૂડવીર ૧૦૦૦ પુરૂષને પોતાના ઘરે રાખીને હજાર ધનુષ્ય લઈ ૧૦૦૦૦૦ ના નવ નવ આત્મિક રિપુનશ્વરોને નમસ્કાર કરીને અલગ નહોતો. તે સમાના કિંડો, અલગ ન પ્રેરક અને પ્રભામી મુકત, કનક ધનુષ્યના અંદરે રાજા બેઠવા કે ના આ અમનની અહો અરો કે ન સગવડ દેવાના નથી કે જે આ ધનુષ્યને દેવી અલગીને ના પ્રેરક કોટીમુલ્ય કરે. આ પ્રભાભે કરીને એક વાનવ કનક રહેલો રાજાને વિદાયુજા ભેષ્ટને મણિચૂડવીર તેણે કહ્યો ના નાનકડો ના ધનુષ્યની દેવીને અડાવવામાં અમર પુરૂષને ધારી નાથી કાઢી. કિંતુ વાનવ હી અંદરે પુરૂષ વેલેલા અલગે દુરગામ સ્વયંવરમાં કાઢ્યા આવવા રાજાએને નિમત્રણ કરી.

રાજપુત્રી લીલાવતીનું સ્વયંવરમાં આગમન-તે વખતે મોઢ વિમાનમાં અત્યંત તેજવાળું દિવ્ય ધનુષ્ય ઉત્સવ-પૂર્વક લાવીને ભયેએ ઉતાર્યું. અને સ્વયંવરમંડપના મધ્યભાગમાં રાખ્યું. ત્યારપછી બીજા મોટા વિમાનથી રાજસુતા લીલાવતી સ્વયંવરમંડપમાં ઉતરી. તે વખતે લીલાવતી પોતાની સખીઓથી મુખપૂર્વક ટેકા અપાયેલી હતી, તેમજ તેના નીલકમળ સદૃશ નેત્રો લીલાવટે અપજા હતા. કુમારી લીલાવતી પોતાના નિર્ભજ મુકુટના રત્નોત્તરે ઝળકાટ કરતી, હારમાં રહેલા મણિના સમૂદયથી ખજુકાર કરતી, અને પોતે પહેરેલા નૂપુરવટે ઝમકારને કરતી રીઝ ધનુષ્યની સમીપમાં આવી. તે દિવ્ય ધનુષ્યને બહુ ભક્તિપૂર્વક પુષ્પ અને ચંદનવટે પૂજીને અને વધાવીને નીરગિકાથી (ગુરખાથી) મુખ ઢાકીને તેણી સખીની સાથે પ્રમોદયુગ ઉભી રહી.

કન્યામેહળનું પણ અથા પ્રભાસુજા બનેલી આ સમાની અહીં તે વખતે એક મોઢ પ્રતિહારી આવી અને પોતાનો હારા ધનુષ્ય તરફ વિસ્તારીને વિરેકગુણ ચતુર અને પ્રદર્શન વાક્ય મોઢી કે 'હે રાજેન્દ્ર' દેહિધ્યમાન કાલિવટે કરીને છતી લીલાવતીને એમણે અથા હે પીર' હે વીર' તમો રણસે વિના જ નહીં પણ પામેલા હો, તે તમારા પોતાના જુજાગાની કાળ. આ પૂર્ણપણથી નિર્વિજ કાળ પણ સુચિત્ હોય તો આ ધનુષ્ય કેવલ દેવી અથા અને આ કન્યાને પરદો અને પોતાની જાનની ન વચ કઈ એ પ્રમ.જાન કન્યા પાછળના પણ સર્વ પાનુ વચ્ચે આ ને પાનની મૂક કેવલ દેવ દેવા અને કન્યાને આ આ ઉચ પણ તમા કંઈક નો ને ધનુષ્યને અથાને પણ અથાને વચ નહીં અને કેટલાક ને ધનુષ્યને સ્પર્શ્યા કરવાથી નુબિ કેવલ તમા અથાને પડ્યા. અહિં સ્વયંવરમાં ઉચરત્રિવિધ રણ પૂનઃવચનો રત્નવચ ન.મને. પુત્ર સુર અને પદાગાની આથે અથાને હો. તે રત્નવચ કુમાર અથાને

પ્રમોદશી અમૃતપ્રાગરમાં મગ્ન થયેા હોતો. લગ્નના દિવસે ત્યાં આગળ સ્ત્રીઓએ કરેલા વિવાહગીતના ધ્વનિની સાથે ચારે મંગલ બોલાયા અને રાજાએ અમરશેખરકુમારને કરમોચનમાં કાંઈપણ માગણી કરીને પોતાની પુત્રીનેા હસ્ત છુટા કરવા કહ્યું. તે સાંભળી અમરશેખરકુમારે જરા હસીને રાજા પાસે માગણી કરી કે-‘હે વસુપાધિનાથ ! આ દિવ્ય ધનુષ્યની સાથે તેને યોગ્ય દિવ્યબાળોથી પુરત ભાગ્યું શીઘ્ર આપો જેથી કરીને તમે મને ઈંદ સપત્નું આપ્યું’ એમ હું’ માનીશ.

કરમોચનમાં ચિંતામણિ રતનનું દાન—અમરશેખર-કુમારની માગણી સાંભળીને રિપુમદ્ભરાજાએ જવાબ આપ્યો કે-‘હે દેવ ! તમારા શુભોવડે કરીને મેં મારી સ્ત્રીલાવનીકન્યા તમને આપી છે. આ પુત્રીના ભાગ્યવડે આ ધનુષ્ય મને મળ્યું છે પણ તેને યોગ્ય બાળોનું ભાગ્ય મળ્યું નથી તે તે હું કેવી રીતે આપી શકું ? તેથી કરીને અમારા કુળમાં ચિંતિત વસ્તુને દેવાવાગ્ય ચિંતામણિ રતન છે તેને તમે મદજ કરો.’ તે સાંભળીને ચિતામણિરતન હૃદયે અમરશેખરકુમાર પ્રિય નેા હૃદયે પ્રીતિ લીધા.

બાળુના ભાથાની કે પામના અ. પ્રમાણે રાજાએ વિવાહનો મહોત્સવ પૂર્ણ કર્યો અને અમરશેખરકુમારે તે દિવ્ય ધનુષ્યને સુવર્ણના નિહાળન ઉપર રચાવવા કરીને તેની પૂજા કરી પછી હાથ ભેરીને કેપાસન કરવા માગી કે-‘હે દિવ્ય ૧૬ સુમાન્યવર્ધા મને તમારી પ્રાપ્તિ થઈ છે તે પછી તમારા સહય બાળુનું ભાગ્ય કેમ નામ થતુ નથી ? જે તે પ્રાપ્ત કરવાનો મારો મનઃસંકલ્પ પૂર્ણ થશે તોજ હું અદિતી જમ્બુ અને અન્ન પાણી લઈને, અન્યથા મારે સર્જનો ત્યાગ છે’ આ રીતની પ્રતિજ્ઞા કરીને ત્રિવેદી દેવતા અમરશેખરકુમારને ભેટને મદા કરાકમનઃ એક પામનુસ્ય તેનેા મિત્ર વચ્ચંતમેન પંચપરમિષ્ઠો નમરકારનું સમરણ કરેતો તેની પાસે રહ્યો. અમરશેખરકુમાર તથા વચ્ચંતમેનને આ પ્રમાણે વેદેતા બધીને વિવેકના પાત્રરૂપ

માઠં ત્યાં મૂકેલું આ મનુષ્ય નમે અહિં અમાન્યું તે વખતે
 જાનવાળી હું અહિં અપો. જે વખતે હું સ્વયંચરમંડપની
 મોખા ભેનો હનો ને વખતે અપંગ તેજને લઇને વહાવિથી
 ભેગા મોઝા અન લપાળ નેજાગી લીલાગી કુમારીએ અમર
 ચૌખર કુમારના જોડેના વરમાળા સ્થાપન કરી. પોતાના સ્વામી
 મુખમંદરાજાના પુત્ર સ્વયંચર કુમારનો મુખ કન્યાએ પત્નતા
 પ્રદારથી દેવી દીપ, તેથી કોષ.કમાન મયેલા પદરાજાએ
 કન્યાનું મનુષ્ય કરવા વાસ્તે તે વખતે વિધા મૂકી અને તેવી કરીને
 તેથી પરીઅજ પામીને નિર્મોનાના મણ મર્ધ, કણુ છે કે-

જોડા પ્રવોજનમદરદુરજ, સ્વયંચર વસમંદરાજાવદે.

સ્નેહમુદ્રાણીનનનનનનનનન, વળા: નના હ મદ્રમામદરદે દિવાની કરી

‘અજ્ઞાન પુરોએ કાપનો ચામ કરને ભેળે. કારણે
 કાનકુપી સૂકને આનંદાવન કરતમા । મહા ગદ્ગદુચ્ચ છે, કાપ-
 દુષ્કલનનન પમને નાશ કરને । અભેનુચ છે, સ્નેહકુપી
 ચદ્રે । કાચ નનને । દુષ્કલનનન છે અને મદ્રિમાકુપી
 કમળાને નાશ કરતમા । હમડા છે

મળાનામંદરા ૧૧ ૧૨ ના કમાન

મળાનામંદરા ૧૧ ૧૨ ના કમાન ૧૧

‘સ’ પ્રકાનના આપ્ત. સ્વયંચરમા ચતુર હોય, ‘સર્વ’
 કાશમા નિપુણ હોય ‘સર્વ’ પાંકરમા ‘નકલ’ હોય ‘હત્ય’
 અહો । એક કોષને લઇને પ્રાણી પાવનુ આવરણ કરે છે.

જે વખતે કન્યા નિર્દોશનુચ્ચ પદ્ય તે વખતે વસંતસેને
 નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરવા માડ્ય અને તે નવકારમંત્રના
 સ્મરણથી સંતુષ્ટ થયેલા એ તેના હરકમળમા કન્યાના અંતરે
 પુદિ કરનારી અને સ્વચ્છનવર્ગને પ્રમોદ દેવ વાગી જળની વૃદ્ધિ
 કરી. અહિં રૂકા અમરચૌખરકુમારનું ભાગ્ય અને વસંતસેને
 એક તાથી કરેલા નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરણમૂત છે. આ

શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

રાગસ્વનો હાંત્રવઃ સર્વં દુર્માર્ગધમે કદ્ વદુર્નોપાનમ્ ।

દુર્નોપનઃ પ્રોદત્તઃકુપુટ તમાયતઃવાયત્તર્મોઽરદેતુઃ ॥ ૧ ॥

‘શત સહિત અત્યંત લીન મતને કરવું, માર્ગના અમણી થાકી મથા પછી તુરત જોકાએક ઘલું પાણી પીવું, અને કોપથી બગવાન શત્રુની સ.થે સહસા મુઢ કાવું તે બલિયમાં સુખના કારણમૂળ થતું નથી.’

વળી હે રાજન્ ! રાત્રિની અંદર પોતાના હોથનને બંધ કરીને સમન કરવું અને ભિદાંતમાં જોયા વિના તથનું વિધાન કરવું તથા શત્રુના પ્રયાણના સમાચાર મળ્યા વિના લશ્કર લઈને રણસંઘામને વાણે ચાકી નીજણવું તે વિચારવાનું કાર્ય મણાતું નથી. વળી કહ્યું છે કે—

વપાડત્રેંગેહાંવગતઃ પ્રદીપો, કાનોવપાનોંનં વિનાયમેતિ ।

તેઙ્ગાંશ્વનેઙ્ગાંઙ્ગિ તથા પ્રગાન્નેમંષ્યસ્થિતઃ કાંઙ્ગિરિ વિહન્તિ નૈવ ॥ ૧ ॥

‘જેમ અગરખના ફાનસમાં રહેલો દીપક વાયુના ઉષ્ણતાથી નાથ પામતો નથી તેમ શાંતિથી મુક્ત એવા તેજસ્વી પુરુષોના તેજને પણ કોઈ હજીવાને સમર્થ થતું નથી.’

વળી નીતિશાસ્ત્રમાં બગવાન પુરુષોના ક્ષયના કારણમૂળ મુઢનો સર્વથા નિષેધજ કરેલો છે, માટે સામ આદિ બાવોધી શત્રુ સેવાને સ્વીકારે તો તે સુદર છે; કારણકે તેથી કરીને રણસંઘામ થતો અટકે.’

ધૂમધ્વજરાજ પાસે ફૂલનું મોકલવું.--એ પ્રમાણેનું અમાલ્યનું કહેવું સાંજળીને પોતાના સૈન્યને આમજ પ્રયાણ કરતું અટકાવી ત્યાં રથાવર્તનિરિ ઉપરજ રાખ્યું અને ફૂલને જોલાવી તેને પોતાના શત્રુ ધૂમધ્વજરાજ પાસે જવા આજ્ઞા કરી. વળી ફૂલને રીખામણ આપી કે— ‘ધૂમધ્વજરાજને શાંત વચનો નહિ સંજળાવતા તારે ઉદ્ધત વચનો સંજળાવી રણસંઘામ કરવા વેધાર કરવો.’

કરે. અને હે રાજાઓ! પ્રજાનું શત્રુનો પ્રતિકાર કરવાને સમર્થ એવા
 સેન્યને સન્ન કરી તમે એકલા યાઓ.' એ પ્રમાણે કહીને ઉદય પામતો
 સૂર્ય જેમ પૂર્વાચળ ઉપર આરોહણ કરે તેવી રીતે રિપુમંદલ-
 રાજાએ ઉડીને શ્રેષ્ઠ લક્ષણોથી મુજા મહાન્દરિત્ર ઉપર આરોહણ
 કર્યું અને નગરમાંથી જહાર આપ્યા. પછી મુંઠર આકૃતિ છે
 જે ડી એવા અમરશેખરકુમાર ધનુષ્ય લઈને મિત્રની સાથે રાજાની
 પછવાડે આપ્યા અને રિપુમંદલરાજાના જ્યેષ્ઠ પુત્ર અંદ્રાવનંસકુમાર
 પણ પોતાના ત્રણસો સહોદરોની સાથે મુદ્દ કરવા નગરમાંથી
 નીકળ્યા. એ રીતે નગરમાંથી નીકળેલા રિપુમંદલરાજાને જીત
 રાજાઓ પોતપોતાનાં લશ્કર લઈને મળ્યા અને શત્રુને કીનતા
 લિપલવધામાં સમર્થ એવું નવ અક્ષોહિણીના પ્રમાણવાળું તેમનું
 લશ્કર એકત્ર થયું. આ લશ્કર આપ્યું તે વખતે તેમાં ઘટા ભેરીના
 ભાંકાર થઈને એટલા ભેરથી કેટલા જતા હતા કે તેમણે સ્વર્ગમાં
 સુરપતિ (વિભાનિક દેવના પુત્ર) ની સભામાં માન્ધવોના આનની
 મરજ સારી, અને અમ્વોના પગના હાજરાઓ પૂકવી ઉપર એટલા
 ભેરથી અવાજ કરી રહ્યા કે તેમણે પાતાળમાં ધરણેઈની
 સભામાં ઘટા નાટકને નાલ અપવાનું કામ કર્યું. તથા તેમના
 લશ્કરમાં ઘટાં ઘાહ હાલના નાહોવડે મૃત્યુલોકમાં દિગ્મુખને
 બહેરા કરી મૂક્યા. રીપુમંદલરાજા લશ્કરને લઈને યાવર્તગિરિ
 ઉપર જ્યાં તેમનો મેનાધિપતિ મણિચૂલવીર સાત અક્ષોહિણીના
 પ્રમાણવાળું લશ્કર લઈને અગાઉ ગયો હતો તેને મળ્યા અને એકંદર
 તેમનું લશ્કર સોળ અક્ષોહિણીના પ્રમાણવાળું થયું. રાજાએ
 મણિચૂલવીરને કહ્યું કે—'હવે આપણે જલદી ચાલો જેથી કરીને છત્ર
 કરવામાં પરાયણ એવા શત્રુનો હુ નાશ કરી નાખું.'

મંત્રીની સલાહ--રિપુમંદલરાજાનો સેનાધિપતિને ય્યેક
 આદેશ સાંભળીને રાજમુગાહ નામનો તેમનો મંત્રી રાજાને પ્રણામ
 કરીને બોલ્યો કે--'સ્વામિન્ ! મંત્રીમાં જેને વિશ્વાસ છે એવા
 આપ નીતિથી મુજા મારી એક વિગતિને લક્ષમાં લ્યો. નીતિ-

કવચને ખારણ કરેલા સુમટો સાથે તથા વીશ રાજાઓની સાથે
 બે પાંખોની વચલા ભાગમાં રથાઃ જિનેશ્વરના અચંનથી સંનુષ્ટ
 થઈને જોને છોડે શક્તિ નામનુ આયુધ આપેલું છે એવા મહિ-
 ચલપીરના પુત્ર વજ્રાયુધને ત્રણ અગ્રોદ્ધિષ્ટી સેના સાથે પછવાડે
 પૂછાખાગમા રાજાવામાં આવ્યો એ રીતે સોળઅગ્રોદ્ધિષ્ટી સેનાની
 યજુને મહાન કરનારી ગરુડચૂડની રચના કરીને યજુના વંશકૃષ્ણ
 મૂળીયાને ઉજેવી નામવામાં કરિતસમાન રિપુમરતરાજાએ ધીમે
 ધીમે શત્રુમાથે પ્રયાણ કર્યું.

સંધ્યામનો ઉત્સાહ—જ્યારે જાને પશુના સૈન્ય સામક્રાપે
 પાંચ યોજાનને અંતરે આવી પહોંચ્યા ત્યારે ઉત્કંઠ ધૈર્યવાળા
 નથા મુઠ્ઠા કરવાના. ઉ સુકળવાવાળા જાને રાજાઓએ સ્વપ્નેત્રની મૂર્તિ
 આક્રમણ કરી. જાને પશુના રાજાઓએ પોતપોતાના સૈન્યમાં
 વચ્ચે ઠિરવ નાલી જ પુલોની લન્મુખ પ્રમોદયુક્ત મહાન ઉત્કંઠ
 કરી નાનકે નામ જાળ કરાવી સત્કાર કર્યો. સ્વરે કરિયો શ્રી
 જિનશ્વરના. જાને જાળ અકલિ એટલી યાચના કરવા લાગ્યા
 કે— જા જાળા અવન જમાડ જુનિયત અખંડપદ્મે રહે. જાને
 વરભરવા. કે રા. . . આવી અજિત અમને પ્રાપ્ત થાઓ.
 વડી જા. . . જાળની જાને વૃદ્ધ બીઓસી માગલિક કરવા
 દુરક વચ્ચે. . . વીર પુરુષો જાળાવાળા કવચના પ્રકરણી
 સ્વચ્છ મન. . . વચ્ચે.

પુરુષોના આનંદ—પાંચ જાને જાળવારને કિલેમે સ્વચ્છ
 જાળ વચ્ચે. . . જાળના હોડાના કવચો. પ્રમોદને કવચને
 વૃદ્ધી નહીં. . . જાળને. . . રાજાને નમસ્કાર કરીને કવચ
 જાને કવચ. . . જાળને કવચ એવા ને મુઠ્ઠામાં રતી રતીની
 જાળે. . . જાળની જાળે, કરિતસમા કરિતસમાની
 જાળે. . . જાળે જાળે. . . જાળે જાળે. . . જાળે જાળે. . .
 જાળે જાળે. . . જાળે જાળે. . . જાળે જાળે. . . જાળે જાળે. . .
 જાળે જાળે. . . જાળે જાળે. . . જાળે જાળે. . . જાળે જાળે. . .

ન જાની શકે એવા મોટા સૈન્યને સમુદ્રના ઉછળતા તરંગો જેમ
નીના વપના નીરના સમૂદ્રને પાછો વળે તેમ પરાસ્ત કર્યું.

મહેન્દ્રરાજાનું તથા કાળમુખનું હણાવું—પોતાના
સૈન્યને દીનગામી મુકન અનેક જોડને ધૂનગજના ચક્રચૂડને
મેજરે રહેલો મહેન્દ્રરાજા લડવા આવ્યો અને તેને જોડને
રિપુપાશરાજાને પુત્ર કાળમુખ જે મરડચૂડની ચાંચને રથાને
રહેલો હતો તે આવેલ દશતાપૂર્વે ત્યાં જોડને બાણવડે ફેંકી
દેતા, ખૂડને ખડમરડે ખડિત કરી નાખતા અને વિશ્વના મનને
આકર્ષી ઉપજાવતા એવા મહેન્દ્રરાજાએ તથા કાળમુખે પારસ
લાંઠા કાળમુખી મુદ્દ કર્યું. કાળને ઉલ્લંઘી બાણ તેવા અને મલની
જેમ જેની જુલજો કૂપી મપ છે એવા કાળમુખે છેવટે જાત્વંત
કેવંથી રત્નની અંદર મહેન્દ્રરાજાને પકડી કુખાંડ (કાનું) ની
જેમ પૂઠીપીઠ ઉપર પટકી નાખ્યો. મહેન્દ્રરાજાને હણાયેલો
જાણીને પદ્મરાજાએ કાળમુખ ઉપર બાણ મૂક્યું અને તે બાણથી
નિધાયેલો કાળમુખ જાણે હણાયો.

પદ્મરાજાનું તથા મણિચૂલવીરનું હણાવું—બજારી
વિધાયેલા એવા કાળમુખને કાળના મુખની અંદર મથેલો (મૂક
પામેલો) જાણીને ગુરુ કાળમુખ મથેલો મણિચૂલવીર દલો તથા
જાજા સદિગ દુરમન તરફ મથ્યો તે વખતે પદ્મરાજાએ બાણ
મૂકીને સમય વિધિ બજાર મથ કરી લીધું તેથી મણિચૂલવીર
સિંગનું બણ મૂકીને સંકેતે કિલ્લોવડે શત્રુના સૈન્યને તાણ
ઉપજાવ્યો. ફરીથી પદ્મરાજાએ પેતાનું બણ છેડીને શત્રુના
સૈન્યને હિમરડે મરડપ ઉપજાવ્યો. તેથી મણિચૂલવીર જાણી
સંકેતે કરીને પદ્મરાજાને બરખીજૂત કરી લીધો. પદ્મરાજાને મૃત્યુ
પમાડી વિરાગ મૂકી છે જેની એવો મણિચૂલવીર કેટલામાં
પોતાના ગીય હસ્તિએ સદિગ કાણ્યો તેટલે માણ્યમથક નાખના
પુત્ર રત્નાવજનુમારે જાણીને શીઘ્ર તેને બાણ મૂકીને હણી નાખ્યો.
રત્નાવજનુ અને ચંદ્રાવનંસ મુમારનું હણાવું—મણિ

પુરુષોની શક્તિ પરોપકારને માટે જ હોય છે.' એ ધર્માંહે સંભાળને ભાવપૂર્વક બોલ્યા એટલે સાધુએ કહ્યું કે- 'વિવિધ પ્રકારનો શ્રી જૈનધર્મ જે તે યથાશક્તિ સમાધિપૂર્વક ગ્રહણ કરો.'

સુરેન્દ્રદેવ રાજાની પ્રવજ્યા—તે વખતે અશુને મૂકતા સુરેન્દ્રદેવ રાજા અનિના ચરણકમળને નમસ્કાર કરીને, બોલ્યા કે—'હે યતીન્દ્ર ! દીક્ષા આપીને મુક્તના ઉપર પ્રદાર કરવાવાળા એવા મને વિશુદ્ધ કરો.' તે સાંભળી કીર્તિચંદ્રમુનિએ અઘારે સંસારથી પ્રગટ થતાં જ ઉચ્ચ પાપોના વિષાકની વિચિત્રતાવડે વૈરાગ્યવાન બનેલા અને કુમતથી મૂકાઈ ગયેલું છે ચિત્ત જેનું તથા વિનયવડે ધણા નમ્ર એવા રાજાને દીક્ષા આપી. તે વખતે વૈધવ્યના દુઃખથી પ્રેસાયેલી એવી ધર્મધ્વજરાજાની પાંચસો સ્ત્રીઓએ પણ વૈરાગ્યથી ગૃહને ત્યાગ કરીને દીક્ષા લીધી.

મુનિનું અમરશેખરકુમારને આચાર્યશ્રીનાં દ્રવ્ય કરવાની વિધિના પુસ્તકનું આપવું—પિતાના ચરણકમળની સેવા કરવાની ઇચ્છાવાળા કુમાર અમરશેખરે મુનિને નમસ્કાર કરીને પોતાના મિત્ર વસન્તસેનની કામે પોતાને દીક્ષા આપવા રહ્યું, કારણકે પુત્રો પિતાની ભક્તિના વિવચનમાં કહ્યું ગણતા નથી. સાધુએ કુમારને જવાબ આપ્યો કે—'હે ભાઈ ! તમારે હજી લોભાવળી કમં ધણું બારી છે. તે લોભાળી કમં ક્ષીણ થાય એટલે આ ભવમાં તમે દીક્ષા લઈ આચાર્યશ્રીનાં દ્રવ્ય તપ કરજો.' કુમારે વિરાગિત કરી કે—'તો મને તે મતની વિધિ બતાવો.' સાધુએ વિચારીને કહ્યું કે—'આચાર્યશ્રીનાં દ્રવ્ય કરવાની વિધિથી મુક્ત આ પુસ્તક તમે લ્યો.' કીર્તિચંદ્રમુનિ તે પુસ્તક અમરશેખરના હસ્તમાં મૂકીને બોલ્યા કે—'હે કુમાર ! સંવધાન થઈને હું કહું તે શિક્ષા તમે સાંભળો.—

કીર્તિચંદ્રમુનિએ દીધેલી શિક્ષા—'હે કુમાર ! તમે જિનેન્દ્રને વિષે અત્યંત દૃઢ ભક્તિ ધારણ કરજો, સર્વદા એવાને વિષે ક્યા રાખજો, દીન પુરુષોને દાન આપજો, અને ગદાનું સજ્જનો પાસેથી

શુભમતિને પ્રદણ કર્યો. વધારે શું કહેવું? પણ હે હમનચીત્ર કુમાર! રાજ્યને કરતા જોવા નમે અલ્પ ગર્વવાળા થઈને જોવું કામ કર્યો કે સમય દેવો પ્રસન્ન રહે, બપુવર્ગ સીદાય નહી, યશના ઉપદેશોનું સન્માન ધાવ, સર્વે ગુણો તમારામાં આવીને વાસ કરે, તમારી દીર્ઘાપી વેલથી કરમાય નહી અને ધર્મનો લોભ ધાવ નહી.

કુનિનું ગમન—ત્યારપછી મુનિમાન રહ્યા જોતલે વિપુમદ્દ રાજ, ચંદ્રાવત સં કુમાર, મનિચૂલપીર, રત્નધ્વજ કુમાર અને કાજ-મુખ તથા અન્ય યેષ મુલકોએ મુંઢર જોવા ધર્મની વાચના કરી. કૌતિંશંક્રમુનિ તેમને ગૃહસ્થ ધર્મ આપીને અન્ય પ્રદેશમાં વિદાર કરી ગયા, અને સર્વે વિદ્યારો અરણ્યરસના વેરનો ત્યાગ કરીને જયન્તીનગરી તરફ ગયા.

અમરચીખરકુમારને વિદ્યાધરના સ્વામી તરીકેનો અભિષેક—‘જુથંગામમાં દંણાયેલા જોવા આપણને અનિતદાન આપવાથી આપણા સ્વામી આ અમરચીખર કુમાર થાઓ’ એ પ્રમાણે સમય વિદ્યાધરને જોઈને કુમારને સર્વે વિદ્યાધરના સ્વામી તરીકેનો અભિષેક કર્યો. તે વખતે વિપુમદ્દ આદિ રાજાઓ અને મનિવંત જોવા રત્નધ્વજ વિગેરેને કુમારને નમસ્કાર કર્યો. કારણકે—‘પરોપકાર આ દોષમાં અને પરદોષમાં સમૃદ્ધિને આપવાળો કામ છે.’ બધા રાજાઓએ તુરંતજ પેનાલ્લ પર્વતની અને કેશિના નગરીમાં અમરચીખરરાજની અ.સ. પાઠવા ઘોષણા કરી. ગણે દ્ર. અમરચીખરે પછી વિપુમદ્દ આદિ રાજાઓને કહ્યું કે ‘ધર્મ રાજાની અ.સ.ને તેના પુત્ર રત્નધ્વજને તમે અભિષેક કરો’ તેથી રાજાઓ અમરચીખરને આદેશ પ્રમાણ કરીને રત્નધ્વજકુમારને ૧૬ દેના પિત્રની અન્નાને રાજ્યાભિષેક કર્યો કારણકે સમયન પૂરે નમ જોવા યુગુત્ત દિવસ કરવાળા ઠોલ છે.

અમરચીખરેના અનુભવથી પુર નગરે જ્યા પ્રમાણ - મુંડા વાઢી ને.કનાર અમરચીખરરાજ પછી વિમલથી અલોકન અને રમેદને વર્ણવનારી વાઢીવટ જોવા કે-‘હે રાજાઓ! અને હવે

ઉઘાપન વિધિ—ઉઘાપનમાં વિતશગદેવની એકસો સિત્તેર મૂર્તિઓ કરાવીને શુભ દિવસે તેની ઉત્સાહપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરવી. પછી તે મૂર્તિઓની પાસે એકસો ને સીત્તેર મોરકપી ભરેલો યાગ મૂકવો અને એકસો ને સીત્તેર તિલકો કરાવવા. એ રીતે ઉઘાપન વિધે આસોમાસની પૂર્ણિમાને દિવસે કરવી અને આસોમાસની કૃષ્ણપક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે વિધિપૂર્વક પાઠ્યું કરવું.

મતને અંતે પારણાના વિધિ—આસોમાસના કૃષ્ણ પક્ષની પ્રતિપદાને દિવસે ઉચ્છ્રું પાઠ્યું કરવાનું આવે તે દિવસે જિનમર્મમાં પરાયણ જેવા સત્તાવીસ ધ્યાવકો અને ધ્યાવિકાએ ને પોતાને ઘરે ભોજન કરાવવું અને પોતાને જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે જૈન શિક્ષાંગના એકસો સિત્તેર પુરવકો લખ વીને સાધુઓને આપવું.

એ પ્રાર્થનું આચાર્યશ્રી ઉઘાપન કરવાપૂર્વક કરનાર ભાગ્ય- યાત્રીપુરૂષ તેજ ભરમાં અથવા ત્રીજે ભવે અથવા સમગ્ર કમંડી મુક્ત થાય અને પરમશુભને પામે. આ આચાર્યશ્રી પૂર્ણા વિધિ વીર્યકરોએ કહેલી છે તે ધાર્મિક જીવેના ઉત્કારને માટે દીર્ઘ- ચંદ્રમુનિએ ઉદ્ધરી.

રાણી ચંદ્રલેખાનું આચાર્યશ્રી દ્રવ્યપત્રું કેરવું—ત્રિદશ- પ્રમસૂરિએ એ પ્રમાણે આચાર્યશ્રી દ્રવ્યપત્રની વિધિ વાંચી સંભળાવી એટલે રાણી ચંદ્રલેખા તુરત તે પુરવક મદલ કરીને બોલી કે—‘હે પ્રભુ! મને આજે આચાર્યશ્રી દ્રવ્ય ઉચ્ચરાવવા કૃપા કરો.’ રાણીની તપ કરવાની ભાવના જાણીને પ્રમુદિત થયેલા સૂરિએ તેણીના મનક ઉપર મુગધિચૂર્ણ નાખરા પૂર્વક તપ ઉચ્ચરાવ્યો. પછી રાણી ચંદ્રલેખા ગુરૂને નમીને હર્ષપૂર્વક પોતાને આરાસે મળે અને પુત્ર અમરચોખરને જણાવે તે તપ તેણીએ વિધિપૂર્વક કરવો. આદર કયો. પોતાની માતાને તપ કરતી ભોળને પુણ્ય- કાર્ય કરવામાં એક વીરસમાન અમરચોખરનાજ એકસો સીત્તેર જિનેન્દ્રગૃહ કરાવવાનો પ્રારભ કયો. કયે કરીને તે જિનમર્મદેશ સંપૂર્ણ થયા એટલે તેમાં વેચાળમાસમાં શુભ મુહૂર્તે એકસો સીત્તેર જિનેશ્વરની મૂર્તિની વિધિપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

કીર્તિચંદ્રમુનિને મળવાની ઇચ્છા—તે વખતે રાજ
અમરશેખરે મણિચૂલવીરને પૂછ્યું કે—‘તમે કોઈ કોઈએ કીર્તિ-
ચંદ્રમુનિને દેખ્યા છે? એ જાગર હોય તો જલ્દી મને કહો.’
મણિચૂલવીરે જવાબ આપ્યો—‘હે દેવ! સુરેન્દ્રદત્તની સાથે શ્રી
કીર્તિચંદ્રમુનિને મેં વાંચા છે તેઓ અંદ્રપ્રમા નામની નગરીમાં
અભિનંદન જિનેશ્વરની પાસે રહેલા છે.’ એ પ્રમાણેની મણિ-
ચૂલવીરની વાણી સાંભળીને રાજ પોને લખાવેલા એક અતપુસ્ત-
કોને સાથે લઈને માતા સહિત વિમાન ઉપર આરૂઢ થયા અને
વિદ્યાધરરાજાઓ નથા અમાત્યો વિગેરે પરિવારથી યુક્ત યાત્રાને ચાલ્યા.
અંદ્રપ્રમાનગરીમાં આવીને ભક્તિમાં આદરવાળું ચિત્ત છે જેનું એવા
અને વિનાયથી નહીં એવા અમરશેખરરાજાએ અભિનંદનસ્વામીને
નમસ્કાર કર્યો અને સાથે આણેલા અતપુસ્તકો તેમની સાથે રહેલા
મતિઓને આપ્યા.

અંદ્રલેખામાતાને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ—પોતાનો પુત્ર
અમરશેખર દેવ અને રાજાઓથી સંવાદના કરાવાતો હતો તે વખતે માતા
અંદ્રલેખા જિનેશ્વરને પોતાની બેઠે ચતુર્થી અત્યંત ભાવપૂર્વક
નિહાળીને વિચારવા લાગ્યા કે—અભિનંદન પ્રભુને નમસ્કાર કર્યો
અને મતિઓને પુનઃકો અર્પણ કર્યા તથા મનોરથ એવું ઉદ્ધાપન
પૂર્ણ થયું, એ સર્વ તપરૂપી કર્મકાર્યનું અંત છે. એ રીતે શુભ ભાવે
બહુતાં અકલુષ પ્રકારની નિર્ભય ધર્મોત્તમાથી ત્રાસ પામ્યા છે
સર્વ પાપો જેળીના એવી મહામતી અંદ્રલેખાએ સમમ
લોકને દેખવામાં સમર્થ એવું કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. પછી કેવળજ્ઞાન
પુત્ર અંદ્રલેખા તુરંત કેવળીની પર્વતમાં જઈને એકા એકરૂપે
રાજાએ તુરંત અભિનંદનસ્વામીને પૂછ્યું કે—‘મારી માતા જઈને
કેવળીની સાથે કેમ બેઠા?’ જિનેશ્વરે જવાબ આપ્યો કે ‘તમારી
માતાને કેવળજ્ઞાન ઉપજી થયું છે તેથી તેમણે ઉચિત કર્યું છે.’
એ પ્રમાણે જિનેશ્વરનું કથન સાંભળવાથી પોતે પણ સંસાર ઉપર
વેરામ્યવાળા થઈ ગયા અને અમાત્યોને કહ્યું કે—‘હે અમાત્યો!

સૂર્યના ઉદય વખતે પ્રભાતી સ્થિતિ થતું નથી પણ જેમ દોષવટે પ્રથમ ભાવ (ચાંતતા) હજાર છે તેમ સૂર્યના તીવ્ર પ્રકાશવટે મારાં વિમાનનું શીત તેજ હજાર છે. વળી તમારા મસ્તક ઉપર શ્વેત અને શીતળ કાંતિવાળું મારું છત્ર રહેલ છે તેની પ્રમાણે સાધુના હૃદયમાં રહેલી લાભાની જેમ સૂર્યના પ્રકાશથી કહી હજારી નથી. તેથી કરીને જા મારું છત્ર હે વિમ્બ! મારા અભિયોગે કહેવો આપના મસ્તક ઉપર રાખે એટલી સર્વ વસ્તુઓને વિષે 'સ્પૃહ એવા આપની ભક્તિ મને પ્રાપ્ત થાઓ.' મુનિએ જવાબ આપ્યો. 'હે દેવ! મુનિઓને શ્વેત છત્રવટે કરીને કાંઈ પ્રયોજન નથી, પરંતુ જા વાણીવટે હે સુરેન્દ્ર! તમે ગુરુભક્તિ બતાવીને અત્યંત પુણ્યશાળી બન્યા છો.' અર્ધે કહ્યું કે—'તો પછી હે ભગવાન! આપના હવે પછીના જવમા જા મારું નિર્મળ છત્ર આપના ચરીરને છાયા કરવા વાસ્તે તેમજ લોકોને કોતુહલ ઉપભવવાના હેતુથી મોકલીશ. જો પ્રમાણે કહી બને મુનિઓને નમસ્કાર કરીને ચંદ્રદેવે તેમને વિમાનમાં બેસાડ્યા. પછી શ્રી અભિનંદનસ્વામી પાસે તેમને મૂકીને ચંદ્રદેવ પોતાને સ્થાને ગયા. ત્યારપછી અમરશેખ-સાધુએ શેષ આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને સમાધિપૂર્વક મૃત્યુ પ્રાપ્ત કર્યું.'

અમરશેખરનો જીવ લક્ષ્મીધર રાજા—તે અમરશેખરને જીવ ભક્તિ અધ્યાનગતિના સ્વામી મહેન્દ્રરાજના લક્ષ્મીધર નામના પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયેલ છે જ્યારે મહેન્દ્રરાજા દેવલોક ગયા ત્યારે લક્ષ્મીધરે રાજ્ય પ્રાપ્ત થયું અને ચંદ્રદેવે પૂર્વે અંગીકાર કર્યું હતું તે પ્રમાણે પોતાનું છત્ર તેના મસ્તક ઉપર રાખવાને મોકલ્યું.

વસંતસેનનું દેવપણે ઉત્પન્ન થવું અને લક્ષ્મીધર-રાજાને બોધ પમાડવો—પવિત્ર ચારિત્રમાં રક્ત એવા વસંત-સેનમુનિએ કમે કરીને આયુષ્ય પૂર્ણ કરી સમાધિ મરણ પ્રાપ્ત કર્યું અને સૌધર્મ દેવલોકની અંદર મુચ્ચન્દ્ર નામના દેવપણે ઉત્પન્ન થયા, એકલા મુચ્ચન્દ્રદેવે પોતાના જ્ઞાનથી પૂર્વભવનો ઉપયોગ

પ્રભાલેની રાજાની માગણી સ્વીકારીને અંતર્ધાન થઇ ગયો અને દેવની વાણી કાંભળવાથી અત્યંત ભઃગને ધારણ કરતા લક્ષ્મીધરરાજા નિત્ય ધર્મકાર્યમાં ચત્ન કરતા સાધ્યા.

મુચકુન્દદેવની ચમત્ક્રમણ ઉપર રિપતિ—ત્યારપછી પોતાના મિત્રનો ઉદ્ધાર કરવાના આશયવાળો મુચકુન્દદેવ વિચાર કરવા સાધ્યો કે—'જે હું સ્વર્ગમાં મારે સ્થાને જઈશ તો જરૂર જા અંગીકાર કરેલું કાર્ય ભૂલી જઈશ, અને પુડરીકસ્વામી પોતાના પત્નિવાર સહિત અહિં ઘોઘે દિવસે તો આવી પહોંચશે. વારતે આ નગરના વનમાં અહિં સુંદર ચંપકવૃક્ષની ઉપર તેઓ પધારે આં યુધી રહું.' એ પ્રભાલે પોતાના ચિત્તની અંકર નિશ્ચય કરીને દેવ ચંપકવૃક્ષ ઉપર રહેા, કારણકે મહાન પુરોઃ સર્વદા પરીપકારના કાર્યમાં આવધાન હોય છે.

લક્ષ્મીધરરાજાને જાતિરમરણ જ્ઞાનની રિપતિ— પુડરીકસ્વામીએ એ પ્રભાલેનો લક્ષ્મીધરરાજાને વૃત્તાંત હરિશ્ચંદ્રમેધિદેવના પૂજવાથી સભા તેમજ રાજાની સમક્ષ જણાવ્યો અને આગળ કહ્યું કે—'હે હરિશ્ચંદ્રમેધિદેવ ! વિદ્યાર કરતા જમે આ રસ્તે ઘોઘે દિવસે આઠ્યા એટલે આ ચંપકવૃક્ષને નનાવવાનું કરીને મુચકુન્દદેવે અમને પ્રજ્ઞામ કર્યો અને અત્યંત આમક કરીને અમને અહિં રોક્યા. અમે આહું રહ્યા એટલે તે દેવ લક્ષ્મીધરરાજાને પ્રરણા કરીને અહીં ત્રણ આઠ્યો વારો હે હરિશ્ચંદ્રમેધિદેવ ! આ રાજાને માથે જે ચંદ્રનું છત્ર છે તે તેમણે પૂર્વભવમાં કરેલા આચાર્યચંદ્રના તપથી પ્રમુદિત થયેલ ચંદ્રદેવે મોકલેલું છે' એ રીતે હરિશ્ચંદ્રમેધિદેવે કરેલા પ્રશ્નના ઉત્તરમાં રાજાનું સમગ્ર વૃત્તાંત કહ્યું. પછી પુડરીકસ્વામીએ રાજા તરફ દ્રષ્ટિ કરીને કહ્યું કે—'હે લક્ષ્મીધરમુપ ! તમે તમારા એ રીતનો પૂર્વભવ વિચારો.' અત્યંત મનોહર વાગી છે જેની એમ પુડરીકસ્વામી એ પ્રભાલે બોલીને ગદ્ય થય એટલે લક્ષ્મીધરરાજા સાધુની વાણીનો વિચાર કરતા કરતા અત્યંત લીન ચિન્તવાળા થઇ ગયા.

રાજ્યો ભાગીને વૈભવ્યવંત થયા થકા લક્ષ્મીધરરાજ સાથે દીક્ષા
સ્નાન કરવા આવ્યા. પોતાના દેવ અને દેવીઓથી યુગ્ત એવા
મુચકુન્દ અને ચન્દ્રદેવે લક્ષ્મીધરરાજનો અને આવેગ સમય
મંડળિક રાજ્યોનો ક્ષીરસમુદ્રના જળથી વિધિપૂર્વક અભિષેક
કયો. પછી નામ લક્ષ્મીધર સુંદર આજુપણો અને દિવ્ય વસ્ત્રો
ધારણ કરીને હરિન ઉપર આરૂઢ થઈ મનોહર અશ્વો ઉપર
આરૂઢ થયેલા જન્ય સર્વ રાજાઓની સાથે જત લેવા વારને
ચાલ્યા. રસ્તામાં મુચકુન્દ અને ચન્દ્ર એ બે દેવોએ ઘણા દિવ્ય
રૂપો કરીને નાટકો કર્યા. તે વખતે પુંડરીકસ્વામી જ્યાં રહેલા છે
ત્યાં ભક્તિયુક્ત મનવાળા હરિજગમેષિદેવે સુંદર અને વિસ્તાર-
વાળો મંડપ કયો અને તે મંડપના મધ્યભાગમાં ત્રણમહેવ પ્રભુની
ચાર સુવર્ણની મૂર્તિઓ સ્થાપી. તે મંડપમાં પૂર્વદિશાએ જોઈ
સિંહાસન રચ્યું અને મુગ્ધચૂર્ણથી પૂર્ણ એક યાગ વીકુઓ.
શ્રી પુંડરીકસ્વામી તે સિંહાસન ઉપર પ્રીતજમાન થયા જોઈ-
લામાં એંરી હાથ મંડળિક રાજ્યોની સાથે લક્ષ્મીધરરાજ
મંડપની પાસે આવ્યા અને ચન્દ્રદેવને કહ્યું કે- 'હે દેવેન્દ્ર!
મસ્તક ઉપર રહેલું ઇન્દ્ર દેવ તમે લઈ જાઓ.' રાજાએ પછી
હરિન ઉપરથી નીચે ઉતરી મંડળિકસ્વામીની સાથે પુંડરીક-
મુનિને નમસ્કાર કરીને વિસામિ કરી કે- 'હે ભગવન! અમને દીક્ષા
આપો.' જે વખતે યજ્ઞ દેવીઓ યુગાદિનાથનુ નામ લેવાપૂર્વક
ગીતો માવા લાગી તે વખતે મુનિએ કમરડા રાજ્યોને મત્રો
ભણવાપૂર્વક વિધિ સહિત ત્રીનદીક્ષા આપી.

પુંડરીકસ્વામીની દેશના—લક્ષ્મીધર રાજમુનિ દ્વંદ્વ
ચિત્તવાળા થઈ પામે એકા અને સમય સજ્જાન યોગ્ય સ્થને
મેમી ગયા એટલે પુંડરીકસ્વામીએ ધર્મથી વાસિત કરવાવાળો
ધર્મદેશના આપી કે- 'સારભૂત પુણ્યના સમૃદ્ધથી પ્રેરાયેલા હે
સત્વશાળી લક્ષ્મીધર! જિનેન્દ્રની દીક્ષા નામની પુત્રીને તમે
આશિષ થયા છે તેથી તમારું સમગ્ર ગોત્ર પ્રશંસાપાત્ર થયું'

કે-‘હે પ્રતિહાર! મારા વિજયસેન નામના મંડજિક રાજને તેના ગુણરામ નામના શ્વાન (કુતરા) ની સાથે શીઘ્ર બોલાવી લાવ.’ રાજાના આદેશને પ્રમાણ કરીને સત્યસજ્જ પ્રતિહાર પણ તુરત ગયો અને વિજયસેનરાજાને સ્વામીનો આદેશ બહાર કયો. તેથી તે પણ પોતાના શ્વાનની સાથે તુરત આગ્યો અને સોમયશારાજાને નમસ્કાર કયો. તે વખતે સોમયશારાજાએ વિજયસેનને કહ્યું કે-‘હે ભાઈ! ચાલો આપણે જલદી જઈએ અને પુંડરીકમુનિને આ શ્વાનનું સ્વરૂપ ‘પૂત્રીએ’ એ પ્રમાણે કહીને સોમયશારાજા પોતાના સમગ્ર સૈન્યની સાથે ચાલ્યા અને શ્રીમાન પુંડરીકમુનિની પાસે જઈને નમસ્કાર કયો. તે વખતે મુખરીઓના મુંઠર ભારીક અવાજથી યુક્ત છે કંઈ જોનો અને યજ્ઞ કરતા તુપ્ત થી અલંકૃત છે ચરણ જેના એવા ગુણરામ નામના શ્વાને પણ મુનિને નમસ્કાર કયો. એ કુતરાને નિર્યંચનતિ હોવા છતાં અત્યંત વિનયવત્ત જોઈને સર્વે દેવો અને સાધુઓ હૃદયમાં ચમત્કાર પામ્યા. ખરેખર વિનયનો મહિમા આશ્ચર્યકારી છે કહ્યું છે કે-

નિર્મલશીતલ કુતર સ્વાદેહ નિમ્બાદિપુ,
 દુગ્ધ સર્પમુસાદિપુ, સ્વિનમહો જાયેત તીર્થ વિષમ્ ।
 દુરદાંતાદિપુ સંગત મુલમપિ પ્રાપ્નોત્યકાંતિં વરા,
 ધમ્મોઽય રિનય કુવાજમાપિ ય મમ્ભાવોગ્રિયસઃ ॥ ૧ ॥

‘લીંબડામાં નાખેલું નિર્મળ અને શીતળ એવું જળ અત્યંત કડુ (કડવું) અને છે, સર્પના મુખમાં નયેલું દુધ તીર્થ વિષને ઉપજા કરવાવાળું થાય ॥ અને દુઃશીળ પુરુષોમાં રહેલું શુભશાન અત્યંત અવધારી કરાવનારૂં થાય છે. માત્ર વિનય એકજ ધન્યતાકરને પાત્ર છે કારણકે તે કુપારને પણ સર્વદા ચોભાવે છે. વળી કહ્યું છે કે-

નિન્યને મવદદ મિત્ર, નહદ વર્ષાગ્રો જમ ચ કિંતિ ચ ।

ન કયદ દુઃસ્વપ્નમ્, મદ્દજાયાંદ મમ્ભોદ્ધ ॥ ૨ ॥

‘વિનય હોય છે ત્યાં લક્ષ્મી આવે છે, વિનીત મનુષ્ય થય
જને દીર્ઘ જીવે છે, અને દુર્વિનીત મનુષ્ય ઠોર્ધ દિવસ પોતાના
શાસની સિદ્ધિ કરી શકતો નથી.

સોમયશારાજની પુંડરીકસ્વામીને વિદ્વન્નિત—ત્યાર-
પછી સોમયશારાજને મુનિને નમીને અંજલિ ભેટી વિદ્વન્નિત કરી
કે—‘હે મુનુજી! મહાન પદેડને દૂર કરવા અને મને દર્શ ઉપજાવવા માટે
આપ અદિ’ રહો. રાત્રી ન થકાય એવા મુનિએ પથ રાખનો ભજિ
પૂર્વે આમહુ ભેટને અને જ્ઞાનપદે કાંપક બાવી શુભદ્વજ બાત્રીને
મે યે વખત ત્યાં રહેવાનું ઉચિત ધારું. મુનિના મનને આશય
બલ્યને ભજિથી ભરેલું છે મન જેનું એવા હૃદય મેં પિદેવે ત્યા
સિંહાસનથી શુભ વલ્લશાળા બનાવી રીધી. પછી પ્રસન્ન ચિત્તવાળા
પુંડરીકસ્વામીએ સોમયશારાજને કહ્યું કે—‘હે રાજન્ ! તમારા
મનમાં જે અશય હોય તે નિરોધન કરો ભેટલે તે દૂર કરો.’ એ
રીતનું મુનિશાસ્ત્રનું વચન સાંભળીને સોમયશારાજને કુવરાના વૃત્તાં-
તથી વાઢેહ એવા વિચલસેન રાજાને સ હેતવ કરો કે—‘તમે કુવરાના
વૃત્તાંને કહીને તે સંભાળી સંચલ દૂર કરવા મુનિને વિદ્વન્નિત કરો.’
એ પ્રમાણે સોમયશારાજની આજ્ઞા મેળવીને વિચલસેન રાજા
પુંડરીક મુનિને નમસ્કાર કરીને જે. વ્ય. કે હે પ્રભુ’ પ્રથમ મુજા. મ
નામના કુવરાનુ સ્વરૂપ હું કહું તે સાંભળે.

મુજારામ કુવરાનું વૃત્તાન ‘અહા રાજાના પદે’ નાની
સેવાને માટે હું તેમની પત્નિના પદે નીચે પડીને નીચે નીચે નીચે
એવો. અને તેને ભેટને માર મળે અને તેને મળે મળે મળે મળે
મળે. તેથી મમ વગેરે કે તે મેં નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે
એને કારણે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે
કેવો વધારે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે
એવો. હવે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે
હું નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે
હું નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે નીચે

ત્યારે હે સ્વામિન્ ! આ કુતરો પણ મારી સાથે જાઓ. દોતો
 બેટલો. વખત 'મે' ગમંગુદ (ગભારા)ની અંદર જાલિદેવનું પૂજન
 કરું તેટલો વખત તે કુતરો હર્ષપૂર્વક બહાર રહ્યો. ત્યારપછી તેણે
 મારી સાથે પોષધશાળાની અંદર જઈને ગુરૂને વિધિપૂર્વક નમસ્કાર
 કર્યો. એ રીતના તેના વિનયથી ગુરુમાન થયેલ 'મે' હર્ષના આવેશથી
 તેનું નામ ગુણારામ પાડ્યું. વધારે શું કહું ? પણ આ કુતરો
 સર્વ ધર્મકાર્યના મર્મોને જાણે છે અને તિથિનું યોગિમાં રક્ષા
 છતાં પણ જ્ઞાની છે તેથી તે સંબંધમાં મારા હૃદયમાં ધણેજ
 વિસ્મય છે. વાસ્તે હે પ્રભુ ! મને આ કુતરો ઉપર રનેહનું
 કારણ શું છે ? અને કુતરાની જાતી હોવા છતાં તે જ્ઞાની કેવી
 રીતે થયો છે ? તે કારણ કહીને મને સંતોષથી અંજોષિ
 (સમુદ્ર) થી તારો.'

પુંડરીકસ્વામીની દેશાન્તા—એ પ્રમાણે વિજયસેનના
 સુંદર આશ્વવાજા પ્રશ્નને સાંભળીને શ્રી પુંડરીકપ્રભુ બોલ્યા કે—
 'હે વિજયસેન રાજન્ ! તમે તમારા મનનો સંશય પૂછ્યો તે
 યુક્ત કર્યું છે, કારણકે ગુરૂના મેળાપનો લાભ પણ તેજ છે. હે
 રાજન્ ! એવ કુબ્ધતિ અથવા સુબ્ધતિ, જ્ઞાન અથવા અજ્ઞાન અને
 સુખ અથવા દુઃખ પૂર્વભવના સંચિત કર્મોવડેજ પ્રાપ્ત કરે છે.'

વિજયસેન અને ગુણારામ જ્ઞાનનો પૂર્વભવ-એ પ્રમાણે
 કહીને પુંડરીકસ્વામીએ કહ્યું કે—'હે વિજયસેનરાજ ! સર્વ સંદેહ
 અને સંભેદને દૂર કરવામા કારણભૂત એવું તમારું અને આ
 કુતરાનું પૂર્વભવનું વૃત્તાંત હું કહું તે સાંભળો—

કાંચનપુરનગરમાં લીમસિંહરાજા અને પદ્મારાણી-
 બ્રૂહીપ નામના દ્વીપની અંદર મહાવિદેહશ્વેત્રના મધ્યભાગમાં
 કાંચનપુર નામની સ્વર્ગપુરી સમાન પુરી છે. તેમા ઉત્કટ યજુર્થી
 રિતને વિકારણ કરવામાં ભયંકર સિંહસમાન લીમસિંહ ના-
 મનો રાજા હતો. તેને વિકસ્વર મુખવડે અને અચળ ચરિત્રાવડે
 પદ્મા (લક્ષ્મી)ને છતી લેય તેવી પદ્મા નામની સ્ત્રી હતી.

ભુવનભાનુકુમારનો જન્મ—એકદા પદ્મારાણી પદ્મચંદ્રમાં
 સુતી હતી તે વખતે તેણીએ ગત્રિંગ શેષભાગમાં સ્વપ્નની અંદર
 પૃથ્વીને પ્રકાશિત કરવાવાળો, તેજસ્વી કિરણોથી મુગ્ધ સૂય
 એવો તે સ્વપ્નને એકદને રાણી શીમળગી અને સ્વપ્નને મનમાં
 ધાંધુ કરીને રાજા પાસે ગઈ. તેણીએ ગાનને સ્વપ્ન કરી સંભ-
 બાંધુ એટલે રાજાએ કહ્યું કે—હે દેવી! આવા સ્વપ્નથી તમને
 અત્યંત ભાગ્યશાળી અને અદ્ભુત તેજથી મુગ્ધ એવો પુત્ર પ્રાપ્ત
 થશે. એ રીતે રાજાએ કહેલું સ્વપ્નનું ફળ સાંભળીને પ્રમોદના
 આવાસનુકુલ રાણી પોતાને રથાને ગઈ. હવે પૂરું સમયે મહાન્
 નિર્ગમન કરતી મહાસતી એવી તે રાણીએ પૂર્વ સમયે મહાન્
 તેજસ્વી પુત્રને જન્મ આપ્યો. સ્વપ્નને અનુસાર તે પુત્રનું
 નામ રાજાએ ભુવનભાનુ પાડ્યું. જેવી રીતે મુગ્ધાકષ ભાસના-
 રમાં સ્નેહ વધતો જાય, સતોષી માલસની અંદર સુખ વધતું
 જાય અને મંદર આચારવાણીની અંદર તેજ વધતું જાય તેવી રીતે
 તે પુત્ર વધવા લાગ્યો.

ભુવનભાનુનો વિદ્યાભ્યાસ— પછી ભીમસિંહરાજાએ
 પોતાના પુત્ર ભુવનભાનુને શાનાનંદ નામના પંડિત પાસે વિદ્યા-
 ભ્યાસ કરવા રાખ્યો. કામે કરીને કુમારે સાહિત્યમાં કુશળપણ,
 લક્ષણશાસ્ત્રની અંદર વિશ્વલક્ષણ, ગાયનકળાની અંદર રસિકતા
 અને નૃત્યકળાની અંદર ઉદ્યમીપણ પ્રાપ્ત કર્યું. અન્યદા રાજાએ
 કુમારને શાસ્ત્રસના પૂર્વે કળાસમાન અને કળારૂપી કોકિલોને
 વસવાને મંદર ઉદ્યાનસમાન જાણીને શાનાનંદ પંડિતને કહ્યું કે—હે
 કલાધાર્ય! આ પુત્રને તમે સમગ્ર કળામાં પ્રવીણ કર્યો છે.
 એ હવે શીમળ મુલકગામા કુશળ બનાવે. કહ્યું છે કે—

રિનયો દિ રિનવાના ત્રણ હાંજા શમો મુનેઃ ।
 પુત્ર સંત્રિવપુત્રાગા, વિશ્વાનવસનૃતમ ॥ ૧ ॥
 શિષ્યોને વિનય, શીષ્યોને લક્ષણ, અગ્નિને યમ, અને
 વાયુને યુદ્ધ—એ તેમને અનુષ્ઠાન અલંકાર છે.

એ પ્રમાણે રાજાએ કળાગુરુ જ્ઞાનાનંદને કહીને તથા તેને પણ અલ કારદું જાન આપીને વિદાય કર્યા.

ભુવનભાનુને શસ્ત્રકળાનો અભ્યાસ—રાજાના કહેવાને ધ્યાનમાં રાખીને જ્ઞાનાનંદ ગુરુએ ભુવનભાનુને સુદકળામાં પ્રવીણ બનાવવા માંડ્યો. ક્રમે કરીને ધૈર્યવાન કુમાર શબ્દવેધી, સૂક્ષ્મ-વેધી, શીઘ્ર બાણ સાંધવાની કળાવાળો થયો અને ધનુર્વિદ્યામાં સંપૂર્ણ કળા મેળવી.

ભુવનભાનુનો રાધાવેધનો અભ્યાસ—એકદા ભુવન-ભાનુકુમારે કળાચાર્યને કહ્યું કે-‘હે ગુરો ! આપની કૃપાથી સા-હિયુદ્ધ (ઘોડા ઉપર આરે હજી કરી લડવાની કળા) આજે મુક્ત-કળાએ મને પ્રાપ્ત થઈ છે, પણ મને રાધાવેધ સાધવાનું જ્ઞાન મેળવવાનો મહાન ઉત્સાહ છે.’ તે સાંભળી કળાચાર્ય જ્ઞાનાનંદ પાંચસો કનિષ્ઠપુત્રોની સાથે ભુવનભાનુને લઈને પુરની બહાર ગયા. સર્વે કનિષ્ઠપુત્રોને એક શ્રેણીમાં ઉભા રાખીને કળાગુરુ બોલ્યા ‘હે રાજકુમારો ! તમે તમે’ હુ કહુ તે માનજો-સમીપમાં મનો-હર આજ્ઞાના દક્ષની કાળી બાજુની સાથા ઉપર રહેતા ચાવ-પછીને હે રાજપુત્રો ! તમે જુઓ નેજ પક્ષીની કાળી બાજુને ધ્યાનમાં રાખીને તેનું નિશ્ચય લક્ષ આપો’ એ પ્રમાણે કળાગુ-રુએ કહ્યું એટલે તરત જ રાજપુત્રો બોલ્યા કે ‘આપની આજ્ઞાનુસાર અમે કયું’ છે’ ત્યારબાદી ગુરુએ પૂછ્યું કે ‘હે રાજપુત્રો ! તમે આમ તુ હજી દે. ન, ચાવપક્ષી અને તેની બાજુને સર્વેને જુઓ છો ?’ એટલે તેમણે જવાબ આપ્યું કે ‘હે રાજાસિન્હ ! આપે કહ્યું ત મધ્યનું અમે આજ્ઞાનુસાર કરીએ છીએ.’ ત્યારબાદી કળાગુરુએ ભુવનભાનુકુમારને પૂછ્યું કે ‘હે કુમાર ! તું તું જુવે ન ?’ કુમાર જવાબ આપ્યો કે ‘હુ જુન ચાવપક્ષીની કાળી બાજુને એકે તુ ને નિશ્ચય બીજી કશું જોતા નથી.’ તે સાંભળીને જ્ઞાનાનંદ ગુરુએ ભુવનભાનુની પીઠ થાપી અને કહ્યું કે-‘હે કુમાર ! તમને રાધાવેધને સચિ વિદ્ય થઈ ગયે.’

ઠારણે વૃક્ષાદિ અન્ય આલંબનો વડે કરીને તમારું મન જરાપણ રખણના પાત્રનું નહિ, તેથી બુદ્ધિશાળી એવા તમને રાધાવેધની રજા પ્રાપ્ત થઈ ગઈ. હજું છે કે—

પરે દસ દાનવિયોં ચ પેદે, જુદાં જન સોમમાસ્ત્રવાયે ।

દામેનુ મૂલે મુલિ મારવા ત્વા-દેવાઃ પ્રતિવાઙ્મિત્વકાંસિદેઃ ॥ ૧ ॥

‘આ જનતાની અંદર ધર્મનું મૂળ હયા છે, દાનનું મૂળ પૈથં છે, મુલિનું મૂળ જળ છે, પાપનું મૂળ લોભ છે, શાસ્ત્રનું મૂળ ક્રોધ (અહાર) છે અને સમગ્ર કાવ્યની સિદ્ધિ કરવાનું મૂળ એકામતા છે.’

કળાગુરુ બોલ્યા કે—‘તેથી કરીને હે કવિયો! આ ભવમાં અને પરભવમાં મનની સ્થિતિ પૂર્વક એકામતા વાંછિત રજા આપવાવાળી છે.’

ભુવનભાનુનું સમગ્રકળામાં કુશળપણું—ત્યારપછી જ્ઞાનાનંદગુરુએ કવિયપુત્રને સાથે લઈને જીમસિંહરાજની સલામાં ગયા ત્યાં રાજાએ કળાગુરુને આસન આપવા પૂર્વક મન્મથ કરીને પૂછ્યું કે—‘મારો પુત્ર બુદ્ધને વિશે કુશળ થયો? તે સાંભળી જ્ઞાનાનંદ ગયેલા જ્ઞાનાનંદગુરુએ જવાબ આપ્યો કે ‘હે રાજા! તમારો પુત્ર વિનયરહે કરીને બુદ્ધની સર્વકળામાં કુશળ થયેલ છે વધારે શું કહું પણ પ્રજા દેહ છે એનો એવો તમારો પુત્ર લાવવ્ય અને પુત્રની પ્રજાંગાવડે સમગ્ર કળામાં પારંગત અને શુભના સમૂદય મલિએને નિધે થયેલ છે’

જ્ઞાનાનંદગુરુનો સ્તુતી—ત્વા-પછી રાજાએ જ્ઞાનાનંદ કળાગુરુને પૂછ્યું કે—‘તમને ભત્રાત્ર આનંદ ઉપજાવનારું એવું શું આજે શું દાન આપું? કહું છે કે—

અન્નમદે દાનમદે, દાનમદે દાનમદે ॥ ૧ ॥

મોડુદાનમુદાનમદે દાનમદે, મદદે દાનમદે દાનમદે ॥ ૧ ॥

‘એ માણસ અન્ન દેનારને, દાન દેનારને અને દાન આપનારને લાંબું જીવ આપીને તેને, સર્વ સદિત ભવવા દાન

‘તે માણસ રત્નોને પ્રહણ કરીને તેનાં જહાજામાં ફાતરા આપનારની જેમ હાર્યને પામે છે.’ તેમ છતાં પણ—

કર્તોપજ્ઞાય નરાય સોદે, સ્વસ્થાનુમાનેન સરોપકાર્યમ્ ।

સંપ્રીયતઃ કિં વસુપાં વુષામિ—ર્વં મુચ્યનેન્દ્રમેસાધિનો દયોઽન્તઃ ॥ ૧ ॥

‘જે માણસે ઉપકાર કયો હોય તેના પર સર્વદા પોતાની શક્તિ અનુસારે ઉપકાર કરવો, કારણ કે અમૃતવડે જગતને આનંદ પ્રમાણતા અંદ્રની સમીપ શું લોકો પોતાની રનેહવાળી દૃષ્ટિ નથી મૂકતા? અર્થાત્ મૂકે છે.’

‘તેથી કરીને હે શ્રેષ્ઠ પંડિત ! મારા હૃદયને આનંદ ઉપજાવનાર અને મારા પુત્રને શાસ્ત્રવિશારદ બનાવનાર જેવા તમને તમારું મનવાંછિત શું આપું તે કહો.’ તે સાંભળી પ્રમોદ્યુજા બનેલા કળાશુરજે જરા હસીને કહ્યું કે—‘હે ભૂમીશ ! આપે મારું સન્માન કર્યું તેથી મને આપની પાસેથી મનવાંછિત મળી વૃષ્ટું છું તેથી તમારી પાસેથી કાંઈ માગવાનું નથી પણ અશુભના પાત્રરૂપ મારા છાત્ર ભુવનભાનુ પાસે હવે ધ્વજિત્ર જોવું કાંઈક માગીશ.’

ભુવનભાનુની કળાશુરમત્યે ભક્તિ—જે પ્રભાવે ગુરુ’ વાક્ય સાંભળીને હર્ષથી પ્રકુલિત છે મુખકમળ જેવું જોવે રાજપુત્ર ભુવનભાનુ શુરને નમસ્કાર કરીને અંજલિ જોડી ભક્તિ પૂર્વક બોલ્યો કે—‘હે પૂજ્ય ! સ્વર્ણ અને રત્નોથી પ્રાપ્ત ન થઈ શકે તેવી કળાઓને પ્રાપ્ત કરાવનાર આપને આ જગતમાં મનુષ્ય કયું હાન આપી શકે ? અર્થાત્ જેવી જોકે આપવાયેમ્ વસ્તુ નથી કે જે આપીને તમારો જહાજો વાળી શકાય. તેમ છતાં પણ મારો જન્મ કૃતાય’ કરવાવાળું કાંઈક પણ આપને અભિદ્ધ હોય તે માગો.’ તે સાંભળીને કળાચાર્યે કહ્યું કે—‘હે રાજપુત્ર ! હું કહું તે તમે સાંભળો.’—

જ્ઞાનાનંદ શુરજે દીધેલી ભુવનભાનુને શિક્ષા—
કળાચાર્યે ભુવનભાનુને કહ્યું કે—‘અમર કળાઓની અંદર

ભુવનભાનુને દિવ્ય પત્રિકાનું પ્રાપ્ત થવું--એકદા સ્નાન કરીને અને પવિત્ર વસ્ત્રને ધારણ કરીને ભુવનભાનુકુમાર દેવગૃહમાં જિનેશ્વરની પૂજા કરવા વાસ્તે ગયા. તે વખતે પોતાના હાથે પ્રભુના નિર્મોલ્યને ઉતારતાં જિનેન્દ્રની મૂર્તિના હસ્તમાં રહેલી એક દિવ્ય પત્રિકા તેણે જોઈ. સ્વર્ણઅક્ષરોવાળા બે શ્લોક જેમાં એવી તે પત્રિકાને લખેને વિશ્વમયતાથી વાસિત છે મન જેવું એવા કુમારે નીચે પ્રમાણે વાંચી-

યોડય દુઃસ-મુષ્ણત્વગતોઽપિ સ્વીયસન્નતરણી ન વિમુક્તેત્ ।

મર્થ-દૈન્યજલધિદ્વપમર્થે નો વનેત સ મનપાતકભાતઃ ॥ ૧ ॥

‘આ લોકની અંદર મુખ અથવા દુઃખના પૂરમાં આવી પડ્યા છતાં જે મનુષ્ય પોતાની સ્વરૂપી નૌકાને ત્યાગ કરતો નથી તે મનુષ્ય પાતકના સાગ્રને નાશ કરતો સતો મર્થ અને દીનતા રૂપી મે સમુદ્રમાં પડેલો નથી.’ વળી-

પ્રવંચમવશતઃ મુલ્લિન્નઃ સ્વર્ગ-રાગથ ભુવને ભવિનોડમી ।

કીર્ત્યોનિર્ગિતિ નન્વમલેન્થ મન્વમેવ મનન કવળીયમ્ ॥ ૨ ॥

‘આ સંસારની અંદર જીવો પૂર્વકર્મના વશાયકી મુખી અથવા દુઃખી થાય છે વાસ્તે ધીરપુરુષોએ એ પ્રકારના તત્ત્વને સમજીને સવ હા સન્નનો આદર કરવો.’

એ પ્રમાણે તે દિવ્ય પત્રિકાને વારંવાર વાંચી વાંચીને કુમારે પોતાના ચિત્તને પ્રમોદરૂપી ક્ષીરસાગરમાં સ્નાન કરાવ્યું ત્યારપછી શ્રી વીતરાણની પૂજા કરીને તે રાજપુત્રે મંત્રે કાંચેનું માંચું કંઈ પૂર્વ ન દિવસ નિર્ગમન કર્યો કુમારે સાયંકાળે પણ જિનેશ્વરનું પૂજન કર્યું અને રાત્રિ થઈ એટલે શરીરના મુખને વાસ્તે શર્યામાં સુતા અને નીંદ્ર વશ થય.

ભુવનભાનુનું ચિરંપા નારીને દેખવું-ત્યારપછી અન્યંત નરવંશ કુમાર જેટલામાં અન્યા તેટલામાં તેણે સમીપમાં રહેલી એક વિરૂપ અંગવાળી સ્ત્રીને દેખી, તે સ્ત્રીને વાકી નાસીકાવાળી, સોદ્ર ચક્રુવળી, બીપણ ઉદરવાળી દીર્ઘ આકારાળી, અને લાંબા

પોટકી ચોધવા લાગ્યા, પણ જેવી રીતે પાપિષ્ઠ પુરુષને સમ્યક્-વ્રત-પ્રાપ્તિ થાય નહિ તેવી રીતે તેને તે મળી નહિ. તે સોનામહોરની પોટકી હાથ નહિ આવનાથી રાજકુમારે વિચાર્યું કે—‘કામડાની શબ્દથી સૂચવાયેલું આ નવું કષ્ટ ઉત્પન્ન થયું.’ કુમાર એ પ્રભાતે ચિંતાએ છે એટલામાં તે રથામ પુરુષ નગરમાંથી પાછો આવ્યો અને હર્ષથી વાચાગપણે બોલવા લાગ્યો કે—‘હે દેવ! તમારી સહાયતાથી મેં મારું સમગ્ર કુટુંબ અને ઘર અગ્નિથી બચાવ્યું છે, તેથી કરીને સર્વ ઉપકારને કરવાવાળા તમે લાંબો કાળ વિજય પામે; હવે મને મારી યાપણ નરીકે આપેલી સોનામહોરની પોટકી પાછી આપે.’

ભુવનભાનુકુમારની ચિંતા— એ પ્રભાતે સ્પષ્ટ રીતે સોનામહોરની પોટકીની માગણી કરતા તે પુરુષને ભેળંને ભુવન-ભાનુકુમાર ચિંતાથી વ્યથિત બન્યા અને વિચારવા લાગ્યા કે—‘હું બોલવામાં કુશળ છું, છતાં પણ આ પુરુષને મારે શું કહેવું તે મને કાંઈ સુઝતું નથી કામડાની સન્મુખ સોનામહોરની પોટકી ફેંકી અને મારડે તેને ઉપાડી ગયો એવું મારું બોલવું વિશ્વાસ રાખવા યોગ્ય કેમ બને? જો કે તે અસંભાવ્ય દેખાય ॥ છતાં પણ હું તો સત્ય હકીકત કહીશ સત્ય વચનને બોલના અને ધર્મના માર્ગ પર રહેતા એવા મને સુખ અથવા દુઃખ જે ધવાતું હોય તે થાઓ.’ એ રીતે ચિંતાવડે નિશ્ચય કરીને બેઠથી યુક્ત એવા કુમારે સોનામહોરની પોટકીને વૃત્તાત જેવી રીતે બન્યો હતો તેવી રીતે કહી દીધો. કુમારનું કહેવું સાંભળીને કોપથી યુક્ત થયેલા તે પુરુષે કંઠાર શબ્દો કહ્યા કે—‘રે! રે! તારાવડે પણ યાપણ બોળવાનું કાચું કરાયું? જ્યારે તારા જેવો માણસ મારા જેવાનું દ્રવ્ય લઈ જશે તો પછી આ જગતની અંદર કોણ કોનો વિશ્વાસ કરો શકશે? હવે હું તો બાકું છું પણ તું મારી સોનામહોરો આપના ભવમાં દેજે’ એટલું કહીને કોપથી વ્યાકુળ બનેલો તે પુરુષ ચાલવા લાગ્યો.

પણ તમારું સમગ્ર કામ સત પ્રહરમુખી કરીને દિવસના ઉત્તા પ્રહરે વનમાં જઈને હું ફોજો ખાઈ નિનોડ કરીશ.’

ભુવનભાનુકુમારનું ચંડાગના કિંકરપણે રહેવું— ભુવનભાનુ કુમારે જ્યારે એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે પુરને પૂછ્યું— ‘શું તું માફ સમગ્ર કામ કરીશ?’ કુમારે જવાબ આપ્યો— ‘હા ભાઈ! તું કોણ છે? અને તારે શું શું કામ કરવાનું છે? તે કહે.’ તે પુરના ગર્વ સંહિત જોડ્યો— ‘જા જનની અંદર સર્વે ચંડાળોના સ્વભાવે અને અને ચંડમુંડના નામથી કોણ જોગખતું નથી? અર્થાત્ હું ચંડમુંડ નામનો સ. ચંડાળોનો સ્વભાવે છું, અને તારે સ્મથાનની અંદર રહીને મૂતક મનુષ્યોના વચ્ચેને બંધ કરવા. આ કામ તારે પાંચ માસમુદી કરવું જોઈ તું મારા દેવામાંથી છુટો થઈ શકીશ.’ એ રીતનું ચંડાગનું કહેવું સાંભળીને કુમારે વિચાર્યું કે— ‘અરે! મારે ચંડાગને ધરે કિંકર તરીકે રહેવાનું ભાગી હશે! પાપનું ફળ થોડું નિયમ હોય છે. આ દેહવડે મને તેના પ્રકારનું કામ કરીને એ દેહધારી ત્રણ રહિત બને તો તે પૃથ્વીની મુદિવડે બાગૃત થયેલો સિંહ જેમ નારી જાય તેની જેમ મહાન કામ થયે મળાય.’ એ રીતે મુંઝવે જાણના બાળા કુમારે વિચારી ચંડાગને કહ્યું કે— ‘હા ભાઈ! હું તમારો કિંકર થયો છું.’

કુમારનું જિનેશ્વરની મૂર્તિને વૃક્ષની કોટરમાં મૂકવું— એ પ્રમાણે ભુવનભાનુકુમારે કિંકરપણે સ્વીકારીને ચંડાગને પૂછ્યું કે— ‘જો આપ કહે તો આ મારા જિનેશ્વરદેવની મૂર્તિ કોઈ પવિત્ર સ્થાને મૂવીને તુરત પાછો આવું.’ ચંડાગે જવાબ આપ્યો ‘રે! શું તારે પણ દેવ છે? પરબ્રહ્મ હરણ કરીને અંધમ બનેલા તારે શું પવિત્ર થવાનું? અથવા તું જા અને કોઈ ઠેકાણે તારી મૂર્તિને રાખીને સ્મથાનમાં વહેલો આવ.’ એ રીતનો ચંડાગનો આદેશ મેળવીને રાજપુત ઉદાવળે આદ્યા. આગળ જતાં તેણે ધણી શાખાવાળું એક વડલાનું વૃક્ષ ભેટ્યું. તેના

[illegible]

પણ તમારું સમય કામ સત પ્રહરમુખી કરીને દિવસના છેડા પ્રહરે વનમાં જઈને હું કંઈ ખાઈ નિનોડ કરીશ.’

ભુવનભાનુકુમારેનું ચંદ્રાગના કિંકરપણે રહેતું— ભુવનભાનુ કુમારે ત્યારે એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે પુરૂષે પૂછ્યું— ‘શું તું મારું સમય કામ કરીશ?’ કુમારે જવાબ આપ્યો— ‘હે ભાઈ! તું કોણ છે? અને તારે શું શું કામ કરવાનું છે? તે કહે.’ તે પુરૂષે ગર્વ સહિત જોયો— ‘આ જનનની અંદર સર્વે ચંદ્રાગના સ્વામી એવા મને ચંડમુંડના નામથી કોણ ઓળખતું નથી? અર્થાત્ હું ચંડમુંડ નામનો સર્વ ચંદ્રાગનો સ્વામી છું, અને તારે સ્મયનની અંદર રહીને મૃતક મનુષ્યોના વશને પ્રહર કરવા. આ કામ તારે પાંચ માસમુડી કરવું જોયું તું મારા દેવામ થી છુટો થઈ શકીશ.’ એ રીતનું ચંદ્રાગનું કહેવું સાંભળીને કુમારે વિચાર્યું કે— ‘અરે! મારે ચંદ્રાગને ઘરે કિંકર તરીકે રહેવાનું ભારી હશે! પાંચનું ફળ થોડું થાય છે. આ દેહ વડે મને તેના પ્રકરનું કામ કરીને એ દેહધારી જણ સહિત અને નો ને પૃથ્વીની મુદિવડે જાગૃત થયેલો સિંહ જેમ નારી બાવળની જેમ મહાન કામ ધરે મજૂર’ એ રીતે મુદર આશય રાખી કુમારે વિચારી ચંદ્રાગને— ‘તું કે હે માઈ! હું તમારો કિંકર થયે છું.’

કુમારનું જિનેશ્વરની મૂર્તિને વૃક્ષની કોટરમાં મૂકવું એ પ્રમાણે ભુવનભાનુકુમારે કિંકરપદ સ્વીકારીને ચંદ્રાગને પૂછ્યું કે— ‘એ આપ કહે તેના આ મારા જિનેશ્વરદેવની મૂર્તિ કોઈ પવિત્ર સ્થાને મૂકીને તુરત પડો. આત્મ સમક્ષે જાણ આપ્યો છે? શું તારું પણ દેવ છે? પશુ-પક્ષી કરીને એકમ અનેકા તારે શું પવિત્ર થવાનું? અથવા તુ જ અને કોઈ દેવે તારી મૂર્તિને મળીને અસનમાં બેઠેલો આવ’ એ રીતે ચંદ્રાગને આદેશ મેળવીને રાજપુત ટીલવને આપ્યા. અત્યંત જતા નેલું થઈ શ્રાવણનું એક વડવાનું વૃક્ષ એકું તેના

સમર્થ એવા ઘણા મંત્રો સંભાર્યા પણ તે સઘળાં નિષ્ફળ થયા.
કહ્યું છે કે—

મન્ન-તન્ન-વત્તન્નમમૂહા, ઔપવાનિ ચ યતઃ સુતપાતિ ।

વાગ્વિજ્ઞાનિ દરનેન્દ્ર પરમ, મમ તદ્ વિજયતાં મનરાજઃ ॥૧૧॥

‘જે પ્રદાયર્થમતથી મંત્રો, તંત્રો, શ્રેષ્ઠ મંત્રો, ઔપધી અને
સુંદર તથા આભર અને પરભવમાં વાંછિત ફળ દેવાવાળા થાય
છે, તે સર્વ મતોમાં શીરોમણિ એવું પ્રદાયર્થમત વિજય પામે.’
વળી કહ્યું છે કે—

કાર્તિવંતઃ સ્ફૂર્તિમિદર્શિ વિન્ધે, યતઃ શુચિ દ્યુદિહ દેહમેતદ્ ।

યતથ મોદઃ સ મર્વે પરમ, તત્ મહા મોદાદાર્શિમત્તેન્દ્રઃ ॥ ૧ ॥

‘જેનાથી આ જગતની અંદર કીર્તિ વિસ્તાર પામે છે
અને જેનાથી આ દેહ પવિત્ર થાય છે તથા જેનાથી પરભવમાં
મોક્ષ મળે છે, તે સઘળાં મતોમાં શ્રેષ્ઠ એવું પ્રદાયર્થમત
જયવાંતુ વર્તે’

ભુવનભાનુકુમારે કરેલી યોગીની રક્ષા—વળી યોગીએ
કહ્યું કે—‘હે કુમાર’ તે પ્રગટ થયેલો રાક્ષસ મારી એક ભુજને
ખાધ ગયો છે અને તેનાથી બચ પામેલો હું મારી રક્ષા માટે
નાનીને તમારે શરણે આવેલો છું.’ યોગીના વૃત્તાંત સાંભળીને
કુમારે કહ્યું—‘હે યોગિન તમે શરીર ઉપર ધારણ કરેલી કંથા
મને આપો જેથી હું તમારું રૂપ ધારણ કરી રાક્ષસને સતુલ્ય
કરું.’ યોગી બેઠો—‘હે ભાઈ! તમારું આપું સુંદર શરીર
તેને કેમ આપશે.’ કહ્યું કે આ શરીરથી ધર્મ, અર્થ, કામ અને
મોક્ષ સારી શકાય છે’ કુમાર જોઈયા—‘હે યોગિન! અન્યથા
રક્ષણ માટે પાત ના પ્રાણે અર્પણ કરવાથી ધર્મ અર્થ કામ અને
મોક્ષ સર્વે સંપૂર્ણ પલ્લે ચલાઈ જાય છે. વળી શ્વાસથી નીકળતી
મોટી જાગવડે મેં તે રાક્ષસને આવનો દીડો છે અને હું ‘યોગી-
ન્દ્ર’ તમે જુઓ કે તે આવે છે, માટે પ્રસાદ કરીને ‘નસીદી’
તમારી કંથા મને આપી તમે નાસી જાઓ, એટલે તમારો વેગ

ધારણ કરીને તે રાક્ષસને હું સંતુષ્ટ કરું.' યોગી બોલ્યો- 'હે ભાઈ ! મારે એકજ હસ્ત છે અને બીજો હસ્ત તો રાક્ષસ ખાઉ મર્યો છે તેથી હું મારા શરીર ઉપર રહેલી કંથા ઉતારવાને પણ સમર્થ નથી.' તે સાંભળી કુમારે તે યોગીના શરીર ઉપરથી પોતાને દાઢે કંથા ઉતારીને પોતે ધારણ કરી લીધી એટલે તે યોગી નાસી ગયો. યોગીની એક ભૂજ રાક્ષસથી ખવાઈ ગયેલી એક એટલે ભુવનભાનુકુમારને હૃદયમાં ચિંતા ઉત્પન્ન થઈ કે- 'અહં ! એક હસ્તથી હીન એવા બીયારા આ યોગીની શી દયા થયો?' એટલામાં વીકાળ દટિવાળો રાક્ષસ કુમાર પાસે આવી પહોંચ્યો અને દુષ્ટતાથી અધરને કથતો સ્પષ્ટરીતે બોલ્યો કે- 'રે ! રે ! યોગ-ન્દ્ર ! મારા હાંતમયી ચણાના કણની જેમ ચેમથી નીકળી જઈને નાસી ગયેલો પાપી એવો તું શું છવતો રહેવાનો છે ?'

રાક્ષસથી ભક્ષણ કરાતા ભુવનભાનુની ભાવના-
એ પ્રમાણે કડીને તુ-ગ રક્ષતે અન્ધ : કાંધથી નીકળે દાઢ.એ
વડે રાક્ષસુર ભુવનભાનુના શરીરનું ભક્ષણ કરવા માંડ્યું. પોતાના
શરીરને રાક્ષસથી ભક્ષણ કરતું એટલે સંવવાન કુમાર હર્ષથી
વિચારવા લાગ્યા કે- 'ખરેખર આજ મારે દેહ કુતાર્ય થયો,
કારણકે મેં પૂર્વ વિવિધ પ્રકારના પાપકાર્યો કરીને એ પક્ષ
કુળ પામવા એન્ધ કર્મ કર્યું છે તે સહનું કર્મ એ આ
એક શરીરના ક્ષયથી ન શક્ય મરુ હં.થ તં. અને શું બ.પા છે ?
જગી રે શરીર ! ત. ન.યકપ અ.મા.એ તને વિવિધ પ્રકારના
ભોગો કર.વ્યા છે ને આ.માને પે.તને બ્ધ કરીને કુઠિરકૃષી
શત્રુથી ॥ અ.જે મૂક.વે છે તેથી જ અ.જે પુત્રમા અન્ધર
અન્ધુ છે.' એ પ્રમાણે ધર્મવટે બ્ધ છે મન લેનું એવ. કુમારને
રાક્ષસથી ભક્ષણ થતા પોતાના શરીર સંજ પી કરા પણ કુ.ખ
થયું નહીં જગી રાક્ષસ બોલ્યો 'હે યો.ગન ! પ્રહાયવંતનું
ખંડન કરીને મજ સાધના.વા એવા નને અ. હ.રે થ છે કે નહીં'

કુમારે જવામ આપ્યો—‘તમે આ હંડ ચોગ્યજ આપ્યો છે. વળી મારા સાયળમાં હજી પણ માંસ રહેલું છે તે તમે બહુ જ કરો.’

રાક્ષસની વિસ્મયતા—જીવનભાનુકુમારે બાકી રહેલું સાયળનું માંસ ખાવાને કહ્યું તે સાંજગી રાત્રિજ એકે નિપુર હતો તો પણ તેના રોમાંચ સારિત્વક એવા તે કુમારને બલે એવાને હોય તેમ ખડા થઈ ગયા. રાક્ષમે વિસ્મયતાથી વિચાર કયો કે—‘નહી આ તે ચોગી નથી, કારણ કે મતમાં જે અગિત ચિત્તવાળો હોય છે તે દુઃખને સહન કરવામાં કદી સમર્થ હોતો નથી.’ એ પ્રમાણે નિશ્ચય કરીને રાક્ષસ ઉભો થયો અને કુમારનું મુખ કમળ પોતાના હૃદયવડે ઊંચું કરીને એના લાગ્યો. હૃદયરૂપી અકોરને પૂર્વચંદ્ર તુલ્ય અને લોચનરૂપી જામરોને શ્રેષ્ઠ કમળ સરખું કુમારનું મુખ એને દુઃખવડે અત્યુચી મુગ થઈ છે અત્યુચો જેની એવો રાક્ષસ ગોઠ્યો કે—‘હા ! હા ! જગતની અંકર કાપટૂશ સમાન અને સ્વરૂપી અમૃતના કુડ સમાન આ નર. તમનું મેં મહાન અહિન કર્યું.’

રાક્ષસે પ્રસન્ન થઈને જીવનભાનુને જીવિત દીધું—પછી તે રાક્ષસ ખેડ કરવા લાગ્યો કે—‘જેણે ચોગીનું રક્ષણ કરીને પોતાના દેહનું આંશ કર્યું તે પરોપકારી પુરુષને હું કેમ મારી છડું?’ એ પ્રમાણે વિચરી રાક્ષમે મૂર્ગ પામેલા સુકુમાર કુમારને ચારીરે પણ રૂઝાવાની આપવિનું વિદેહન કર્યું. મળના રૂઝાવાથી ચેતનારાજા થયેલા જીવનભાનુકુમાર ‘મારા દેહનું બહુ કર’ એમ ફરીથી બોલતા હોવા થયા. કુમારના બાકરૂપી અર્થનું તુટમાન થયેલો રાક્ષસ સારું જોયો ઉપરહિન કરવાવાળા અને સરખી મુક્ત કુમારને નગીને તથા રાતના કરીને અંકર, થઈ ગયો.

નુકુંભારનું સ્મરણનમાં દાઢ અહણ—પછી

કુમાર પાછા આવ્યા એટલેચંદ્રએ આવીને તને આહો-

‘ર ! અહ’ બોલેલા કાઠોને તેં કેમ હજી

મુખ ભોમવે છે. આથી કરીને મૃત્યુ પામેલા આ સનપુરુષનાં શરીર ઉપર રહેલું વસ્ત્ર વાળેનું દાન દેવાવાળો હું કેવી રીતે માગું? બળી ચોરોથી લઈ જવાતા વસ્ત્રોનું જે હું રક્ષણ કરવાવાળો તે હું આ મૃતકનું વસ્ત્ર લેવાને લાંબો હાથ કેમ કરું?' એ પ્રમાણે કુમાર ચિંતવના કરે છે એટલામાં ચંડાળ બોલ્યો, કે- 'અરે! જલદી કેમ જતો નથી?' તે સંભળી ચંડાળથી અત્યંત ભય પામતા કુમાર વેગથી જવા. કુમાર મરણને વશ થયેલાની પાસે જઈને ફરીથી વિચાર કરવા લાગ્યા કે- 'ધર્મશાસ્ત્રના રસથી વ્યાપ્ત બનેલી મારી છત્તા આ મૃતકના વસ્ત્રની યાચના કેમ કરે? અથવા યાચના કરવા ઉત્તુકત થતી નથી, કારણકે દાન દેવાવાળો મારો જન્મલો હસ્ત જે સત્પાત્રોના હસ્તથી ઉચો રહેવા વાળો થયો છે તે અત્યારે મૃતકના વસ્ત્રને લેવા નીચો કેમ થાય? અથવા જે હસ્તે ચંડાળનું ઝલુ ક્યું છે તે અધમ હસ્તે માગણી કરવીજ એઈએ; કારણ કે ઉચ્ચ પાત્રક આ ભવ- માંજ ફળે છે. કહ્યું છે કે -

સ્વશાળસ્ય વપો મુહતાવન, પિગ્નુનના શમિનો પિરુદ્વનમ્ ।

સ્વવનિકાદ્ગળ શિગ્નુર્હિમન, વૃષમિહાડ્ય મરેડ્પિ કલન્યહો । ॥૧॥

‘પોતાને શ જે આવેલાનો વધ કરવો, મુરને ખેડ ઉપજાવવો, ૧૧ પુરુષોની ચાક્રી કરવી, માતાપિતાને ઠગવું, યાપણુ જોગવવી અને ભાગકની હિંસા કરવી-એ સર્વ આ ભવમાં તેમજ પરભવમાં ફળે છે.’

માટે હે હસ્ત ! તે પોતે ઉપાજન કરેલા પાપનું મૃત- કના વસ્ત્રની યાચના કરવારૂપ ફળ ભોમવ અને તે વસ્ત્ર લેવા આગળ યા.’ એ પ્રમાણે ચિંતવન કરીને કુમારે પોતાનો હસ્ત મૃતકનું વસ્ત્ર લેવા લાંબાવ્યો. એટલામાં પૌરવાસીઓનાં મુખમાંથી સ્પષ્ટ વાણી નીકળી કે ‘અહો! વસંતસેન અત્યંત ભાગ્યશાળી છે કે જેના મરણ વખતે એક આચારથી સુકા અને મુંદર આકૃતિ-

તણ પ્રહર સુધી રહ્યા અને માણસોને પૂગવા છતાં પણ કોઈએ અંડમુંડ અત્યંજના સમાચાર આપ્યા નહિ. 'શું આ ઇંદ્રભાગ કે રાખ કે શું અત્યંત મોહ ? કે અને શું થયું ?' એ રીતે યાન કરતા કુમાર તે દિવસના ચોથા પ્રહરે ઊભા થયા.

વડલાના કોટરમાં રાખેલી મૂર્તિને અહણ કરવું-- એનું ભવિષ્ય શ્રેયકારી છે એવા ભુવનભાનુકુમારે ત્યાંથી ચાલીને નજીકમાં રહેલી શ્રીનજ જળથી ભરેલી અંદ્રશિશિરા નામની નદીએ જઈને શીઘ્ર સ્નાન કર્યું. પછી સુંદર આયતસાયવાળા કુમારે એક વાદ્રીમા જઈને પોતાની સ્વર્ણમુદ્રિકા આપીને શ્રેષ્ઠ પુરોષો મહાજ ક્યો અને જિનમૂર્તિ જ્યાં રાખી છે તે વડલાના વૃક્ષ પાસે મથા. કુમારે હર્ષપૂર્વક કોટર પાસે જઈને જિનમૂર્તિથી વુજા હાથડાને નમસ્કાર કર્યો અને તે સાથે હાથે જલથી અંદ્રશિશિરા નદી પ્રાપ્ત થયા.

જિનપૂજા પછી નદીના તટ ઉપર એક નિર્ધન શિલાનજને નમસ્કાર મળ્યું, 'સ્નન પૂર્ણ કરવા પછી જળથી સાફ કરી અને રાત્રીના મંજિના પૂજા કરાવેલા કૌશીક મહામાન કરવા યોગ્ય પ્રતિમાને મળતી ભેળા-વેળા, પછી ભેળાવાળા કુમાર પદપત્રના પુડમાં જળ દાખવા અને હર્ષવટે ભજના પાઠરૂપ જિનમૂર્તિનું સ્નાન કર્યું. અન્ય બે રાત્રી દુન કરીને વિવિધ માળક ૧ કુમારે વિધિપ્રમાણે જિનેશ્વરની પૂજા કરી રહ્યા. પરમંજિનમૂર્તિ રટ રાત્રાના હરો એટીને પ્રસારના દુનને હાથ કલ્પનાથી પરમ-ભનો આગવી કરી. રના-ત્ર કુટ્ટી વગર ભેળપર્વે ઉપર ચાલ જમાવવાન સનાતનુ ધ્યાન કર્યું, પૂજા અને અર્ચિ વગરે રાત્રી ૧૦૫૫ નુ ધ્યાન કર્યું અને પછી જિનેશ્વરની દેવજી અવરણ. ૩ ધ્યાન કરીને જનુનિ કરવા મ.પી દે- દ વીત-વ વમરી વીતસાનત જમણી ગુજા એવા તણ જમળને નમાવે છે. ક.૦૫ કે નિરૂદ્ધ અને રજિત થયે પ્ર અપ્રકૃતને પ્રાપ્ત્યે. અ.૫૫ હેવ છે કે મી જિનેશ્વર ! કુખી પુરુષ

ધારણ કરીને પોતાના ચાર હસ્તમાં સર્પ, કંડ, શંખ અને કુંભ રાખીને આવતા જોયા. સાત ફેણાથી યુક્ત એન નામના સર્પને અશ્વારૂઢ યધને કુંભ અને કમળને હસ્તમાં ધારણ કરીને આવતાં જોયા. મયૂરવાહનવાળા મહાપદ્મ નામના સર્પને શ્વેત વસ્ત્રે-વાળા, પાંચ ફેણાવાળા, કમળ અને શંખને ધારણ કરીને આવતાં જોયા. પુલિક લાંબના ચાત ફેણાવાળા સર્પને કૃષ્ણ વસ્ત્રો ધારણ કરીને કમળ ઉપર આરૂઢ યધને દંડયુક્ત આવતા જોયા. દશ ફેણાથી યુક્ત અને શ્વેત વસ્ત્રોવાળો શંખ નામના સર્પને રથ ઉપર આરૂઢ યધને શંખ અને કુંભ ધારણ કરીને આવતા જોયા. એ પ્રમાણે આવેલા સર્પે નાગેન્દ્રોએ કુમારના મસ્તક ઉપર પોતાના કુંભોમાંથી અમૃત ઠાળીને નાખ્યું.

નાગદેવોએ કરેલી ભુવનભાનુની સ્તુતિ—ત્યારપછી સર્વે નાગદેવો આનંદથી આકાશમાં રહી ‘હે સાત્ત્વિક શિરોમણિ! તમે જય પામો, હે દયાળુ! તમે જય પામો, હે હાનીઓમાં અગ્રેસર તમે જય પામો, હે ક્ષત્રિયોત્તમ તમે જય પામો’ એમ બોલવા-પૂર્વક ભુવનભાનુકુમારના મસ્તક ઉપર પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી. પછી નાગ-રાજાઓએ કુમારને વસ્ત્ર અને આભૂષણોથી અલંકૃત કરીને રસ્તામાં અનેક પ્રકારના નાટકે કાવાપૂર્વક નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. બંદીઓથી રતબના કરાવે અને નાચણોકથી યુક્ત શ્રી વાસુકિ-રાજા નીતિવાન કુમારને પોતાના આવાસમાં દર્શ મયા. રત્નરત-જોથીભૂવિત મધ્ય સમામા આબ્યાત્મેદ્વે વાસુકીરાજા બોલ્યા—‘હે ભુવનભાનો! આ સિંહાસન ઉપર આપ બિરાજો.’ કુમારે જવાબ આપ્યો—‘હે નાગેન્દ્ર! જેના હસ્તમાંથી ત્રિનેશ્વરની મૂર્તિ આવી ગઈ એવા અશક્તિવાન અને દુર્બોધથી યુક્ત મારી શા વાસ્તે હાંસી કરે છે?’ એ રીતે બોલીને ભૂમિ ઉપર બેસી જતા કુમારને ભુજંગરાજે ભદ્ર-સન મંજાવીને તેની ઉપર પોતાની સમીપમાં બેસાડ્યા. પછી પ્રધાનમંડળ સઘળું પોતપોતાને આસને બેસી

ધારણ કરીને પોતાના ચાર હસ્તમાં સર્પ, કંડ, શંખ અને કુંભ રાખીને આવતા જોયા. સાત ફળાથી યુક્ત એન નામના સર્પને અધારૂઠ ઘડીને કુંભ અને કમળને હસ્તમાં ધારણ કરીને આવતા જોયા. મયૂરવાહનવાળા મહાપદ્મ નામના સર્પને શ્વેત વસ્ત્રે વાળા, પાંચ ફળાવાળા, કમળ અને શંખને ધારણ કરીને આવતા જોયા. પુલિક વાહના સાત ફળાવાળા સર્પને કૃષ્ણ વસ્ત્રે ધારણ કરીને કમળ ઉપર આરૂઠ ઘડીને કંડયુક્ત આવતા જોયા. ફરી ફળાથી યુક્ત અને શ્વેત વસ્ત્રાવાળા શંખ નામના સર્પને રથ ઉપર આરૂઠ ઘડીને શંખ અને કુંભ ધારણ કરીને આવતા જોયા. એ પ્રમાણે આવેલા સર્વે નાગેન્દ્રોએ કુમારના મસ્તક ઉપર પોતાના કુંભોમાંથી અમૃત ઢીલે નાખ્યું.

ન.ગદેવોએ કરેલી ભુવનભાનુની સ્તુતિ—ત્યારપછી સર્વે નાગદેવો આનંદથી અગ્રાચાર્ય રહી ‘હે સન્નિવહ શિરોમણિ! તમે જય પામે, હે દય ગુ’ તમે જય પામે, હે ઢાનીઓમાં અગ્રેસર તમે જય પામે, હે જનિયાનમ તમે જય પામે’ એમ બોલવા પૂર્વક ભુવનભાનુકુમારના મસ્તક ઉપર પુષ્પની દ્રષ્ટિ કરી. પછી નાગરાજોએ કુમારને વચ્ચે અને આનૂવણથી અન્ન દૂત કરીને હસ્તમાં અનેક પ્રકારના નાટક કે વાપૂવક નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. બંદીઓથી રતવના કરાવે અને નાગકોટથી યુગ શ્રી વાસુકિશબ નીતિવાન કુમળને પોતાના આરાત્રમાં રહી ગયા રતનરત્ન-લોથી ભૂવિત મધ્ય સનામા આગ્રા એટલે વાસુકીરાજ્ય મોડ્યા—‘હે ભુવનભાનો! આ સિદ્ધાસન ઉપર આપ બિરાજો.’ કુમારે જવાબ આપ્યો—‘હે નાગેન્દ્ર! જેના હસ્તમાંથી જિનેશ્વરની મૂર્તિ ચાલી ગઈ એવા અશક્તિવાન અને દુર્ભાગ્યથી યુક્ત મારી શા વાસ્તે હાંસી કરે હો?’ એ રીતે બોલીને ભૂમિ ઉપર બેસી જતા કુમારને ભુજંગરાજે ભદ્ર સન મંગાવીને તેની ઉપર પોતાની સમીપમાં બેસાડ્યા. પછી પ્રધાનમંડળ સઘળું પોતપોતાને આસને બેસી

પચ્ચીસ લાખ નરકાવાસ છે, વાલુકાપ્રભા નામની ત્રીજી નરકમાં
પંદર લાખ નરકાવાસ છે, પંકપ્રભા નામની ચોથી નરકમાં દશ
લાખ નરકાવાસ છે, ધૂમપ્રભા નામની પાંચમી નરકમાં ત્રણ
લાખ, તમઃપ્રભા નામની છઠી નરકમાં એક લાખમાં પાંચ બોણા,
અને મહાતમઃપ્રભા નામની સાતમી નરકમાં પાંચ નરકાવાસ છે.
એ પ્રમાણે ચોરાશી લાખ નરકાવાસમાં રહેલા પાપી જીવો
નિરંતર અત્યંત દુઃખનો અનુભવ કરી રહ્યા છે.’

નારકીના દુઃખનું વર્ણન—એ પ્રમાણે નરકપૃથ્વીનું વર્ણન
કર્તા પત્રી નાગરાજ તે નરકમાં રહેલા જીવોના દુઃખનું વર્ણન
કરવા લાગ્યા કે—‘ભાર્યા અને તેના પતિનો, સેવક અને તેના
સ્વામીનો, શિષ્ય અને ગુરૂનો, સાસુ અને વહુનો તથા મિત્રે
મિત્રનો જેટલો કાળ જેમણે રિયોગ કરાવ્યો હોય તેટલો કાળ તેમના
મરતકો કેશવડે વૃક્ષની સાથે બાધીને ચરીરને કરવત વટી
વિકારણ કરવામાં આવે છે. જેઓ ખોટા કલંકથી સજ્જન
મનુષ્યને દોષિત કરે છે, વકચિત્તવાળા જેઓ સજ્જનોની ખોટી
ચાટી કરે છે, જેઓ ઉપદ્રાસવાળા વચનો બોલી જગતમાં ધર્મિક
પુરૂષોને હલકાં પાડે છે અને જેઓ દુષ્ટ વાણીવડે માતા પિતા
તથા ગુરૂને પરિનાપ ઉપજાવે છે તેઓના વચનના અક્ષરની સંખ્યા
પ્રમાણ સેંકડો વર્ષોમુખી તેઓની છેલ્લે કરવાથી ફરીથી રૂઝાય
તેવી જાહા વજના સરખા મુખવાળા પક્ષીઓથી છેલ્લામાં આવે
છે. જે દુષ્ટોએ પદ્મી બેઠા હોય અને બેઠાને તેને લોગવી હોય
તથા અધમ એવા જેમણે પોતે સાર્થને બેઠાને ચોરોને મેળવી
આપ્યા હોય તેવા પુરૂષોની ચક્ષુને તેના નિમેષના પ્રમાણવાળા
લક્ષવર્ષો પર્વત વજ્ર સરખા મુખવાળા પક્ષીઓ હમિયાં પો-
તાની તીવ્ર ચાચોવડે ખોદે છે. સર્વ કુદુર્બ એક સાથે રહેવા
છતાં જે અત્યંત નિર્દય થઈ દ્રવ્યનું હરણ કરીને તથા કાળો
કરીને એકલો ખાય છે અને એક સાર્થમાં સાથે આવેલા એવા

તન થયેલા કુમારે વિચાર કયો કે—‘પાપની પુષ્ટિ કરવાવાળા જેઓ ધર્મ સાધવામાં કલ્પદ્રુમસમાન રહે શકત પોતાના મુખને માટેજ પ્રાપ્ત થયેલ છે એમ સમજે છે તેને ધિક્કાર હો.’

ધરણેન્દ્રની સાથે ભુવનભાનુનું લોજન—પછી નાગરાજે કુમારને કહ્યું કે—‘હે વત્સ ! આજ તમારે સાત લઘન ધર્મ છે અને તમારું અત્યંત ઠોમળ શરીર ઘણું કૃશ ધર્મ ગયું છે. વાસ્તે હે પુણ્યશાળી અને સત્ત્વરૂપી રતનને ઉત્પન્ન થવાને રોહણાચળ સમાન રાજપુત્ર ! મારી સાથે લોજનને વાસ્તે સત્ત્વર ઉઠો.’ કુમાર બોલ્યા—‘હે નાગરાજ ! મેં આજે જિનેશ્વરનું પૂજન કયું નથી તેથી લલચાવનારા લોજનથી સમું.’ કુમારનું એ રીતનું કહેવું સાંભળીને વાસુકીરાજ બોલ્યા—‘હે સર્વવિધ ! મારા દેવગૃહમાં તમારી વીનરાગની મૂર્તિ રહેલી છે તેથી જલદી ઉભા થઈને વિવિધવંક જિનપૂજન કરી ર્યો અને મને પ્રમુદિત કરો.’ એ પ્રમાણે કહીને વાસુકીએ રાજપુત્રને પોતાના બાહુવડે લઈ જઈને મુખઃકુડની અદર રનાન કરાવી પરમાત્માનું પૂજન કરાવ્યું. પછી નાગરાજે અત્યંત પ્રાર્થના કરીને કુમારને દિવ્ય લોજન કરાવ્યું કારણ કે પ્રીતિરૂપી વેલગ્રીતુ પરિપક્વ રૂળ ગૌરવજ છે.

નાગરાજનું વનભાનુને દિવ્ય વસ્તુઓ આપીને પૃથ્વી ઉપર મૂકવું—ત્યારપછી નાગરાજે પ્રમોદ્યુક્ત થઈને કુમારને બે દિવ્ય વસ્ત્રો અને પાદુકાનું યુગળ આપ્યા. વળી કહ્યું કે—‘આ વસ્ત્રયુગ્મને શરીર ઉપર ધારણ કરવાથી શીત, આતપ, રજ અથવા વાયુના દુઃખો થતા નથી તથા આ પાદુકાયુગળના પ્રભાવથી આકાશમાં ગમન કરાય છે. હે જુદ્ધિમાન ! તમે પૃથ્વી ઉપર નિત્ય પરોપકારના કાર્યો કરવામાં તત્પર રહેજો.’ એ પ્રમાણે કહીને કુમારને તેની જૈનમૂર્તિથી સુકત પેટી નાગરાજે પોતાને હાથે આપી અને તેની સાથે અત્યંત તેજસ્વી એક મણિ અર્પણ

લક્ષ્મીગૃહમાં બે વિગ્રો અને પાંચ આંખાના વૃક્ષો — તે વખતે ગર્ભગૃહમાં રહેલા લક્ષ્મીદેવીના બે બ્રાહ્મણ પૂજારી હુંકાર પૂરક એક ચિન્હ યથું એમ બોલી શીઘ્ર ચાડ્યા ગયા. રાજકુમાર ભુવનભાનુ તેમનું એ પ્રકારનું ચેષ્ટિત જોઇને ‘આ બે બ્રાહ્મણોએ શું ચિન્હ જોયું ? અને તે બે કોણ છે ?’ એ પ્રમાણે ચિંતવન કરતા પ્રાસાદની ફરતા ભમવા લાગ્યા. ફરતા ફરતા કુમારે ત્યાં આગળ નિર્મળ જળથી યુક્ત રક્તિકના આલવાલવડે શોભના વિપુલ પત્રોવાળા મનોહર પાંચ આંખાનાં વૃક્ષો જોયા. કુમાર તે વૃક્ષોની નજીક જઇને નિહાળવા લાગ્યા તો તેમને સમજાને ફળરહિત જોયા. તેથી દિલગીર થઈ વિચાર કરવા લાગ્યા કે— ‘વૃક્ષોને ઋદ્ધિસ્પદ કરવાવાળી વશંતઋતુ અત્યારે વિવિધમાન હોવા છતાં આ ચક્રુને આનંદદાયક જોવા પાંચે આશ્રવૃક્ષો નિષ્ફળ કેમ છે ? પરંતુ જો કદી જગતમાં ધનિક પુરુષો હાની ધાય, સદાચારવાળા અન્યની પ્રશંસા કરવાવાળા બને, વૈદ્યો દોષ રહિત ધાય, વિદ્વાનપુરુષો હૃદયમાં ભર્તૃ રહિત હોય, મનુષ્યો મૃત્યુ રહિત હોય, અને વૃક્ષો ફળોથી યુક્ત હોય તો અહો ! સ્વર્ગ અને પાતાળ કરતાં પણ પૃથ્વી અત્યંત શ્રેષ્ઠ બને. ધરણેદ્રે આપેલા મંલિના પ્રભાવથી આ આશ્રવૃક્ષોને હું ફળયુક્ત કરીશ.’ એ પ્રમાણે વિચાર કરીને કુમારે તે મંલિને કાઢ્યો અને આલવાલના જળથી તે મંલિનું પ્રસાદન કરીને પાંચે આંખાઓને સિંચન કર્યું. તુરત તે પાંચે આંખાઓ સ્વર્ણ વર્ણવાળા કર્પૂરની સરખા સુગંધી અને અત્યંત સ્વાદિષ્ટ ફળોથી યુક્ત થયા.

કર્પૂરમંજરીના મનોરથની પૂર્ણતા—તે વખતે પેલા બંને વિગ્રો ત્યાં ફરીથી આવી પહોંચ્યા અને ફળોથી શોભિત સર્વે આશ્રવૃક્ષોને જોઇને મુદિત થયેલા તે બંને પરસ્પર બોલવા લાગ્યા કે — ‘અહો ! કર્પૂરમંજરીના મનોરથ પૂર્ણ થયો. કારણકે

૧૫૫ (ફળથી રહિત) એવા આ વૃક્ષો ફળથી યુક્ત બન્યા. 'પછી
બેમાંથી એક લઘુ વિષ્ર ઝુંડર ફળો લઇને જલદી ગયો અને બીજો
વિષ્ર ત્યાં કુમારની પાસે રહ્યો.

કપૂરમંજરીનો વૃત્તાંત— ત્યારપછી ભુવનભાવકુમારે
પિતાની પાસે રહેલા વિષ્રને પૂછ્યું કે—'હે વિષ્ર ! તમે બે ઠાણ
છો ? આ લક્ષ્મીદેવીનું મંદિર કેણે બનાવેલું છે ? અને તમારી
સાથે રહેલો બીજો વિષ્ર આ ફળો લઇને કેમ આવ્યો ગયો ?'
તે સાંભળી વિષ્ર પ્રેમથી પવિત્ર શાણી બોલ્યો કે—' હે દેવ ! આ
રંજયાળા નામની નગરી છે. યજ્ઞરૂપી પતંગીજ્ઞાનો જેણે નાશ
કર્યો છે એવા અને લોકોના ભયરૂપ ભયંકર અગકારને દૂર
કરી નીતિમાર્ગ બતાવવામાં હીષક સમાન અહિં વિક્રમરાજ
શબ્દ કરે છે. પતિમતમાં અત્યંત દૃઢ એવી તેને પ્રીતિમતી
નામની શાણી છે. આ રાણીએ એક દિવસ સ્વપ્નમાં કપૂરતરૂની
મંજરી દીઠી. પછી સંપૂર્ણ સમય થયો એટલે સતી એવી તે શાણીએ
પૂત્રીને જન્મ આપ્યો. પિતાએ તેણીનું નામ સ્વપ્નને
અનુસારે કપૂરમંજરી પાડ્યું.

કપૂરમંજરીના વરવિષે જ્યોતિર્વિદને પ્રશ્ન—જ્યારે
કપૂરમંજરી સાત વરસની ઉંમરની થઇ ત્યારે વિક્રમરાજએ
સોમદેવ નામના જ્યોતિર્વિદને બોલાવ્યો અને તેણીના વરની
હકીકત પૂછી. સોમદેવ જ્યોતિર્વિદે કન્યાના અંગના લક્ષણ જો-
ઈને જવાબ આપ્યો કે—' આ કન્યા જ્યારે સોજ વરસની થશે
ત્યારે રાધાવેષ કરવાવાળો તેણીનો વર મળી આવશે ' વિક્રમ-
રાજએ પૂછ્યું કે—' તે પુરુષની રાધાવેષ સ્વધવાની યોગ્યતા કયા
ચિન્હવટે બાણવી તે કહો ' સોમદેવે જવાબ આપ્યો કે—'વારૂદેવીનું
આરાધન કરીને સર્વ હકીકત આપને ત્રીજે દિવસે હું નિવેદન કરીશ.'

કપૂરમંજરીના વરને ઓળખવાના ચિન્હો—ત્રીજે
દિવસે સોમદેવ જ્યોતિર્વિદ સજ્જામાં આવ્યા અને રાજાને પાંચ

એવુંને વિચાર કર્યો કે - 'આ કુમારનું કૃપ આશિર્વાદોથી છે, ખરે-ખર આ જો કામદેવે પણ પોતાના કૃપનો મદ તણી લીધો છે'

જીવનજાનકુમારનો પુરસ્કાર મહેસાણા — પત્રી
 નં-૨૧ પ્રમુદિત થયેલા રાજ્યને દાનિ ઉપર આદેશનું કૃત્ય અને
 કુમારને પોતાની જાને એકાદી નગરમાં ગાદી મહેસાણાપૂર્વક
 પોતા કમાવેલા રાજ્યને કુમાર જીવનજાનકુમારને નગરમાં સર્વ જાણને
 વિદ્યાત નિદમાગમાં આવતો જુનિએ વામ આપ્યો. ત્યાં આવતો
 કુમારની પરિચયો કરવા નાકને રિવાજ અને મુલાકારને જાન્ય
 મનુષ્યોની જાણે મારવા અને રાજ્ય પાતાના રાજ્યને ઉપાધી આપ્યા.

મુગલખાનુક્રમારની પરિચય પત્રી કુમાર ઉપર જાણના
અગિયારમી અને વિગતે મુગલખાનુક્રમારને મુગલ પત્રી પ્રયોગી
કરનારના કવચાલક નિર્દેશ જાણી રાખનારના પત્રીને મોકલનારના
પત્રીના કવચ ઉપર જાણનારની નિર્દેશ કરવા પત્રી કુમારને
જાણનારના કવચ ઉપર વિગતે પ્રયોગના રજાવાળા પત્રીને
જાણનારના કવચ

[illegible]

દ્રમાં પડ્યો, વાસ્તે દિવસને અંતે કાંઈતું કાંઈ થઈ નાથ છે. પશ્ચિમસમુદ્રમાં ખગ (સૂર્ય) પડે છે અર્થાત્ અસ્ત થાય છે ત્યારે ખગો (પશ્ચિમો) વૃદ્ધો ઉપર એકલા યઇને નાથે દુઃખી થયેલા હોય તેમ અજાજ કરે છે. વળી સૂર્ય અસ્ત પામ્યા પછી દિશાઅંધ બનેલા આ પશ્ચિમો ખાતઃ નથી તેથી તેઓ અજ્ઞાની હોવા છતાં પણ ધન્યવાદને પાત્ર છે. રાક્ષસો, પ્રેત અને મ્લેચ્છ જીવો રાત્રિની અંદર પશુ ખાય છે. સ્વર્ગમાં ગયેલા પિતૃઓ તેમજ ધર્મિક મનુષ્યો રાત્રિને વિષે લોભન કરતાજ નથી. આ સૂર્ય જેમ જેમ દૂર જતો નાથ છે તેમ તેમ અંધકારનો સમૂહ કમળની લક્ષ્મીને હરણ કરે છે. ખરેખર નિર્નાય જીવો કોણ મુખી રહી શકે. જેવી રીતે જિનેદ્રે મથી નાખેલા માદિ પશુ ત્રણ લોકના જીવોને પરાભવ પમાડે છે તેવી રીતે રત્ન, રીપક, સૂર્ય અને ચંદ્રગી ક્ષય કરાયેલો અંધકાર ફરીથી પ્રગટ થાય છે.

રાત્રિ અને અંદ્રોદય—ત્યારપછી દિવાળર વિપ્ર પોતાની તજની અંગુલી ઉંચી કરીને બોલ્યો કે—‘હે કુમાર ! સમીપમાં જીવો કે અંદ્ર ઉગેલો છે. સમગ્ર પૃથ્વીને પ્રકાશિત કરતો સૂર્ય તાપને વિરતાઈ છે અને રાત્રિ ચીતળ છે પણ અત્યંત અંધકારને કરે છે; તે બંનેના બંને હોયેને આ અંદ્ર દૂર કરે છે પણ પોતાનું કલંક દૂર કરવાને તે સમર્થ નથી, તેથી તેપણ ફોજ થાય છે.’ વળી ગુણાકર વિપ્ર બોલ્યો—‘હે રાજપુત્ર ! આપ જલદી મિઠાના ઉપર વિદ્યામ હયો જેથી આપનો ધમદૂર થાય.’ કુમારે પણ તે પ્રભાણે પંચપરમેષી નરમકાર સ્મરણ કરવાપૂર્વક મિઠાનાનો આશ્રય કર્યો અને બંને વિપ્રોએ કુમારને મુખ ઉપજે તેવી રીતે તેની મુદ્રણ કરી. એ વખતે તુરત વિક્રમરાજના આ દેશથી અધિકારીવર્ગે અંદરવાઃ આદિથી સમગ્ર નગરીને ચોખા યુજા કરી દીધી.

પ્રભાત સમય થયો એટલે પૂર્વે નિમંત્રણ કરાયેલા કામદેવ શરણ રૂપવાળા સર્વે રાજાએ આગ્રહ વિક્રમરાજાએ તેમને સ્થ

કન્યાએ કંપથી મુકત પોતાના હસ્તો છાંટી લીધા તે દશામાં કોઈ એક દેવ ત્યાં આગળ પ્રગટ થયો.

દેવવાણી—પ્રગટ થયેલા દેવે તે વખતે દેવવાણી કરી કે—
‘હિ વત્સે ! અપરાધ વિના મારા પુત્રને તેં કેમ બાંધ્યો!’ એ પ્રમાણે દેવવાણી સાંભળીને નિકમરાજએ પોતાના બંને હસ્ત ભેંટીને પૂછ્યું કે—‘હે ગીર્ણી ! આ તમારો પુત્ર કેવી રીતે થાય છે?’ દેવે જવાબ આપ્યો કે—‘હે રાજન્ ! તમને તે બામતમાં અત્યંત કૌતુક હોય તો નિશ્ચય થઇને હું કહું તે સાંભળો—

દેવ તથા ભુવનભાનુનો સંબંધ— એ પ્રમાણે દેવ શર્વને સ્વસ્થ કરીને પોતાનું સ્વરૂપ કહેવા માંડ્યું કે—‘પ્રથમ હું કાંચનપુર નગરમાં જીમ્ભસિંહ નામનો રાજા હતો અને ધર્મવાન એવો આ ભુવનભાનુ મારો પુત્ર થયો. કોઈપણ કારણથી મારો તે પુત્ર દેશાંતર ગયો, તેથી ઉત્સુક બનેલો હું દુઃખથી આપઘાત કરવા તૈયાર થયો. તે વખતે ચિત્રાંગદ નામના સાધુએ અહીંને મને પ્રતિજ્ઞા કહી, તેથી મેં મારા નૃસિંહ નામના બીજા પુત્રને રાજ્ય ઉપર સ્થાપન કરીને રીક્ષા મોકલ કરી. બ્યાખ્યાનમાં સુદના મુખથી મેં બાર ભાવનાનું સ્વરૂપ સાંભળ્યું, તેથી સંસારને અસાર સમજીને અણસણ કરવા પૂરંકે હું કાળધર્મ પામ્યો અને મુંઢરરીતે ધર્મારાધન કરવાથી સૌધર્મ દેવલોકમાં હું દેવ થયો. જ્ઞાનવટે સાર્વિક એવા આ મારા પુત્રને અહિં આવેલો જાણીને હું ‘પત્તુ અહિં’ આવ્યો અને આ કન્યાવટે વરમાળથી બંધાયેલા મારા પુત્રને ભેળને હે રાજન્ ! હું તેનો નિવેધ કરું છું. કહું છે કે—

સ્વર્ગેષ્વર મુનાતુરે, સંજ્ઞે વાગદુઃસ્વનૈરુચે

લો દત્તે ન દતિત્વે, તિર્યક્વારો સ દિ કર્ત્તો ? ૩૧ ૩

‘સુંદર એવો મનુષ્ય જય પામીને અને થાય તથા પુણ્યનો નિવેદ કરવામાં નિપુણતા પ્રાપ્ત થયા છતાં જે સાધુપત્ન અંગીકાર કરતો નથી તો પછી તે તિર્ય્યાકિ યોનિમાં શું કરી શકશે ?’

આવાસો આપવાપૂર્વક સન્માન કર્યું. જ્યાં કુમાર રહેતા છે ત્યાં આમળ રાજાને આનંદ કરાવનારાઓ પ્રભાતમાં જઈને આ પ્રમાણે બોલવા લાગ્યા — ‘હે રાજપુત્ર ! તમે જય પામે, જય પામે, સર્વચરિત્રોથી પવિત્ર એવા તમે મોહરાજાની મુદ્રાકૃષ્ણ ઘણી નિદ્રાનો-ત્યાગ કરો, દેહની મુદ્ધિ કરો, નિર્મળ એવી આપની ભુદિને વિસ્તારો, અંતઃકરણમાં વસેલા પુણ્યકૃત્યથી અનંત એવા આપ જિનવરતું સ્મરણ કરો.’

કપૂરમંજરીનો સ્વયંવરમંડપ--એરીતે ભગૃત થયેલા કુમાર ભુવનભાનુએ પ્રાતઃકૃત્ય કર્યું એટલે રાજા અને અમાત્યો તેને સ્વયંવરમંડપમાં હર્ષસહ લઈ ગયા ત્યાં રાજાઓ મોટા મોટા આસનો ઉપર બેઠેલા હતા તેમની સાથે કુમાર ભુવનભાનુ પણ મુકર મુવણના સિંહાસન ઉપર બેઠા. તે વખતે ગીત ગાતી સ્ત્રીઓથી યુજા કપૂરમંજરી કેલંગેથી વિટાયેલી હંમલી હોય તેમ ત્યાં આવી કુમારિકા એ નવ રાજા પાને આવીને પ્રમોદથી તેનું પૂજન કર્યું અને તેણી સ્વસ્થ મનવળી થકેને માળા ધગ્ણ કરીને ઉભી રહી.

રાધાવેધ--આર્ય ડી દિવ ૨૨ નામનો વિપ્ર વિનયથી બોલ્યો કે--‘લો રાજન્ ! રાધાવેધ કરીને આ કન્યા પરણો’ એ પ્રમાણે દિવાકરે કહ્યું એટલે શકિતવાન એવા કેટલાક રાજાઓ જેમની વિષયરજૃહા નહિ થઈ ગઈ છે એવા ઉભા થયાજ નહિ. કેટલાક રાજપુત્રો પોતાની શકિત બાણ્યા સિવાય ઉડ્યા અને રાધાવેધ સાધી નહિ શકવાથી હારવને પાત્ર થયા છેવટે શ્રી વિક્રમરાજાના સ કેતથી દિવાકર નામના વિપ્ર વીર આવ. ભુવનભાનુ કુમારને ઉભા કર્યો. કુમારે ધનુષ્યને ચાલ્યું અને નેમા લાભું બાણ રાખીને યોગ્ય સ્થાને રાધામાં લીન ચિત્તવાળા થકેને રહ્યા. પછી જમણ કરતા મુગાન પુરંપેના ચિત્તથી યુજા કન્યાને સેવાગ્યવટે અને જમણ કરતા ચક્રેથી યુજા રાધાવેધને તેણે બાણવટે વિધી નાખ્યા. તુરંત ભુવનભાનુ કુમારના કંઠમાં વરમાળા નાખીને નેટલામાં

ક-વાએ કંપથી મુકત પોતાના દરેકે લઈ લીધા તેટલામાં કાઢ
એક દેવ ત્યાં આગળ પ્રગટ થયેલ.

દેવવાણી—પ્રગટ થયેલા દેવે તે વખતે દેવવાણી કરી કે
-હે વાણે ! અપરાધ વિના મારા પુત્રને તેં કેમ બાંધ્યો? એ
પ્રમાણે દેવવાણી સાંભળીને વિક્રમરાજએ પોતાના બંને દુશ્મ
એકીને પૂછ્યું કે-‘હે ગીરીશ ! આ તમારો પુત્ર કેવી રીતે થાય
છો? દેવે અમારે કહ્યો કે-‘હે રાજન ! તમને તે ભાવનમાં
આજે ત કોતુક હોય તો નિશ્ચય થઈને હું કહું તે સાંભળો—

દેવ તથા ભુવનભાનુનો સંબંધ-- એ પ્રમાણે દેવે
શરૂને સ્વસ્થ કરીને પોતાનું સ્વરૂપ કહેવા માંડ્યું કે-‘પ્રથમ
હું કાંચનપુર નગરમાં જીમસિંહ નામનો રાજા હતો. અને
પેકેશન એવો આ ભુવનભાનુ મારો પુત્ર થયેલ. કાંઈપણ કારણથી
મારો તે પુત્ર દેસાંનર ગયો, તેથી ઉત્કુષ્ઠ બનેલો. હું દુઃખથી
આપઘાત કરવા તૈયાર થયો. તે વખતે ત્રિચંદ્ર નામના સ.પુએ
જાડીને મને પ્રતિજ્ઞા કર્યો, તેથી મેં મારાનું સિંહ નામના બીજ
પુત્રને રાજ્ય ઉપર સ્થાપન કરીને લીલા ચલણ કરી. બ્યાજવાનમાં
મુરના મુખથી મેં જા.ર ભાવનાનું સ્વરૂપ સાંભળ્યું, તેથી અંકારને
અંકાર સમજીને અજુકજુ કરવા પૂરક હું કાળપર્મ પાડ્યો અને
મુંદરીતે અમારાપણ કરવાથી નિ.પર્મ દેવદે.કામાં હું દેવ થયેલ.
જાનવટે સ.ત્રિવક એવા આ મ.રા. પુત્રને જાદિ બાંધેલો જાડીને
હું પકડી જાડીને. અને આ ક-વા.પટે વરમ.રથી બધે.વેલ.
અરુ પુત્રને એકને હે રાજન’ હું તેનો નિષેધ કરૂ છુ કહું છું કે-

મરેકાં મુનકુકે. તરે વનુવનુનું

હં દરેકે ક દરેકે અરવરવં ત દિ વર્નં ૨૦૪

‘મુંદર એવો મનુષ્ય ભવ થઈને અને રાજનર. પુરવનો
વિશે કરવામાં નિપુણ પ્ર.સ થવા છતાં એ સ.પુવડુ જાડી.ર
કાટે નથી તો પછી તે ત્રિચંદ્ર દેવિચ્છ હુ કરી દાદી’

કન્યાએ કંપથી મુકત પોતાના હસ્તે લઈ લીધા તેટલામાં કોઈ
એક દેવ ત્યાં આગળ પ્રગટ થયેા.

દેવવાણી—પ્રગટ થયેલા દેવે તે વળતે દેવવાણી કરી કે
—‘હે વરુણ ! અપરાધ વિના મારા પુત્રને તેં કેમ જાંઘ્યો!’ એ
પ્રભાણે દેવવાણી સાંભળીને નિકમરાજાએ પોતાના જાંઘે દસ્ત
એડીને પૂછ્યું કે—‘હે ગીર્ણી ! આ તમારો પુત્ર કેવી રીતે યાવ
છો’ દેવે જવાબ આપ્યો કે—‘હે રાજન્ ! તમને તે જાણનામાં
આવત હોતુક હોય તો નિઃશય થઈને હું કહું તે સાંભળો—

દેવ તથા ભુવનભાનુનો સંબંધ— એ પ્રભાણે દેવે
જાંઘને સ્વરૂપ કરીને પોતાનું સ્વરૂપ કહ્યું. મહાયુ કે— પ્રથમ
હું કાંચનપર નગરમાં જીમતિહ નામનો નાશ હતો. અને
પેકેવન એવે. આ ભુવનભાનુ મને પુર થયે કોઈપણ કારણથી
મારો તે પુત્ર દેશનાર ગયે, તેમજ કંઈક જાનેકે. હું દુઃખથી
આપણાક કરવા તૈયાર થયે તે વખતે ચિત્રવત નામન સપુત્રે
જાણીને મને પ્રતિજ્ઞા કરી કે તેથી મેં ના નાકેહન ના જીવ
પુત્રને રક્ષા ઉપર સ્થાપન કરીને દેવે મહાયુના નામ થય ના.
મુકત્ય મુખથી ને જાણ કરવા હું સ્વરૂપ નામ પુત્રે તેથી કરવાને
જાતાર સમજીને જાણીને તર પૂરું ; કેટલાક પાંપે જાને
કુદરરીતે ધર્મના થન કરવા નામ કરીને નામ હું દેવ થયે
દાનવડે સંજિકા એના નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ
હું પશુ મહિ જાને નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ
આ પુત્રને જાણે દેવ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ

સ્વરૂપ મહાયુના નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ

દેવ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ

‘મુકત્ય એવે. મહાયુના પાંપે જાને નામ નામ નામ નામ નામ
વિશે કરવામાં નિપુણ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ
કરતે નથી તે. પછી તે નિપુણ દેવે નિપુણ નામ નામ નામ

આવાસો આપવાપૂર્વક સન્માન કર્યું. જ્યાં કુમાર રહેતા છે ત્યાં આમળા રાજાને આનંદ કરાવનારાઓ પ્રભાતમાં જઈને આ પ્રભાતે બોલવા લાગ્યા.—‘હે રાજપુત્ર ! તમે જય પામો, જય પામો, સ્વચરિત્રોથી પવિત્ર એવા તમે મોહરાજની મુદ્રાકૃપ ધણી નિદ્રાનો ત્યાગ કરો, દેહની શુદ્ધિ કરો, નિર્મળ એવી આપની ભુદ્ધિને વિસ્તારો, અંતઃકરણમાં વસેલા પુણ્યકૃત્યથી અનંત એવા આપ જિતવરનું સ્મરણ કરો.’

કપૂરમંજરીનો સ્વયંવરમંડપ--એરીતે ભગૃત થયેલા કુમાર ભુવનભાનુએ પ્રાતઃકૃત્ય કર્યું એટલે રાજા અને અમાત્યો તેને સ્વયંવરમંડપમાં હાથેહાથ લઈ મયા. ત્યાં રાજાઓ મોઢા મોઢા આસનો ઉપર બેઠેલા હતા તેમની સાથે કુમાર ભુવનભાનુ પણ મુદર મુવળના સિંહાસન ઉપર બેઠા. તે વખતે ગીત ગાતી સ્ત્રીઓથી પુત્ર કપૂરમંજરી કોથલોથી વિઠાવેલી હાથથી હોય તેમ ત્યાં આવી કુમારિકા એ નાથ. રાજા પાસે આવીને પ્રમોદથી તેનું પૂજન કર્યું અને તેણી સ્વસ્થ મનવાળી થઈને માળા ધારણ કરીને ઉભી રહી.

રાધાવેધ--પાંચમી દિવાકર નામનો વિપ્ર વિનયથી પ્રાણે કે-‘હે. રાજન ! રાધાવેધ કરીને આ કન્યા પરણો’ એ પ્રભાતે દિવ. કરે કર્યું એટલે શકિતવાન એવા કેટલાક રાજાઓ જેમની વિષયરૂદ્ધ નષ્ટ થઈ મર્ધ છે એવા ઉભા થયાજ નહિ. કેટલાક રાજપુત્રો પત્નીની શક્તિ અવગણી ત્રિવાય ઉડ્યા અને રાધાવેધ આપી નહિ શકવાથી હારવને પાત્ર થયા. છેવટે શ્રી વિક્રમરાજનદ સકેતથી દિવાકર નામના વિપ્ર વીર એવા ભુવનભાનુકુમારને ઉભા કર્યાં. કુમારે મનુષ્યને વાળ્યું અને તેમાં લાંબું જાન ગર્જાને મોઝ્ય રથને રાધામા લીન ચિત્તપાત્ર થઈને રહ્યા. પછી અમલ કરતા મુગન પુરુષેના ચિત્તથી પુત્ર કન્યાને પ્રેમાભવરે અને અમલ કરતા અઠાથી પુત્ર રાધાવેધને તેલે બાળવટે વિધી નામનું ભુવનભાનુકુમારના કંઠમાં વરમાળા નાખીને બેઠા. આ

કે-જાએ કે-પછી ચુકવ પોતાના હરને લઈ લીધા તેટલામાં કાઢ
એક દેવ ત્યાં આગળ પ્રગટ થયે.

દેવવાણી—પ્રગટ થયેલા દેવે તે વખતે દેવવાણી કરી કે
-‘હિ વરસે ! અપરાધ વિના મારા પુત્રને તે’ કેમ બાંધેથી’ જી
પ્રભાણે દેવવાણી સાંભળીને વિક્રમરાજાએ પોતાના બંને હસ્ત
એકેકને પૂછ્યું કે-‘હે ગીર્ણી ! આ તમારો પુત્ર કેવી રીતે યાવ
છો’ દેવે જવાબ આપ્યો કે-‘હે રાજન્ ! મને તે આગળમાં
આપવું કૌતુક હોય તો નિશ્ચય થઈને હું કહું તે સાંભળો—

દેવ તથા ભુવનભાનુનો સંબંધ-- એ પ્રભાણે દેવે
જઈને સ્વસ્થ કરીને પોતાનું સ્વરૂપ કહેય. મહાપુ કે-‘ પ્રથમ
હું કાચનપુત્ર નગરમાં જીમનિહ ન મને. ન. જા હને. અને
ધર્મોદન એવે. જા. ભુવનભાનુ મને પુત્ર થયે કાઢપણ કે-સ્વથી
મારો તે પુત્ર દેશ. નર પ્રયે, કાઢે ઉત્તર બનેલે. હું કાઢપથી
આપણાત કેવલ નૈવર થયે તે વખતે. એક નાનકડા પુત્રે
જા. થીને મને પ્રતિજ્ઞા કર્યે’ તેથી એક નાનકડા નાનકડા જીજા
પુત્રને રાજ્ય ઉપર રથ થન કાઢેને કાઢે મહાપુત્ર નર નાનકડા
સુરના સુખથી ને ભરે કાચનપુત્ર સ્વરૂપ નાનકડા પુત્રે કાઢે વળે
જા. નર સમજીને કાઢેને નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર
સુકરરીતે થઈને થન કાચનપુત્ર નર નર નર નર નર નર નર નર નર
કાચનપુત્રે નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર
હું થયે મહા કાચે નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર
મારા પુત્રને એકને કાચ નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર

ન. નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર

ન. નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર

‘નુંકર એકે નાનકડા નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર
વિશે કાચ. મા. નિપુણ પ્રત્યક્ષ નર નર નર નર નર નર નર નર નર
કાચે નથી તે પછી નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર નર

કન્યાએ કંપથી મુકત પોતાના હસ્તો લઈ લીધા તેટલામાં ડોહ
એક દેવ ત્યાં આગળ પ્રગટ થયો.

દેવવાણી—પ્રગટ થયેલા દેવે તે વખતે દેવવાણી કરી કે
-‘હે વત્સે ! અપરાધ વિના મારા પુત્રને તે’ કેમ બાંધ્યો?’ એ
પ્રભાણે દેવવાણી સાંભળીને નિકમરાજાએ પોતાના બંને હસ્ત
એડીને પૂછ્યું કે-‘હે ગીરીશ્વ ! આ તમારો પુત્ર કેવી રીતે માથ
છે?’ દેવે જવાબ આપ્યો કે-‘હે રાજન્ ! તમને તે બાજતમાં
અત્યંત કૌતુક હોય તો નિશ્ચય થઈને હું કહું તે સાંભળો—

દેવ તથા ભુવનમાનુનો સંબંધ— એ પ્રભાણે દેવ
સર્વને સ્વરૂપ કરીને પોતાનું સ્વરૂપ કહેવા માંડ્યું કે-‘પ્રથમ
હું કાંચનપુર નગરમાં બીમસિંહ નામનો રાજા હતો અને
ધૈર્યવાન એવો આ ભુવનમાનુ મારો પુત્ર થયો. ડોહપણ કારણથી
મારો તે પુત્ર દેશાંતર ગયો, તેથી ઉત્સુક બનેલો હું દુઃખથી
આપધાત કરવા તૈયાર થયો. તે વખતે ચિત્રાંગદ નામના સાધુએ
આવીને મને પ્રતિભાષ કયો, તેથી મેં મારા નૃસિંહ નામના બીજા
પુત્રને રાજ્ય ઉપર સ્થાપન કરીને દીક્ષા ગ્રહણ કરી. વ્યાખ્યાનમાં
શુદ્ધના મુખથી મેં બાર ભાવનાનું સ્વરૂપ સાંભળ્યું, તેથી સંસારને
અસાર સમજીને અણસણ કરવા પૂર્વક હું કાળધર્મ પામ્યો અને
મુંદરરીતે ધર્મારાધન કરવાથી સૌધર્મ દેવલોકમાં હું દેવ થયો.
જ્ઞાનવટે સારિવક એવા આ મારા પુત્રને અહિં અધવેલો ભણીને
હું પદ્મ અહિં આવીશ અને આ કન્યાવડે વરમાળથી બંધાયેલા
મારા પુત્રને એછેને હે રાજન્ ! હું તેનો નિરોધ કરું છું. કહ્યું છે કે-

મળેડપિ સુમાતુષ્ઠે, સંગતે પાપપુણ્યનેપુમ્ને

યો દત્તે ન સતિન્ને, નિર્વજ્જારી સ દિં કર્તા ? ॥ ૧ ॥

‘મુંદર એવો અનુપમ બાપ પાત્રીને અને પાપ તથા પુણ્યનો
નિરોધ કરવામાં નિપુણતા પ્રાપ્ત થયા છતાં જે સાધુપણ અંગીકાર
કરતો નથી તો પછી તે તિર્યચ્ચાદિ થોળિમાં શું કરી શકશે ?’

આવાસો આપવાપૂર્વક સન્માન કર્યું. જ્યાં કુમાર રહેતા હોય
આમળ રાજાને આનંદ કરાવનારાઓ પ્રજાતમાં જઈને જા પ્રા
બોલવા લાગ્યા.—‘હે રાજપુત્ર ! તમે જ્યાં પામે, જ્યાં પા
સરચરિત્રોથી પવિત્ર એવા તમે મોહરાજાની મુદ્રાકૃપ થળી નિદ્રા
સ્થાગ કરો, દેહની શુદ્ધિ કરો, નિર્મળ એવી આપની ભુતિ
નિરતારો, અંતઃકરણમાં વસેલા પુણ્યકૃત્યથી અનંત એવા જ
જિતવરણ રમરણ કરો.’

કપૂરમંજરીનો સ્વયંવરમંડપ--એરીતે ભાગ્ય વધે
કુમાર ભુવનભાનુએ પ્રાતઃકૃત્ય કર્યું એટલે રાજા અને અમા
તેને સ્વયંવરમંડપમાં હર્ષસહ સર્જ મયા. ત્યાં રાજાએ મોટા મે
આમળો ઉપર બેઠેલા હતા તેમની સાથે કુમાર ભુવનભાનુ પા
મુદ્રા મુવળના સિંહાસન ઉપર બેઠા. તે વખતે ગીત ગાતી સ્ત્રીઓ
ગુજા કપૂરમંજરી ઠાકવોથી વિંટાવેલી હંમલી હોય તેમ ત્ય
આવી કુમારિકા એ રાધ.રાજા પાસે આવીને પ્રમોદથી તેનું પૂજા
કર્યું અને તેણી સ્વસ્થ મનવાળી થઈને માળા ધારણ કરીને ઉભી રહી

રાધ.વેધ-સ્વાસ્થ્ય ત્રિવિધર નામનો વિદ્ય વિનયથી બેઠો.
કે-‘એ. રાજાન ’ સધાવેધ કરીને જા કન્યા પરલો.’ એ પ્રમલે
કિલકરે કમ્પ એટલે શકિતવન એવા કેટલાક રાજાએ જેમની
વિષયરહિત નહ સર્જ મધ છે એવ ઉભા થયાજ નહિ. કેટલાક
રાજપુત્રા પાની રાજિત અવધા. ત્રિવાય ઉડવા અને સધાવેધ
આવી નહિ રહેવાથી હ રવને પાવ થવા છેવટે શ્રી વિક્રમરાજા
વડેગથી રેવ.કન નામના વિદ્ય વીર એવ. ભુવનભાનુ કુમારને
ઉત્ત. કવ. કુમાર થનુપને રાજા અને તેમા સામું જાજ ગમીને
મોઝ્ય રવને રવ ના લીન વિનયના થઈને રહ્યા. પછી જમણ
કરના ગુપ્ત પુરુષના વિનયો ગુજા કનવાને સ્ત્રીઆમ્બરે અને
જમણ કરના અક થી ગુજા રાધાવેધને તેલું બાણરે વિધી નામ્બ-
કુરુ ભુવનભાનુકેન રવ કકમાં વરમ.રા નાખીને જેટલા

કન્યાએ કંઈથી મુકત પોતાના હસ્તો લઈ લીધા તેટલામાં ઠાણ
એક દેવ ત્યાં આગળ પ્રગટ થયે.

દેવવાણી—પ્રગટ થયેલા દેવે તે વખતે દેવવાણી કરી કે
-હિ વાણે ! અપરાધ વિના મારા પુત્રને તેં કેમ બાંધ્યો ? એ
પ્રભાણે દેવવાણી સાંભળીને નિકમરાજાએ પોતાના બંને હસ્ત
એકેને પૂછ્યું કે-હે ગીર્વાણ ! આ તમારો પુત્ર કેવી રીતે યાય
છે ? દેવે જવાબ આપ્યો કે-હે રાજન ! તમને તે જાત તમા
જાત ઠાણક હોય તો નિશ્ચય થઈને હું કહું તે સાંભળો—

દેવ તથા ભુવનભાનુનો સંબંધ-- એ પ્રભાણે દેવે
અંબને સ્વસ્થ કરીને પોતાનું સ્વરૂપ કહેવા માંડ્યું કે- પ્રથમ
હું કાંચનપુર નગરમાં બીમસિંહ નામનો રાજા હતો અને
યેશંવાન એવો આ ભુવનભાનુ મારો પુત્ર થયો. ઠાણપણ કારણથી
મારો તે પુત્ર દેશાંતર ગયો, તેથી ઉત્સુક બનેલો હું દુઃખથી
આપણાવ કરવા તૈયાર થયો. તે વખતે ચિત્રાંગદ નામના સાધુએ
અંબીને મને પ્રતિજ્ઞા કરી. તેથી મેં મારા નૃસિંહ નામના બીજા
પુત્રને રાજ્ય ઉપર સ્થાપન કરીને દીક્ષા મંડળ કરી. વ્યાખ્યાનમાં
શરૂના સુખથી મેં બાર બાવનાનું સ્વરૂપ સાંભળ્યું, તેથી સંસારને
અસાર સમજીને જીલ્લસણ કરવા પૂર્વક હું કાળધર્મ પાડ્યો અને
મુંદરરીતે ધર્મારાધન કરવાથી નાથનું દેવલોકમાં હું દેવ થયો.
જ્ઞાનવટે સારિવક એવા આ મારા પુત્રને અહિં આવેલો જાણીને
હું પશુ અહિં આવ્યો અને આ કન્યાવટે વરમાળથી બંધાયેલા
મારા પુત્રને જોઈને હે રાજન ! હું તેનો નિષેધ કરું છું. કહું છે કે-

મન્વેન્દ્ર્ય મુનુભુવે મન્વે વન્દુન્દુન્દુન્દુ

સા દન્વે ન દન્વે ન વન્વે ન દિ દન્વે ॥ ૫૫ ॥

‘મુંદર એવો મનુષ્ય મજ પ મીને અને પ.પ નથ. પુણ્યનો
વિલેક કરવામાં નિપુણ. પ્ર.મ થયા છતાં જે સ.પુપણ અંગીકાર
કરતો નથી તો પછી તે નિયમ અંગે ચે.નિમા થ કરી શક્યો ?’

૧૫૧ કશું છે કે-

દાનં નાડમયદાનતાદિભુવને શીઝ્યનામ્ર મનં,

સંતોષામ્ર મુક્ત ન મમંચનાદમ્યન્વ તીત્ર વિપન્ન ।

દગ્ધાયા અપર ભ્યુત્તમપિ નો ધર્માભિધિર્નામ્રઃ,

શ્રીપાદાન્ન પગેડસ્તિ પાદા રૂદ્ર મોઃ ! કાગ મવાન્નામ્રગ ॥ ૧ ॥

‘હિ મનુષ્યો ! આ ત્રણ ભુવનની અંદર અભયદાનથી બીજું કંઈ એક દાન નથી, શીંગમતથી અન્ય કોઈ શ્રેષ્ઠ મત નથી, સંતોષથી બીજું કંઈ સુખ નથી, મમં વચનથી બીજું કંઈ તીવ્ર વિષ નથી, તૃષ્ણાથી બીજું કંઈ લઘુપણ નથી, ધર્મથી બીજે કંઈ નિધિ નથી, શ્રીપાદથી બીજે કંઈ પાદ નથી અને ભવથી બીજે કંઈ કારાગાર નથી.’

તેથી કરીને હે વિક્રમરાજ ! ધર્મિક એવા આ પુત્રને હું સંસારથી છોડાવીને ચારિત્ર લેવરાવવાની ઇચ્છા રાખું છું.’ એટલું બોલી દેવપદ પામેલા પોતાના પિતા મૈત્ર યથા એટલે તેમના ચરણમાં નમસ્કાર કરીને સ્વચ્છ શુદ્ધિવાળા ભુવનભાનુ બોલ્યા કે-
‘અત્યંત મોહવડે મુંઝાતા મારા મનને હે તાત ! આપે બચાવ્યું છે અને આપે મારા ઉપર અદ્ભુત વાતસલ્ય કર્યું છે.’

દેવ અને વિક્રમરાજનો સંલાપ—ત્યારપછી શ્રી વિક્રમરાજ પોતાના સિંહાસન ઉપરથી ઉભા થઇને હાથ જોડવાપૂર્વક બ્રહ્મદેવ પાસે બોલ્યા કે-‘રૂપવડે રતીને જીતી લેતી અને કુળવાન સ્ત્રીઓમાં શ્રેષ્ઠ એવી આ મારી પુત્રીને આપનો પુત્ર પુણ્યવડે કરીને વરરૂપે પ્રાપ્ત થયેલ છે. લાવણ્યરૂપ અમૃતના સમુદ્રતીર્થ આ શ્રેષ્ઠ વરવધુને હે દેવેન્દ્ર ! જરા નિશ્ચય થઇને જીઓ અને આપનું અનિમિષત્વ કૃતાર્થ કરો. મારા સ્વજનોથી ઇચ્છાવાચીગ્ય આ કન્યાના વિવાહરૂપી કલ્પવૃક્ષ હે દેવ ! તમે સમક્ષ હોવા છતાં પણ હજી સુધી કેમ કૃતજો નથી?’ એ પ્રમાણે બોલીને પોતાના પગમાં પડના રાજાને જોઇને તે દેવે તેને ઉભા કર્યા અને પોતાના હસ્તથી તેનું આભિષેક કરીને તુરત બોલ્યા કે-

જેમ સૂર્યને ખાવણુ કરે તેમ રાજ્યયોગ્ય મહાને ખાવણુ કર્યો. તે રાણીને અન્યકા મહેલ ઉપર રહી સૂર્યના જિંબને જોઈ અત્યંત રૂઢન કરતી રાજાએ દીડી. રાજા તેની પાસે આવીને પ્રેમયુક્ત વચન બોલ્યા કે—‘અધિ ! દયિતે ! તમારા ચિત્તની અંદર કશું દુઃખ આત્મારે વિદ્યમાન છે ?’ મંદ અણુવાળી રાણીએ મંદવાણીથી જવાબ આપ્યો કે—‘હે પ્રિયતમા ! મને સૂર્યના વિમાનમાં રહેલા જિનેશ્વરને તમરકાર કરવાનો હોદ્દા ઉત્પલ થયેલ છે,’ તે સંભળી તુટમાન હૃદયવાળા રાજા જીવનભાનુ સ્પષ્ટ વાણીવડે બોલ્યા કે—‘હે દેવી ! તમારો હોદ્દા અત્યંત સુંદર છે અને તે હું નિશ્ચયે કરીને પૂર્ણ કરીશ. હે ભામિનિ ! હવે તમે જેદ કરો નહિ.’ એ પ્રમાણે આશ્વાસન આપીને રાજાએ પ્રિયાનું મુખ પોતાના વચના ઉડાવડે હ્રોષી નાખ્યું. એ રીતે પ્રેમકૃષ્ણી અમૃતના સિંચનવડે પ્રિયાને પ્રીતિયુક્ત કરીને રાજાએ પોતે ધરજેન્દ્રે અર્પણ કરેલી બે પાદુકા પમમાં પહેરી તથા ધરજેન્દ્રના અર્પણ કરેલા શીત અને આતપનું નિવારણ કરવાવાળા બે વસ્ત્રો શરીરઉપર ખાવણુ કર્યા. પછી જીવનભાનુએ હુંકારો કર્યો એટલામાં આતપ તથા શીતથી ક્ષાન્ત થયા વિના પાદુકાના પ્રભાવથી આકાશનું આક્રમણ કરીને સૂર્યના વિમાનના દ્વારપાસે આવી પહોંચ્યા.

સૂર્યદેવ તથા જીવનભાનુનો સંલાપ—જીવનભાનુ રાજાને દૂરથી આવતા દેખીને સૂર્યદેવ સમીપ ગયા, કારણકે અતિથિ કેને માન્ય થતો નથી ? આવીને પમમાં પડેલા રાજાને ઉભા કરીને સૂર્યે હર્ષથી આલિંગન કર્યું. પછી દિવ્યાસન ઉપર તેને બેસાડીને સૂર્યદેવ કોમળ વાણી બોલ્યા કે—‘અહો ! સાહસિક ! જેવી રીતે તમે એકાએક અહિં આવીને અને પ્રમુદિત કરેલ છે તેવી રીતે કાર્ય નિવેદન કરીને અને હર્ષિત કરો.’ રાજાએ કહ્યું—‘હે દેવેન્દ્ર ! આપ જ્ઞાનથી મારૂં સમગ્ર કાર્ય બહોળો તો મનુષ્ય વ્યવહારને માટે તે મને શું કામ પૂછો છો ?’ સૂર્યદેવ ક્ષણવાર મોન ધારણ કરીને બોલ્યા કે—‘શું તમારે તમારી પ્રિયાને અહિં

હુણ્દિ એવા મેં એકની વાત છે કે દેવદ્રવ્યનું જલણ કરીને મારો આત્મા દુઃખની અંદર નાખ્યો. દુઃખે કરીને પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવો મનુષ્યમત્ર પામ્યા છતાં હા ! હું મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શક્યો નહિ. હવે જ્ઞાન પૂજાદિ કાર્યને અયોગ્ય એવા પશુમત્રમાં હું શું કરી શકું ? પૂર્વભવમાં મેં પ્રથમ ભાવપૂર્વક જિનેશ્વરની પૂજા કરી તે પુણ્યવડે કરીને મને અત્યારે ગુરૂનો યોગ મળ્યો છે, વાશ્તવે જ્ઞાનશન મહણ કરીને તૃષ્ણારૂપી આતપથી કલાન્ત એવા મારા આત્માને હું સંતોષામૃતના સમુદ્રમાં સ્નાન કરાવું. એ પ્રમાણે કૃતશયે નિશ્ચય કર્યો એટલે રાજ્યો તેની અભવ પ્રશંસા કરવા લાગ્યા અને પુંડરીકમુનિએ તેને જ્ઞાનશન કરાવ્યું. જ્ઞાનશનને મહણ કરીને તે શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન સભાથી દૂર જઈને પરમેશ્વરીમંત્રનું સ્મરણ કરતો એક સ્થાને રહ્યો.

સિદ્ધાચળનો મહિમા-વિજયસેનરાજાનું દીક્ષા મહણ —ત્યારપછી ઉત્પન્ન થયું છે જાતિસ્મરણજ્ઞાન જેને એવા વિજય-સેનરાજાએ પણ પુંડરીકગણધર પાસે આહરપૂર્વક મતની યાચના કરી. પુંડરીકસ્વામીએ તે વખતે કહ્યું—‘હે વિજયસેન રાજા ! અમે અત્યારે સિદ્ધાચળપર્વતે જઈએ છીએ. અહાપદ, સમેતશિખર, અપાપાપુરી (અત્યારે પાપાપુરીના નામથી પ્રસિદ્ધ છે), અંપાપુરી અથવા બીજા પુણ્યતીર્થોને વંદન કરવાથી જે ફળ ધાય છે તેથી શનગણુ ફળ સિદ્ધાચળ તીર્થને વંદન કરવાથી ધાય છે. જે સિદ્ધાચળતીર્થના સેવનથી સાધુઓને કેવળજ્ઞાન અને નિર્વાણની પ્રાપ્તિ ધાય તે તીર્થને વંદન કરવાથી સમગ્ર અન્ય તીર્થોને વંદન થઈ મધું સમજવું. શત્રુજયગિરિ ઉપર જે મનુષ્યો ચૈત્યમૂલ કરાવે અથવા પ્રતિમાનું સ્થાપન કરે છે તે માણસ આ ભરતશેત્રને છાત્રીને મોક્ષમાં જાય છે. જિનેશ્વરની પૂજા કરવામાં એકમણુ પુણ્ય ધાય છે, પ્રતિમા સ્થાપન કરવામાં શતમણુ, જિનમુવન કરાવવામાં હજારમણુ અને જિજ્ઞોદાર કરીને તેનું પાલન કરવામાં અનંતમણુ પુણ્ય ધાય છે. એક શત્રુજયગિરિને વંદના કરવાથી સ્વર્ગ

છઠો સર્ગ સમાપ્ત શ્રી રત્નપ્રભસૂરિશ્ચી સૂચના કિરણોંથી
 શત્રિશ્ચી દોષોનો ત્યાગ કરીને જાણ્યબુદ્ધિવાળા હોવા છતાં પણ
 પ્રતિદિવસ તેમની કૃપાવટે આલુત બુદ્ધિથી જે યુક્ત થયા તે શ્રી
 કમલપ્રભસૂરિએ રચેલા શ્રી યતુજયનાદીપકગુણ્ય પુંડરીકસ્વામીના
 ચરિત્રનો છઠો સર્ગ સંપૂર્ણ થયો.

ઈતિ શ્રીપુંડરીકપુરાણે શ્રીવિજયસેન-ગુનારામશ્યામ-

પૂર્વમચ્છર્ગનઃ પદ્મઃ સઃ



સર્ગ સાતમો.

મુનિની દુઃખેષા, મંદિરની આચાતના અને પ્રાણીઓનો
આખો વિયોગ કરવાના રૂળ પ્રદર્શિત કરનાર
વિમળા અને દેવદત્તનું ચરિત્ર.

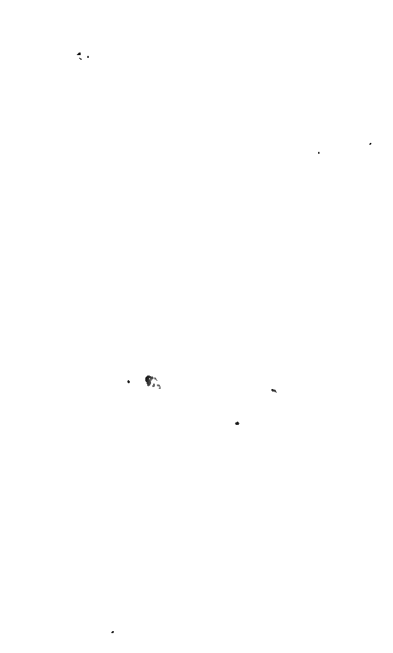
મથુરામાં મનથેહી અને દેવદત્ત પુત્ર—વિહાર કરતાં
કરતાં આત્મંત તેજસ્વી અને સ્થિરતાપુજા ચિત્તવાળા શ્રી શુભાશિ-
નાથના મુખ્ય મજ્જાધર પુંડરીકસ્વામી મથુરાપુરીની પાસે આવી
પહોંચ્યા તે નગરીની અંદર દાનવાન, દમનશીળ અને દયામુળ
ધનનામનો વ્યવહારી રહેતો હતો. પુંડરીકસ્વામીના આગમનના
સમાચાર જાણીને તે ધનયોગ ધણું એક નગરવાસીઓની સાથે
સાધુને વંદન કરવા વારતે નગરથી બહાર નીકળ્યા. થોડે તે વખતે
રૂપ, યૌવન અને કળાથી સુજાત પોતાના પુત્ર દેવદત્તને પુંડરીક-
સ્વામીને વંદન કરાવવા વારતે સાથે લીધો. દેવો તથા સાધુઓથી
સુજાત અને શત્રુજય પડતે જવાની ઇચ્છાવાળા મુનિશાજને ભક્તિ
પૂર્વક નમસ્કાર કરીને ધનયોગ હસ્ત ભેટી ભાષ્યા કે—‘હે સદ્-
ગુરો! અજ્ઞાનરૂપી વિવશી ઉન્મત્ત ધયેષા આ નગરના ભવોને આપ
અહિં રિયત થઇને અમૃતતુલ્ય વાળીવડે શીઘ્ર ચેનનાથી સુજાત
કરો.’ એ પ્રમાણે ધનયોગનું વાક્ય સાંભળીને પુંડરીકમુનિએ ત્યાં
રહેવાનું મન કપુ’. એટલે જાગ્રિવળા હરિજગતેવિદેવે તુરંત ત્યાં
આગળ મજીપીક કરી દીધું.

પુત્રવધુ વિમળાનું દુરભિગંધપાણું— શ્રેષ્ઠ દેવોએ
નિર્માણ કરેલા મજીમહેસની અંદર સમમ સાધુઓ સ્થિત થઈ
ગયા એટલે વિમળ મજીપીક ઉપર ભેડેલા પુંડરીકસ્વામીને ધન
વ્યવહારીએ પૂછ્યું કે—‘આ દેવદત્ત નામનો મારો પુત્ર છે.
અહિં વસવા વસુભૂતિ નામના ઘેણીની કેમળના અને લાવણ્યતાની

નિમળ મૂર્તિસમાન વિમળા નામની પુત્રી સઃથે તેના વિવાહ થયેલ છે. વિવાહ થયા પછી થોડે વરસે તે મારી પુત્રવધૂ નિર્મળ કાંતિવાળી અને ઠાપપણ બાતના રોગ રહિત હોવા છતાં અત્યંત દુરભિગંધ શરીરવાળી થઈ છે. પાપી રાજાની અપદ્વીતિ જેમ વૃદ્ધિ પામે તેવી રીતે ઘણા સુવંદ્યોએ તેનીના અંગે વિવિધ પ્રકારના ઔષધો લગાડ્યા પણ નેણીનું દુરભિગંધપણું વૃદ્ધિ પામ્યું. કેમ કરીને તેનું દુરભિગંધપણું વધતું વધતું સમગ્ર પુરની અંદર પ્રસર્યું અને રાજાના હુકમથી તે સ્ત્રીને અવ્યયમાં એક ધામ બનાવીને વક્ષાક્ષી યુક્ત મારે રાખવી પડે છે. તે દિવસથી આરંભીને મારા પુત્રે અત્યંત દુઃખથી સુંદર શયન, આમન અને ભોજનને ત્યાગ કરેલ છે અને મજાન ધૂણું નેત્રોવાળા થઈને તેજે આંધ્ર વર્ષ વીતાવ્યા છે. હે અજ્ઞાનરૂપી અધિકારને હરણ કરવામાં સૂયં સમાન ! આપ કૃપા કરીને કહો કે મારી તે પુત્રવધૂ કુગંધશરીરવાળી કેમ થઈ ? અને મારા પુત્ર તેનીના ઉપર અત્યંત રોષે વાનું કેમ છે ? એમનું સ્વરૂપ કહીને માગ મનમાં રહેલો સંશય આપ દૂર કરો.

વિમળાના દુરભિગંધપણાનું નષ્ટ થવું—પુંડરીકસ્વામી ધનશ્રેષ્ઠી પ્રઃથે જોડ્યા કે— ‘હે વ્યવહારિન ! તમે તે વિમળાને તેનો પૂર્વભર સામગ્રી અહિં લાવો.’ શ્રેષ્ઠીએ જવાબ આપ્યો કે— ‘અત્યંત કુમવવાળી તેણીને હું અહિં સમામાં કેવી રીતે લાવું ?’ શ્રેષ્ઠીનું એ રીતનું જોડણું સાંભળીને હરિવત થયેલા હરિભુગમેષિહેને પુંડરીકપ્રભુના ચરણનું પ્રજ્ઞાતન કરીને શીઘ્ર હિંચજળ તેને આપ્યું અને કહ્યું કે— ‘આ જગથી તમે તમારી પુત્રવધૂને સિંચન કરજો એટલે તેનું દુરભિગંધ નાશ પામશે.’

મુગંધ શરીરવાળી થયેલી વિમળાનું સમામાં આગમન—એ પ્રમાણેનું હરિભુગમેષિહેનું કથન સાંભળીને ધનશ્રેષ્ઠી સમામાંથી ચાલ્યા અને પોતાની પુત્રવધૂ વિમળા પાસે આવીને તે જગથી સિંચન કરું એટલે તેણી દુરભિગંધ શરીરવાળી



હૃદયવાળો અને કયાંય મજ હમેશાં રનાન કરીને અને પતિ-
વત્સા ધારણ કરીને પ્રાતઃકાળમાં જિનેન્દ્રની પૂજા કરતાં અને
નગનવા શુભ આવનારાના કાંચેથી પરમાત્માની સ્તુતિ કરતો.
કોમળ અંતાકરણવાળો અને જાવળીરૂ મજકુમાર ભક્તિપૂર્વક
મુનિશાળના મુખથી જિનધર્મનું શ્રવણ કરતો અને વિનીત એવો
તે સર્વંશ માતા પિતાની અન્યંત સેવા કરતો.

ગજની ધન ઉપાર્જન કરવા પ્રયાસની ઇચ્છા—
એકદા મજકુમારે પોતાના પિતાને કહ્યું કે—‘હે તાત ! આજ
મને ધન ઉપાર્જન કરવા પરદેશ ગમન કરવાની રજા આપી,
કારણકે યુવાન પુરૂષને પિતાના ધનનો લોભ અને માતાના
ખોજામાં શયન અપારેન છે’ એથીજે જવાબ આપ્યો.—‘હે વત્સ!
આપણી પામે ધન છે તે તું કાન દેવાપૂર્વક લોભવ, કારણકે
તુ હજી બાળક છે તેથી નિર્દોષ છે.’ મજે કહ્યું ‘હે પિતાજી!
ધન ઉપાર્જન કરવા વારે અવરથ હું પ્રવહ્નવડે સમુદ્ર ગમન
કરીશ. કુર્ગમ એક સમુદ્રમાં જતા એવા મને કદી કાંઈ વિપ્ર
લાઈ વાકાં નમને ત્રિવ એવું ધર્મદૃશ્ય હું શું કરું? તે આપ
હવે દૃષ્ટા કરીને કહો. હે પિતાજી ! આપની ઇચ્છાપૂર્વક એક
એક ધર્મશાસ્ત્ર કરીને હું સમુદ્રમાં પડી જી મમન કરું તો
નભાગ મળવ. માત્ર જાતી મુનિ પાવ અને પરમવમાં પદ
પામે ન હોય.’

જિજ્ઞાસુ કન્યાવાની પિતાની ઇચ્છા - એ પ્રમ.બે,
પિતાના. ૧૪ મજકુ રચન ન મળીને મુરલી સંપેતા ધન્યેક
એકવ કે ૬ વાન ૨ ન.મ.મ. અદિ ભારે કદમુનિ એવો
અવર ન.મ.મ. અવરક ન.મ.ક. પુર ન.દિ.ર એવા તેજે શુભ
અવરથી અ.ક. મન હ.ન. મન. રે.મ.મ. એવમંદિર કર:મુ. છે.
ક.ને કરીને અ.વ. ૧ મજ.ને ૧ થઈ ન.પ.કુ છે હે વત્સ ! તે
ન.મ. મિત્રન. વર.કુ.વ. ર.ને.ક. નિન.મ.કિ.ન.ક. નુ ઉદ.ર કર, એથી
કરીને હું મ.ર. ૧ એવને. અનુ.કી થ.ઉ. અને હું પુર.પ.નિ.વિ

દિવ્ય મયૂરનું આગમન જાને ગજનું સચેતન થતું—
એ પ્રમાણે દુઃખી ધનચેઠ તથા સ્વજનવર્ગ ગદ્ ગદ્ વાળી બોલે છે,
એટલામાં ચિત્તને ચમત્કાર ઉપજાવતું અતિ વિચિત્ર એવો
એક દિવ્ય મયૂર આકાશથી નીચે ઉતર્યો. વિસ્મયતાવડે મનુષ્યો-
ના નેત્રો એટલા જાધા નમ્ર થઈ ગયા કે તેઓના હૃદયમાંથી શોક
અત્યંત ગાઠ હોવા છતાં પણ એકાએક ચાટ્યો મયો. મુવર્ણ-
બૂધણીથી ભૂષિત કંઠવાળા અને વિસ્તારિત પાંખવાળા તે મયૂરે
ઝેરથી ભૂષિત થયેલા ગજના શરીર ઉપર દિવ્ય નીરના ઠણિવાનો
વરસાદ કર્યો. વિસ્મયતાથી વિકરત થયેલી અમુવડે આતુરતાપૂર્વક
જોવાના તે હિતપુદ્ધિવાળા દિવ્ય મયૂરે તુરત ગજને દિવ્ય જળનું
સિંચન કરીને નિર્વિષ કરી દીધો. એટલે બ્રાહ્મણો, સિમા નેત્ર-
વાળો ગજ ઉઠ્યો એટલે પિતાના પારણા નિમિત્તે થઈ રહેલા
ઉત્સવ વાદળાથી રહિત થયેલા સૂર્ય જેમ વધારે શેલે તેમ
સ્વજનના હૃદયથી અત્યંત દીપવા લાગ્યો. તે વખતે મનુષ્યોના
હૃદયમાં સંશય ઉત્પન્ન થયો કે—‘આ ગજ ઝેરથી કેવીરીતે બાપ્ત
થયે? આ મયૂર કોણ છે? અને અહિં કેમ આવેલ છે? અને
ગજનું વિષમ એવું વિષ તેણે કેવી રીતે દૂર કર્યું?’

દિવ્ય મયૂરનો વૃત્તાંત—તે વખતે તે નગરના રાજા મહા-
સેનને જાગૃત કરતી, નિર્મળ નીતિના માર્ગને બતાવતી, અમુરો-
ના બચને વિસ્તારતી આકાશમાંથી વાળી થઈ કે—‘હે
મહાસેન રાજા ! તમે શાસન કરવાવાળા હોવા છતાં નીતિનો
હોપ થયો ॥ તેથી હું શીઘ્ર તમારા નગરમાંથી જાઉં છું, કારણકે તે
પાપ જોવાને હું સમર્થ નથી.’ ત્યુ વખત જોલાયેલા તે વાક્યને
સંભળીને અર્ધથી રહિત અંતઃકરણવાળા થયેલા રાજાએ રાજ
કરીને સ્વસ્થ વસો ધારણ કર્યો અને નગરના સમગ્ર મુખ્ય પુર-
ોને બોલાવ્યા. સર્વે નગરવાસીઓની સાથે કરકમળ ઉપર મયૂરને
રાખીને ગજકુમાર પણ રાજસભામાં આવ્યો અને દ્વારપાળથી બતા-
વતો માર્ગ જોને એવા તેણે રાજા પાસે આવીને નમસ્કાર કર્યો.

ગજ અત્યંત આકાશ વિષયી આજે હણાયેલો છે, કારણ આજે જગતમાં પ્રાચે ઠીને મુંદર વસ્તુઓમાં વિધન સંભવે છે પણ કુવસ્તુમાં વિધન સંભવતું નથી.’

ગજનું વિષ હરવા રૂપચંદ્ર ખેચરરાજનું મયૂરને મોકલવું—
એ પ્રમાણેનું કેવળીનું વાક્ય સાંભળીને મુંદર આશયવાળા રૂપ-
ચંદ્ર ખેચરરાજ બોલ્યા કે—‘જિનમંદિરનો ઉદાર કરવાથી ખરેખર
તે ગજ મારો ખંધુજ છે. હે મુનિરાજ ! વિલ્યાદેવીએ તુષ્ઠમાન
ધર્મને વિષનું હરણ કરવાવાળો એક મયૂર મને આપેલો છે,
તે મયૂરને હું જલદી ગજના વિષનો નાશ કરવા વાસ્તે મોકલું છું.
એ પ્રમાણે ઠીને તે ખેચરરાજે પોતાના દિવ્ય મયૂરને અહિં
મોકલ્યો અને તે દિવ્ય મયૂરે શીઘ્ર અહિં આવીને ગજનું વિષ
હર કર્યું.’

ગજને વિષ દેવાવાળા તેના બે મોટા ખંધુઓ—ત્યાર-
પછી યક્ષરાજે કહ્યું કે ‘હે રાજા ! મેં તે કેવળી ભગવાનને
પૂછ્યું કે ‘ગજને કોણે વિષ આપ્યું છે?’ તાણે જવાબમાં કહ્યું
કે—‘તેના બે જ્યેષ્ઠ ખંધુઓએ કોપથી તને ગેર આપ્યું છે.’ એ
પ્રમાણે મુનિનું કથન સાંભળીને અત્યંત રોષયુક્ત બનેલો હું તે
ખંધુને પાપીઓની કથનના કરવા વાસ્તે અને ગજનું રક્ષણ કરવા
વાસ્તે તુરત અહિં આવ્યો. હે ઝૂમિનાથ ! હે ભાસુનાથ ! પુ-
ણ્યશાળી એ ! પોતાના નાનાભાઈનો અપરાધ કરનારા વિમળ-
પુદ્ધિને સુપુદ્ધિ નામના તેના મોટા ભાઈઓનો વિનાશ કરો જેથી
કરીને તમારા તેજનો સમૂહ નિર્ગળ થાય.’

ગજની ઉદાર વૃત્તિ—એ પ્રમાણે બોલીને યક્ષરાજ મૌન
થયા અને રાજા રોષથી વ્યાપ્ત નેત્રવાળા થયા. તેથી સાહસિક
અને ધર્મવાન એવો ગજ તુરત હસીને બોલ્યો કે—હે યક્ષરાજ !
આ જગતની અંદર જીવોને જે ઉચ્ચ દુઃખો પ્રાપ્ત થાય છે તે
તેના પૂર્વજન્મમાં કરેલાં પાપરૂપી વૃક્ષનાં ફળોજ છે. કહ્યું છે કે—

કીર્તિમતી એષિનીની મુજા—સર્વદા ભાવિનિના
વિવિધ ભવેને ભવની ગજરાજની મના કીર્તિમતીએ તપવટે
કેમોના ક્ષય કરીને આયુષ્યને અતે મુગિતપદ પ્રાપ્ત કર્યું.

શ્રીપદક.ળમાં ગજરાજની જળકીડા—નીલિવટે નિમં.
જા મનવાગા અને સર્વદા જુદા જુદા પ્રકારની ભાવનાથી વામિત
ગજરાજ અત્યંત પુણ્યવટે પ્રાપ્ત થયેલા રાજ્યને સમ્પદ પ્રકારે
રાજ્ય લાગ્યા. એકદા શ્રીભક્ષતુની અંદર સૂર્યના તાપથી વ્યાકુળ
બનેલા ગજરાજ કીડા કરવાના જળસ્થાને જઈને ત્રીચી મુજા
જળકીડા કરવા લાગ્યા. તે નિર્ભજ જળથી મુજા સરોવરમાં
અકવાકના યુગ્મને ભેળંને રસિક એવા નરનાથ પ્રમુદિત થ નિ પોતાની
પ્રિયા પ્રિયમિત્રા પ્રત્યે બ્રહ્મા કે-હે પ્રિયા ! તારા વશસ્થળમાં
સુહૃદપણે રહેલા કુચયુગ્મની લક્ષ્મી(ચાલા)ને હરણ કરીને તારી
દેખા આજરાજતા આ અકવાકના યુગ્મને મેં ચોલી રાખ્યું છે.
વાસ્તે હવે તારે શું કહેવું છે? એ પ્રમાણે બોલીને જળમાં દહિ છે
જેની એવા અને જળ તરવામાં કુશળ એવા ગજરાજે કમળ સરખા
કોમળ હરતમાં અકવાકના યુગ્મને પકડી રાખ્યું.

અકવાક અને અકવાકીનો વિયોગ—પછી રાણીએ
રાજ પાસેથી અકવાકીને પોતાના હસ્તમાં લીધી અને રાજ્યએ અક-
વાકને પોતાના હસ્તમાં રાખ્યો. અને જણા એ પ્રમાણે પ્રથમ
પ્રથમ પક્ષીને રાખીને સરોવરની બહાર નીકળ્યા. વિયોગજન્ય
કષ્ટના આરાયથી હી અનેલા તે પક્ષીના ભેડકાને રાજ્યએ કુતુહળને
માટે જુદા જુદા પાંજરામાં રાખીને દુઃખી કર્યો.

સુનિઃશાનનો મેળાપ અને રાણીએ કરેલી દુઃખ-રહા-
શોભકાગને યોગ્ય એ રીતે જળકીડા કરીને રાજ્ય વનની અંદર
મુંદર પુષ્પો લેવાને ફરવા લાગ્યા. જૈનમુનિઓયદ્ધી જેમ ભવ્ય-
છા પુણ્યકીર્તિથી મુજા મુંદર અને કોમળ વચ્ચે મેળવે તેમ
રાજ્યએ રસી ઉતરી મુરજિ અને કોમળ કુસુમો મહણ કર્યો.
મુંદર મનવાગા તે ગજરાજ પોતાના હસ્તે મનોહર કુસુમોને લેતા.

મુતા. રાજા કોમળ શમ્યાના મુખનો અનુભવ કરીને રાત્રિના થોડા પ્રહરે ઉઠ્યા અને વૈરાગ્યવડે વિચાર કરવા લાગ્યા કે—
 ‘દેવના વશ થકી મારે પુત્ર છે નહિ અને વૃદ્ધાવસ્થાકી વાર્ષિક (સમુદ્ર) અને જુકાકી રચો છે. મારા જોત્રમાં પણ મર્વે નિર્જળ છે અને અયોગ્ય પુરૂષ રાજાનું રક્ષણ કરી શકતા નથી. કહું છું કે—

મૂળમસુહતામિનચિત્તે, મન્થિતમનશિનિ મુતહીને ।

યસ્યપરિવગુહતામનૃતાણે, સ્થાપયેન્ મ સમનેડતુલ્લુ. સમ ॥ ૧ ॥

‘જે માણસ પાપથી મદીન ચિત્તવાળાને રાજા તરીકે સ્થાપન કરે છે, મૂર્ખ અને નીચી પદ્મમુખ માણસને મંત્રી તરીકે સ્થાપન કરે છે અને અસત્ય જોશનારને તપસ્વી ગુરૂ તરીકે સ્થાપન કરે છે તે માણસ અતુલ દુઃખ પામે છે.’

રાજા જેના ગુણવાળો હોય છે તેના ગુણવાળું નિમજ એવું તેનું શત્રુ પણ થાય છે, કારણકે જે સ્થાનનો નિર્મજ એવું શ્દિક આશ્રય કરે છે, તે સ્થાનના શંગવાળો તે શ્દિક જને છે. તો હવે પૃથ્વીરૂપી કુળવધુના મુકુટમાં ધર્મવડે નિર્મજ એવા કયા નર-શત્રુને સ્થાપન કરું ? કે જેથી કરીને હું સારા મુવર્ણધરની કીર્તિ મેળવી શકું.’

ગજકુમારને રાજ્ય—મહસેન રાજાની હીક્ષા—મહસેન રાજા એ પ્રમ.ણે વિચાર કરે છે તેવામા તેમને ખ્યાલ આવ્યો કે ‘અરે ! ખરેખર મારા પુત્રનું ગજકુમાર રાજ્યને થોડું તેને મારા રાજ્ય ઉપર સ્થાપન કરીને હીક્ષા અંગીકાર કરી હું હવે મારા ભવને નિર્મજ કરું.’ પરિત્ર દેહ અને મનશાળા રાજાએ પોતાના ભાવિ મનની અદર એ પ્રમાણે નિશ્ચય કયો એટલાનાં સૂચે પોતાના કિલ્લાવડે રાત્રિનો નાશ કરી દિવસનો ઉદય કયો. પ્રાંતઃકાળમાંજ મહસેનરાજાએ એ જ એવા ગજકુમારને ઉત્સવ પૂરું પોતાના રાજ્યે અ.ભિષેક કયો અને પોતે જિનેશ્વર જગા-વેલો મુક્તિમાર્ગનો આશ્રય કયો.

આખા જતાં વરાણસીપુરી આવશે જ્યાંથી સિદ્ધાચળના દર્શન થવાથી ભગ્યજીવોને અત્યંત પ્રમોદ થશે માટે તમારે અત્યારે મન ગ્રહણ કરવાનો યોગ્ય સમય છે.

શત્રુજયનું વર્ણન—શત્રુજયના દર્શન અને પૂજા કરવાથી એક માસના ઉપવાસનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. તદ્દત્તીમાં એક પંદોર મુખી શત્રિભગવણ કરવાથી છ માસના ઉપવાસનું ફળ થાય છે. પ્રત્યાષ્ઠાન, સદ્ગુરુને વંદન, પ્રતિક્રમણ અને ગુણીજનોની પ્રશંસા, તેનું ધ્યાન તથા નેને વંદન આદિ કરનારો, બાળ વૃદ્ધ એવા સાધુઓની વિશ્રામણા કરતો, અત્યંત હર્ષથી દેખાંગિત થઈને સર્વજીવોને ભગ્ય આપતો, માર્ગમાં પથ જિનમૂર્તિને દેખીને ‘જય જય’ શબ્દ કરતો અને જિનમૂર્તિને ભક્તિપૂર્વક પૂજન કરતો અનંત સંસારને છૂટકરે છે શત્રુજયને રક્ષે જતાં માર્ગમાં તે નિરિને દેખીને વંદન કરતાં કહિ આયુષ્ય પૂર્ણ થાય તો ઉત્કૃષ્ટ અને જયન્તી વૈમાનિક દેવ થાય આ ગિરિને વંદન કર્યા પછી એ ચિત્તની શુદ્ધિ થઈ હોય તો આઠ ભવની અંદર તેની સિદ્ધિ થાય છે. પવિત્ર એ । શત્રુજયને માર્ગમાં દેખવાથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે અને તેનું મરણ થાય તો તેને । ગ્રંથ કુળની અંદર જન્મ થાય છે શત્રુજયને ત્રણ પાંચ કે આઠ વખત એ વંદન કરે તો તે જીવ ત્રણે ભવે મોક્ષ ભાય એમ જિનવરોએ કહેલું છે. એક વખત પથ ભ.વ સહિ । અરપ અથવા બહુ કાળ સુધી એ ગિરિને વંદન કર્યું હોય તો ત્રણ મુહૂર્તમાં જયન્તી અને ઉત્કૃષ્ટની સિદ્ધિપદ પથ પામે છે.

દેવદત્ત અને વિમળાનું દીક્ષાગ્રહણ—એ રીને સિદ્ધાચળનું વર્ણન કરીને પુંડરી રત્નામીએ દેવદત્તને કહ્યું કે—મારન પૃથ્વી ઉપર પવિત્ર અને મહાન્ સિદ્ધાચળનીય પામીને સ્વહિત ધરણના એવા નમે દીક્ષા અંગીકાર કરી અ. જન્મ સફળ કરો.’ એવી મુનિનાથની દેશના સામગ્રીને અતિ હર્ષિત ચિત્તવાળા થઈને દેવદત્ત ત્રીસ હજાર વધુકોની સાથે સપ્ત થયા. તે વ વિનીત

આવી પ્રિયમિત્રા અનશનયુક્ત સમાધિપૂર્વક મરણ પામીને તમારા ઘરમાં તમારા પુત્ર દેવદત્તની વિગળા નામની શ્રીપદે ભર્ષ છે, પૂર્વ જન્મની અંદર કરેલી સાધુની દુર્ગંધાધી તેણી આ જન્મમાં દુર્ગંધ શરીરવાળી થઇ છે. વળી પૂર્વ જન્મમાં આઠ ધરી સુધી ચક્રવાક અને ચક્રવાકીને વિરહ કરાવ્યો હતોનેથી તમારા પુત્રને અને સીને આઠ વર્ષનો વિયોગ થયો. રજસ્વલાવડે અશુચિ કાયાવાળી તમારી પુત્રવધુ પૂર્વજન્મમાં આઠ ધરી સુધી જિન-મંદિરમાં રહી હતી તેથી તેણી આઠ વર્ષ પર્ણત અપવિત્ર અને દુર્ગંધ-વાળી રહી.

જનપૂજા વિષે પુંડરીકગણુધરનો ઉપદેશ—પુંડરીક સ્વામીએ એ પ્રમાણે વૃત્તાંત કહીને ઉપદેશ કર્યો કે—‘પુણ્યશાળી અને પૂજન કરવાની ઇચ્છાવાળા એવા દેહધારીઓએ સર્વદા સારી રીતે શરીર પવિત્ર કર્યા પછી જિનમંદિરમાં સુંદર પુષ્પ, ફળ આદિ હસ્તમા લઇને જવું. એ રીતના ચંદ્રના શીતળ તેજ-તુલ્ય પુંડરીકમુનિના વચનો સામગ્રીને મર્મ ભવ્ય સભ્યોના સુંદર મનમાથી અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર નષ્ટ થઇ ગયો.

દેવદત્તનો વૃંદાવલ્ય—ભુવન-મહાનજે કહેલા પોતાના પૂર્વ-જન્મના વૃત્તાંતથી નિર્મળ ચિત્ત ાળા અને અન્યંત પ્રપુરિત હૃદય-ચવાળા દેવદત્તને મુનિરત્નને નમસ્કાર કરીને કહ્યું કે—‘પુણ્યને વિસ્તારતા કૃપાવાન રૂબરૂ એવા આપે મને પૂર્વજન્મ કહીને મને ખરે-ખરે મોહ રહિત કરો’ કે હવે મને માત્ર, વિરા અંધુ અને કલત્ર આદિમ બીજકુલ મેહ નથી તો હે ભગવત ! આપ કૃપા કરીને સર્વદા હિતકારી એની ઝેનદીક્ષા મને આપો.’ પુંડરીક-ચરિત્રજ એવ્યા—‘હે સુવીર્ય ! અત્યારે અમે યુગાદિ જિનરાજના આદેશથી સિદ્ધિપદ પ્રાપ્ત કરવા નિમિત્તે સિદ્ધાચલ પ્રત્યે જઇએ છીએ. તો તમે જલદી ભવ ઉન્નતિના કારણ રૂપ જનપદને તજી દઇને દીક્ષા અંગીકાર કરી નિર્મળ થાઓ અને અમારી સાથે સિદ્ધાચરની સમીપે આવીને સમગ્ર ઉગ્ર-પાપોનો નાશ કરો.

એવી દેવદત્તની શ્રી વિમળાએ પણ મોહનો ત્યાગ કરીને પુંડરીકમુનિને નમસ્કાર કર્યો. અને વૈરાગ્યથી વાલિત વચનો બોલી કે— 'આ સંસારની અંદર જીવો કુળ પોતાના દેહના પોષણ માટે ખેતની વાત છે કે, અનેક જન્તુઓને હણે છે. અને પોતાના દેહને નિર્ભંગ કરવાને બદલે મલિન કરે છે. વળી પોતાના કૃપથી અત્યંત ગર્વિષ્ઠ જાતને શુદ્ધોની મક્કીનવાને હસે છે અને પોતાના દેહ ઉપરના મેહરૂડે ઉત્પન્ન કરેલા દુરિતોથી અન્ય અંબામાં કલ્પના પામે છે હે પ્રભો ! હરેક જન્મમાં શરીરની પ્રાપ્તિ ધર્માર્થ માટે દુરિતો બંધાય છે, માટે અશરીરી હ્યું પ્રાપ્ત થવા સાક્ષી અને અનશ્વન મહાજ કરાવો.' પુંડરીકસ્વામીએ જવાબ આપ્યો— 'હે વત્સ ! તારે હજી એક સાખ પૂર્વ આચુચ્ચ બાકી છે, અત્યારે તારું શરીર અનશ્વન યોગ્ય નથી, વાસ્તે તું દુશ્વર એવા તપનું આચરણ કર ' તે સાંભળી વિમળાએ મલ્લપર પાસે શીક્ષા સીધી અને કર્મ-ક્ષય કરવાવાળા તપને તપવા લાગી.

ભરતરાજના સંઘની સાથે યુગાદિનાથના આગમનના ખૂબર—ત્યારપછી પુંડરીકસ્વામી વિમળાચળ પ્રાંતે જવાને તૈયાર થવા એટલે તુરંત દુરિતનુભવિ દેવે નરનાર કરીને સમાચાર આપ્યા કે— 'હે ભગવન ! ભરતમહારાજે ત્રિદાસજની યાગનો કંઠ કાઢ્યો છે, અને તે કંઠની સાથે શ્રી યુગાદિ ભગદીધર આવીને યોગ વળતમાં આ ભૂમિને પાવન કરશે. ' એ પ્રમાણે કાંત્રાગીને યતિઓ અને દેવોથી આશ્રિત પુંડરીકસ્વામી ત્યાં મયુગપુરીમા રહ્યા. મલ્લપર મહારાજને ત્યાં રિપન થયેલા ભગીને સર્વે દિશામાંથી રાજ મહારાજાએ વંદન માટે આગમ લગ્યા. પુંડરીકમુનિની દેશના સાંભળીને કેટલાકે સ્વચ્છ કત્વ મહાજ કરી જૈનપુત્રનો કરાવ્યા, કેટલાકેએ બારવતો મહાજ કર્યો, કેટલાકે સરજ દુહવજાગઃ થઈને ગ્રન્થચર્ચ પારજ કર્યું અને કેટલાકે શીખા સીધી એએના પાપો નષ્ટ થઈ ગયા. અને એએએ-એ-મહાસ્વરનો અંગીકાર કર્યો છે એમ ધર્મિક અને પુણ્યગી

જોવી દેવદત્તની શ્રી વિમળાએ પણ મોહનો ત્યાગ કરીને પુંડરીકમુનિને નમસ્કાર કર્યો. અને વૈશ્યાથી વાસિત વચ્ચેના બોલી કે- ‘આ સંસારની અંદર જીવો કૃપા પોતાના દેહના પોષણ માટે ખેડની વાત છે કે, અનેક જન્તુઓને હજે છે. અને પોતાના દેહને નિર્મળ કરવાને બદલે મલિન કરે છે. વગી પોતાના કૃપથી અત્યંત ગર્વિષ્ઠ બનીને શુદ્ધોની મલીનતાને હસે ॥ અને પોતાના દેહ ઉપરના મોહપટે ઉત્પન્ન કરેલા દુરિતોથી અન્ન ભંડામાં કદથંના પામે છે. હે પ્રભો ! હરેક ભવમાં શરીરની પ્રાપ્તિ યથાથીજ માઠા દુરિતો બંધાય છે, માટે અશરીરી ‘ભુ’ પ્રાપ્ત યથા સાક્ર મને. અન્નશન મહત્ત્વ કરાવો.’ પુંડરીકસ્વામીએ જવાબ આપ્યો- ‘હે વત્સે ! તારે હજી એક લાખ પૂર્વ આયુષ્ય બાકી છે, અત્યારે તારું શરીર અનશન યોગ્ય નથી, નારતે તું દુસ્તર એવા તપનું આચરણ કર.’ તે સાંભળી વિમળાએ ગણધર પાસે દીક્ષા લીધી અને કર્મ ક્ષય કરવાવાળા તપને તપવા લાગી.

ભરતરાજના સંઘની સાથે યુગાર્દિનાથના આગમનન ખમર-—ત્યારપછી પુંડરીકસ્વામી વિમળાચળ પ્રાંથે જવાને તૈયાર થયા એટલે તુરંત હરિભુવનેષિ દેવે નસ્કાર કરીને ‘સમ ચાર આખ્યા કે-’ હે ભગવન ! ભરતમહારાજે સિદ્ધાચળ યાત્રાનો સંઘ ઠાક્યો છે, અને તે સંઘની સાથે શ્રી યુગાર્દિ જગદીશ્વર આવીને યોગ વખતમાં આ ભૂમિને પાવન કરશે.’ જે પ્રભાણે સાંભળીને યતિઓ અને દેવોથી આશ્રિત પુંડરીકસ્વામી ત્યાં મથુગપુરીમાં રહ્યા. ગણધર મહારાજને ત્યાં સ્થિત થયેલા બાળીને સર્વે દિશામાંથી રાજ મહારાજાઓ વંદન માટે આવવા લાગ્યા. પુંડરીકમુનિની દેશના સાંભળીને કેટલાકે સંઘકલ્પ મહત્ત્વ કરી જૈનશુવનો કરાવ્યા, કેટલાકે બારમતો મહત્ત્વ કર્યો, કેટલાકે સરળ હૃદયવાળા થઈને બ્રહ્મચર્ય ધારણ કર્યું અને કેટલાકે દીક્ષા લીધી. જેઓના પાપો નષ્ટ થઈ ગયા ॥ અને જેઓએ મહત્ત્વમનો અંગીકાર કર્યો છે એવા ધર્મિષ્ઠ અને પુણ્યશાળી

પુષ્પજનો વિશેષ જોને વિમળાચળ જવાની હમણાં હોય તેમને તૈયાર થઈ સાથે આવવા યોગ્ય કરાવી.

યાત્રા મહોત્સવ—જુદર નિએ કહેલા શુભ દિવસે મંત્રા-
દેવીને ભરતરાજને સનાન કરાવ્યું. રાદિગ્ની જાદિ મોગ દેવીઓએ
મંત્રલિપિ કર્યું, ઇંદ્રે મસ્તક ઉપર નિલક કર્યું, અને દેવીઓએ
પાળખંડગ ઝીંગ ગાયા. ભરતરાજએ તે વખતે ઇંદ્રે જાણેલા
જિનખિંબનું પૂજન કર્યું. શુભ ભારનાથી ઇંદ્રે તે વખતે જિન
ખિંબને સારી રીતે રાખવાને મજિના દેવાલયથી કુળ પંચાને
૧૪ સંધ્યાનિ ભરતને જર્ષણ કર્યો રાજાએ જિ.ખિંબની પૂજા
કરી તે ખિંબને ૧૪ ઉપરના દેવમંદિરમાં રથાપન કર્યો. તે વખતે
નક્ષત્રમણના સ્વામી ચંદ્ર ભજિના રંગથી પાનાના અંગેને
તઈને જાણ્યા અને હરત જોડીને ભરતરાજ કત્તે ચિ.સ્વા કેન્દ્ર
ચક્રભૂત! હે પ્રથમ સંધ્યતે! તમે જ્ઞપ્તિમા. હે શિવ કદમ્બિ-
ન્યુ! આ મારા અંગેને જિનેંદ્રના રથમાં જોડીને તીર્થવાચામ્
તઈ જઈ મારા ઉપર જનુમદ કરા. એ પ્રમાણે ચંદ્રદેવથી અ.કદ
કરાયેલા ભરતરાજએ ઇંદ્રના હનિવર્ણન. અંગેને કાઢી દાને
ચંદ્રદેવના કુમુદ અને મેષરાની કાનિવળ. અંગે: રથને જોડ્યા.
અર્ધન કાનિવાળી ચમુવ દેવી અને મન્દ દેવી પં.ન. અં.વ ઉપર
જાપૂરજો. પારણ કરીને ૧૪ ઉપરન. જિનમંદિરન. અ.કદ.રથ
કામર પારણ કરીને કીમી વી. કે. ૩૪-૪૫ વરદાન અને
જ્ઞપ્તિમા ૧૪ પં. જ્ઞપ્તિ હરતમા. જોડે ને અને પડને પારણ
કરીને હરિત કી. વેદેક ને. મુખદેવ રથની અ.રથ ૧૪. કુમુદ
અર્ધમા વેદેક અ.વેદ ને. ને. જોડે હરતમા. જિનમંદિરન.
દ.કાને દી.વળ ને. અર્ધે અ.કદ.દેવે ૨૧ વદ-ઉપર વેદેક
અને કુમુદન કરાને ક. વેદેક પડન. અ.રથ ૩૪-૪૫
દા. ૧૪. અ.કદ અને વરદાને ૧૪ અ.રથ ૪૫-૪૬ કુમુદ.
અ.કદ. અ.કદ. અને અ.કદે ૪૫ કરીને ૧૪૫ અ.રથ ૪૬
અ.રથ ૪૬

સર્ગ આઠમે.

પ્રથમ-સત્રપતિ શ્રી ભરતચક્રવર્તી અને
રાત્રુજયનો મહિમા.

ભરતરાજની વિમળાચળ યાત્રા—એકદા પુણ્યસૌરભમાં રક્ત એવા ભરતરાજએ રક્ષિતકાચળ પર્વત ઉપર આદિજિનની સાથે રહેલા યતિઓને બજિપૂર્ક વંદન કરતાં પ્રથમ ગણધર પુંડરીકસ્વામીને દેખ્યા નહિ. તે વખતે આદિનાથને પ્રથ કયો કે— ‘હે ભગવન્! અત્યંત તેજસ્વી, પવિત્ર ચારિત્રમાં રક્ત અને ક્રુમાર્ગને ઉઠનારા એવા આપના મુખ્ય ગણધર અત્યારે કર્પ જૂમિને અલંકૃત કરે છે!’ પ્રથમ તીર્થપતિએ જવાબ આપ્યો કે— ‘હે ચક્રનાયક! સાંભળો. એ શ્રેષ્ઠ ગણધર હરેક દેહલે બબ્બલુવેનો ઉદાર કરતા કરતા અત્યારે વિમળાચળ પ્રત્યે ગમન કરી રહ્યા છે. મારા ઉપદેશથી વિમળાચળ પ્રત્યે જતા એવા તે પુંડરીકગણધરને વિમળાચળ પ્રાપ્ત કરવાથી સ્ફુટ એવું કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયે. મારી સાથે રહેલા યતિઓ પુંડરીકસ્વામીના કેવળજ્ઞાન ઉત્સવની વિધિને જોવાની ઇચ્છાવાળા હોવાથી અમે અત્યારે વિમળાચળ પ્રત્યે જવાને ઉદ્યમરાજા થયેલા છીએ.’ એ પ્રમાણે પ્રથમ તીર્થપતિનું પુણ્યને પુષ્ટિ કરનારું વચન સાંભળીને અત્યંત પ્રમોદયુક્ત બનેલા ભરતરાજ બોલ્યા કે— ‘હે ભગવન્! આપ કૃપા કરીને પુણ્યના કારણભૂત વિહાર કરો. અને સ્વચ્છ કુદુર્ગ યુજાહું આપની સાથે વિમળાચળ આવીને મારા દેહને પવિત્ર કરૂં.’ એ રીતના વચનોથી ચક્રવર્તીના હૃદયને અત્યંત પવિત્ર બાકીને તેમજ વિશ્વનો ન કરવાવળા પ્રથમ જિનપતિ મનુષ્યોને ઘણા પુણ્યના લાભનું કારણ સમજીને વિમળાચળ જવા રક્ષિતકાચળથી નીકળ્યા.

યાત્રાને માટે ઘોષણા—ત્યારપછી ભરતમહારાજએ તુરત પોતાની અયોધ્યા નગરીમાં આવીને સ્વચ્છ, જંધુવર્ગ તથા પુરના

મુખ્યજનો વિગેરે જોને વિમળાચળ જ્વાનીકુંઘા હોય તેમને તેવાર
થઈ સાથે ખાવવા યોગ્યતા કરાવી.

[illegible]

માત્રા નિમંત્રણા અને પ્રયાણ—ત્યારપછી હ્રદ દેવેથી
 યુક્ત ઐરાવત્ હરિઃ ઉપર રહેલા ઇંદ્રની સાથે હ્રદારે રાજાઓથી
 યુક્ત ચક્રવર્તી જિનેશ્વરના રથની પાછળ રહ્યા. તે વખતે આકાશ
 પંગ શબ્દ વાણીએથી વ્યાપ્ત થયું, બદ્ધિજનો જયજયારવ કરવા
 લાગ્યા. દેવીઓના ગીત, નૃત્ય અને વિલસલેષ જગતના મનુષ્યોના
 હાર્યથી સંસ્ત્રાંતેની કાંતિ ફેલાઈ. ચક્રવર્તીએ તથા ઇંદ્રે તે વખતે
 ભિક્ષી સાથે દ્રવ્યના મહાન ઢાનવડે જગતને દન્નિદ્રતા રહિત કરી
 દીધું અને પછી જિનનાથનો રથ પ્રથમ ચાલ્યો. હિંત સમજનારી
 અને સુકૃતમાં રમત એવી સુમદ્રા આદિ ભરતેશ્વરની સ્ત્રીઓ
 ઇંદ્રાણીઓની સાથે વિમાનો ઉપર આરૂઢ થઈ. પ્રથમ સંધપતિ
 શ્રી ભરતમહારાજના જગતની જાંદર શ્રેષ્ઠના ધારણ કરતા એવા
 અનેક પવિત્ર ગુણો પ્રનદાઓની સાથે જમરીમણ્ણ ગાવા લાગ્યો.
 જે વખતે આ પ્રકારનો મહોત્સવ અયોધ્યામાં થઈ રહ્યો હતો તે
 વખતે તે અયોધ્યા નગરી સુવર્ણમય, દિવ્ય વસ્ત્રમય, સુરગીત-
 મય, સુકૃતમય, જગતનું હિંત કરવાવાળી અને અત્યંત પૂજનીય
 બની હતી. ઐરાઓમાં, ત્રિક (ત્રણ રસ્તા લેવા થાય તે)માં,
 ચતુષ્ક (ચાર રસ્તા લેવા થાય તે)માં અને મોટા રસ્તાઓ ઉપર
 વિવિધ પ્રકારના ગીત અને નૃત્યોથી ભવિકજનોને પ્રમુદિત કરતા
 ભરતમહારાજે પોતાનો રથ ચલાવ્યો. અયોધ્યા નગરીના સમીપ
 ભાગમાં આવેલા શકદાનનવનમાં પુણ્યથાળી અને પંડિત એવા
 ભરતમહારાજે પોતાનો રથ યોજાવ્યો.

ભરતક્ષેત્રના રાજાઓને નિમંત્રણા અને રાજા-
 ઓનો ઉલ્લાસ—પછી ત્રિમળાયજ પ્રત્યે જવાની ઇચ્છાવાળા
 ભરતસંધપતિએ દેવોની સહાયતાથી ભરતક્ષેત્રમાં રહેલા સઘળા
 રાજાઓને પુણ્યના લાભને માટે સાથે આવવા નિમંત્રણ કરી.
 સુંમહાદેવમાં પરાવચ્છ એવા ભરતસંજનો સંદેશે સાંભળીને સર્વે
 રાજાઓ પોતાના હૃદયમાં ઉલ્લાસાવર્માન થયા અને નિમંજ
 આત્માવાળા થઈને મનોહર ભાવના ભાવવા લાગ્યા કે—‘આ ભવની

અને પવિત્ર આશયવાળા પ્રભુએ વિમળાચળ જ્વાને વિહાર કર્યો.

ભરતસંઘપતિનું પ્રભુ સાથે પ્રયાગ અને મથુરામાં આગમન—યુગ.જિનાયના આબ્યાના સમાચાર જાણીને ભરતસંઘપતિએ તેમને હર્ષવડે નમસ્કાર કર્યો અને પ્રભુની પછવાડે પોતાનો જિનાયકવાળો રથ ચડાવ્યો. તે રથની પાછળ ચક્રવર્તીની સાથે આવેલા બીજા ભત્રીશ હજાર રાજાઓએ ઉદ્દાસથી પોતાના જિનરથો ચલાવ્યા, કારણકે પુણ્યશાળી અને પંડિતોનો વિનય પ્રથમનિય હોય છે. જે વખતે અનુકૂળ, શીતળ અને સુગંધી વાયુ ક્ષિતિનળ સાફ કરી રહ્યો હતો તથા મેયો શુભ મંધોદકની વૃદ્ધિ કરીને ભૂમિને શીતળ કરી રહ્યા હતા, તે વખતે રૂચીર જળવાળા ભત્રીશ હજાર સરોવરો અને અનેક દાનશાળાઓથી યુક્ત હોય તેવો જણાતો તથા કિંચ દળ અને પુષ્પવાળા ઉત્તમ વૃક્ષોથી પરવરેલો ભરતસંઘપતિનો પવિત્ર સંઘ અત્યંત દાનથી પૃથ્વીને હરિતના રહિત કરતો અને પુણ્યથી જગતને પવિત્ર કરતો મથુરાપુરી પામે આવી પહોંચ્યો.

પુંડરીકસ્વામીનો અમાગમ—મથુરાના પરિસરમાં પ્રથમ જિનનાથને જાણેલા જાણીને પુંડરીકગણધર પોતાના પરિવારની સાથે તેમની ગાસે આબ્યા અને વિનયપૂર્વક પ્રભુને વંદન કર્યું. ચંદ્રનો યોગ થવાથી જેમ તેના તેજરૂદે અદ્વરૂપિતિ વધારે તેજવાળો ધર્મને જગતના દુરિતનો નાશ કરવાવાળો થાય છે, તેવી રીતે પ્રથમ જિનપતિની પ્રીતિયુક્ત હૃદિની પ્રભાવે પુંડરીકમુનિ વિશેષ કાંતિવાળા થયા. તે વખતે કોટો ચતિઓથી પરવરેલા પુંડરીકગણધરને જોઈને ભરતમહાર.જે અત્યંત પ્રમોદ અને ભક્તિથી ભૂતળ ઉપર અકુટ લગાડીને તેમને નમસ્કાર કર્યો. જેવી રીતે પ્રથમ જિનરાજને નમસ્કાર કરવાના પ્રમોદથી પુંડરીકગણધરના દુરિતો દૂર થયા તેવી રીતે પુંડરીકસ્વામીને નમસ્કાર કરવાથી ભરતરાજના દુરિતો નાશ પામ્યા.

વરાણસીપૂરીમાં સંઘને વિમળાચળનું દર્શન—

પાસે એક લાખ મણિ અને રત્નના આવાસો તૈયાર કરાવ્યા. પ્રાતઃકાળે મુરપતિ અને દેવોને કનકાસન ઉપર બેસાડી સંઘ-પતિએ વિવિધ ભાતના શ્રેષ્ઠ ભાજનોને અત્યંત ભક્તિથી મૂકાવી તેમાં અદ્વિતીય રસથી મુક્ત વિવિધ પ્રકારના ભોજનો પીરસાવ્યા અને સ્વપરિવારની સાથે ઉદ્ધે ત્યાં સ્વધર્મી બંધુ ભરતરાજને ઘરે લોકોને આનંદ ઉપજાવવાની ખાતર કેવળ આહાર કયો. મધ્યાહ્ને સંઘપતિએ સર્વે રાજાઓને પરિવાર સાથે સરસ જીવી રસવતી-નું ભોજન કરાવ્યું. પછી ભરતરાજાએ ધર્મકાર્યમાં રક્ત એવા ઉદ્ધેને અને રાજાઓને બહુમાનપૂર્વક વસો અને આજરદ્યોનું દાન રીધું.

અતિમુદ્રાકે તીર્થ વિશ્વનાથ મંદિર—અહિં વસણ્ણી-પુરીમાં જેમને કેવળજ્ઞાન થયું હતું તે સર્વે મહાપુરૂષોએ પવિત્ર એવું અનશ્ન કરીને અજરામર પદ પ્રાપ્ત કર્યું. જે સ્થાને આ મહાનુભાવ યતિઓ ભવની ઉત્પત્તિ કરવાવાળા કર્મનો ક્ષય કરીને મુક્તિપદ પામ્યા તે સ્થળ ત્યારપછી પવિત્ર એવા અતિમુક્તકે તીર્થના નામથી પ્રસિદ્ધ થયું. ત્યાં આગળ મુવિવેદીમાં શ્રેષ્ઠ એવા ભરતરાજાએ મણિમય જિનમૂર્તિથી મુક્ત અત્યંત વિશાળ અને ઉચું વિશ્વનાથ નામનું જિનમંદિર કરાવ્યું. તે જિનમંદિરની ફરતા ભરતસંઘપતિએ પુણ્યકાર્યને માટે દશ હજાર પૌત્રધગૃહો કરાવ્યા, ત્યાં આગળ ધર્મમાં રક્ત ચિરતિ અને અચિરતિ મળીને એક લાખ અન્ય પુરૂષો કાકિણિરત્નથી ત્રણ રેખા કરાવેલા રહેવા લાગ્યા. ભરતરાજાએ આ વસણ્ણીપુરીને જિયા મુદર કિલ્લાથી વેદિત કરી તથા ધન અને ધાનથી અત્યંત ભરી દીધી તેથી લોકો તેને શુવનથી અન્ય નગરી અથવા રવર્ગની પુરી માનવા લાગ્યા.

સંઘનું વિમળાચળ પર્વત ઉપર હતું—પછી પુરૂરીકમણ્ણધરના આગ્રહથી જગતના દુરિયનો નાશ કરવાવાળા આદિનાથ વિમળાચળ તરફ આજ્યા અને પુરૂરીકસ્વામી તથા સંઘપતિ આદિ પંચ તેમની પાછળે આજ્યા. વિમળાચળના નિમિષ દર્શનથી

કોવનો' અને ઉંદ્રને હાંધી પૂજાં હાથવાળા ભેટને હરિવ્રજમેષિ
રેવ ભાવસદિત નીચે પ્રમાણે સ્તુતિ બોલ્યા—

સિદ્ધાચળની નામ પૂર્વક સ્તુતિ—
પડે કરીને જેને તિલક થયેલ છે એવો શ્રી હિદાદ્રિ જે પોતાના
ચિખરથી પ્રગટેલા જ્ઞાન કરખા વિમળ કિરણે ત્યાં ભાવના એવા
અવિકલન ઉપર દેહે છે તે સેકેયે મંગલ વિસ્તારે. પૂજની
સબ સરખો નીલવર્ણના ઉંચા ચિખરવાળે આ ત્રિયુંજ નામનો
પર્વત સૂર્યના ચોક્કસોડું કાર્ત્તવ્ય કરે છે અને તે દેશાંજોને
રાણાની અમલમાં જતો માંતીથી જૂવિન કરે છે. સમીપમાં મહાન
જૂમિગૃહ નામનું સિદ્ધાદ્રિનું ચિખર વતે છે જે પોતાના અનુ-
યુંજવડે કાર્ત્તવ્યના ચિત્તમાં બીજા કાર્ત્તવ્યોદયની યાદ દાખવ કરે
છે. શાળ કસાવાળા જોને સેવવા ચોખ્ખ, કનકની ખાણ, રકુપિણ
અને વિવિધ ભૌતિકોથી મુકત એવા હરમ નામના આ દિગ-
કારી મહાન નિરિના દર્શન કરે. અદિથી નહીંક નિર્મળ પામ-
રૂપ આ તાતમ્બજ નામનો સિનિધર છે, જેની મુશાકોમાં આ
ભાવથીથી સિદ્ધ કરીરવાળા કમ વધા અનેક સિદ્ધપુરુષો કમાવિમા
આવત હોઈ રહે છે વળી સમીપમાં વિમળદેવદેવના પુત્ર
સરખે રેવણ પર્વત દે.એ છે અને તેના કુવજુ ચિખરની માંત્રીથી
પીલવર્ણના રહેલ છે કિણે જેના એવો કદ પજુ રાત્રિની જાહર
મગને પેતાની સેવેને કમ દાખવ કરે છે. મણકે વડે
પરિવેશ અને નાન આજારથી દે.એ જુનેવડ છે જે કુવડ
રહ પુત્રા પ.વેશ હોઈ વાળા ઉંચા રહેલ કમ કમલે દે. કુમ-
થી પ.વડે અનેક કમ કુવડ પો. વડે કમલે દે. કુમ-
રૂપ અનેક કમ હાંધે પ.વડે કમ કમલે દે. કુમ-
એવ કમલે દે. કુમ- વડે કમ કમલે દે. કુમ-
રહેલી કમલે દે. કુમ- વડે કમ કમલે દે. કુમ-
વડે કમલે દે. કુમ- વડે કમ કમલે દે. કુમ-
વડે કમલે દે. કુમ- વડે કમ કમલે દે. કુમ-

રંજીત થયેલા મનવટે સમગ્ર કળાથી સુકત પોતાને માને છે. અંગના હાવભાવ સહિત નાચતા એવા કિત્તરોની સાથે બાળાઓ નિર્મળ નાચ કરતી હોવાથી કામદેવનો કામરસ ત્યાં આગળ નિરસ થઇ જાય છે. યશિમંડળ કરખા મુખમંડળવાળી અને કુંડળને ધારણ કરવાવાળી કિત્તરબાળાઓ નીરંતર આકાશને અત્યંત પ્રભાસુકત કરે છે. વળી નિર્દોષ હર્ષયુક્ત અને શૂંગાર-વટે પુષ્ટ વાગ્મી છે જેની એવી નિર્દોષ રંભાઓ સંસારને સાર સુકત અને જ્ઞાનહંકારી જનાવીને દુઃખના સમૂહથી રક્ષણ કરે છે, તેમજ મનમાં ધીરજ ઉપજાવી પ્રમોદ ઉત્પન્ન કરે છે. રંભાના મળ જેવી ક.તિવાળી રંભાઓ સ્વચ્છંદ અને મંદીતે આમોદને ફેલાવતી લજ્જાપૂર્વક જનંત એવા મગનને વિષે શોભે છે. વળી કુચઘટની સાથે જયડાના છે હારો જેમના એવી આ રંભાઓ જગતના ચોકને દૂર કરવા વસ્તે આકાશમાં કોંડા કરી રહી છે. ઇત્યાદિ ચોરાશી શિખરોથી સુકત એવો અને યુગાદિ-દેવના મુખકમળમાંથી જેનો સિન્ધુ પ્રભાવ વર્ણવાયેલો છે એવો યતુજયમિત્રિ આ જગતની અંદર જયવંતો વર્તે છે.

આદિજિન દેશના—તે વખતે મુદિત થયેલા એવા આર નિકાયના દેવોએ જિનેશ્વરને માટે ત્યાં સમવસરણ રચ્યું, કારણકે દેવોનું નિર્મળ વિગ્રુપપત્નું એજ સુવિવેકનો નિધિ છે. આદિજિને ત્યાં આગળ રહીને ચતુર્મુખદેશના અ.પી અને પહેલી પૈરૂપી પૂર્ણ કરીને વિદામ પામ્યા. ત્યારપછી પ્રતુના પ.કપીડનો પુંડરીક મણધરે આશ્રય કયો અને પોતાની દેશનાવડે ભવ્યજીવોને બોધ આપી પોતાના સુરની ઉત્તરિ કરી. બીજી પૈરૂપી પૂર્ણ થઈ એટલે પુંડરીકસ્વામીએ પણ દેશના પૂર્ણ કરી.

પુંડરીકસ્વામીની સંલેખના—સંસારના બધથી બીરૂ દુઃખવાળા મણધરમહારાજ પોતે બીજે દિગ્ગે—‘પ્રભુએ જે તિરિના પદ્માયથી મને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાનું કહ્યું હતું તેજ આ તિરિ છે.’ એવો મનમાં વિચાર કરીને પોતે પાંચ કોડ ચરિત્રોની



આદે અરેખના અંગીકાર કરી.

સાથે સંલેખના જાંગીકાર કરી.
સંલેખનાનું સ્વરૂપ—દેહના સર્વ ઉ-ખાદ્યથી મદારાગતું
સંપૂર્ણ પવે નિવાન કરીને સર્વ ખાતુઓનું ચોષણ કરવું તે દ્રવ્ય
સંલેખના કહેવાય છે અને રાજાશાસિક યતુરૂપ રાજ, દેવ, પ્રાણ
જોડિ કષાયોનો ઉદ્ધારવો તે બાજ સંલેખના કહેલી છે.

[illegible][illegible]

સુમધી જળની અત્યંત વૃદ્ધિ કરીને વિમળાચળને નિર્મળ કર્યો. તે વખતે ત્યાં આગળ મહાન્ ઉત્સવ થઈ રહ્યો.

ભરતરાજાએ કરાવેલું મંદિર—રચના કરવામાં ચતુર જોવા ભરતમહાગજે રૂચિર વાસનાવડે યત્રુન્મયગિરિ ઉપર મુવલ્લના કિલ્લાની વેદિના વિશાળ અને મનોહર જિનમંદિર કરાવ્યું. તે જિનમંદિરની પીઠિકા મરકતમણિની કરાવી અને મહા-ગૃહ જળકાન્ત રતનમય કરાવ્યો. વિવિધ પ્રકારના ઇંદનીલમણિના શિખર ઉપર વિલાસ કરતા હીરાઓથી સુકા કળયો મૂક્યા. પવિત્ર વજના હાંડથી અને મહાશ્વભાથી તેમજ વિવિધ પ્રકારના તોરણોથી તેને શોભિત કર્યું. મૂળમંદિરની ફરતા બીજા બાવીશ દેવ-મૂર્તિ બનાવીને આ મંદિર અત્યંત સુશોભિત કર્યું. મૂળમંદિરના મહાગૃહમાં ભરતરાજાએ પ્રથમપ્રભુ કલ્પમહેવની તથા પુંડરીક-મણ્વરની મૂર્તિઓ સ્થાપના કરી તથા ફરતા બાવીશ જિનાલ-યની અંદર કલ્પમહેવની આજ્ઞાનુસાર નેમિનાથ સિંહાસના અન્વિતનાથ પ્રમુખ બાવીશ તીર્થંકરોની મૂર્તિઓની સ્થાપના કરી.

જિનપ્રતિમાની નીચે નવગૃહનું સ્થાપના—તે વખતે રવિ, ચંદ્ર, ભૌમ, ગુપ્ત, ગુરુ, શુક્ર, રાહુ, યનિ, અને કેતુ એ પ્રભાવે નવમહેાએ અંજલિ ભેટીને પ્રથમ સંધપતિ ભરતેશ્વરને કહ્યું કે—‘સંધપતિઓમાં પ્રથમ જોવા હે ભરતમહારાજ ! તમે વિશ્વ પામ્યા ! આપ કૃપા કરીને મમમ લૈનમૂર્તિઓના ચરણ-કમળની નીચે અમારી સુદર મૂર્તિઓ રચીને અમારો જન્મ સફળ કરો.’ એ રીતે તેમણે આવડ ભેટીને ભરતરાજાએ પ્રણામ કરીને પ્રભુને પૂછ્યું કે—‘હે પ્રભો ! મું આ મહાદેવો કહે છે તે પ્રમ.જે તેમની મૂર્તિઓ પરમાત્માની મૂર્તિઓની નીચે કરાવવી ?’ તે સાંભળી પ્રભુએ જવાબ દીધો કે ‘હે સંધપતિ ! સાંભળો. આ જગતની અંદર ધર્મકર્મમાં રક્ત જોવા ભરમકમ્પદ પ્રમુખને લાગાક.જે ઉદય દોરાથી સમાય મનુષ્યો તેમને બળુના નથી, પણ આ નવમહેા તેા પૂરની જિનમૂર્તિઓની નીચે પણ

દેવ છે તેથી તેમની ઇચ્છાનુસાર તેમની પ્રતિમાઓને રચીને ઉ-
ચિત્ત એવી પૂરની રીતિને તમે અનુસરો.' પ્રભુના વાક્યથી જન્મતની
આવી પરપરાની રિતિ બાળીને સમગ્ર સરીહંતોની પ્રતિમાના
ભરણકમળની નીચે નવચંદોની પ્રતિમાઓ કરાવી દીધી.

કપર્દિયક્ષના વિધો દૂર કરવા શત્રુજયગિરિ ઉપર
રહેવા અભિગ્રહ—તે વખતે દોઢ સામરોપના આયુધવાળા બીજા
દેવદોહની અંદર ઉત્પત્ત થયેલા કપર્દિ નામના દેવ પ્રથમ પ્રભુને
નમસ્કાર કરીને હવે પૂર્વે ક હુ કે- 'હે ભગવત ! હવે હું' આ
સિદ્ધગિરિ ઉપર રહીને અહિં આપણા એવા ભક્ત યાત્રિકજનના
દુઃખ દેવોથી કરાયેલા વિધોને આરા છવિતના અવધિમુખી દૂર
કરો.' પ્રભુએ જવાબ આપ્યો કે- 'હે કપર્દિદેવ ! પુણ્યયાત્રીઓને
મુખરૂપ એવો તમારો અભિગ્રહ હાંના કાળમુખી વૃદ્ધિ પામે
અને અહિં તમારી જગ્યાએ ઉત્તર ઘણા કપર્દિદેવો યાઓ.'

એચરોનો અભિગ્રહ--ત્યારપછી દયલાળ એચરાએ
મુવાસનાવડે પ્રભુને નમસ્કાર કરીને 'અમે અહિં સર્વદા જિત-
પૂજન કરશું' એવો અભિગ્રહ ધાં વુ કયો.

ભાહુનવીનું શત્રુજયીનું ઉત્પત્ત કરવું—ભાહુનવીદે
વીએ લીધાંભૂમિ ઉપર ભરતરાજના કાવેલા િયાજ જિનાલવને
એકને તે ગિરિ (શત્રુજય)ના નામચાળી શત્રુજયી નદીને ત્યાં
આમળ અત્યંત શુભ ભાવથી પ્રમટ કરી.

સિદ્ધગિરિથી ઉત્તરવું અને ચમચકારપુરનાં પ્રભુની
દેશના—એ પ્રમ.ણે ભાવથી દેવોએ મનુષ્યોએ અને એચરાએ
સકળ ધર્મકાચ પૂર્વે કયો ત્યારે ભરતરાજ અને ઈંદ્રની સાથે
પ્રથમજિન તે શત્રુજયગિરિથી નીચે ઉત્તર્યો. તે ગિરિની નીચે
ચમચકારપુરની સમીપમાં આવીને મુવજીના સરખી મનોહર
દેહની કાંતિવાળા આદિનાથ પુંડરીકગણપત્રના વિરહથી ઉત્પત્ત
થયેલા અકવર્તીના મહાનુજેદને છેદવા વાસ્તે સમવસયો. પછી દુઃખ

ધારણ કરતા ભરતપ્રત્યે પ્રભુજોદવા કે—' હે ભરત ! મુતના વિરહનું દુઃખ તમે કેમ ધારણ કરો છો ? તમારા પુત્ર પુંડરીકભણધર મોથે મથા અને પરમ સૌખ્ય પામ્યા તે પુંડરીકમુનિના વિરહથી તમારી જેવા દુઃખ કેમ ધારણ કરી શકે ? ઉગ્ર પાપના સમૂદરૂપ અને વિવિધ પ્રકારના દુઃખોના સમૂદથી વ્યાપ્ત આ સંસારને છોડીને યતિઓ જ્યારે મોક્ષ મેળવે છે, ત્યારે મુનિઓ તે અવસરને મહાન ઉત્સવનું કારણ માને છે તે દિવસ પણ પરમ પવિત્ર ગણાય છે, તો તે વખતે પંડિત એવા ભવ્યજનોએ જેહ ધારણ કરેદો એ ઉચિત નથી. વાસ્તે હે ભરત ! પોતાના પુત્રના ચોડને દૂર કરીને તમે ધર્મક્રમ કરો અને નિર્મળ હૃદયવાળા ચાઓ. શ્રેષ્ઠ જનો પોતાના હૃદયના રંગથી આવા પુણ્યરૂપ વખતે સ્વજનોની અંદર મહાન ઉત્સવ કરે છે.'

ભરતરાજાનું નગરનું વસાવવું—એ પ્રમાણેનું પ્રથમ જિનપતિનું વચન સાંભળીને શમ યુક્ત જાનેલા ચક્રવર્તીએ ત્યાં આગળ પાંચ કોડ ધરો કરીને નવું નગર વસાવ્યું. રાજાએ તે સકળ ધરો ધન અને ધાત્રીવડે સંપૂર્ણ બરી લીધા અને પાપ-મતિથી રહિત અને ધર્મમાં અત્યંત રક્ત એવા પવિત્ર બ્રહ્મજોને ત્યાં આગળ રાખ્યા. પછી ભરતમહારાજે મુદિત થઇને સ્થપતિ રત્નપાસે પૌષ્પકાંડેથી યુક્ત પચીસ લાખ જિનમંદિરો કરાવ્યા. પે તે બનાવેલા એવા તે નગરને ધાત્રું સુંદર જોઇને અત્યંત હર્ષવાળા થયેલા ભરતરાજાએ જિનમંદિરોને વિવે જિનોનું પૂજન કરીને મહાન ઉત્સવ ઠર્યો. તે નગર તે વખતે ^૧ અહંદાસન, ^૨ આદિપુર, ^૩ સુનૃહતપુર, ^૪ ચમચકારપુર એ નામોથી કિર્તિતળ ઉપર પ્રખ્યાત થયું. કેહ્યું છે કે 'ભરતરાજાએ શત્રું જયની તળાટીમાં ગાવીશ યોજનના વિસ્તારવાળું રત્નાગારથી યુક્ત નગર વસાવ્યું. તે નગરની અંદર પચીસ લાખ જિનમંદિરો અને પાંચ લાખ પૌષ્પકાંડાઓ કરી અને તે નગરની અંદર પાંચ કોડ બ્રાહ્મણશ્રાવકોને વસાવ્યા. આ મહાન નગરના નામો અહંદાસન, આનંદપુર, આદિપુર, અને

સમસ્તકાલપુર પડ્યા. ભરતરાજાએ આ નગરને દાનશાળાએ અને એક સરૌવરથી સંપૂર્ણ રીતે ભૂષિત કરી દીધું.

ભરતરાજાનું અયોધ્યા તરફ ગમન—પછી વિહાર કરતા પ્રભુને અનુસરતા ભરતરાજા સકલ સંઘથી યુક્ત પોતાની અયોધ્યા નગરી તરફ જવા આજ્યા. પૃથ્વી ઉપર વિવેકી પ્રકૃષ્ટોનું બહુમાન કરતા અને અવિવેકીનો નિમજ્જ કરતા તે ભરતસંઘ-પતિ પોતાના ધનનો વ્યય કરી સુકૃતોને વૃદ્ધિ પમાડતા અને પાપીનો હથ કરતા રસ્તામાં સમસ્ત નગરોને જિનધામથી ભૂષિત કરતા પોતાની અયોધ્યા નગરીની પાસે આવી પહોંચ્યા. દેવતાઓથી સેવાનાં છે ચરણકમળ જેમના એવા જિનપતિ ત્યાં સકલનન વનમાં સમવસથા અને ત્યાં પ્રભુને વંદના કરીને ભરતરાજાએ અયોધ્યા નગરમાં પ્રવેશ કર્યો. જે વખતે ગજરાજ ઉપર આરૂઢ થઇને ત્રિરાવણ હસ્તિ ઉપર રહેલા ઈંદ્રની સાથે ભરતરાજા નગરના મહાપથમાં થઇને આજ્યા તે વખતે પ્રમદાએ અત્યંત ઉત્સુકતા વાળી થઇ કે-“ પોતાના ધાવતા એવા ભાગ-કેને છોડી દઇને ભારીના ભગીવામાં આવેલી કેટલીક સુવાસિની સ્ત્રીઓએ દેવોએ કરેલી પુષ્પવૃષ્ટિની સાથે કુદ વરસાવ્યું, હારને શુદ્ધતી એવી કાતીઓથી ભરેલી મુદિવાળી કેટલીક સ્ત્રીઓ પોતાની સખીઓને આવતા એવા રાજાને ભટાવતી વખતે વીરલ અશુભીવાળી હોવાથી માનીઓથી વધાવતી હતી, કોઇ સખી કહેતી કે ‘હો ભોળી ! એવાને વાસ્તે ઘણે દુર સુધી નજર કરીને મહેનત શું કામ કરે છે ? તારા હારમાં રહેલા મોટા ચક્રમાં પ્રતિબિંબિત પૃથ્વીપતિને કેમ એવી નથી ?’ કેટલીક સ્ત્રીઓએ કુતુહલથી, કેટલીકે સર્વ સંઘનું આગમનજેવાના પુણ્યના લેભથી અને કેટલીકે સંઘપતિના સૈભામ્યથી ગવાહોને ભૂષિત કર્યો હતા. ગુરૂજનથી બોલાતા આશીર્વાદનોની સાથે, સ્ત્રીઓથી કરાતા માંગગિકોની સાથે અને બન્દિઓથી બોલાતા જ્યારવની સાથે ભરતચક્રવર્તિએ રાજમહેલમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં આગળ

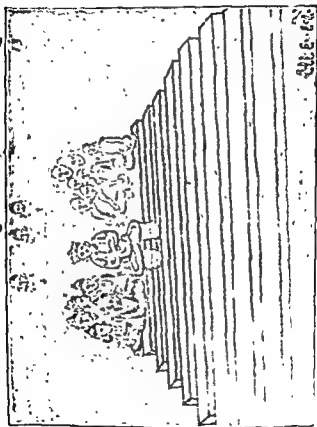
‘દ્રોણે અને નરેન્દ્રોણે ભરતસંઘપતિનો મહાન અભિષેક થયે અને અત્યંત હર્ષથી આઠ વર્ષનો મોટો મહોત્સવ થયો. પછી સમગ્ર દેવો અને રાજાઓ સ્નેહપૂર્વક શ્રી સંઘપતિની રક્ષા કરીને જેવી રીતે આગ્યા હતા તેવી રીતે પુણ્યથી યુગ્મ થઈને હર્ષપૂર્વક પોતપોતાને સ્થાને ગયા.

આદિજિનનો પરિવાર—ભૂમિતળ ઉપર વિહાર કરતા એવા યુગારિનાથને ચોરાશી હજાર સાધુઓની સંખ્યા થઈ અને ગ્રાહી, નુંદરી આદિ ત્રણ લાખ સાધ્વીઓ થઈ. આવકો સાડાત્રણ લાખ થયા, શાવિકાઓ પાંચ લાખ ચોપન હજાર થઈ. અવધિજ્ઞાનને ૧૨જી કરવાવાળા નવ હજાર મુનિઓ થયા. નિર્મળ એવા દેવગજ્ઞાનને ધારણ કરવાવાળા વીશહજાર મુનીદ્ર થયા. વીશ હજાર અને છસો વૈક્રિય જીવિધવાળા થયા. બાર હજાર છસો ને પચાસ વાડીઓ થયા. બાર હજાર છસો ને પચાસ મનઃપર્યવજ્ઞાની થયા. બાવીશ હજાર સાધુઓ કાળ કરીને અનુત્તર વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. પ્રભુને શ્રી પુંડરીક પ્રમુખ ચોરાશી ગણધરો થયા. એ પ્રભાણે મુર અને અમુરથી સેવાતા છે ચરણકમળ જેમના એવા પ્રભુનો પરિવાર થયો.

અષ્ટાપદ ઉપર આદિનાથનું નિર્વાણ અને ભરતરાજનું આગમન આદિન થપ્રભુએ એક લાખ પૂર્વ મુખી ત્રણ પાલજ કરીને અષ્ટાપદના ચિખન ઉપર જઈ દશ હજાર મુનિઓની સાથે પાદોપસંગ અનશન કર્યું આ વાતની ચિરિચરના પાલકોએજેવી ચક્રીને ખમર આપી કે તુરંત પિતાના હર્ષનની અભિલાષાવાળા તે રીધ પડે ચ.વના અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર આગ્યા. પ્રભુને થય કાસને રહેલા જોઈને ભરતરાજને તે વખતે અત્યંત દોઢ ઉપદ્ર થયો તે વખતે સમગ્ર દ્રોણા આસનો કંપ્યા અને અવધિજ્ઞાનથી જિનરાજના નિર્વાણનો સમય જાણીને જલદી ત્યાં આવી પહોંચ્યા. અવમર્ષિજિ કાગના ત્રીજા આરાના બધારે નેવણી પળવાડીયા બાડી રહ્યા ત્યારે માથ માસના

Theth sh dyle

the dyleth sh dyle sh dyle sh dyle sh dyle sh dyle



the sh dyle sh dyle

the sh dyle sh dyle

કૃષ્ણ પદ્મની તેરચને દિવસે અભિચિ નક્ષત્રમાં ચંદ્રનો ચોમ. આગ્યો ત્યારે પદ્મસને બેઠેલા પ્રભુએ આહરપૂર્વક આહર કાઢ્યો. ચોમમાં રહી વાણી અને ચિત્તાના ચોગોનો સમ્યક્ પ્રકારે રોધ કર્યો. પછી શરીરના મુદ્ધમ ચોગવડે આહર કાઢ્યોયોગનો પણ રોધ કરીને સૂક્ષ્મકીયા નામના ધ્યાનનો આશય કર્યો. સૂક્ષ્મ શરીરના ચોગને પણ સાધીને છિન્નક્રિયા નામનું ચોથું ધ્યાન જે પાંચ દશ અક્ષર પ્રમાણ કાળવાળું છે તેનો પ્રથમ જિનરાજે આશય કર્યો; તે ધ્યાનને અંતે એરડિકાના કળની જેમ જળુએવા જિનેન્દ્ર ગતબંવનવાળા થઈને મોડે ગયા. પ્રભુની સાથે અનયાનને અંગીકાર કરેલા દશહંબર યતિઓ પણ તુરત તેમની સાથે મોડે ગયા. તે વખતે સર્વ ઊંઘને મુખ ધણું અને નારહીના જીવને પણ તે અવસર મુખરૂપ થયો, કારણ સન્તા પુરૂષો પોતાની સર્વ અવસ્થાને વિષે સમમ વિચિના મુખને માટે હોય તેમાં આશ્ચર્ય શું ?

ભરતરાજાને રૂદનનું શિક્ષણ અને પ્રભુ તથા યતિઓ દેહને અગ્નિસંસ્કાર—તે વખતે સરજા જુદિવાળા ભરત-મહારાજને દુઃખવડે સપૂર્ણ હૃદયવાળા બેઠેને ઇંદ્રે તેમને બળે વજ્રગીને અપૂર્વ (રૂદન કોઈને આવડતું નહિ હોવાથી અપૂર્વ) એવું રૂદન શીખવ્યું. ભરતચક્રવર્તી કે જે સર્વેના નિર્ભય મંગ-જિકના શબ્દો સાંભળીને તુલમાન રહેતા તેને અત્યારે શોક વિડંબણા કરીને રોષરાવે છે. તેથી અહો ! આ ભવ ખરેખર કષ્ટરૂપ છે! પછી ઇંદ્રના બોધથી ચક્રવર્તી તુરત શોક રહિત થયા અને ઇંદ્રની આજ્ઞાથી આભિયોગિક દેવોએ ગોશીર્ષના કાઠડે આશ્વા. દેવોએ પૂર્વ દિશામાં પ્રભુને વારતે ગોગ ચિતા કરી, દક્ષિણ દિશામાં ઇંદ્રાકુરંચના મહર્ષિને વારતે ત્રણ ખુણાવાળી ચિતા કરી અને પશ્ચિમ દિશામાં અન્ય મહર્ષિઓને માટે ચાર ખુણાવાળી ચિતા કરી. પછી દ્વીરસમુદ્રના જળથી જિનરાજના દેહને સ્નાન કરાવીને તથા ઉત્તમ દેવદૂધ વચ્ચે ધારણ કરાવીને અને મણિના આભૂષણોથી ભૂષિત કરીને ઇંદ્રે પ્રભુના ચરણકમળમાં

નંમસ્કાર કયો. પછી પ્રભુના દેહને ઇંદ્રે પોતે પોતાના મસ્તક ઉપર ધારણ કરીને પાલખીમાં સ્થાપન કર્યો અને બીજા દેવોએ અન્ય મુનિઓના દેહોને બીજી પાલખીઓમાં સ્થાપન કર્યો. પ્રભુની પાલખીને ઇંદ્રે પોતે ઉપાધી અને બીજી પાલખીઓને અન્ય દેવોએ ઉપાધી લીધી તથા દેવીઓ આગળ ચાલી સંગીત કરવા લાગી. એવે દેવ અને દેવીઓ વિરિધ પ્રકારના નાટ્યરંગકરી રજા હતા, તે વખતે ઇંદ્રે સમગ્ર પાલખીઓને ચિતાની સમીપમાં આણી; ત્ય આગળ ઇંદ્રના આદેશથી અગ્નિપ્રભારના દેવોએ અગ્નિ પ્રગટ કર્યો અને વાયુપ્રભારના દેવોએ ચોનરફ વાયુ વિદ્યુચો. ત્યાં દેવો ચિતામાં અનેક બાર પ્રભાવ કર્પુરના મન્દુકા તથા ઘી અને મધના અનેક ધુઓ નાખવા લાગ્યા. ઉવડે મેઘપ્રભાર દેવોએ હીરસમુદ્રના જળથી અગ્નિ શાગ કર્યો. પછી પ્રભુની ઉર્ધ્વ જમણી હાલ પમોદયુક્ત યદને સાધર્મ્યપતિએ મદ્ય જરી અને દંશાન-ઇંદ્રે ઉપરની ડાબી હાલ મદ્ય જરી અન્ય ન દર્શિત થયા નીચેની જમણી હાલને ચમરેન્દ્રે લીધી અને બીજી ડાબી હાલ બર્હદ્રિ લીધી. બીજા ઇંદ્રોએ હાતો મદ્ય કર્યો તથા દેવોએ અતિ લીધા. યાચના કરતા એવા મુશ્કેલકોને ઇંદ્ર ત્રણે કુડમાથી અગ્નિ આપ્યો તેથી તેઓ અગ્નિહોત્રરાજા યદને પૃથ્વી ઉપર અત્યંત શુદ્ધ એવા પ્રાકૃષ્ઠો થયા. કેટલાક આવકોએ નિર્મળ ચિત્તના રંગથી પ્રભુના દેહની ભરમને વહન કર્યું અને ચરંર ઉપર જળ રહિત ભરમ થોળી પવિત્રતા સમજનારા તેઓ તાપસો યદને ભૂમિ ઉપર વિચરવા લાગ્યા. ત્રણ ચિતારથાને દેવોએ અત્યંત ઉચા રત્નમય ત્રણ સ્તંભો કર્યો. પછી નંદીશ્વરે અષ્ટાદિક ઉત્સવ કરીને સર્વે દેવો પાતપોતાને સ્થાને ગયા. જિનેન્દ્રની ચારે હાલોને પોતાના માણવકર્તૃભમાં રાખીને ચારે ઇંદ્રો ભકિતવટ એક ચિત્રવાળા યદને કલ્પવૃક્ષના પુષ્પથી હંમેશા પૂજવા લાગ્યા.

અષ્ટાપદ ઉપર જિનપ્રાસાદ—પછી ચક્રીએ પોતાના વર્ધકિરનની પાસે અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર એક યોજનના વિસ્તા-

કરીને અને પ્રવેતવરત્રો ધારણ કરીને તે મંદિરને ત્રણ પ્રસન્નિષઃ
દીપી. પછી અમૃતના પૂગથી જિનભિંઓનું સ્નાન કરીને તથા
ઉત્તમ દેવદુષ્પ વસોવડે ભગિનપૂર્વક સાક્ષ કરીને જિનેંદ્રની
મૂર્તિઓને ઉગા ચઢવડે વિશેષન કરું અને દિવ્ય પુષ્પોવડે
તેમની પૂજા કરી. પછી ગુલામનાવાગા ભરતરાજાએ ભૂવલોવડે
પ્રતિમાઓને ભૂષિત કરી અને પૂષ કયો તથા કાંરના પૂરવડે
આશાત્રિક અને મંગળદીપક ઉતાર્યા. હેવડે ભરતરાજાએ જિનેંદ્રની
પાસે રદીને દર્શિત મનવાગા થઇ ચાલ્યા નીચનાયેની સક્ષાત્
પહે સંભાવના કરીને ભાવપૂર્વક રતવના કરી.

અષ્ટાષ્ટકથી ભરતરાજાનું અયોધ્યામાં ગમન—
રૂચિ મનિમળથી નિમિત્ત અને પંચવર્ણવાગા કાતિના સમૂહથી
આકાશમાં સતત હંદ્રધનુષ્યને કરતા એવા તે વિશાળ પ્રસાદને
શ્રીમાન ભરતચક્રવર્તી પામું વળીને જોતા જોતા અદ્ભુતભક્તિથી
સંપૂર્ણ ચિત્તવાગા થઈને અષ્ટાષ્ટક પાંત ઉપરથી નીચે ઉતર્યાં.
પછી વિગેહરૂપી સૂર્યના તેજથી ચિત્કરવ અને અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર
નષ્ટ થઇ ગયો છે જેમાથી એવા હૃદયકમળમા મુવર્ણના કંસ-
રૂપ વિભુને ધારણ કરીને પાતાની કીર્તિના સમૂહથી પ્રકાશના
ઉદરને અતુલ કર્પૂરના કલશસમાન કરતા ભરતરાજા અયોધ્યામાં
આવ્યા.

આઠમો સર્ગ સંપૂર્ણ—શ્રી રત્નપ્રભસૂરિરૂપી સૂચના
કિરણોથી સત્તરૂપી દોષોનો ત્યાગ કરીને ભક્ત્યર્જુદિવાગા હોવા
છતાં પણ પ્રતિદિવસ તેમની કૃપાવડે અદ્ભુત ભુદિથી જે મુક્ત
થયા તે શ્રી કમલપ્રભસૂરિએ રચેલા શ્રી ચતુર્ભયના દીપકતુલ્ય
પુંડરીકસ્વામીના ચરિત્રનો આઠમો સર્ગ સંપૂર્ણ થયો.

। રાત્રિ યા મરતમથપતિપદપ્રાંત-શત્રુજયપ્રકાશન-મોધુગાદિનાથનિર્વાણ-

અષ્ટાવસ્થાસાદવર્ણનો નામ અષ્ટમઃ સર્ગઃ ॥

કાવ્ય સમાપ્તિ.

ભરતરાજનું અવશેષ ચરિત્ર.

આદિ જિનના વિરહથી શોકયુક્ત ભરતરાજ—
અયોધ્યા નગરીમાં આવ્યા પછી ભરતમહારાજ ત્રિશુવનને પૂજ્ય
જેવા યુગાદિનાયનું નિત્ય રમણ કરવા લાગ્યા. પંડિત પુરુષોનો સંગ
કરવા લાગ્યા અને નાટક આદિમાં પોતાના મનનો રંગ છોડી દીધો.
પોતાના રહેને પણ શોકથી તૂટી જઈને ભ્રમ માનવા લાગ્યા. પોતાના
માથા રહિત દૃશ્યમાં રહેલા દેવ આદિનાયનું જ ધ્યાન કરતા
ભરતરાજને કોમળ શબ્દોમાં રચન કરતાં છતાં નિદ્રા આવતી
નહિ, રસ યુક્ત ભોજન કરતાં છતાં સુસ્વાદના સુખને પામતા
નહિ. અને મનોહર જેવી ઓળો સાથે પણ રમતા નહિ; પિતાજી
આદિદેવના વિષે મન દુઃખથી ભરતરાજ સમગ્ર સાંસારિક વિષયોને
વિષતુલ્ય માનવા લાગ્યા. તે વખતે ઈંદ્રજિત કવર્તી પાસે આવ્યા અને
વિવિધ પ્રકારની રમતોથી ઉત્પન્ન થયેલા કૌતુકવડે તેમને શોક રહિ-
ત કર્યો. વળી ઈંદ્રે જલરૂપિણા સુખકમળમાંથી નીકળેલા સુકૃતના
અમૂલ્ય સુખ પ્રચર ચરિત્રને દર્શાવનારા યુગાદિનાયના અવ્ય નવીન
કાવ્યો સમામાં ભેટેલા ભરતરાજને સંભળાવ્યા. અમુક વખત
સુંદર સૂતોવડે, અમુક વખત દિવ્ય ગીતોવડે અને અમુક વ-
ખત દેવીઓના જુગા જુગા પ્રકારના નૃત્યોવડે ભરતરાજને વિનોદ
કરાશે એ સંધર્મપત્ર પોતાને રચાનેમયા. ત્યારપછી મંદ મંદ રીતે
મંત્રીઓની સાત્વન અપાયેલા શુદ્ધ સાહ દ્રશ્યોની રાજ સારમૂળ
શૃંગારરંગથી યુક્ત સર્વ સમગ્ર પૃથ્વીનું લીલાપૂર્વક પાલન
કરતા અનુભવ સુખ ભોગવવા લાગ્યા.

શોક રહિત થયેલા ભરતરાજની જળકીડા—મંદ
મંદ રીતે શોક રહિત થયેલા અત્યંત તેજવાળા નિષ્પાપ ભરત-

રાજા કોઈ એક દિવસે પોતાની સ્ત્રીઓની સાથે પવિત્ર અને મુર-
 જિ જળની અંદર કીડા કરવાની ઇચ્છાવાળા થવાથી વાપિકાએ
 જવા આદયા. નવીન કમળની શ્રેણીમાં લીન થયેલા જ્વરોની
 પંકિતના ચબ્દોવડે બાળે સંગમ કરવાની ઇચ્છાથી પ્રિય બોલતી
 સ્ત્રી હોય તેવી અને સુંદર રીતે ઉછાળા મારતા જળના તરંગોથી
 મુકત વાપી પાસે ભરતરાજા કામકીડા કરવા આગ્યા. રાજાના
 મુખરૂપી ચંદ્રની કાંતિવડે ભ્રમિત થઈને ચક્રવાકે (રાત્રિના
 ભયની આશંકા કરીને) પોતાની પ્રિયાને આલિંગન કર્યું, ચક્રોર
 પક્ષીઓ પ્રમુદિત થયા અને જ્વરો પછોડે છોડીને કુવલય
 (ચંદ્રવિકાસી કમળ) પ્રત્યે દોડ્યા. વિકસ્વર પુષ્પોના આભૂષણોથી
 મુકત ભરતરાજા સરોવરની અંદર ગયા તેવળતે ધર્મને અનુસરીને
 જેમ સંપદાઓ ધરમા પેસે તેમ વિજયથી મુકત રમ્ય શૃંગારવા-
 ણી સ્ત્રીઓ મુવર્ણની પીચકારીઓ લઈને રાજાની પાછળ જળમાં
 પેડી. જળમાં ફરતી એવી સ્ત્રીઓના મનોહર નુપૂરના ચબ્દોવડે
 ઉત્પન્ન થતું કણુંતું સુખ ધણે વળત અનુભવીને વક્ર મીવાવડે
 જોતા જોતા રાજાહંસે કુતુહલથી વિકસિત નેત્રોવાળા થઈને ગગન
 તરફ દોડ્યા. મુવર્ણકમળની રેણુથી અને નીલવર્ણના કમળોથી
 તે સરોવરના જળ ઉપર જાણે નવીન ઉત્તરપટ પથરાયેલો હોય
 તેવું દેખાતું હતું. તે જળમાં મુમદ્રા ઓરત સહિત રહેલા ભરત-
 રાજા જાણે વિરહિજનના દુઃખી ચિત્તથી અને વિમોગ્ધાગ્નિથી તપ્ત
 થવાથી નાશી આવીને રતિ અને રતિનાથ અહિં મુખે રહેલા
 હોય તેવું દેખાતું હતું. વળી શકરના ત્રીભ નેત્રમાં રહેલ
 અભિધી નિત્ય બીરૂ એવો કામદેવ જે સ્વભાવિક રીતે જળમાં
 રહે છે અને સૂર્ય તથા ચંદ્ર તે કામદેવના કમળ અને કુવલય
 નામના ચત્રના સમૂહને સરંદા ઝોખ્યા કરે છે તે વાતવું દિગ્મ
 ઇશાન ધતું હતું. વીર અને શૃંગારરસના રાજા ભરતમહારાજે
 જળના પૂરમાં પ્રવેશ કરીને લીલાપૂર્વક સ્ત્રીઓની સાથે કીડા
 કરી. પ્રમુદિત થયેલી સ્ત્રીઓએ મુવર્ણની પીચકારીઓથી મૂકેલી

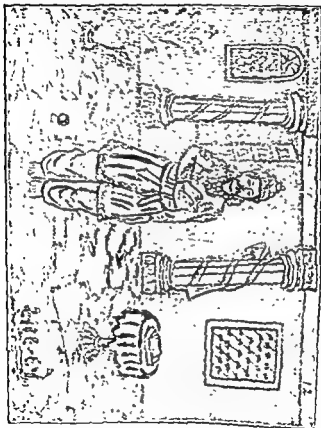
સ્વામીમેધને ધારણ કરીને રહેલા મેરૂપર્વતની જેવા યોગવા લાગ્યા. ત્યારપછી સરોવરમાંથી કમળોને લઈને નીકળતી અત્યંત રૂપવાળી રાણીઓ જાણે અંગવિનાના કામદેવની અવજનના કરીને જાણે લઈને ઘણા રૂપવાળી રતે જમતને જીતવા ચાલી હોય તેવી યોગવા લાગી. સરોવરમાંથી રાજા જહાંસર નીકળ્યા પછી બરાસ, કેસર અને હસ્તુરીનો લેપ જળમાં પડી રહેવાથી સ્વેત, લાલ અને રયામ કાંતિવાળા જળથી યુક્ત થયેલું સરોવર જાણે સંધ્યાકાળે સૂર્યના અસ્ત થયા પછીના સમયે રાહુથી અર્ધ મસાયેલા ચંદ્રથી યુક્ત આદિ અને અંતવાળું ગમન હોય તેવું યોગતું હતું. પછી ભરતરાજાએ આદ્ર વસ્ત્રોનો ત્યાગ કરીને દિવ્ય સ્વેત વસ્ત્રા ધારણ કર્યા તેથી અત્યંત વરસના જેવા વર્ષાકાળના મેધનો ત્યાગ કરીને શરદના સ્વેત મેધોથી યુક્ત જાણે સૂર્ય હોય તેવા જણાવા લાગ્યા.

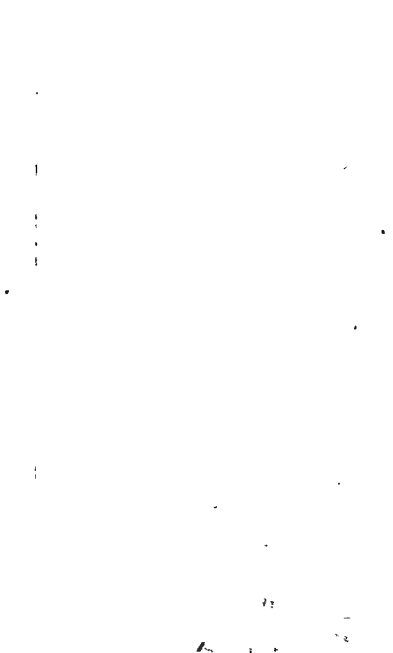
ભરતરાજાનો શૃંગાર—ત્યારપછી ભરતરાજા પોતાની સમગ્ર અંતઃપુરની આંખોની સાથે વિશાળ ચિત્રશાળામાં ગયા. નવનિધિપતિએ અર્પણ કરેલા ભરતરાજાના આમુષલો ત્યાં એક નાજર સુંદર કંપ્રીયામાં લાગ્યો. નિધિપતિએ એ ભરતરાજાની ભક્તિવટે દેવમણિધી નિર્મિત એવ. અન્ય મુષલો પ્રમુદિત થયેલી સીઓના હેઠને મૂકવા કરવાવ રતે ચેટીઓની સાથે મોડાવ્યા.

ભરતમહારાજાને અરિસાબુવનમાં કેવળજ્ઞાન—ત્યારપછી ચંદન, બરાસ આદિ સુમંધી દ્રવ્યોને અત્યંત લેપ કરીને સીઓના પ્રેમથી પૂર્ણ એવા ભરતમહારાજા અવિકળ એવું પોતાનું રૂપ જોવાને અત્યંત મનોહર એવા અરિસાબુવનની અંદર ગયા. ત્યાં જઈને નિર્મળ અરિસાની ભિંતમાં રંગયુક્ત થયેલા ભરતરાજા પોતાનું સુંદર કાંતિવાળું સ્વરૂપ દરેક અંગો-પાંગ નિહાળતા પૂર્વક મેગ લાગ્યા, પણ તે વખતે તેમણે એક કનિષ્ઠ અંગુલિને નષ્ટ કાંતિવાળી અને સમગ્ર અંગુલિઓમાં તે જાણે દીનતાને ભજતી હોય તેવી દીડી. ‘મારી સમગ્ર અંગુલિઓમાં

ਸ੍ਰੀ ਪਾਤ੍ਰ ੨੦੬

ਸਾਖਾਂ ੨੦੬





અલંકૃત થયેલા હોય તેા પછી મુવર્ણના વસ્ત્રની કયાં જરૂર રહે છે ? આતુર્વવર્ષ એવા ભરતમહારાજએ એ રીતની ભાવના ભાવતાં સમગ્ર શરીરની શોભાને વાસ્તે દેખાવમાત્રથી રમ્ય લાગતા એવા સમગ્ર અલંકારોનો ત્યાગ કરીને ‘ધર્મ’ રહિત એવો દેહ પાપનીજ પુષ્ટિ કરવાળો છે’ એમ સમગ્ર હૃદયમાં સત્ય એવા ભાવના ભાવવા લાગ્યા કે— ‘અત્યંત ક્રોધજ વસ્ત્રા અને મુવર્ણ તથા રત્ન આદિ રૂચિર વસ્તુઓ જે દેહનો આશ્રય કરવાથી મલિન થાય છે, તે દેહના દાસ થવાવડે કરીને અહહ ! મેં મોક્ષમુખના કારણભૂત અત્યંત કિંમતી એવું આયુષ્ય નિરર્થક ગુમાવ્યું. આ દેહ અશુચિ અને અરમ્ય પદાર્થોથી ઉત્પન્ન થયેલ છે અને જે શુચિ અને મનોરૂપ પદાર્થો છે તેને મલિન બનાવે છે. વળી જે (સજ્જત) ધાતુથી આ શરીર બનેલું છે તે ધાતુ આત્માના મિત્રવર્ગ (જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર) ને લપ્ત કરે છે અને કામ ક્રોધ આદિ મહા શત્રુઓને પુષ્ટ કરે છે. હે પરમાત્મન ! આ શરીર દુઃખને દેવાવાળા પાપોત્તું સેવન કરે છે પણ દેહના બંધ નને નાશ કરવાવાળા અને સુખરૂપ પુણ્યનું સેવન કરવાથી વિમુખ રહે છે, તેથી ખરેખર પૂર્વ ॥ વળી હે આત્મા ! તું પણ અત્યંત લોળો છે કે જેથી પોતાના કાર્યમાં પ્રમાદવાળો રહે છે. રાજાના ભવથી ઉત્પન્ન થતા ઘણા પાપથી વ્યાપ તને એકંદરે અત્યંત દુઃખાકુળ થયેલી કનિષ્ઠ અંગુલીએ મુદ્રાનો ત્યાગ કરીને તારા ઉપર ઘણાજ ઉપકાર કર્યો છે. વસ્ત્ર અને મુવર્ણનાં સાળવીઓએ અને સ્નાનીઓએ વાર વાર વસ્ત્ર અને અલંકારો બનાવીને આ દેહને શોભિત કર્યો પણ નિર્મેયમાત્રમાં નિર્મળ એવો આ દર્પણ ફક્ત સામીપ્યપણાથી તે સમગ્ર દેહના અલંકારોના મોહને ત્યાગ કરાવવામાં પ્રબળ સાધનભૂત થયો, તેથી તેની જેમ હે આત્મા ! તું નિર્મળ થઈને સુવર્તિઓના સમ્યક્ચિત્રોત્તર સ્મરણ કર અને શુદ્ધ-પણામાં રહેલો એવો તું ઉપાર્જન કરેલા પાપોના સમૂહને નાશ કરવાને યત્નિની જેમ શકિત ફારવ. વિવિધ પ્રકારના મુખોવંડે

પ્રસન્ન થયેલ આ શરીર જે કમંજીવ કરેલ છે તેને હે આત્મા ! તારે ભોજનવો પડશે; તો હવે તારું હિત વિચારીને આ દેહવંદે એવું કરી લે કે જેથી તે શરીર ફરી પ્રાપ્ત થાય નહીં. જો કદી સંસારના મુખરૂપ જગતનું સ્વામીપણું પ્રાપ્ત થયું, જો કદી કામને માટે પ્રીતિયુક્ત મુંદર નારીઓ પ્રાપ્ત થઈ અને જો કદી વિવિધ પ્રકારના અલંકારોથી આ શરીર યોજિત થયું, તો તેથી શું કાંઈપણ આત્મહિત થયું ? જેમણે વિષયમુખને વિષસમાન ગળીને તથા ભવભયથી બીડે થઈને અંધુના પ્રેમની અવગણના કરી અને પ્રભુ પાસે જઈને ઉચ્ચ મતો ધારણ કર્યા તે મારા બાંધવોને ધન્ય છે. દેવો, ઇંદ્રો તથા રાજાઓને શરણ કરવા યોગ્ય મુગાહિનાથ, ઋષભસેન (પુંડરીક સ્વામી) અને સાધુ એવા મારા ભાઈઓ તથા મારા જગમગને હણનાર બાદુબલિ આદિ સમગ્ર કુટુંબ મોક્ષે ગયું અને હા ! જેદનીં વાત છે કે હું હજી અહિં પડી રહેલો છું. આ સંસારની અંદર ધણા દેવો, ઇંદ્રો, રાજાઓ અને જિનેન્દ્રો થઈ ગયા અને થશે તેવા અનાદિ જનંત આ સંસારમાં પુણ્યુ પાણીના સરખો હું આકાશના પુષ્પની જેમ નિત્યતા માનીને હજી બેઠેલો છું. સત્ય અને અસત્ય વચન બોલીને, જાદારિકાદિ શરીર પ્રાપ્ત કરીને અને જનંતીવાર વિવિધ પ્રકારના મનપ્રણામ કરીને માત્ર સમગ્ર લોકાકાશના પુણ્યોને એકઠા કરવાના પ્રયાસ-વડે પાપનેજ એકદું કર્યું. વિષસમાન ગર્ભનું કુખ, સોમથી ઉત્પન્ન થતા રોગો, જરા મૃત્યુ અને નારકીના કુખો હસીને અથવા રૂદન કરીને તું એકલોજ ભોજવે છે. વિચાર કર કે તેમાં કોઈ પણ કુટુંબી બાગીદાર થતો નથી. હે આત્મા ! તું તો નિર્મળ પરમ તેજવાળો એકલોજ છે અને સાત ધાતુના સ્વરૂપવાળો મજથી વ્યાપ્ત દેહ વિસદ્દશ ભાવવાળો હોવાથી અન્ય છે, તો ધન આદિ અન્ય હોય તેમાં તો કહેવુંજ શું ? રસ, રૂધિર, મેદ, માંસ, મત્તન, અરિય અને ચામડી યુક્ત અશુચિથી વ્યાપ્ત અંગવાળી અને અવતા ઉદ્ધોવાળી નારીઓનું મોહ થકી મૂઢ જની સેવન કરતો

હે આર્થ! હે આત્મનું! અધ ચિત્તવાજો યદ્યપિ નરકમાં દેમ પડે
 છે ?' એ રીતે થયો છે આત્મગોધ જેને એવા ભરતરાજા જિને-
 શ્વરના વચનોનું સ્મરણ કરતાં મોહ રહિત થયા અને ક્ષપકથે-
 છીએ ચડીને સર્વે ઘાતી કર્મોનો દૂધ કયો. પ્રથમ જિનેશ્વરના
 વચનોને યાદ કરવાથી જ્ઞાનવાન થયેલા, મુનિના કૃત્યો જાણવા-
 થી સમ્યક્ દર્શનથી મુક્ત થયેલા અને શિવમાર્ગમાં રહેલા
 ભરતરાજાને સચ્ચરિત્રવડે તત્કાળ દેવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

ભરતમહારાજનો દેવજ્ઞાનનો મહોત્સવ—ભરતમહારાજ-
 ને દેવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું એમ જાણીને ઇંદ્ર તુરત હર્ષપૂર્વક
 તેમની પાસે આવ્યા. કારણકે સાધર્મિકની શક્તિ જોઈને કયા સધ-
 મીને હર્ષ ન થાય ? 'હે ત્રણ જગતને વહનિક ! અપ જ્ય
 પામો ! જ્ય પામો !' એમ જોડતા દેવોથી મુક્ત નીતિવિજ્ઞ ઇંદ્ર
 હાથ જોડીને ભરતમહારાજ પ્રત્યે જોડ્યા—'ભાવચારિત્રવાળા આપને
 દેવજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયેલ છે અને મોક્ષ પ્રત્યે જવાવાળા પરમાત્મ-
 સ્વરૂપ આપ થયા છો. હવે આપ શુદ્ધ ચારિત્રનો વેષ ધારણ કરો,
 કારણકે અરીહંતોનું તેવા પ્રકારનું કથન છે.' વળી ઇંદ્રે કહ્યું કે—
 'પ્રથમ જિનેશ્વરના અભાવ થયા પછી ચારિત્રધર્મરાજાએ પૃથ્વી ઉપર
 મહન, મહ અને મોહ આદિ બંધનોથી મુક્ત એવા તેમના પુત્ર
 તમને જોઈને બંધન રહિત કરવા જવવિરાગ નામના પોતાના
 મિત્રને તમારી પાસે મોકલ્યો. પછી તે જવવિરાગે મોહના બંધન-
 રૂપ જામૂવણીથી ઢાંકેલા શરીરમાં જલંકાર રહિત થયેલી કનિક
 અંગુલિને આગ્રિત થયેલ તમારા દૃષ્ટિદ્વારથી અંતઃકરણમાં પેસીને
 ભાવરૂપી ખડ્ગવડે મોહરાજાને હણી નાખ્યો. પછી મૈત્રી, પ્રમોદ
 આદિ સુખદોષે મોહના દૈન્યનો પરાજય કર્યો અને મંત્રીરૂપ મનને
 હણીને ભાવચારિત્રરાજ તમારા દેહરૂપનગરની અંદર પેડો. પછી
 તુરત રાત્ર અને રજતના ઘટમાં રહેલા શુદ્ધધ્યાનરૂપી નીરવડે
 જ્ઞાનમુક્ત એવા તમને સિંચન કરીને ચારિત્રરાજે તમારા પિતાના
 જણે કરેલા ઉપકારને સંભારતો દોષ તેમ તમને શીવપુરના

માર્ગમાં મૂક્યા છે. તમારો પરમાત્મા હવે ડેવગજાન રૂપ ગભ્ય-
ઉપર બિરાજે છે, તેથી હવે તમે મનને અપ્રધાન કર્યું છે, કારણકે
નીતિવિદ્યા શત્રુના મણને મળેલા એવા પોતાના સેવકને બધ્યા
પછી બહુમાન આપના નથી. ગૃહસ્થના વેશને ધારણ કરેલા એવા
તમારા ઉપર ચારિત્રરાજે ગ્રામ રીતે અત્યંત મોટો ઉપકાર કરેલ
છે. આપ હવે પ્રગટ નિર્માળ મુનિવેશને ધારણ કરો. આપ
મહાત્મા છો, કૃતજ્ઞ છો, અને આપજ ખરેખરા અકર્મી છો.’

ભરતરામનું મુનિવેશનું ગ્રહણ કરવું— જો પ્રભાણે
ધંદલા વાક્યથી ડેવગજાનવાન એવા ભરતમહારાજે હોય કરીને
વૈશ્વિક એવા મુનિવેશ ધારણ કર્યો. કારણકે જો જ્ઞાનવાન અને
મહાન્ પુરુષો વ્યવહારના નિયમનું અનુકરણ કરે નહિ તો પૃથ્વી
ઉપર ખરેખરું મહત્ત્વ અણી યકાવ નહિ, અર્થાત્ વસ્તુસ્વરૂપનું
ભરતભર જ્ઞાન યાચ નહિ.

ભરતનાપુત્ર આદિત્યવશાને રાજ્ય—પછી ધંદ્રે ભરત-
મહારાજના મોટા પુત્ર આદિત્યવશાને રાજ્યસિંહાસન ઉપર
વેસાડીને હર્ષથી પોતાના હસ્તે તેને વિલક કર્યું અને રાજ્યભાર
સોંપ્યો.

ભરતમુનિનો વિહાર—ભરતમુનિરાજ પછી પોતાના સાધુ-
સમુદાયની સહાયે ડેવગજાનથી ત્રિભુવનના ભાવોને બચતા યજ્ઞ
નિય સદુપદેશથી અભ્યસરોના મોહનો નાશ કરતા પૃથ્વી ઉપર
વિહાર કરવા લાગ્યા. હરિત્રો (પૃથ્વીરૂપી સ્ત્રી) યજ્ઞ પુરુષથી પામવા
ચેાચ ભરતમુનિના ચરણકમળના સ્પર્શનું પવિત્ર એપુરુષાભામ્ય પામીને
પોતાના પતિના વિરહવાળી યથેલી સમગ્ર ઓજો કરતાં પોતાને
અધિક માનવા લાગી. ભરતમુનિરૂપી ચંદ્રે પૃથ્વીપલવને વિક-
રવર કરતાં અને ભવિકચ્છનરૂપી ચક્રોરોને હર્ષ ઉપજાવતા પૂર્વેષ્ય
વર્ષો પર્વત વિહાર કર્યો.

ભરતમુનિનો મોક્ષ—પછી ભરતમુનિ પોતાના સાધુઓથી
મુક્ત અષ્ટાવક્રવંત ઉપર ચલા અને એક આસાપરાશને અંતે

કાન કરીને પોતાના પિતાના સ્થાનને (ગોઠને) પામ્યા. સત્યોતેર પૂર્વજન વર્ષો પુમાર અવસ્થામાં જાણ્યા. એક છ ખંડ સાધનામાં ગયા, અને છ સાળ પૂર્વમાં વર્ષ ન્યૂન ચક્રીપણામાં જાણ્યા. એક સાળ પૂર્વ ધારણ કરીને કેવળજ્ઞાનથી મુક્ત થઈને (જગ્યા), એ સિદ્ધિ સાળ પૂર્વનું આયુષ્ય ભરતમહારાજે પૂર્વે કર્યું. ઇંદ્રે મહારાજના પુત્ર આદિત્યશાએ ભરતમુનિનો દેવદાસજના ઉપર ક્યો અને મિત્રપુમારના દેવોએ પછી જળની વૃદ્ધિ કરી.

અષ્ટાષ્ટ ઉપર અને સિદ્ધાચળ ઉપર ભરત પછી ભરતરાજના પુત્ર આદિત્યશાએ અમૂલ્ય એવું મંદિર અષ્ટાષ્ટપર્વત ઉપર અપભદ્રેવની મૂર્તિની દક્ષિણ કરાવ્યું અને તેમાં ભરતમહારાજની મૂર્તિ સ્થાપન કરી. ઇંદ્રે ગયા અને પોતે અયોધ્યામાં આવ્યા. પુણ્યકાચ કરત અર્ધભરતને શાસન કરતા એવા સૂર્યશાસનાએ શત્રુજન ઉપર પણ વિશાળ એવું ભરતવિહાર કરાવ્યું.

એ પ્રમાણે આ જગતના અદ્ભુત ઉદયને કરનાર મુગાદિમુખના હસ્તકમળથી ઉત્પન્ન થયેલા નાવડે સુધયેલા ઇંદ્રોને માન્ય એવા મુખ્ય ગણધર પુંડરીકમુખ સિદ્ધાચળ ઉપર સિદ્ધિપદ પામ્યા તેમનું અત્યંત જ્ઞાન અને માંગલિક એવું આ ચરિત્ર સંપૂર્ણ થયું.

इति श्रीपुण्डरीकचरित्रम्.

ગ્રંથકારની પરંપરાનું વર્ણન.

યુગાદિનાથ—જે યુગાદિ જિનેશ્વર પિતાની જેમ જન્મકર્મ, વ્રત, લોચન, વિવાહ, શાસ્ત્રોત્તમનો વિધિ, નીતિ અને મુંદર મર્મ પ્રમુખનો વિવેક જગતના ઇવોને ભવાળ્યો તે યુગાદિનાથ જગતનું રક્ષણ કરે.

પુંડરીકપ્રભુ—સમગ્ર ભારતભૂમિ ઉપર મુખ્યતીર્થ શ્રી યતુજયનો પ્રભાવ ભતાવવામાં જે પ્રગટ રત્નદીપકતુલ્ય થયા તે મોહને છતવાવાળા મુગુર પુંડરીકપ્રભુ શ્રીમાન સમસ્ત સંઘના અજ્ઞાનરૂપી અધેકારને દૂર કરે અને જ્ઞાનરૂપી પ્રભાને વિસ્તારે.

બાહુબલિ આદિ ગચ્છ—યુગાદિદેવનો સુદૃઢમાં પૂર્વ એવો શ્રી બાહુબલિ આદિ ગચ્છ સમગ્ર અતુલિય સંઘના પુણ્યને અને મંત્રોને પુષ્ટિ આપે.

આદ્ય ચક્રીશ્વર—જેણે મનુષ્યોને અને દેવોને છતીને લોચો લોચાયા, યુગાદિપ્રભુની ભક્તિ કરી, સાધર્મિકજનોનું નિશ્ચ પોષણ કર્યું, અને યતુજય ઉપર અરીહતોનું ભવ્ય મંદિર કરાવ્યું તે ધર્મી એવા આદ્ય ચક્રીશ્વર ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ દેવાવાળા થાઓ.

કેટિંગલુ.-વજ્રશ.ખા.-ચંદ્રગચ્છ—શ્રીમાન મહાવીર પ્રભુના શાસનમાં ગુહ્યોક્તે કરીને ઉત્તમ એવો કેટિંગલુ દીર્ઘકાલ જ્યવંતો વતો વિશાળ અને વિપુલ એવી શ્રી વજ્રયાખા અને નિર્મળ એવો શ્રી ચંદ્ર ગચ્છ આ જગતિતલ ઉપર જ્યવંતા વતો.

ચંદ્રપ્રભુ મુરુ—જેમનું ચારિત્ર શીતેનશાસનરૂપ અથ ઉપર રહેલ ધર્મરાજને ભજ્જરૂપ થયું, જેમનો યથ છત્રરૂપ થયો.

કાન્ત કરીને પોતાના પિતાના સ્થાનને (મોડાને) પામ્યા. સત્યોત્તર પૂર્વે સ્થાન વધે કુમાર અવસ્થામાં કાઢ્યા. એક જાંડ સાધવામાં ગયા, અને ૭ લાખ પૂર્ણિમા વર્ષે ન્યૂન ચક્રીપણામાં કાઢ્યા. એક લાખ પૂર્ણિમા ધારણ કરીને કેવળરાજાની મુજા સમુદાયે (નસવી. એ રીતે લાખ પૂર્ણિમા આયુષ્ય ભરતમહારાજે પૂર્ણ કર્યું. ઇંદ્રે મહારાજના પુત્ર અદિત્યશાએ ભરતમુનિને આશ્રય ઉપર કયો અને મેઘકુમારના દેવોએ પછી જળની વૃદ્ધિ કરી.

અષ્ટાષ્ટ ઉપર અને સિદ્ધાચળ ઉપર ભરતમહારાજના પુત્ર અદિત્યશાએ અમૂલ્ય જોડું ઈંદ્રિય અષ્ટાષ્ટપર્વત ઉપર અવલોકેલી મૂર્તિની દક્ષિણ કરાંચું અને તેમાં ભરતમહારાજની મૂર્તિ સ્થાપન કરી. ઇંદ્રે ગયા અને પોતે અયોધ્યામાં આવીયા. પુણ્યકાર્ય કરી અર્ધભરતને શાસન કરતાં જોવા સૂર્યચંદ્રશાસનને શત્રુજ ઉપર પણ વિશાળ જોડું ભરતવિહાર કરાંચું.

એ પ્રમાણે આ જગતના અદ્ભુત ઉદ્ભવને કરનાર મુગાદિમુનિ હસ્તકમળથી ઉત્તમ થયેલા મતવડે સુધયેલા ઇંદ્રેને માન્ય જોવા મુખ્ય મણુધર પુંડરીકમુલ સિદ્ધાચળ ઉપર સિદ્ધિપદ પામ્યા તેમજ અત્યંત જ્ઞાન અને માંગલિક જોડું આ ચરિત્ર સંપૂર્ણ થયું.

इति श्रीपुण्डरीकचरित्रम्.

અંતકારની પરંપરાનું વર્ણન.



યુગાદિનાથ—જે યુગાદિ જિનેશ્વરે પિતાની જેમ જન્મકર્મ, વશ, લોભન, વિવાહ, શાસ્ત્રમોગનો વિધિ, નીતિ અને સુંદર ધર્મ પ્રમુખનો વિવેક જગતના જીવોને બતાવ્યો તે યુગાદિનાથ જગતનું રક્ષણ કરે.

પુંડરીકપ્રભુ—સમગ્ર ભારતભૂમિ ઉપર સુખ્યતીર્થ શ્રી શત્રુજયનો પ્રભાવ બતાવવામાં જે મગદ રત્નદીપકતુલ્ય થયા તે મોહને છતવાવાળા સુચર પુંડરીકપ્રભુ શ્રીમાદ સમસ્ત સંધના અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને દૂર કરે અને જ્ઞાનરૂપી પ્રભાને વિસ્તારે.

બાહુબલિ આદિ ગચ્છ—યુગાદિદેવનો સુકૃતમાં ધૂયં એવો શ્રી બાહુબલિ આદિ ગચ્છ સમગ્ર ચતુર્વિધ સંધના પુણ્યને અને મંગલોને પુષ્ટિ આપે.

આદ્ય ચક્રીશ્વર—જેણે મનુષ્યોને અને દેવોને છતીને લોગો લોગાંધા, યુગાદિપ્રભુની બક્ષિ કરી, સાધર્મિકજનોનું નિત્ય પાલણ કર્યું, અને શત્રુજય ઉપર અરીહંતોનું ભવ્ય મંદિર કરાવ્યું તે ધર્મી એવા આદ્ય ચક્રીશ્વર ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ દેવાવાળા થાઓ.

કોટિગણુ, -વજ્રશાખા, -ચંદ્રગચ્છ—શ્રીમાન્ મહાવીર પ્રભુના શાસનમાં ગુણોએ કરીને ઉત્તમ એવો કોટિગણુ હીર્ષકાળ જયવંતો વતો. વિશાળ અને વિપુળ એવી શ્રી વજ્રશાખા અને નિર્મળ એવો શ્રી ચંદ્ર ગચ્છ આ જગતિતલ ઉપર જયવંતા વતો.

ચંદ્રપ્રભુ ગુફ—જેમનું ચારિત્ર શ્રીજીનશાસનરૂપ અથ ઉપર રહેલા ધર્મરાજને બજતરૂપ થયું, જેમનો યથ છત્રરૂપ થયો

અને જેમના ઉપદેશ વચનો બાણરૂપ થયા તેવા શ્રીચંદ્રપ્રભગુરુ આ પૃથ્વી ઉપર થયા. જે કીર્તિરૂપી સૌરભથી મુક્ત હોવા છતાં દોષથી રહિત હતા અને કળાવાન હોવા છતાં નિત્ય કલંક રહિત હતા તેથી જીત્યો છે ચંદ્રને જેણે એવા ચંદ્રપ્રભ નામના ગુરુ જયવંતા વતો.

ધર્મધોષપ્રભુ—તે ચંદ્રપ્રભગુરુની પાઠે લક્ષ્મીના આવાસ તુલ્ય શ્રી ધર્મધોષપ્રભુ થયા. જેના ચરણકમળમાં રાજા શ્રી જયસિંહદેવ સુંદર હંસપણાનું આચરણ કરતા હતા અને જેમની વાણી પ્રબળપણે શોભનિક હતી, તે મહાન ઉદયવાળા ધર્મધોષગુરુ ભવ્યજીવોનું રક્ષણ કરે.

ચક્રેશ્વરસૂરિ—ધર્મધોષગુરુની પાઠરૂપ આકાશતળમાં ચંદ્રસમાન શ્રીચક્રેશ્વરસૂરિજગતમાં ભવિકજીવોને નિત્ય ઇશ્વરતા આપો. જે શુદ્ધવડનમાં નિશ્ચળ હૃદયવાળા થયા, જે પદનકં પિયાના ભણકાર થયા, જેણે કામાદિ છ અંતરયત્રુને જીત્યા, જેણે પડજીવોની રક્ષા કરી તથા જેણે કૂર્ગોડ (દાઢીમૂછવાળા) સરસ્વતીનું બિરૂદ ધારણ કર્યું અને જેમને મહાન્ રાજાઓએ વંદન કર્યું તે છ સૂરિઓને સ્થાપન કરવાવાળા ચક્રેશ્વરસૂરિ તુષ્ટિને માટે યાચ્યો.

ત્રિદશપ્રભગુરુ—જે ચક્રેશ્વરસૂરિની પદ્મલક્ષ્મીને અલ્પકૃત કરવાવાસ્તે હારનું આચરણ કરે છે જે ભવ્યજીવરૂપી કમળોને ચિકરવર કરવાને સુંદર તપની કાંતિવડે સૂર્યનું આચરણ કરે છે અને જે જિનેશ્વરના શાસનરૂપી ઉત્તમ સરેવરની અંદર સુંદર હંસનું આચરણ કરે છે ને વિરતૂત પુણ્યપ્રભાવાળા રાનાદિ ત્રિક અને દશ યતિધર્મવડે પ્રભાશાળી શ્રી ત્રિદશપ્રભગુરુ ત્રિદશશ્રીને (દિવલક્ષ્મીને) દેવાવાળા યાચ્યો.

તિલકકસૂરિ—તે ત્રિદશપ્રભની પાઠે વાણીરૂપી અમૃતવડે ભવરૂપી મરુની તૃષાનો નાશ કરનાર નિર્મળ ચિત્તવાળા સુમુનિ તિલકકસૂરિરાજ થયા, જેમણે સુદૃઢ જ્ઞાનચર્મના તેજવડે ત્રિભુવનને

પરાભવ કરનાર અંતઃકરણના કામદેવને અહંકાર રહિત કરી દીધા. બિનપતિના શાસનની અંદર જે સિદ્ધાંતરૂપી નખોથી મુજા મહા-મતોવડે કરીને સિંહ સમાન થયા અને પોતાની શક્તિવડે ભવ-રૂપી હસ્તિને હણવાવાળા થયા તે મુનિ તિલકસૂરીન્દ્રને હું બહિતપૂર્વક નમસ્કાર કરું છું.

ધર્મપ્રભસૂરિ—તિલકસૂરિની પદ્મસમીના મુગટપુષ્પ સિદ્ધાંતરૂપી જગના સમુદ્રપુષ્પ, કુદૃતને કરવાવાળી વાળીરૂપી તરંગોના આવાસપુષ્પ થી ધર્મપ્રભસૂરિ થયા. જેમણે હૃદયના ભૂષણમણિરૂપ કબ્યકાવ અને ચારિત્રસમી આપીને જન્મમ-રણથી પીડિત જોવા કયા કબ્યજીવોને અજ્ઞાનરૂપી અધકારથી રહિત નથી કર્યો ? પોતાના શાંતરસધકી સદ્યુષ્મરૂપી વૃક્ષોની અંદર કોષરૂપી અગ્નિ લાગે છતે જે મેધનું આચરણ કરે છે, પોતાના ચારિત્ર-વડે સમુદ્રપુષ્પ સંસારની અંદર જે પ્રગલ્ભની જેવું આચરણ કરે છે, પોતાના અંતઃકરણની પ્રજાના તેજવડે જેની વ્યાખ્યાનની વાણી મંત્રિરૂપી મોહનો નાશ કરવાને સૂચ સમાન આચરણ કરે છે તે થી ધર્મસૂરીન્દ્ર જન્મવંતા વતો.

અભયપ્રભમુરુ—ધર્મપ્રભસૂરિના પદ્મરૂપી માનસ સરોવરને અહંકૃત કરવાને રાજદંડ તુલ્ય પવિત્ર ચારિત્રવાળા કવલયને હાથ કંવામાં સમર્થ જોવા અભયપ્રભમુરુ થયા. જે તેમના મુખ-કમળથી નીકળેલું વચન કબ્યજનના કર્ણમાં પડેલું હોય તો વણી કમુદ્ર કાંઈ અંબીર નથી, અદ્રના કિરણો કાંઈ દંડ નથી, અમુગ બીડતુલ્ય સ્વાદિષ્ટ નથી, મલવજનો રસ બીડતુલ્ય મુગંધો નથી અને સૂર્યનું તેજ પદ્મ ન બેઠે શકાય તેવું ઉત્ત નથી.

રત્નપ્રભસૂરિ—અભયમુરુના પદ્મરૂપી ભરમીના શિરોરત્ન તુલ્ય, દેવ રહિત, નિર્ભય, નિર્દય, કોમલ અને અનંત તેજસ્વી થી રત્નપ્રભસૂરિ થયા, ટાકાનોનિધિને પાવ કરી જવામાં અસ્ત્યમુનિ રરખા, સહેદરૂપી રવિને દૂર કરવામાં સૂચ સરખા, ટાનિરૂપી અશુભ ઉત્પત્ત કરવામાં અદ્ર કરખા, કામદેવનો નાશ

કરવામાં શંકર તુલ્ય, ચારિત્રરૂપી હસ્તિના શબ્દલકી (ચારા) રૂપ,
 ગુણોરૂપી રત્નોને ઉત્પત્ત કરવાને વિંધ્યાચળ સમાન શ્રીરત્નપ્રભ
 સફરુરૂની સ્તવના કરવાને અહો ! કેવળ શક્તિવાન થઈ શકે ?

કમળપ્રભસૂરિએ ધોળકામાં સંવત્ ૧૩૭૨માં આ અંથ
 રચ્યો--તે શ્રી રત્નપ્રભના શિષ્ય કમળપ્રભસૂરિએ મંત્રાધિરા-
 જરૂપ શ્રી પાશ્વનાથના પ્રસાદથી શ્રી શત્રુઞ્ચ (સિદ્ધાશ્રિ)ના
 મહિમાના ધામરૂપ પ્રભુ શ્રી પુંડરીકસ્વામીનું પુણ્યની પુષ્ટિ
 કરનારું આ મહાન પ્રભાવિક ચરિત્ર વિક્રમસંવત ૧૩૭૨ માં
 ધોળકા ગામમાં રચ્યું.



